ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА

ЖУРНАЛ ВИХОВНИКІВ ЮНАЦТВА СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Видавництво Центральної Управи Спілки Української Молоді

Брюссель—Лондон—Мюнхен—Нью-Йорк—Торонто

diasporiana.org.ua

ЗМІСТ

Від Редакції 1
Слово до виховників 2
Від Центральної Виховної Ради 15
Допоможіть поставити наші «Записки» на належний рівень! . . 18
Друзі Виховники: 34
Місяць Юнацтва СУМ 50
Юно-сумівський місяць травень 66
Оселі й табори та зміна виховників 82
На допомогу Виховникам 98
Під Різдво 122
Як впроваджувати в життя новий Правильник Ю СУМ . . . 138
Травень — місяць юного сумівця 151
(г. о.): Великодні дзвони 155
«На виховання потрібні гроші» 170
(г. о.) Юнацький журнал стає дійсністю 194

Проблеми виховання

Використаймо весну 3
Привчаймо наших дітей до книжки! 4
Виховна робота з молодшим юнацтвом 6
Роля музики у вихованні молоді 8
З найновішої історії України: 10
Петро ЧУЙКО. Виховна робота з молодшим юнацтвом . . . 19
З. САГАН. Українська культура, традиції і звичаї як виховний засіб в Юному СУМ-і 20
Марія ЗАВАДІВСЬКА. Виховна вартість веснянок і гагілок . . 24
Проф. З. САГАН: Український патріотизм і льояльність до країн поселення у виховній праці Юнацтва СУМ . . . 35
Г. О.: Особа виховника. . . . . . 39 — 51
Б. СТЕБЕЛЬСЬКИЙ: Уважно з експериментами 67
І. КУЗІВ: Важливість національного виховання 70
ЯР. ЧУМАК: Виховні проблеми СУМ-у 72
Е. ЖАРСЬКИЙ: Виховні цілі (з матеріялів ГУ СУМА, Нью-Йорк—Боффало 1959) 83
Е. ЖАРСЬКИЙ: Виховні цілі (закінчення з поперед. числа) . . 99
Б. Ст.: Із гутірок на виховні теми 102
З. САГАН: За новий підхід до молоді 105
Богдан СТЕБЕЛЬСЬКИЙ: Про опортунізм у методах виховання . 111
М. ПАСТЕРНАКОВА: Сила мистецького слова 123
Про виховання національної свідомости 139
Б. СТ.: З гутірок на виховні теми (виховний ідеал) 156
Ст. СТЕБЕЛЬСЬКИЙ: Виховні напрямні для таборування . . 171
В. БУЖЕНКО: Від родинного до шкільного виховання . . . 177
Постанови Виховно-юнацької Комісії затверджені VII. Конгресом СУМ 195

Для читання і гутірок

29. квітня 1918 року чорноморська фльота піднесла український прапор 10
23. травня 1938 року московський агент вбив підступно полк. Є. Коновальця у Роттердамі 10
23. травня 1926 року згинув у Парижі з рук жида Шварцбарта от. С. Петлюра 11
30. червня 1941 року відновлення української державности у Львові 11
Великодні обряди в Україні 12
Вірші з великодньою тематикою 14
Англійський амбасадор про Україну 26
Леонід ПОЛТАВА. Юнакам 27
М. КЛИМИШИН. Гутірка про ватру 27
Як проводити гутірки: 41
Ранок ранок 46
Г. ОШИПКО: Невичерпне джерело в 1961 році — Тарас Шевченко 16
Свят-Вечір... Коляд 17

/Продовження на передостанній стор. обкладинки/

ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА

ЖУРНАЛ ВИХОВНИКІВ ЮНАЦТВА СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Рік VI | Березень 1959 р. | Ч. 1 (20)

Канадсько-Український Бібліотечний Центр
Приятелів України

Від Редакції

Центральна Управа СУМ-у вирішила змінити зміст нашого періодика настільки, що він має бути тепер радше дорадником виховників Юного СУМ-у. Тому змінено давню назву «Знання», якого на протязі п'яти років появилося дев'ятнадцять чисел, на «ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА».

Редакція звертає більшу увагу на методичну сторінку виховної роботи, ніж на саме подавання виховного матеріялу. Сьогодні, коли ми вже маємо не погано опрацьовні курси українознавства, коли вже наші виховники мають на руках бодай тимчасові виховні програми, ми вважаємо за доцільне присвятити більше уваги питанням: як виховувати і чому застосовувати таку чи іншу методу праці. Вважаємо також за доцільне вміщувати в майбутньому дописи самих виховників, особливо такі, що будуть містити обмін досвідом в практично виконаній виховній роботі.

Матеріяли для самого процесу навчання будемо подавати тільки такі, що не були ніде друковані.

Запрошуємо до співпраці з нами не тільки всіх виховників Юного СУМ-у, а й усіх тих, що дорожать справою виховання нашої молоді в дусі українського патріотизму.

Дописи просимо надсилати прямо на адресу Редакції.

«ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА» видає для внутрішнього вжитку виховників Юнацтва Спілки Української Молоді, Центральна Виховна Рада при ЦУ СУМ-у.

Головний і відповідальний редактор: проф. **З. Б. Саган.**

Адреса Редакції: «Zapysky Wychownyka», 562 Genesee St., Buffalo 4, N.Y. USA.

Адреса Адміністрації: 72 Bd. Charlemagne, Bruxelles IV, Belgique.

КЗ "ЗОУНБ"
ЗОР

Слово до виховників

На нас, виховниках, тяжить така велика відповідальність, що її важливости частина з нас, мабуть, і не усвідомлює собі. Від того, як ми поставимо роботу з вихованням довіреної нам батьками дітвори й молоді, залежатиме:

1) Як буде поставлене українське питання поза Україною у недалекому майбутньому; 2) що станеться із усім тим, що ми сьогодні посідаємо, включаючи сюди наші церкви, народні доми, а врешті пресу, установи і навіть підприємства; 3) чи український народ у вирішних моментах зможе спертися на тих українців, які виросли поза кордонами України; 4) що станеться із зберіганням української культури, яка систематично знищується нашими окупантами на рідних землях.

Ставши перед такою великою відповідальністю, запитаймо себе самі: чи ми доросли до того, щоб виховати нашу зміну так, щоб вона не лише продовжувала почату нами справу, а щоб вона ту справу потлибила і поширила. Нашій зміні буде легше з цим справитися, хоч би тому, що вона виросла в середовищі, в яке нам довелося вростати з дуже великим трудом.

Щоб відповісти на поставлене питання, даймо відповідь насамперед на питання: хто ми такі і звідки ми прийшли, щоб братися за справу належного виховання нашої зміни?

Між нами, виховниками є різні люди і різних кваліфікацій. Більшість з нас — це одиниці, яким ані снилося бути виховниками. Одначе, всі ми люди доброї волі і люди з відчуттям глибокого українського патріотизму. Одні з нас стали виховниками, бо прямо відчували потребу в цій ділянці працювати, інші пішли тому, що не було когось ліпше кваліфікованого з тієї галузі, інші пішли ще з інших причин.

З якої б хто причини не став виховником — він вже зробив дуже багато. Праця виховника — це своєрідна посвята.

За нашу працю нас не завжди зустрічає признання, ми не завжди зустрічаємося із належним розумінням, навіть самих батьків.

Це так з одного боку. Сама свідомість твореної доброї справи не може вистачити для належного виконання взятих на себе зобов'язань. Коли ми вже здобулися на те, щоб сказати «А», ми мусимо здобутися й на те, щоб сказати «Б» і так далі — аж до кінця нашої життєвої абетки.

Якщо ми вже зважилися бути виховниками, тоді мусимо зробити максимум можливого для того, щоб бути добрими виховниками.

Справді добрим виховником не можна бути, якщо вже хтось ним не народився. Не маючи вроджених прикмет виховника — ним так не можна стати, як не можливо стати справжнім малярем, без уродженого таланту. Однак так, як кожен може навчитися техніки малярства, засвоїти основи перспективи, вивчити малярські стилі, так теж можна вивчити методи виховної роботи, можна засвоїти психологію дітвори й молоді, можна підійти під ідеал, якщо його вже справді не дасться осягнути. Ми мусимо постійно працювати самі над собою, постійно себе удосконалювати. Ростуть наші вихованці, ведені нами, мусимо й ми, виховники, рости разом з ними. Інакше ми попадемо в шабльон, як кепські учителі — цісарсько-королівського виховання і перетворимося на поганеньких ремісників.

Заки ми ще стали вихователями, ми чейже самі мусіли собі поставити питання: чи ми любимо дітвору й молодь, чи ми знаємо, чого можна вимагати від дітей і чого ми хочемо їх навчити. Ми мусіли також бути впевнені, що знемо багато більше від тих, кого маємо виховувати і вчити. Відповівши на всі оті і багато інших питань, ми пішли працювати з молоддю. Якщо ж ми, одначе, задовольнилися тим, що ми вміємо і знаємо — тоді ми вже поповнили грубу помилку, яка напевно зменшить згодом можливість наших досягнень. Ми мусимо постійно працювати над удосконаленням себе самих. Що нам треба удосконалювати? Перш за все наше загальне знання. Нам не вистачить знати сумівський впоряд, запам'ятати кільканадцять важливіших дат з нашого минулого та пам'ятати зміст дуже патріотичних наших книжок. Наші вихованці будуть напевно запитувати нас про

різне. Чим вони будуть старші, тим тих питань буде більше. Якщо ми на більшість тих питань будемо відповідати «Я не знаю. Загляньмо до книжки!» — тоді ми швидко втратимо довір'я у молоді і ми самі себе скомпромітуємо.

Процес умового розвитку звичайної людини кінчається десь між 20 і 30 роком життя. Після того приходить стагнація. Ми, виховники, не можемо собі дозволити на ніяку стагнацію. Ми мусимо самі постійно вчитися, постійно рости, бо тільки тоді ми зможемо забезпечити належний умовий ріст наших вихованців.

Ми мусимо самі старатися, щоб наше загальне знання було щораз більше. Поруч з тим, ми мусимо стреміти до того, щоб стати експертами українознавства, ми мусимо постійно поглиблювати наш власний патріотизм, щоб він згодом перелився в нашу молодь. Ми мусимо постійно стежити за новими педагогічними методами, щоб, застосувавши їх у нашій виховній роботі, добитися якнайбільших успіхів.

Саме механічне побільшування наших знань все ще не вистачить. Нам потрібно попрацювати ще над удосконаленням нашого власного характеру. Ми мусимо постійно скріплювати нашу власну сильну волю, пам'ять, ввічливість, обов'язковість, словність, а врешті справедливість чи, може краще сказати, — безсторонність.

Виховник, який не пам'ятає того, що він попередньо говорив, який не може запам'ятати собі прізвищ чи облич своїх вихованців — це не тільки комічна одиниця. Вона може бути часом небезпечною. Такий виховник може інколи нагадувати залізничника, що забув, чи він вже на якісь рейки пустив один потяг, чи ні. Не маючи самому сильної волі — ми не зможемо виховати і наших дітей на сильні духом одиниці. Якщо ми в час виховної роботи почнемо грубіянити і не здобудемося на ввічливе відношення до наших вихованців — ми ніколи не нав'яжемо з ними належного контакту. Наш зв'язок з молоддю буде виключно формальний. Тільки ввічливістю можна дістатися до душі самої молоді. Якщо ми туди зуміємо дістатися, наші досягнення будуть блискучі!

Вимагаючи обов'язковости й точности від нашого юнацтва, ми мусимо самі стати зразком обов'язковости. Це зобов'язує однаковою мірою, як і те, що видаючи в час впоряду команду «струнко» — ми самі перед тим мусимо стати на «струнко». Інакше ми не маємо права подавати команди.

Те саме стосується до інших духових прикмет, які ми мусимо в собі чи то скріплювати, чи прямо їх придбати.

Щойно поставивши до себе самих дуже високі вимоги, ми зможемо ставити вимоги не тільки до наших вихованців, але й до їх батьків, а врешті до цілої нашої національної спільноти.

Використаймо весну

В нашій щоденній роботі з юнацтвом ми мусимо врахувати пору року. На самому порозі весняно-літнього сезону, ми мусимо врахувати й те, що настрій юнацтва і виховуваної нами дітвори міняється. Молодь не радо перебуває тепер у закритих приміщеннях. Її манить сонце, тепла погода, простір і бажання руху. Притримувати молодь виключно в закритих приміщеннях саме тепер зовсім недоцільне і навіть шкідливе.

Саме тому ті зайняття з юнацтвом, які дадуться перевести на вільному повітрі, повинні якраз там бути проводжені. Тому там, де це можливе — проведімо час з нашим доростом під відкритим небом. Це особливо стосується до впоряду, руханки, ігор, забав і т. д. До того слід би додати також спеціяльні прогулянки, які все таки треба сплянувати і належно підготувати. Вийшовши з дітворою чи молоддю поза місто, треба вже наперед знати, що там можна буде побачити і що потрібно буде пояснювати. Неорганізована і неналежно підготована прогулянка не дає багато. Її користь хіба тільки в рухові та в призвичаюванні дітей бути разом на відкритому просторі.

Якщо ми плянуємо відбути природознавчу прогулянку, необхідно молоді звернути увагу на рослинний і тваринний світи даної місцевости і порівняти його з українським. Мірою можливостей вивчення гагілок, веснянок та наших традиційних хороводів повинно тепер відбуватися під відкритим небом. Перед тим слід роз'яснити ще раз молоді наші весняні звичаї і вірування, не жаліючи

Привчаймо наших дітей до книжки

Учителі, виховники, батьки, а врешті й свідомі громадяни постійно нарікають на те, що наші діти не хочуть читати українських книжок. На тому терпить їх практичне українство, бо як же можна вирости на українського діяча, чи хоча б активного громадянина, маючи нехіть до українського друкованого слова?

Щоб зарадити лихові, треба з ним боротися дуже рано і тут велике слово за нами, виховниками. Пам'ятаймо, що коли наша молодь не привикне читати української книжки в дуже молодому віці, вона вже її читати не буде. Це роблять тільки одиниці, які будуть тим вийнятком, що потверджує протилежне правило.

Найгірше ця справа стоїть таки в Америці й Канаді. Тут наші діти вже на п'ятому, а де-не-де на шостому році йдуть до неукраїнського дитячого садочку, де вони мають безліч неукраїнської літератури для наймолодших дітей. Ці речі видано бездоганно і опрацьовані добрими фахівцями. Дитина привикає до розкішного оформлення книжки. Коли ж показати такій дитині нашу українську книжку, видану нераз аж надто скромно, тоді в дитини виникає почуття легковаження, а то й нехіті до рідної книжки.

Покищо ми не маємо змоги видати наші книжки так, щоб вони могли стати в противагу до книжок, видаваних багатими народами. Те, чого не вистачає верхньому виглядові книжки, мусить заступити батько чи мати, а врешті виховник силою свого слова. Ми мусимо вміти викликати у наших вихованців зацікавлення змістом рідної книжки, не звертаючи особливої уваги на її оформлення.

Пам'ятаймо, що читати — це велика праця, особливо для малої дитини. Коли дитина вчиться ходити, вона мусить на щось чи на когось спиратися. Коли вона починає читати — вона потребує також підпори і ми її мусимо дати. Про те, що до цього потрібно великої терпеливости — мабуть згадувати не потрібно. Хто зважився бути виховником — той мусів перед тим зважитися на те, щоб бути терпеливим.

Бути терпеливим при допомозі дітям у читанні — значить також не насміха-

---

слів для з'ясування їх краси й давнини. Постійно підкреслювати, що наші звичаї дуже різко відрізняють нас від інших народів. Оця наша культурна відмінність була причиною того, що всі окупанти України пляново нищили наші звичаї, тим більше, що вони таких ніколи не мали.

Обговорюючи з молоддю наші народні звичаї, не слід забувати також про наш спосіб святкування одного з двох найбільших релігійних свят — Воскресіння Христового, або по-нашому Великодня!

Де для того існують можливости, там відбути курс писанкарства. Пояснити стародавню символіку писанкових узорів. Не забувайте при тому заохотити дітвору, щоб вона з нагоди нашого Великодня подумала над обдаруванням когось з улюблених учителів неукраїнської школи гарно виконаними писанками. Самого дарування писанки все ж таки не вистачає! Про писанку треба вміти пояснити. Поки наша молодь це зробить, ми мусимо навчити її, як це робити. Якщо ми цих речей не знаємо, тоді знайдімо когось, хто це може зробити. В час Великоднього сезону наша преса прямо рясніє статтями, що пригадують наші звичаї, не забуваючи й про писанки. Стежмо за тими статтями і наперед підготуймо собі доступну форму передачі нашій молоді того, що ми вичитаємо.

Починаючи з весняного періоду, готуймо наших дітей до літнього таборування. Від експресії наших роз'яснювань і заохочувань до таборового життя великою мірою буде залежати кількість зголошеного до таборування юнацтва. Пригадаймо юнацтву слова одної юносумівської таборової пісні:

Там у таборі — на вільнім просторі
Це не життя — тільки рай!

тися з роблених дитиною помилок. Постійне засоромлювання дитини може довести до знеохочення, а то й прямого знеохочення до книжки!

Підбираймо книжки до читання для нашої зміни відповідні до її віку. При тому слід пам'ятати про таке: книжки для читання для найменших дітей мусять мати дуже багато ілюстрацій, за те не надто багато друкованого тексту. Дитина дуже часто запам'ятовує собі картину і разом з тим напис під картиною. Звичайні діти починають читати десь на восьмому році життя, деякі ще пізніше. Самостійне читання приходить десь щойно в третій-четвертій клясі початкової школи.

Призначення цієї статті — обговорити роди книжок за змістом, а не подати конкретну бібліографію. Виготовлення такої бібліографії може бути зроблене щойно пізніше. Покищо виховники повинні орієнтуватися в тому, яку книжку дораджувати дітям, чи посередньо батькам для того, щоб вона сповнила те, чого ми від неї вимагаємо.

Найменші діти любуються в книжках, в яких вони побачать і трохи почитають про найбільш відомі їм тварини. Дуже улюблені тут малі котики, собачки, ягнята, та ін. Уклад тексту у формі вірша дається дитині легше запам'ятовувати і це заохочує її до дальшого читання чи вивчення.

Ще перед 9-тим роком життя дітвора переходить до книжок з конкретним змістом. Це час, коли дитина любується вже пригодами. Ще перед 9 роком життя дитина повинна пізнати з книжок бодай кращі з наших народніх казок; уривки з Лиса Микити, казки із збірки «Коли ще звірі говорили», різні казки про морських і лісових царів та байки Глібова і ін. Пам'ятати, що моральні висновки, які в таких байках вміщуються часто надто абстрактні, і трохи тяжкуваті для дітей того віку. Досвідчений виховник повинен тут наслідувати старого Сократа і радше навести дитину на правильний висновок, ніж подавати його в готовій і часом не надто зрозумілій формі. Справжній читач виробляється між 9-им і 12-им роком життя. Якщо ми в тому віці не зробимо з наших дітей читачів української книжки, багато з них вже ними мабуть і не стане ніколи.

В тому віці діти, особливо здібніші, беруться за читання книжок для того, щоб поглибити знання з якоїсь ділянки, що їх особливо цікавить. На жаль, добре виданих книжок для майбутніх фізиків, математиків, геологів ми не маємо. Воно може й не так то страшно, бо наше завдання полягає на тому, щоб ми виховали добрих українців. Техніків нам покищо мусять виховувати чужі школи.

Між 9-им і 12-им роком життя діти люблять різноманітні книжки і ми мусимо їм такі дораджувати.

Тут пора дорадити дітям прочитати оповідання Івана Франка, почитати цілого Лиса Микиту, братися за «Сина України» Золотопольця, а від того переходити до творів Кащенка чи А. Чайковського і ін.

В тому теж віці пора нашим дітям звернути увагу на таку справу: в безлічі чужинецьких книжок понаписувані нечувані небилиці про Україну, про нашу історію, культуру і звичаї. Це понаписували чужинці, інформовані нашими ворогами. Якщо юнацтво знайде таке місце в неукраїнській книжці, воно покищо протестувати перед учителями, бібліотекарями і т. д., як це вже робиться, повинно вперед заглянути до українських книжок і пошукати там за справжньою інформацією про те, що в чужій книжці написано. Діти люблять такі доручення і вони радо це роблять, а ми тим убиваємо зразу двох зайців: заохочуємо дітей заглянути до української книжки за інформаціями про Україну і вчимо їх боронити честь України по-модерному.

Петро ЧУЙКО

Виховна робота з молодшим юнацтвом

ВСТУП

При розробці і плянуванню роботи з молодшим юнацтвом СУМ-у, отже з дітьми від 7-10 року життя, виховник мусить взяти до уваги такі моменти: а) вік дитини, б) її відірваність від українського оточення, в) вплив неукраїнської школи і середовища, г) нестачу, а то й повну відсутність всяких фахово зладжених підручників для виховання дитини на українського патріота.

Враховуючи ці всі моменти, ЦВРада СУМ-у вважала за доцільне виготувати кілька практичних порад і вказівок, які саме будуть змістом цієї статті. Ці поради побудовані так, щоб кожний з наших виховників міг легко ними користуватися, не забуваючи, що наша головна ціль виховати наше молодше покоління в дусі поваги до країни нашого походження, а також в спрямуванні волі і намірів нашої молоді справі служіння українському народові, виховання нашої зміни так, щоб вона була готова на всяку жертву для приспішення повного визволення України.

Не забуваймо, що дитина, яка приходить до нашої установи, звичайно між 7-10 роком життя, - не є «табуля раза», бодай так, як це колись розумів педагог старої доби Пестальоцці. Діти, що прибувають до ЮСУМ-у, вже 2-3 роки перебували під впливом чужого передшкілля, чи школи, де вони вже добре засвоїли чужу мову. Українську проблематику, нехай в ембріональному ступені, вони не пізнали через ону школу, тільки взяли її від батьків. В чужій школі в них витворилися вже відчуття, що вони належать до іншого народу, ніж решта шкільних дітей.

ЗАВДАННЯ ВИХОВНИКА

Враховуючи все те, що було сказане у вступі, кожний виховник мусить в процесі навчання ставити собі такі завдання:

а) Поглибити у дітей розуміння своєї національної окремішности. Це можна досягнути, розказуючи дітям у художній формі про славне минуле наших предків, які своїми ділами й жертвами для своєї батьківщини залишили нам велику спадщину. Наше завдання полягає у продовжуванні їх роботи і сповнюванні їхніх заповітів.

б) Виховувати у дітей почуття національних гордощів і розуміння, що їх приналежність до української національної спільноти підносить їх вартість у кожній країні нашого поселення.

г) Поглибити знання рідної мови.

ґ) Підготувати дітей до виконання окремих завдань щодо нашої поневоленої України й поволі включати їх у справи допомоги Воюючій Україні в її боротьбі за наше національне визволення.

Ці завдання щодо виховання ЮСУМ-у треба розцінювати як першу стадію в організації системи національного виховання української молоді на чужині й вона є найважливішою в роботі цілого СУМ-у на еміграції. Саме тому необхідно на цій справі зупинитися більш детально:

На чужині зараз перебуває около два мільйони українців, але майже більшість з них це вже «мертві душі», бо вони втратили за короткий час свою мову, звичаї й традиції. Тепер вони, залишившись без роду й племени, стали підложжям для інших, більш стійких народів, які себе зберігають на чужині. Цей прикрий факт є тимбільш дивним для нас, що як відомо, українці дома виявляли велику силу відпорности в намаганні сильніших народів їх асимілювати. В більшості випадків ми не тільки не асимілювалися, а навпаки — ми асимілювали ті народи, з якими проводили національну боротьбу. Тут на чужині цієї боротьби немає, але народ все чомусь не витримує, поступово втрачає свою національну відпорність і за 20-30 років зникає як національна субстанція в тій чи іншій країні.

Пояснення цього сумного явища треба шукати в нашому історичному минулому. Український нарід споконвіку жив на своїй землі й протягом багатьох віків виробив у собі імунітет проти асиміляційних намірів загарбників, властивий тільки для тих умов, в яких він жив на своїй землі. Коли ж частина його опинилась на чужині, відірвана від краю й оточена зовсім іншими умовинами, звичаями — то вона розгубилась, втратила свою відпорність та перейшла на шлях комплексу меншовартости й поступового відмирання. Тяжко в тому випадку робити порівняння з іншими народами, що опинилися в подібному становищі чи в подібних умовинах, бо в іншому стані — ті народи перебували — ніж наш український, але все ж на підставі певних біопсихічних ознак можна ствердити, що це явище не є вийнятком і воно підпорядковане певним законам людського життя, про які кожному виховникові потрібно знати, щоб потім були зрозумілі цілі й завдання виховного процесу ЮСУМ-у.

На підставі висновків експериментальної психології встановлено, що кожна людина з моментом свого народження вже є носієм багатьох інстинктів чи навиків, які вона одідичила від своїх предків і, в нормальних умовинах життя, в рідному оточенні, вона їх поглиблює, розвиває й пов'язує з новими, які в процесі життя набуває. Це природній шлях розвитку дитини.

Інакше буває, коли дитина попадає в чуже сточення. Вона спочатку ставиться вороже до нього, але через необхідність згодом змушена його пізнавати і вивчати, бо для неї іншого виходу немає і, крім того, дитина звикає до нових умов, стремить до зближення з новими приятелями. В цей час, коли не буде зовнішнього втручання, дитина починає гальмувати свої природні навики або їх зовсім відкидає, як непотрібні в її розумінні. Вона стремітиме до набуття нових навиків, які не відрізняють її від її оточення. Це є той шлях, що ми називаємо денаціоналізацією. Приблизно в 7-10 років у дитини ці внутрішні конфлікти вже набувають певної виразности і для рятування її, як національної істоти на чужині, потрібно втручання сторонніх сил, які допоможуть їй полагодити внутрішні суперечності щодо нашої національної вартости. В багатьох випадках цими сторонніми силами є батьки, але це все тільки вийнятки. Більшість дітей потребують опіки виховника, цілого Юного СУМ-у, які разом до певної міри урівноважують впливи чужої школи на дітей.

Треба зазначити, що завданням ЮСУМ-у є не дискримінація всього чужого, але виховання в наших дітей розуміння того, що вони покликані тут на еміграції, вивчаючи чужу мову й культуру, одночасно не забувати свого рідного та національного. Це те, про що писав Т. Шевченко:

І чужого научайтесь,
Свого не цурайтесь.

Виконати це завдання буде можливим тільки тоді, коли діти, а навіть дорослі, студіюючи рідну мову, історію, наш побут і звичаї — зрозуміють, що український народ багато дав у світову культуру своїх надбань, що він не є нижчий від інших народів світу і що тільки через пошанування і збереження свого національного буття, — вони зможуть бути рівнорядними членами будь-якого іншого суспільства. Перебування українців на чужині — це призначення Божого Завіту, що Своєю Волею готує нас до виконання окремих наших завдань. При тій нагоді треба підкреслити, як важливу передумову виховання українських дітей в національному дусі — необхідність вивчення рідної мови ще до того часу, поки дитина почне знайомитися з чужою. Ця матірна мова — це найбільший засіб, що зберігає дитину від асиміляції. Треба з усією рішучістю поборювати намагання окремих батьків з самого раннього дитинства прищеплювати дітям чужу мову, нехтуючи свою рідну, яка нібито стоїть на перешкоді навчанню їх дітей в загальних школах. На підставі оцінок американських учителів, які мають справу з дітьми чужинців, зокрема українців, можна констатувати той факт, що діти, які поруч англійської мови в школах студіюють дома, чи в іншому місці українську, мають вищу інтелігентність і розвиток, в порівнянні з американськими дітьми. Це зрештою має й наукове обґрунтування: такі діти, вивчаючи своє і чуже, витворюють в собі нові асоціяції, розвивають пам'ять і збагачують мислення. Це ті елементи, які становлять характерну ознаку інтелектуального розвитку дитини.

(Продовження буде)

Осип ЗАЛЕСЬКИЙ

Роля музики у вихованні молоді

Український нарід має добре ім'я серед культурних народів, як нарід з великою музичною культурою, початків якої треба шукати ще за княжих часів, а то й давніше у дохристиянській добі. Хоча з цих часів не залишилися нам писані пам'ятки, як свідоцтва наших культурних добутків, бо воєнні лихоліття, які на протязі сторіч навідували українські землі, стерли ці пам'ятки з лиця землі, — то все ж таки залишилися неписані джерела нашої музичної культури, українські пісні та думи, які, передавані усно з покоління в покоління, збереглися до наших часів. Український нарід, правда, не може похвалитися музичними творцями-композиторами світової слави, як інші народи, які були державними народами і мали можливість культурного розвитку, в якому їх ніхто не спиняв, а навпаки — державні чинники у цьому допомагали. Український нарід, будучи під ярмом «опікунів», не мав можливости вільного культурного розвитку, навпаки, мав тільки перепони, з якими треба було боротися. В колишній царській Росії був час, коли не вільно було навіть українських народніх пісень виконувати прилюдно на концертах, а наш великий музика Микола Лисенко, щоб цю заборону оминути, співав з хором українські народні пісні у перекладі на французьку мову. Не було у нас і великих добродіїв-меценатів, які б підтримували студіюючу молодь, щоб вона могла закінчити музичні науки і згодом нести славу української музики у широкий світ. Для прикладу подам, що невеликий фінський нарід призначив з державної скарбниці доживотню платню для свого композитора І. Сібеліюса, щоб дати йому змогу безтурботно жити і творити для слави фінського народу і його музики.

Єдині, які несли славу української музики у широкий світ, були наші великі мистці-співаки, які працюючи на чужинецьких сценах — бо у нас не було великих оперних театрів — репрезентували українську музичну культуру на чужині. Імена таких мистців-співаків як Саломея Крушельницька, Модест Менцинський, Іван Алчевський, Олександер Мишуга, Олександер Носалевич та інші до сьогодні згадуються у музичному світі та приносять славу українському імені.

Але, як я на початку сказав, була і є у нас народня пісня, яка жила і розвивалася серед широкої народньої маси і її ніхто ніякими «указами» не міг знищити, бо не було сили, яка могла б сільській дівчині чи хлопцеві замкнути уста і серце, щоб виявити свої почування і виспівати їх у пісні. Навіть переслідування російським урядом кобзарів-бандуристів і сліпців-лірників тільки до деякої міри спиняло їхню творчість, але не знищило їх.

З відродженням державної самостійности української нації, здавалося, що ми наздоженемо усі втрачені можливості на музичному полі, бо й справді за короткий час нашого державного життя зацвіло буйним цвітом музичне життя, розвивалося хорове мистецтво, яке увінчалося створенням славної хорової капелі О. Кошиця, вийшли у вільне життя кобзарі-бандуристи, почали працювати українські композитори, а в музичних школах росло нове покоління українських музик.

Та державна самостійність тривала коротко, прийшли нові окупанти: червона Москва, Польща і Румунія. Частина нашої молоді подалася за кордони Батьківщини, щоб у вільному світі набувати знання. Були серед них і молоді музики, які позакінчували свої студії у Празі, Відні, Берліні, Парижі і на американському континенті. Деякі з них повернулися згодом на Батьківщину (Західня Україна) і стали працювати на музичному полі, головно в ділянці музичного шкільництва. Також і на радянській Україні виросло нове покоління визначних музик, але їхня творчість була зв'язана «указами» уряду і партії або як каже наше прислів'я: «танцюй враже, як пан каже». Та залишилася знову народня творчість, якої не знищив царський уряд і, здавалося, не знищить і червоний режим. Але прийшло життя в ярмі, в голоді і холоді і воно відібрало до деякої міри, можливість розвитку навіть народній творчості. Бо чи хочеться голодному співати, чи хочеться кому виявляти свої почування у пісні, якщо його на кожному кроці стежать і підслуховують? Забувалися давні пісні, а нові творили на замовлення, щоб прославляти нове, «щасливе» життя, або десь нишком творилися пісні «на злобу дня», але нишком, щоб «влада» не підслухала їх.

Залишилася еміґрація у вільному світі, залишилися ті, що покинули Рідний Край, щоб на волі про неволю співати. Вона, ця еміґрація, має між іншим, доповнювати у ділянці культури ті недоліки, які постали на Батьківщині. Йдеться в першу чергу про виховання молодого покоління тут, на еміґрації, де ніхто не ставить нам перепон, і ми можемо виховувати нашу молодь так, як цього бажаємо, як це наказує нам наш національний обов'язок. А виховання молодого покоління зачинається з перших хвилин життя дитини. Колись, на Батьківщині, пісня проводила людину від колиски аж до гробової дошки. Співала над колискою мама, баба чи няня. Дитина вслуховувалася в ці пісні, переймала їх в міру свого розвитку і ці пісні, до деякої міри, формували життєвий світогляд молодої людини. З них вона вчилася і пізнавала нашу минувшину, наше релігійне життя, наші обряди, звичаї і нашу природу, а що найважливіше — вчилася сама співати, щоб колись, як підросте, передати ці скарби пісенної творчости прийдешнім поколінням. Це все сприяло розвиткові нашої пісенної творчости і продовжувало нашу славну пісенну традицію. Та прийшла війна і повоєнні тяжкі життєві обставини, як таборове життя, непевність завтрішньої днини. Не до співу було мамам, не співали вони колискових пісень, бо співали їх гармати, чи таборові злидні. І так виростало нове покоління, а сьогодні треба ствердити факт, що наші діти не уміють і не люблять співати. Затрачується наша пісенна творчість, бо нема кому її продовжувати. А може на Батьківщині сприятливіші обставини? Навряд. Батько в колгоспі, мама в колгоспі, а діти в «дітбудах». Може там і вчать їх співати про ясне сонечко, але не те, що світить на небі, а про те, що світило чи світить із Кремля. Не співають там історичних пісень, хіба такі, що прославляють «нерозривну дружбу» з «старшим братом». Не співають обрядових пісень, бо це залишки куркульських чи дрібноміщанських часів, не співають козацьких і стрілецьких пісень, бо це явна контрреволюція. І так пропаде наша славна пісня, яка перетривала століття, пропаде, бо забудеться. Тому ми, тут на чужині, на місцях нашого нового поселення, продовжуймо всіма нашими силами нашу пісенну традицію, стараймося, хоч частинно оберегти її від загибелі. Це справа не легка, але й не безнадійна. Зачинаймо від молоді, бо старше покоління вже тяжче перевиховати. При усіх організаціях молоді творім співочі гурти і вчім їх пісень, відповідно до їхнього віку і сприймання. Матеріяли для науки себто співаники, не тяжко роздобути, бо у кожній українській книгарні можна дещо дістати, а як буде потреба, то не тяжко перевидати давні співаники, яких немало було вдома. Головне — треба заохотити дітей і молодь до співу і вчити їх співати. Співати з дітьми вдома, на курсах українознавства, на сходинах молодечих організацій, на літніх таборах і прогулянках. Співаючи, пізнаватиме молодь не тільки красу української пісні, але при цьому навчатиметься української мови та історії, побуту і природи. Нехай наша молодь співає і в товаристві чужонаціональних друзів, яким певно подобається наша пісня. Одна українка, вчителька фортепіянової гри в США, дає своїм учням, неукраїнцям, українські фортепіянові твори до грання і ці учні з великою охотою грають твори українських композиторів, відчуваючи їхню красу. Якщо теперішнє покоління привикне до співання і навчиться співати, то може згодом, коли підросте і буде виховувати своїх дітей, буде їм співати колискових пісень, як колись співали їхні предки.

Плекаймо хоровий спів в наших молодечих організаціях і заохочуймо молодь співати в хорах. Хорове мистецтво — це добрий засіб пропаганди української справи. Багато старших громадян пам'ятає ще концерти Капелі О. Кошиця в західній Европі й Америці, якими прославила вона не тільки українську пісню, але й українську справу. Теперішня концертова поїздка Капелі Бандуристів може також похвалитися добрими осягами в пропаганді української справи. Зрозуміли цей засіб пропаганди навіть німці, які вкрили тепер сіткою співочих і оркестрових гуртів молоді цілу Німеччину і щороку влаштовують музичні фестивалі, в яких бере участь тисячна маса молодих співаків і інструменталістів. Подібні фестивалі відбуваються також в Англії, де виступають співочі організації різних народів. До таких фестивалів могла б приєднуватися і наша співоча молодь, тим більше, що тут не йде про великі мистецькі осяги, а про сам культ пісні чи музики в загальному, і про виховне значення цих імпрез.

Та лихо в тому, що на еміґрації люди втратили замилування чи охоту до хорового співу, вимовляючись недостачею часу, далеким віддаленням і подібними «викрутами», забуваючи, що і вдома, колись люди працювали, а не маючи авт, ходили пішки по кілька кілометрів, щоб прийти на співання хору. Це збайду-

З найновішої історії України

29. квітня 1918 року чорноморська фльота підняла український прапор

Вже перед першою світовою війною чорноморська фльота складалася в переважній більшості з українців. Коли ж в 1917 році почалася в царській Росії революція (березнева), тоді революційний рух охопив також чорноморську фльоту. Однак, це не був московський національний рух. У грудях матросів чорноморської фльоти відгукнулося українське серце, і вони почали на окремих кораблях творити українські військові ради, які підпорядкували себе УЦентральній Раді в Києві. На весну 1918 р. на Крим наступала одночасно українська армія полк. Болбочана, але разом з тим також німці. Саме тоді, в день 29. квітня, чорноморська фльота підняла український синьо-жовтий прапор, цілковито стаючи до послуг української держави. Таким чином Україна повернулася, як правний господар чорноморських вод, на яких колись панувала у княжі часи, особливо в часи Ярослава Осмомисла, коли Чорне море звалося по латині «Маре Рутенум».

23. травня 1938 року московський агент підступно вбив полковника Євгена Коновальця у Роттердамі (Голляндія)

Полковник Євген Коновалець нар. 14. 6. 1891 р. в Зашкові коло Львова. Організатор і творець УВО і пізніше ОУН, відзначався великим патріотизмом від своїх наймолодших років. Він ще в гімназійні часи веде жваву діяльність серед старших учнів, пізніше продовжує цю саму роботу і серед студентської молоді університету. В час наших визвольних змагань Коновалець перебуває в Києві і там співпрацює з Головним Отаманом Симоном Петлюрою і допомагає творити корпус Січових Стрільців. Після поразки наших визвольних змагань, полк. Коновалець не заламався і зразу почав готувати нову збройну силу України для відвоювання втраченого. Таким чином постало УВО, організація, яка об'єднувала старих українських вояків і готувала нових за цю саму ідею. З цієї організації постала пізніше Організація Українських Націоналістів, яка стала ідеологічно-політичним рухом, що відіграв величезну ролю в історії нашого народу в останніх десятиліттях.

Полковник Коновалець, сам військовик, зумів надати очолюваній ним організації військовий характер і одночасно зосередити довкола свого штабу найбільш палкий і патріотично настроєний елемент. Вплив ОУН на цілість західньої галузки українського народу був величезний. Безпощадна боротьба з усіма окупантами України промовляла до почуттів української молоді, однаково освіченої, як і селянської та робітничої. Національна свідомість мас почала зростати. Цієї свідомости не могли вбити ніякі переслідування поляків, чехів чи румунів. Революційна готовість української молоді, керованої такою світлою людиною, якою був полк. Коновалець, добре налякала Москву. Москву лякала також закордонна дипломатична діяльність Коновальця, який переносився з місця на місце і зумів нав'язувати контакти з прихильними Україні закордонними чинниками. Москва зважилася вбити цю велику людину, здаючи собі справу ще й з того, що заноситься на нову світову хуртовину. Коновалець на чолі українського визвольного руху був для кожного окупанта України надто небезпечний. Москалі

життя мусимо побороти і кожний осередок нашого еміграційного життя повинен мати добрий хор, як свідоцтво нашого замилування до співу і як засіб пропаганди української музики. Тому мої слова хай будуть кличем для відродження нашої музичної культури на чужині. Відновлюймо і творім нові співочі і музичні гуртки, учім дітей музики, викрешуймо із нас охоту і завзяття для плекання української пісні, шоб здійснювалися слова нашого пророка Т. Шевченка: «Наша пісня, наша дума не вмре, не загине!»

Подаю тут декілька співаників для дітей і молоді, які продаються в українських книгарнях, і якими можна користуватися при навчанні співу поодиноко, в гуртах чи хорах:

Співаник для молоді «Жайворонок» (вид. у Вінніпегу, Канада), Збірник народніх пісень для хорів М. Леонтовича (Саскатунь, Канада), «Молоді пісні» для співочих гуртів молоді М. Фоменка (Нью-Йорк).

підіслали тоді до Роттердаму провокатора, агента НКВД, Яценка-Валюха, який вбив провідника українських націоналістів з допомогою пекельної машини!

Ідея Коновальця жива до сьогодні, бо поки живуть українці, доти не переведеться український активний патріотизм! Ніякі переслідування, ні труднощі не відстрашують справжніх українських патріотів-націоналістів від праці для визволення України!

25. травня 1926 року загинув у Парижі з рук жида Шварцбарта отаман Симон Петлюра

В подібний спосіб, як Коновальця, вбила Москва також нашого головного отамана Симона Петлюру (1879-1926).

Петлюра походив із зубожілого козацького роду. Вчився в духовній семінарії в Полтаві, пізніше студіював у московському університеті. Вже тоді він брав жваву участь в українському політичному житті. З початку належав до Революційної Української Партії, а потім почав організувати соціял-демократичну партію. Він дописував до багатьох українських журналів. З початком війни, Петлюра вступив до армії, де дослужився старшинського ступеня. Після створення Української Центральної Ради Симон Петлюра став генеральним секретарем військових справ. Пізніше Петлюра став головою директорії України, яка була законним урядом України і одночасно головним отаманом українських збройних сил. Вже в той час його постать стала символом боротьби з Московщиною, за самостійну українську державу. Не був Петлюра завжди щасливий у доборі союзників. Він уклав договір з поляками, яких він добре не знав і вірив, що вони допоможуть Україні визбутися московської навали. Поляки були надто короткозорі і їм бажалося зберегти бодай половину України для себе і вони зрадили нашого отамана. Після нашої програної, Петлюра перенісся до Парижу і тут почав жваву діяльність для визволення України. Саме й тому його і його діяльности налякалася Москва і підіслала обдуреного жида Шварцбарта, в якого вгвоздила, що Петлюра ненависник жидів і цей застрілив Головного отамана на вулиці Парижу.

На провесні 1958 р. московські агенти постаралися про те, щоб французька телевізійна програма переслала фільм з процесу вбивника Петлюри. В цьому фільмі була зневажена пам'ять великої людини Симона Петлюри і був звеличаний його вбивник. Звичайний криміналіст і обдурений фанатик! Українці в цілому світі запротестували проти зневажування пам'яти великих українських людей, після чого офіційні чинники Франції запевнили представників українців, що такі програми у їхніх телевізіях більше не повторяться!

30. червня 1941 р. відновлення української державности у Львові

В час, коли розпочиналася друга світова війна, тобто 1. вересня 1939 р., у нас діяло дуже багато політичних партій. Всі ці партії практично перестали діяти, а їхніх провідників або вивезено, або вони перестали зовсім вести політичну роботу. Інакше було з ОУН, яка передбачала війну, готувалася до неї і вона перетривала усі режими й окупації. Між 1939 і 1941 роками Німеччина мала договір про дружбу з совєтами, однак кожному було відомо, що Німеччина вдарить на совєти. Знав це й провід ОУН. Він не бажав собі, щоб Україна зустрічала удар двох потуг на українських землях, в ролі звичайного спостерігача, і тому заздалегідь почав робити широко заплянований підготовку для відновлення власної державности на рідній землі. Ще далеко до вибуху німецько-совєтської війни ОУН почала готувати людей на провідні місця по всіх наших великих осередках, починає вести роз'яснювальну пропаганду серед українців вояків совєтської армії. ОУН свідомо готує акт відновлення української державности в столиці Західньої України — Львові, наперед заповідаючи, що коли б на центральних землях України створився окремий український уряд, який боронив би інтереси цілого українського народу, тоді львівський уряд йому підпорядкується.

21. червня 1941 р. вибухла совєтсько-німецька війна. Большевики почали зразу масакру українських політичних в'язнів по всіх тюрмах Західньої України. Тисячі й тисячі наших людей були вимордувані у Львові, Дрогобичі, Самборі, Чорткові, Стрию, ба навіть по зовсім малих осередках.

Тим часом був звільнений від большевиків Львів. Місцеві націоналісти були готові. Тут негайно створено український тимчасовий уряд з прем'єром Яросла-

вом Стецьком на чолі і цей уряд проголосив актом 30. червня відновлення української державности. Вістку про те переслала в світ негайно львівська радіовисильня. Всюди по містах спонтанно творилися українські патріотичні комітети, які врочисто проголошували у себе акт 30. червня і встановляли українську владу.

Настрій підбадьорення огорнув тоді цілу Україну. До повітових урядів відновленої української держави тисячами зголошувалися молоді хлопці, а то й старші люди, які вимагали включення їх в лави української армії. Наступного дня після акту 30. червня галицький митрополит, великий український патріот Андрей граф Шептицький, проголосив свого пастирського листа, яким благословив український уряд та весь український народ, закликаючи його до послуху новій, рідній владі. Кілька днів пізніше луцький єпископ Преосвященний Полікарп оприлюднив подібне звернення до всіх українців, сущих на Волині.

Після проголошення української державности в Україні, українці, солдати совєтської армії, масово почали покидати лави червоної армії, не бажаючи довше боюзати за московські інтереси. Німці поступили так само брутально, як і безглуздо. Їм здавалося, що вони виграють війну самі, а Україну перетворять в німецьку колонію. Українці мали бути рабами для німців. Тодішній вожак Німеччини Гітлер наказав арештувати членів Українського уряду, а українців, що перейшли з совєтської армії до німців, казав примістити в спеціяльних таборах, де вони мали вимерти з голоду. Він (Гітлер) вважав себе геніем, а не розумів такої простої справи, що без допомоги України, ніхто війни з совєтами не може виграти. Саме й тому Адольф Гітлер, а з ним і ціла Німеччина, програли війну.

Після вияву німецької брутальности, ОУН почала готуватися до війни проти Німеччини і проти совєтів. Такий був початок славної УПА, яка в змінених умовинах діє ще й досі, і яку знає й шанує ввесь світ!

Для читання і гутірок:

Великодні обряди в Україні

В плян гутірок несбхідно включити і гутірки на релігійно-обрядову тематику. Приблизно один місяць до Великодня потрібно звернути юнацтву увагу на те, яке це свято надходить та розповісти, як воно святкувалося в нас на рідних землях та як слід би було його відсвяткувати в наших умовинах. Вихователі мусять пам'ятати, що дуже часто батьки юних сумівців не мали змоги належно зазнайомитися з рідною традицією в Україні. Дуже часто вони дуже молодими були примушені покидати рідні землі і тому можливе й таке, що вони самі не надто добре знають і розуміють рідну традицію. Саме треба добиватися того, щоб ця традиція, у своїй найшляхетнішій формі, поверталася до їхніх домів, приношена туди їхніми дітьми із СУМ-у.

У наших Великодніх звичаях збереглися сліди дуже великої давнини, які зуміли перетривати тисячоліття. Цих справ не можна легковажити, бо вони різко відрізняють нас від усіх наших сусідів.

Великдень — це у нас завершення цілого циклю весняних святкувань, які можна б починати від Стрітення — тобто від 15 лютого. За давним повір'ям у цей день стрічається зима з літом. Наші люди колись пильно стежили в цей день, яка тоді погода. Коли було гарно і світило сонце, тоді казали, що ведмідь ще направляє в лісі свою «гавру», бо це знак, що зима ще не думає капітулювати. Коли ж було студено і вітряно, тоді у нас казали, що ведмідь вже валить свою «гавру», бо холод на Стрітення був знаком ранньої весни.

На 40 мучеників, тобто 22 березня, у нас дівчата пекли з тіста пташків, на честь жайворонків, які в цей день мали вилітати з далекого вирію і починали свою дорогу в Україну. Дівчата виходили на горбики і там викликали весну. На західньому Поділлі співали тоді таку пісню:

Прийди Весно, прийди Свята,
Природо красна встань!
Ой жде тебе сумна земля...
Прийди, прийди, поглянь.

Тепленько сонце засвіти,
Потоки забреніть,
Траво зеленая рости
І пташки задзвеніть!

(Ця пісня не надто старої давнини. Вона заступила подібну старшу).

Перше справжнє весняне свято — це свято Благовіщення, що припадає на день 25 березня. Давніше в цей день дівчата виводили коло церкви перші веснянки, які починали від такої пісні, виконуваної в хороводі:

«Вже весна воскресла!
Що ж єс нам принесла?
Що ж єс нам принесла?

Ой, принесла я вам
Паняночку красну,
Як ту зорю ясну...»

Пізніше ця веснянка була перенесена на наш самий Великдень. В інших околицях дівчата виводили «Кривий танець», перенесений також на Великдень.

Великдень був попереджений у нас постом, особливо докладно дотримуваний в час Великого або Страсного тижня.

За тиждень перед Великоднем припадає «Вербна», або «Шуткова» неділя. Тоді у нас святили у церквах вербу або »лозу«. Цією лозою молодь била один одного по плечах і промовляла: «Не я б'ю, лоза б'є, від нині за тиждень Великдень є ». «Будь велика, як верба — а багата, як земля, а здорова, як вода!» Цією лозою виганяли також вперше худобу на пасовище.

До »великого«, »страсного« або »білого« четверга господарі закінчували всі роботи на полі і готувалися до Великодня. Вечором в цей день відбуваються в церкві «страсті», звідки приносять додому горіючу свічку, яка зберігається за образами весь рік. Страсний Четвер, зветься на Покутті «Жильним Великоднем», а в центральній Україні «Мертвецьким Великоднем», бо за старими віруваннями — в цей день, а радше в ніч, приходять померші до церкви на молитву.

У велику п'ятницю в нас зберігався дуже суворий піст. Від п'ятниці до воскресної утрені не вільно було дзвонити. Малі хлоп'ята заздалегідь приготовляли собі на цей день «калатала», або «клепала». Це був звичайний рухомий дерев'яний молоток, прикріплений до дощечки, або оборотова тарахкавка.

В ніч під Великдень в деяких околицях хлопці палили великі вогні, куди звичайно вкидали дрібне господарське знаряддя, яке на добру ворожбу крали по господарях. За те ніхто не ображався. Це були звичайно «істики», «орчики» і т. п. Великдень починався великодною утренею, на яку кожний ішов святочно одягнений і «натще серця». Після Служби Божої під звуки дзвонів відбувалося свячення пасок, писанок і крашанок, або галунок. Писанка — це великоднє яйце з розмальованими всякими символічними взорами і рисунками; крашанка або галунка — це яйце закрашене на один колір.

Після свячення пасок кожний біг чим скоріш додому. В деяких околицях звичай вимагав розціловуватися із усіми стрічними людьми і це називалося христосуватися. В західній Україні і в горах господиня обходила із свяченим тричі ціле своє господарство, заходила до худоби, вітала її радісним привітом «Христос Воскрес!» і насипала до жолобів по дрібці свяченої солі.

В хаті вся родина засідала разом до великодного сніданку і бажала собі всякого добра.

Зразу після сніданку молодь збиралася коло церкви і виводила всяких гагілок. В деяких околицях гагілки починали старі жінки, а щойно потім бралися за те дівчата. В різних околицях по різному починалися гагілки. Тут і там перша гагілка — це був «Данчик», в інших околицях «Зельман», ще в інших згадана повище веснянка, і співали «Вже весна воскресла...» В той самий час діти гралися, обмінювалися крашанками, носили їх в дарунку для милих собі осіб, або виносили на гроби померлих предків.

Другого дня свят припадав день відвідин померлих на цвинтарі (кладовищі). З ранку молодь обливала себе (в Західній Україні) водою і це звалося обливаним понеділком. На цвинтарі проводжено також останній день Великодніх Свят

— **вівторок**. В деяких околицях родина вгощала себе на могилках предків, залишаючи рештки страв для померлих.

На «Провідну Неділю» закінчувалися гагілки. В деяких околицях хлопці виводили в цей день Коструба. Про Коструба співали дівчата жартівливих пісень; наприклад:

«А мій Кострубонько на двір,
А я пироженьки на стіл,
А мій Кострубонько з двора,
А я пироженьки з стола».

Хлопці робили з якоїсь ломаки Коструба, обвивали його горохів'яною соломою і серед співів та сміху несли його до річки топити. Це був звичай, що зберігся у нас ще з поганських часів, подібно, як і самі писанки.

Що з того всього можна зберегти поза Україною? Де лише можливе, там заохоти дітей до розписування писанок. Провести відповідний курс. Де можливе — заохотити дітей, щоб вони обдаровували мистецькими писанками своїх неукраїнських вчителів і пояснювали, що таке українська писанка. Виховниці повинні подбати, щоб своєчасно навчити дівчат гагілок і веснянок. Для того існують окремі друковані опрацьовання. Добре попитати старших людей, які можуть дорадити і показати, як випроваджувати гагілкові хороводи. Подбати про те, щоб наше юнацтво домагалося від своїх батьків (очевидно у випадку, коли самі батьки про те не дбають), щоб на Великдень була в кожній українській хаті традиційна паска і бабка, щоб були писанки і крашанки, щоб це все було посвячене, щоб сім'я засідала до спільного сніданку та щоб перед тим обділяла себе свяченим яйцем.

Це все необхідно зробити для створення святочного настрою. В час Великодня необхідно згадати також предків, бо це частина української святочної традиції.

Нижче подаємо декілька віршів з великодньою тематикою. В них знайдете душевний настрій радости, що поєднується з радістю пробудження веснянної природи до нового життя, знайдете відгомін звичаїв і традицій далеких віків минулого України, і знайдете символіку воскресіння України до самостійного державного життя.

Вірші з великодньою тематикою

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Б'є сонечко в віконечко,
вістить: Христос воскрес!
І жайворон зо всіх сторон
лящить: Христос воскрес!
Цвіт в пахощах на радощах
цвіте: Христос воскрес!

І дзвонить дзвін, мов навздогін
гуде: Христос воскрес!
Та й б'ються в склад у молодят
серця: Христос воскрес!
Гроби в одвіт на той привіт:
Воістину воскрес!

(Василь Щурат)

ВЕЛИКДЕНЬ

Напучуй бруньку і стебло
і паростки нові пусти,
щоб все росло і все цвіло
в рясноті пишній і густій!

Як пнеться вспругою лоша
як бруначться сади й ліси,
хай хорошіє і душа
й лице в онові і в красі!

Шедрот своїх не зменшуй ти!
Дай всьому, Дажбоже, пуття,
й дари, водою освяти:
цей символ вічного життя —

ячко писане, райце,
і коровай наш, он який,
округлий мов твоє лице,
й такий, такий же золотий!

(Оксана Лятуринська)

ДЗВОНИ РАДІСНІ ГУДУТЬ!

Готові будьмо! Близько час,
Коли святі церковні дзвони
Благовістять нам сонця схід
І сколихнуть усі кордони.

Готові будьмо! Це не сон:
Я бачу натовпи великі,
Обійми, сльози на очах,
І теплі стиски рук і крики.

О, дзвони радісні, гудуть,
Надію лийте в юні груди...
Дивіться: в натовпі — Христос,
Дивіться: люди — знову люди.

(Олександер Олесь)

Від Центральної Виховної Ради

В днях 28. лютого і 1. березня 1959 р. відбулася Конференція Центральної Виховної Ради СУМ-у. Її скликав Голова ЦВР д-р Саган Б. до міста Бофало, куди прибули представники Крайових Управ СУМ-у Америки і Канади та Референт Юнацтва ЦУ д-р Б. Стебельський.

Конференція обговорила всі актуальні питання й труднощі у здійснюванні нашого пляну праці та обміркувала засоби, як ті труднощі побороти. Конференція схвалила ряд рішень, з яких для наших виховників найцікавіші будуть такі:

1). ЦВР рекомендує Крайовим Управам СУМ-у організувати там, де є можливість, допомогу нашим юним сумівцям у шкільному навчанні, зацікавитися їх поступами і поведінкою в школі, влаштовувати різноманітні конкурси для юних сумівців.

2). ЦВР пропонує всім сумівським Осередкам цілого світу обміркувати можливості нав'язування тісних контактів нашої молоді з чужинецькою молоддю та офіційними чинниками різних народів — для виконання завдань української еміграції, які поставила перед нами Воююча Україна у своєму історичному зверненні.

3). Крім того, ЦВРада рекомендує влаштовувати із старшим юнацтвом постійні конкурси на тему прочитаних українських книжок, врешті конкурси мови на тему краси української мови, на культурницькі теми і т. д. В плян виховних гутірок включити лекції про правила доброї поведінки. Правила доброї поведінки будуть видані окремою відбиткою.

4). ЦВР рекомендує творити окремі літні табори для юнаків і юначок. Якщо б це було неможливо, тоді дозвіл на відкриття спільного табору вимагає узгіднення цієї справи з Крайовою Управою даного терену.

В поточному році обов'язуватиме Таборовий Правильник, складений І. Рицарем і виданий цикльостилевим способом ГУ СУМА в Нью-Йорку (1957 р.). Програму зайнять в юно-сумівських таборах в 1959 році буде своєчасно розпрацьовано ЦВР, де будуть взяті до уваги теми ватр, зв'язані з мазепинським роком, теми гутірок, які враховують також роковини Конотопу і т. п. Назви таборів, куренів і шатер мусять бути згідні з тематикою, що в'яжеться з добою гетьмана І. Мазепи і Конотопу.

5). Схвалено проєкт організації однотижневого курсу для найстаршого юнацтва СУМ-у з розрахунком, що курсанти стануть виховниками Юного СУМ-у. Для теренів Америки і Канади такий табір відбудеться між 27. червня і 4. липня на сумівській Оселі в Елленвіл біля Нью-Йорку. Доручається Крайовим Управам самостійно або спільно з іншими улаштувати подібні табори для підготовки майбутніх виховників для відділів Юнацтва та загальних таборів.

Звертаємо увагу наших виховників на перші два рішення. Досі тільки деякі наші Осередки цікавилися справою успіхів наших дітей у загальноосвітній школі, здебільшого неукраїнській. ЦВРада рекомендує місцевим Виховним Радам

негайно обговорити можливості, чи не далося б негайно зв'язатися з керівництвами шкіл, до яких ходять наші юні сумівці. Це зміцнить не тільки авторитет самого СУМ-у, але й набагато допоможе самим учням і зв'яже нас самих тісніше з молоддю та з батьками. Добре було б, щоб представник нашої організації, особливо Виховної Ради, постійно відвідував батьківські конференції в школах, де вчаться наші діти, та щоб обговорював з учителями справи успіхів наших членів. Де це можливе — там організувати постійну допомогу відсталим чи занедбаним учням. Це теж набагато зв'яже їх з нашою організацією.

Дуже важлива справа — це нав'язування контактів з неукраїнською молоддю, особливо з молоддю, що вийшла з поневолених Москвою народів, далі з молоддю народів, що входять в склад АБН, чи з ним співпрацюють, а врешті з молоддю різних вільних народів, включаючи в це й молодь країни нашого поселення. Деякі наші великі Осередки доручили найстаршому нашому юнацтву і добилися таким чином великих досягнень. Юний СУМ в Нью-Йорку зумів нав'язати контакти з чужинецькими амбасадами, а через них зв'язався з молоддю дотичних країн. Старше юнацтво влаштувало спеціяльні вечірки, на які приходили чужинецькі амбасадори. Там говорилося про наші культурні досягнення та про політичне становище України. Приклад Нью-Йорку повинен заохотити всі наші Осередки. Як виявилося — наша молодь дуже радо за ту справу береться і дуже добре з нею справляється. Радимо обміркувати можливість зробити щось подібне кожному Осередкові.

Центральна Виховна Рада СУМ-у

З М І С Т

	Стор.
1. Від Редакції . .	1
2. Слово до виховників	2
3. Використаймо весну . .	3
4. Привчаймо наших дітей до книжки! .	4
5. Виховна робота з молодшим юнацтвом	6
6. Роля музики у вихованні молоді .	8
7. З найновішої історії України:	10
1) 29. квітня 1918 року чорноморська фльота піднесла український прапор	10
2) 23. травня 1938 року московський аґент вбив підступно полк. Є. Коновальця у Роттердамі . .	10
3) 23. травня 1926 року згинув у Парижі з рук жида Шварцбарта от. С. Петлюра	11
4) 30. червня 1941 року відновлення української державности у Львові	11
8. Для читання і гутірок: . . .	12
1) Великодні обряди в Україні .	12
2) Вірші з великодньою тематикою	14
9. Від Центральної Виховної Ради . .	15

ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА

ЖУРНАЛ ВИХОВНИКІВ ЮНАЦТВА СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Рік VI | Червень 1959 р. | Ч. 2 (21)

ЗМІСТ:

	Стор.
Допоможіть поставити наші «Записки» на належний рівень!	18
Проблеми виховання	
Петро ЧУЙКО. Виховна робота з молодшим юнацтвом	19
З. САГАН. Українська культура, традиції і звичаї як виховний засіб в Юному СУМ-і	20
Марія ЗАВАДІВСЬКА. Виховна вартість веснянок і гагілок	24
Для читання і гутірок	
Англійський амбасадор про Україну	26
Леонід ПОЛТАВА. Юнакам	27
М. КЛИМИШИН. Гутірка про ватру	27
Обмін досвідом	
С. ДУЛЕБА. Стінні газети в нашій роботі	29
Веснянка	31
Л. С. Весняна казка	31
Славка З. Оповідання	32

«ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА» видає для внутрішнього вжитку виховників Юнацтва Спілки Української Молоді, Центральна Виховна Рада при ЦУ СУМ-у.

Головний і відповідальний редактор: проф. **З. Б. Саган.**

Адреса Редакції: «Zapysky Wychownyka», 562 Genesee St., Buffalo 4, N.Y. USA.

Адреса Адміністрації: 72 Bd. Charlemagne, Bruxelles IV, Belgique.

Допоможіть поставити наші „Записки“ на належний рівень!

В попередньому числі наших «Записок Виховника» було поміщене коротке звернення редакції до всіх виховників і людей доброї волі. Сьогодні ми повторимо його ще раз.

«Записки Виховника» повинні стати журналом, де будуть обговорювані всі справи, зв'язані з вихованням нашої молоді і дітей поза Україною. Різні країни, в яких нам довелося жити й діяти, мають свої особливості, одначе, всюди відчувається одне й те саме: процес відчужування нашої молоді й дітей від рідного кореня загрожує нам розтопленням серед чужих народів. Наше завдання — стримати процес асиміляції нашої молоді. Для того варто присвятити вихованню молоді куди більше уваги, ніж це робить наша організована спільнота в цілому. Для того потрібно величезних зусиль батьків, виховників і всіх свідомих українців.

Поза батьками найбільшу відповідальність за стримання грізного процесу денаціоналізації і асиміляції несемо таки ми — виховники. Багато з нас здобули при тому чималий досвід ведення боротьби за душу наших дітей. Було б гріхом супроти власного народу цей досвід затримувати виключно для себе. Індивідуальні досягнення кращих виховників повинні стати нашим загальним добром, вони повинні бути поширені на всі наші осередки, все одно, в яких країнах ці осередки діють.

«Записки Виховника» мусять стати справжнім журналом виховників ЮС, трибуною обміну думок і досвіду, здобутого у щоденній роботі з нашими дітьми. Наша редакція свідома того, що чимало наших дуже добрих виховників — люди, що краще вміють виконувати свої нелегкі обов'язки, ніж писати про те.

Нам відомо, який величезний вклад праці у виховання українського активного патріотизму серед нашої молоді зробили такі осередки, як Нью-Йорк, Чікаго, Дітройт, Філядельфія, Торонто, Монтреаль, а врешті наші клітини в Англії, чи на європейському материку. Ця робота та її досягнення у нас зовсім не спопуляризовані. З цього виникає тільки шкода для нашої організації і для цілої нашої спільноти. Саме тому, ми звертаємося до всіх наших осередків, до всіх наших виховників і до всіх педагогів, які виховують українську молодь поза Україною: надсилайте нам свої нариси, пишіть про свої досягнення і про свої труднощі. Не звертайте уваги на те, чи з вас добрі стилісти, чи ні. Редакція дуже радо оформить Ваші дописи так, щоб вони стали доступні для всіх, очевидно тоді, коли на те буде потреба. Присилайте нам конспекти ваших гутірок з юнацтвом з замітками, як на ці гутірки реагували ваші вихованці, пишіть про свій досвід, набутий в час таборування; розкажіть, що особливо цікавить виховуване вами юнацтво, пишіть і про те, чого воно не любить і від чого тікає. Наші «Записки» повинні бути не тільки нашою трибуною, але й заразом осередком, де можна буде засягнути поради у всіх справах, що в'яжуться з нашими завданнями. Без тісної співпраці цілого виховницького колективу того не дасться досягнути.

Згодом ми почнемо в нашому періодику друкувати також спеціяльні оповідання для дітей і молоді, не так літературного, як дидактичного значення. Присилайте й ви такі оповідання, пам'ятаючи, що їх призначення — виховувати!

Просимо також присилати свої помітки і завваження щодо друкованого в «Записках» матеріялу. Що ви бажали б в ньому бачити? Наш періодик буде таким, яким ми його зробимо.

На закінчення ще й одне прохання: постарайтеся його спопуляризувати також серед батьків та сумівського активу. Не все те, що ми друкуємо і ще будемо друкувати, відзначатиметься фаховістю. Багато з того — це дискусійні проблеми, а заразом — це звернення тих з нас, що турбуються майбутнім духовим життям, світоглядом і українським світосприйманням наших дітей, що мусять вирости на українців, — навіть не бачивши України!

Петро ЧУЙКО

Виховна робота з молодшим юнацтаом

(Продовження)

РІДНА МОВА, ЯК ВИХОВНИЙ ЗАСІБ

Кожна мова має за собою довгий шлях свого історичного розвитку і вона тісно пов'язана з розвитком того суспільства, якому вона належала і належить. Мова народжується і розвивається з народженням і розвитком суспільства і вона витворена цілим народом на протязі довгих людських поколінь.

Кожна мова — це не простий набір слів — вона становить цілу систему слів, яка обумовлює характер і душу кожної мови. В системі мовних звуків з їх особливостями, слова і звуки набирають чуттєвого і розрізнювального значення. Багато звуків одної мови бувають зовсім неподібні до звуків іншої мови. Це дуже сильно помітне при переході розмови на іншу мову. Психологія розглядає й вивчає різні види мовлення. Головніші з них — це зовнішнє й внутрішнє мовлення.

До зовнішнього мовлення належить усне й письмове мовлення. Внутрішнє мовлення — це таке, що ми його вживаємо тоді, коли ми щось обмірковуємо «про себе». При тому ми не висловлюємо думок в голос, ані не записуємо їх на папері. Внутрішнє мовлення — це показник такого чи іншого закріплення своєї мови, що виявляється користуванням цією мовою в щоденному житті.

Бувають випадки, що дехто з українців вживає у внутрішньому мовленні іншу мову, наприклад, російську, польську, англійську і т. д. і сам того не помічаючи. Це буває особливо тоді, коли діти змалку вивчають чужу мову, не чуючи, або надто мало чуючи свою рідну. Так приходить перша ознака мовної асиміляції. Звертаючи увагу на вивчення рідної мови в Юному СУМ-і, треба стреміти до того, щоб у кожній країні, де урядова мова неукраїнська, українські діти свідомо вивчали чужу мову, порівнювали її з українською і таким чином не втрачали мовно-психологічних навиків рідної мови. При такому стані дитина зуміє завжди зберегти свою мову і буде її шанувати, як наш національний здобуток. Тут дуже яскраво виступає обов'язок батьків — на початку прищепити дітям міцні знання рідної мови, а опісля дозволити їй вивчати чужу мову, чим, до речі, займуться вже державні чинники у своїх школах. На цей час приблизно припадає час вступу дитини до нашої організації. Виховники ЮСУМ-у мають тут виконати дуже відповідальне завдання: вони мусять поглиблювати в наших дітях знання рідної мови. Де нема школи українознавства, там дитина мусить навчитися по-українському писати й читати в ЮСУМ-і, а головне — виховники мусять привчити дітей самостійно читати дитячу та юнацьку літературу і тим викликати любов до рідної книжки. Ця праця мусить становити основну частину програми навчання в ЮСУМ-і. Її уникати не можна, бо перебуваючи постійно в чужому оточенні, українські діти несвідомо попадають у сферу його впливів і втрачають зв'язки із своєю національною спільнотою. Обов'язок виховників — розбудити в дітях любов до українського друкованого слова й привчити дітей до пошани рідної книжки. При кожному осередкові повинна бути своя бібліотека дитячої літератури, але крім того — діти повинні в себе дома мати власні книжки, які треба зберігати і перечитувати у вільний час. Треба б у нас завести звичай, щоб батьки чи інші знайомі дарували дітям українські книжки, відповідно до їх віку, замість давати інші подарунки.

Як окремі види заохочування до рідної книжки можна радити: а) складання дітьми каталогів своєї бібліотеки з коротким описом змісту прочитаної книжки, б) переказ на сходинах змісту тієї чи іншої книжки, в) читання дітьми коротких оповідань на основі прочитаної літератури.

НАШЕ МИНУЛЕ В СИСТЕМІ ВИХОВАННЯ ЮС

Поруч з вивченням мови потрібно у доступний спосіб знайомити дітей з нашим історичним минулим, з нашим побутом, релігійними обрядами та народніми

звичаями. Найкращі досягнення будуть тоді, коли ці речі подаватимуться дітям у формі розповідей виховника, який може також послужитися казкою, де дієвими особами будуть певні історичні постаті. Діти люблять героїку, вони з великою увагою слухають казки чи оповідання і швидше розуміють основну ідею переказу, а головне — на переказах вони вчаться любити своє минуле, виховуючи у себе бажання глибше пізнати його й працювати для майбутнього. Засвоєння героїки минулої доби — дуже підносить дух і почуття національних гордощів! Це захоплення дітей різними героїчними подіями є загальною властивістю дитячого віку. Саме тому різні народи, які в своєму минулому не переживали феодально-лицарської доби, для задоволення згаданих вимог дитинства створили нову літературу для них, в якій описується пригоди якоїсь надлюдини, Тарзана, чи іншого вигаданого героя. Ця література, не завжди відповідна з морально-етичного погляду, підноситься дітям і очевидно, має великий вплив на виховання в них тих негативних рис, які згодом стають об'єктом вивчення їх криміналістами. Українська історія дуже багата на великі вчинки окремих її діячів. Оті великі діла можуть дати багатий матеріял для застосування їх у виховній роботі ЮСУМ-у. Досить згадати нашу княжу добу — клясичним і глибоко національним залишається на весь час клич Святослава: «Не посоромимо землі української!». Так само глибоко моральні і патріотичні були вчинки і наміри наших гетьманів, козаків, які піднімали меч в захист нашої християнської віри та проти ворогів рідної землі.

Подібні риси ми знаходимо в діях легендарної УПА, такі постаті, як Тарас Чупринка, Хрін, Тетяна та інші ще чекають на глибоку оцінку з боку українського народу. Діти вже тепер відчувають в них постаті легендарних лицарів-запорожців і дуже люблять оповідання з їх боротьби. На жаль, наша дитяча література досить бідна на ці теми. Щоб якось допомогти виховникам в тій справі, Центральна Виховна Рада, а зокрема видавництво ЦУ СУМ-у буде друкувати ряд історичних переказів та легенд, що їх можна буде використати в навчально-виховній роботі з дітьми між 7 до 14 років. Перед тим, як читати, чи розповідати їх учням — виховник має дати вступне вияснення про ту добу, обставини, на тлі яких виникла ця подія. Такі перекази мають бути вступом до вивчення української історії і вони у великій мірі будуть сприяти тому, що наші діти, знаючи окремі моменти з неї на підставі історичних легенд, будуть хотіти пізнати її. Очевидно, подаючи при тому збірку переказів про наше минуле, ЦВРада не вважає, що виховник має тільки ними обмежитися. Потрібно при всякій нагоді шукати відповідних подій з нашої історії і вміти переказати їх у художній формі дітям. При тому необхідно мати на увазі такі моменти: а) Вякі перекази повинні бути побудовані на дійсно історичному тлі, б) треба брати в основному позитивні моменти з нашого минулого, в) перекази повинні бути короткі, особливо для дітей 7-9 років, розраховані на 20-30 хвилин читання.

(Продовження буде)

З. САГАН

Українська культура, традиції і звичаї як виховний засіб в Юному СУМ-і

НАШЕ СТАВЛЕННЯ ДО КУЛЬТУРИ

Виховуючи наше юнацтво на українських активних патріотів, ми, як правило, найбільше уваги присвячуємо таким дисциплінам українознавства: історії, літературі, географії, у меншій мірі мові, а вже зовсім мало надаємо ваги нашій культурі. Про нашу культуру говориться у нас здебільшого принагідно, звичаї зберігається також принагідно, віддаючи цю справу всеціло батькам. Все те, що у нас досі робилося — це було з правила: спільна просфора після Різдва і спільне Свячене після Великодня.

Із здобутків нашої народньої культури ми ще сяк-так займалися вишивкарством і писанкарством, а решту залишали без особливого зацікавлення. З ділянки нашої мистецької культури — ми ще сяк-так пропаґували твори деяких наших письменників чи поетів, натомість наших малярів, скульпторів, музиків,

а особливо майстрів сцени, поминали зовсім. Тут і там були вийнятки, та вони залишилися вийнятками досі.

Треба признати, що чимала частина вини залишається таки за виховниками, які не могли пропаґувати того, чого самі гаразд не знали. Виховник мусить бути в ділянці українознавства своєрідним експертом і він мусить сам завдати собі досить труду для того, щоб рідну культуру та її здобутки пізнати, мусить подумати над тим, як пошану й любов до того передати виховуваному ним юнацтву, мусить навчити вихованців стати пропаґаторами нашої культури. Справа пропаґанди наших культурних здобутків не входить в засяг цієї гутірки і тому ми її тут пропустимо. Нас цікавитимуть сьогодні наші культурні здобутки, як виховний чинник, що має піднести серед нашої молоді національну свідомість, пошану до власного народу і тим самим почуття національних гордощів, як єдиний чинник усунення почуття меншевартости, що його багато наших дітей набирає прямо від батьків. Сьогоднішня гутірка не претендує на повне обговорення заторкненої теми. Тема ця надто широка, як широкою і глибокою є сама наша культура.

НАРОДНЯ КУЛЬТУРА

На самому початку ми зупинимося на нашій народній культурі. Говорячи з нашими вихованцями про цю справу, ми мусимо постійно підкреслювати велику історичну давність плодів нашої культури. Оця давність має велике виховне значення особливо на терені Америки й Канади, відносно молодих країн з молодими культурами, які щойно на «добрий лад» творяться. Коли ми почнемо говорити про наші вишивки і скажемо, що існують наукові докази, що наші предки вже одну тисячу років тому прикрашували свої одяги вишивками, це скріплює серед нашої молоді почуття національних гордощів. Пам'ятаймо про те, що багато наших людей, які опинилися на нових місцях поселення — походять з наших найбідніших прошарків населення і їх спомин про Україну — це спомин про злидні і недостаток, а не про культурні здобутки. Діти цих людей не можуть винести пошани до рідної культури з батьківського дому. Вони мусять присвоїти собі цю пошану у нас в СУМ-і і звідти занести її до батьківського дому. Це відноситься також і до деяких звичаїв, та про те буде мова пізніше.

Американці чи канадійці відносяться з великим пієтизмом до всіх старих пам'яток. По музеях вони зберігають навіть продукти фабричного промислу з-перед кількох десятків років. Це у них вже історична пам'ятка. Ця пошана передається також нашому юнацтву. Коли ж ми вміло підкреслимо, що ми мали високу культуру вже тоді, коли ще Колюмба на світі не було — у нашої молоді почне зароджуватися почуття вдоволення з того, що вона приналежна до народу, що вже давно творив культурні ціннощі. Молодь зрозуміє також, чому тими ціннощами треба дорожити і їх оберігати.

Говорячи про нашу культуру, ми не можемо обмежуватися виключно до самого опису. Цього мало. Виховники в порозумінні з управою осередку повинні подбати про те, щоб мати під рукою бодай по кілька оригінальних предметів нашої народньої творчости: вишивані рушники, подушки, скатерті і то, можливо, з різними нашими взорами. Необхідно мати також наші інкрустовані вироби, килими, а врешті українські хустки, запаски, керамі'ку і т. п. Пояснюючи ці речі, треба зразу наводити порівняння з подібними творами інших народів. Пам'ятаймо, що в американських та канадійських музеях повно експонатів, що їх випродукували колишні господарі цієї землі — індіяни. Виховувані в місцевих школах діти вбачають в індіянах примітивів. Юнацтву може легко насунутися порівняння нас з отими примітивами і тоді вони зачислять нашу народню культуру також до примітивних. Твори нашого народнього мистецтва відзначаються витонченим розумінням краси і це вже виховник мусить уміти пояснити.

Де можливе, там починати курси вишивкарства, інкрустації в дереві і т. п., а де це не можна зробити, там заставити дітей розмальовувати картини в українському стилі, робити проєкти мальованих на папері рам до стінних газет. При тій нагоді потрібно дітям роз'яснювати, як виглядала середина української культурної хати, заохочуючи їх, щоб вони самі постаралися прикрасити не тільки власну домівку, але й власне помешкання в українському дусі.

Діти, а особливо хлопці, люблять майструвати. Відомо, що в час літнього таборування хлопці, і то навіть найменші, з великим завзяттям люблять буду-

вати модель Запорізької Січі. Це дуже гарне й гідне похвали, однак цей запал потрібно використати багато ширше: показати їм, як виглядала українська церква, різні роди мешкальних хат, а врешті плуг, борона і т. п. Ці речі дітям цікаві і то тимбільше, що вони здебільшого живуть по містах і їм предмети сільського побуту — це своєрідна екзотика. Предмети нашого сільського побуту мусять бути показані і вияснені юнацтву, бо ж наша народня культура — це продукт українського села. Ми мусимо показами і поясненнями наблизити цю культуру до наших вихованців.

Все те, що було повище сказане, відноситься також до української народньої ноші. Наше юнацтво обов'язане в СУМ-і і на таборі носити юсумівський однострій. Однак для спеціяльних виступів добре мати народній стрій, а бодай стилізовану його частину: крайку, вишивану блюзочку, для хлопців вишиту краватку, сорочку.

ПІСНІ І ТАНЦІ

Особливу увагу ми зобов'язані присвятити в СУМ-і засвоєнню юнацтвом нашої пісенної творчости. Співати треба дуже багато і при кожній нагоді. При виучуванні наших пісень потрібно старшому юнацтву звернути увагу на те, що наші пісні одні з найкращих пісень у світі. Наші сусіди в тій ділянці набагато бідніші від нас і тому вони безцеремонно присвоювали собі наші пісні, перекладали їх на свої мови, підставляли власні слова під наші мелодії, а й користувалися нашими народніми пісенними мотивами у композиціях своїх опер і мистецьких творів. Польська опера Галька — Монюшки, сперта на українських мотивах, фортепіянові композиції мадярського музика Белі Бартока — повні українських мотивів, у москалів не інакше. Тепер можна почути те саме в музичних творах американських композиторів. Вони присвоїли собі українського «Щедрика», однак, хоч текст дали до нього власний, признають, що це українська коляда. В дійсности воно не коляда, а щедрівка, та для американців це не робить якоїсь різниці. З іншими нашими мелодіями західні композитори поступають більш безцеремонно. Вони прямо вставляють частини наших пісень у свої композиції і дають їм тільки своє власне викінчення. Щоб це робити — вони мусіли вивчити наші пісні і нашу музику. Якщо це могли зробити неукраїнці, то тимбільше це мусимо зробити ми. Разом з музикою й піснями ми повинні пізнати наші національні інструменти (бандура, трембіта, сопілка) і наші народні танці. Виучуючи танців — їх потрібно пояснювати.

На жаль, добре опрацьованої історії й ґенези наших танців досі немає. Все таки виховникові потрібно знати, що характер наших танців вказує на те, що їх витворив народ, розмилуваний у волі. В них чути розмах, відвагу і завзятість. Деякі акробатичні рухи наших танцюристів — це далекі ремінісценції козацьких боїв в особливо важких умовинах. Наш «аркан» — це не танок рабів, тільки балетове відтворення визволення з татарського ясиру. Дрібні присяди в коломийці обумовлені тереновими труднощами. Гори — чейже не степ!

КАЗКИ І ЗАГАДКИ

Те, що відноситься до виучування українських пісень, можна віднести також до виучування українських казок, сміховинок, прислів'їв, загадок і т. п. Українські народні казки прекрасно надаються на теми гутірок з наймолодшим юнацтвом, при чому потрібно постійно підкреслювати, що це українська казка. При підборі казок треба бути обережним, якщо ми користуємося виданнями, непризначеними для дітей. Народня казка, колишня духова страва дорослого суспільства, оперує інколи сюжетом, який зовсім не впливає благородно на формування духового світу дитини. В деяких народніх казках надто багато опирів, всяких макабричних сцен і т. п. Ці казки або потрібно переробляти відповідно до віку слухачів, або зовсім їх пропускати. Українські прислів'я і загадки часом зовсім не зрозумілі дітям, тому, що діти не знають нашого селянського побуту. Такі речі треба гарно й цікаво пояснити. (Напр., наперед треба дітей освоїти з серпом, хочби на вправах вільноруч, дарма, що цей серп для вправ зроблений з грубого паперу, пояснити, що воно таке й до чого цей предмет служив, а щойно тоді давати загадку «Маленьке, кривеньке, а все поле перебіжить»).

НАРОДНІ ЗВИЧАЇ

Окреме місце займають в нашій роботі народні звичаї. Їм треба присвятити дуже багато уваги. Звичаїв не вивчається з погутірок. Їх треба пережити, а пережите має куди більше виховне значення, як заслухане.

Як ми вже згадали на початку нашої доповіді, деякі батьки не зберігають у себе дома ніяких майже звичаїв. Частинне виправдання того просте: батько й мати юного сумівця подружилися вже на еміґрації. Він походив з одної околиці України, вона з другої. Наші народні звичаї і дома не були всюди однакові. Обидвоє батьки вийшли з отих звичаєвих різниць подібно як цей, що вилив воду з ванни разом з дитиною: вони не зберігають ніяких звичаїв і частина дітей ніяких не знає.

Притримуватися певних звичаїв — це значить виконувати стисло окреслену ритуалістику. Якщо цю ритуалістику виконувати достойно, тоді вона особливо глибоко врізується в пам'ять і часто рішає про почуття національної приналежности. Саме тому большевики ставили колись на босячню, яка не мала ніяких традицій і не притримувалася ніяких звичаїв, крім звичаїв волокити. Таких людей було найлегше прихилити до себе і використати для своїх потреб.

Ми повинні в СУМ-і де відновити, де змодернізувати, а де й скомпонувати окреслену ритуалістику, сперту на наших традиціях і звичаях і тим ми тісніше зв'яжемо наших вихованців, якщо не з СУМ-ом, то з українством. Багато з того, що буде сказане далі — це радше предмет до дискусії, а не конкретна інструкція.

ТРАДИЦИЙНІ СВЯТА І ВЕЧОРИ

Почнемо з осені, тобто з моменту, коли починається навчальний рік і тимсамим і початок звичайних занять в ЮС. Перші повакаційні сходини ЮС повинні відбутися особливо врочисто і вони повинні б бути своєрідним святом обжинок. Такі сходини було б добре підготувати разом з батьківським комітетом багато наперед. Домівка повинна б бути прикрашена колоссям, яке треба заздалегідь приготувати, батьки повинні доставити зрілі овочі, або дати їх дітям, щоб вони врочисто вручили ці овочі, чи то референтові юнацтва СУМ-у, чи теж головному виховникові. Тут можна залишити багато ініціятиви самим організаторам таких сходин. Повинно бути передбачене, кому діти вручають овочі, хто їх благословлятиме, хто запросить юсумівців споживати їх. До того потрібна невелика мистецька частина з обов'язковими вправами серпами, колосками і т. п. Такі обжинкові сходини треба б робити з батьками, однак головними дієвими особами мусять бути самі юсумівці. Старші з них повинні виступити хочби з коротенькими промовами, по змозі власного укладу, хоч дискретно інспірованими.

Друге осінне свято, яке повинно бути дуже врочисто відсвятковане в ЮС, незалежно від того, чи і як його святкує доросла спільнота — це Свято св. Покрови і заразом свято Української Зброї. Як його святкувати — для того не потрібно окремих вказівок, крім, може, однієї. Свято зброї — це ніякі поминки, це свято сили! Воно мусить відбутися достойно, радісно. Юнаки повинні приготувати вільноручні вправи з шаблями, ратищами, луками, рушницями, ґранатами і т. п. Хтось із старшого юнацтва повинен приготувати коротку, врочисту промову. Добре було б з тієї нагоди видати окрему стінну газету.

Якщо доросле громадянство влаштовує окреме свято зброї, тоді ЮС може і повинен узяти в ньому участь, однак незалежно від того, повинен улаштувати для себе окремі врочисті сходини. Окремі сходини треба відбути з нагоди дня листопадового зриву, про що більше сказано в програмах занять ЮС. Осінь — це пора року, коли в нас відбувалося безліч всяких традиційних вечорів, весіль, ворожінь, поминків і т. п. З того всього радимо для старшого юнацтва влаштувати один спеціяльний вечір, от хоч би св. Андрія. Як святкувала молодь в Україні святого Андрія — про те розказати на гутірках. В СУМ-і влаштувати по змозі найкраще підготований традиційний вечір. Він мусить бути веселим вечором і мусить дати показ стародавніх наших звичаїв, дарма, що у саму ворожбу сьогодні годі повірити. Організатори вечора повинні самі подбати про те, щоб на такому вечорі не було малих дітей, ані старших одиниць, які могли б невластивою поведінкою зіпсувати свято.

(Далі буде)

Марія ЗАВАДІВСЬКА

Виховна вартість веснянок і гагілок

Наближається день, в якому необхідно відбути звичайні сходини з юними сумівцями. Як провести оті сходини — це питання, яке постійно турбує всіх виховників. Батьки чейже посилають дітей до ЮС для того, щоб вони там навчилися того, чого не може дати чужа школа і чуже довкілля. Сумівські виховники знають добре, що наші діти мають порівняльно дуже мало нагоди і мало часу на те, щоб бути вихованими в релігійно-національному дусі і кожні сходини — це важливе доповнення виховної праці, що її веде українська школа, а також батьківський дім. Саме тому виховники мусять дбайливо добирати виховний матеріял до кожних сходин.

Важливе місце у виховній роботі займають гри і забави. Виховну вартість забави легко пізнати, обсервуючи дітей в час їх забави чи гри: їхні щічки паленіють здоров'ям, очі сяють радощами, увага без ніякої принуки зосереджена на самій грі до крайніх меж, уся ка бистрота і винахідливість, уся сила волі і охота діяти наставлена на саму гру, на виконання прийнятих приписів гри. Доцінюючи вартість забави і гри, сучасна педагогіка присвячує велику увагу її організації. Сьогодні кожна модерна школа має не тільки добре обладнану лябораторію, багату і добірну бібліотеку, добре освітлені і просторі шкільні чи клясні приміщення, але також спортові залі і майдани на гри й забави. У сьогоднішній школі забава наче доповнює науку; вона є необхідним чинником відпочинку і відпруження. Не тільки в шкільному садочку, але і в пізніших роках забава для дітей є суттєвим елементом їхнього життя і виховання. Модерна педагогіка спирається на засаді, що хто в дитячих і молодих роках не навчився гарно бавитися, той не вмітиме пізніше успішно і витривало працювати. Та все таки не можна класти знаку рівняння між кожними забавами і грами. З безлічі забав і гор необхідно вибирати такі, що мають виховну вартість. У наших умовинах забава, крім загально виховного значення, повинна мати також українські елементи, нав'язувати до наших традицій і пізніше поєднувати нашу молодь і дітей з нашою національною спільнотою. Одною з кращих забав, що відповідають щойно згаданим вимогам, є гагілки. Колись у сиву давнину вони мали особливе, прямо релігійно-обрядове значення. Вони були суттєвою частиною чисто української обрядовости. Ними дякували наші старинні предки в даждьбогових гаях своєму улюбленому божеству за світло сонця, красу весни, здоров'я і щастя. Ними наші предки просили своїх богів про дальшу опіку і ласкавість. З прийняттям християнства гагілки та веснянки виявилися також необхідною, складовою частиною великодніх святкувань. Частково змінився тоді їх внутрішній зміст, одначе, зовнішня форма залишилася та сама. В такому вигляді веснянки і гагілки перетривали цілі століття. Пригадаймо, як воно колись у нас було: на площі коло церкви, у такт великодніх дзвонів, на все село виспівувала молодь, а головно дівчата. Вони співали про невмирущу силу любови, про непереможну міць сонця і світла, про чудодійну красу весни. Впродовж трьох днів Великодня дівчата співали про Янчика-Білоянчика, про Женчика-Бренчика, про заєнка, про

надії дівчини-відданиці, про радість з приводу знесення панщини і багато інших. А що тепер у нас, на наших рідних землях? Чи наш народ має змогу радіти і по-своєму, по-стародавньому святкувати цей празник празників? Легка відповідь на оте турботливе питання, одначе, яка ж одночасно боляча ота відповідь. Не маємо ніякої змоги вплинути на нашу молодь, що виростає на рідних, українських землях в тому дусі, щоб вона зберігала наші стародавні традиції і звичаї. Ми можемо і мусимо подбати на еміґрації про те, щоб наша молодь, яка росте поза Україною, не цуралася свого рідного. В час Великодня, та й після нього треба вивчати і виводити наші веснянки і гагілки.

Виховна вартість гагілок і веснянок у тому, що вони вміло поєднують три важливі елементи: естетику рухів, мелодійність співу і морально-етичний зміст. Коли до того додати, що виконавці гагілок і веснянок одягнені, як правило, у нашу прекрасну народню ношу, а сценою є весняна площа, то легко зрозуміти, чому веснянки і гагілки поруч писанок, вишиваних узорів та українського танку завжди викликали любов серед своїх і подив серед чужинців. Ось, наприклад, на міжнародньому музичному фестивалі в Торонті (Канада) член оціночної комісії професор торонтської консерваторії, признаючи моїм ученицям першу нагороду, сказав: «За час моєї довголітньої праці я мав нагоду бувати на прерізних фестивалях та подивляти неодне. Мушу одначе признатися, що перший раз у моєму житті я мав нагоду побачити якраз те, що перед хвилиною відбулося на нашій сцені. Це не танок і не хор, а прекрасне, майстерне поєднання одного й другого. Не розумію, на жаль, змісту проспіваних пісень. Догадуюся про те лише з рухів виконавців. Все таки без повного розуміння я подивляю велику естетику рухів та надзвичайно велику й милу мельодійність пісень. Яке ж розуміння краси і яку стародавню достойну культуру мусить мати нарід, що витворив це!»

Приємно нам було почути таке признання з уст людини, яка навіть не розуміла нашої мови і яка відчула красу нашої давнини. Якщо чужинці промовляють так, якщо вони можуть нашою народньою культурою аж так захоплюватися, то як тоді — повинні ми самі нею дорожити! Покажімо це на ділі! Час весняного і літнього сезону надійшов. Включімо засвоєння нашої старої національної обрядовости до нашої виховної програми. Діти й молодь будуть прекрасно забавлятися, а ми знаємо, яким важливим чинником у вихованні є забава, а при тому тут маємо до діла з забавою, що має наш рідний характер.

А тепер ще одне питання до тих, що не знають веснянок і гагілок і не знають звідки взяти дотичний матеріял. Про те подумала наша ЦВРада і саме тепер готує гарну збірку, окрему для малих дівчаток, а окрему для дівчат. Поцікавтеся нею і ви небавом її отримаєте.

«Хто має молодь зі собою, той має і майбутність за собою! З молодих людей, неначе з найкращих цеглин, будується найсильнішу будівлю. Кому, отже, є ще любою і дорогою наша свята віра, хто ще в житті не збайдужів на ті два найбільше почесні слова: „Бог і Україна", — той повинен зосередити, скупчити свою увагу, спрямувати сили своєї душі, дати тепло свого серця тій молодій квітці, цвітові нашого народу — нашій молоді».

(о. Петро Мельничук: «Якої молоді хоче Бог і Батьківщина»).

Для читання і гутірок

Чужинці про Україну:

Англійський амбасадор про Україну

(Із дотепер невідомого документу — книги англійського амбасадора в Оттоманській імперії Ріко, «Історія Оттоманської імперії», виданої в 1709 році французькою мовою).

Завдяки щасливому збігові обставин, українському письменникові Леонідові Полтаві, вдалося в Парижі придбати унікальний примірник книги, виданої в 1709 р. під назвою «Історія Оттоманської імперії» Ріко. Її автор був довгий час на англійській державній службі у Туреччині. В 16-17 сторіччях Україна не раз мала то напруження, то відпруження у своїх політичних стосунках із тоді могутньою Турецькою імперією. Кілька важливих цитат із цієї книги, дотепер ще не відомі в Україні, тут наводимо в точному перекладі із французької мови. Цей документ свідчить про незламність духа і тіла українського вояка-козака, сила, відвага і сприт якого дивували світ і викликали часті занепокоєння в Турецькій імперії — чорноморському сусідові України. З такими чужинецькими історичними характеристиками українського козацтва варто знайомити сучасну українську молодь, особливо ту, що виростає на чужині і часто-густо не відчуває могутности українського народу, до якого вона приналежна, його великої історії та його великого майбутнього. Цитуємо із книги Ріко:

«Козаки, користуючись віддаленням капітана Баші, увійшли в Босфор із приблизно 150 вітрилами. Їхні вітрильники довгі й легкі. Вони мають по 10 весел з кожного борту і по 2 чоловіки при кожному веслі. Ніс і корма у вітрильниках збудовані майже однаково; таким чином вони ставлять кермо або на носі, або на кормі, щоб не витрачати часу на обертання корабля. Цим вони заощаджують втрату часу. Кожна морська одиниця має по 50 відбірних людей. Вони озброєні гарматами, шаблями, якими орудують дуже добре.

Козаки творять одну націю, яка задовольняється мало чим; вона працьовита, звикла жити тим, що трапиться. Маневрують вони надзвичайно швидко, тому то їхні наїзди завжди мають місце швидше, ніж ворог устигає довідатися.

Це саме таким способом вони увійшли аж у Чорноморську протоку, спалюючи і грабуючи села та сільські хутори, що знаходилися на їх шляху. Баядери, Винік, Стенія були обернені в попіл: два перші на грецькому побережжі, а останнє на азійському. Турки з великим переляком також побачили піратів так близько біля Константинополя! Не було саме галер, щоб їм чинити опір. Тому вони нашвидку озброїли 400-500 фаїк, кімберсів та інших човнів. Босфор було заперто великим залізним ланцюгом, як це робили грецькі імператори під час нападу на Константинопіль.

10 000 людей вийшли назустріч із цього міста, щоб стримати спуск козаків, які перед містом розташували півмісяцем свої вітрильники посередині протоки: мала турецька фльота намагалася їм протиставитися.

Одні і другі стояли навпроти одного аж до заходу сонця. В той же час козаки відпливли в море; вони повернулися додому багатим забраним добром і зі славою людей, які зневажили — і не були покарані столицею могутньої імперії Оттоманської, яка була в той час пострахом для всього світу.

Через кілька днів увесь Константинопіль був опанований ще більшим страхом, бо ті самі нападники повернулися знову, лише значно сильніші, ніж перший раз. Вони гойдалися впродовж 3 чи 4 днів у гирлі Чорного моря. Спаливши маяки і села, що були розташовані навколо, набравши добра, — вони відійшли ...» (Ріко 1622).

«... Козаки не переставали продовжувати свої напади. Вони кружляли по Чорному морю фльотою в 80 вітрил і своїми безнастанними походами зруйнували на цілий рік торгівлю в цьому морі.

Щоб їх покарати, турки збудували при вході в Чорне море дві фортеці. Поль-

ський амбасадор докоряв туркам за будівництво тих фортець, як за відверту зраду точок мирової умови. Але турки... мало звертали увагу на незадоволення поляків.» (Рік 1628).

«...Ніщо так не турбувало турецьких міністрів, як безнастанні морські виправи козаків, які неоднакратно потрясали і самим містом Константинополем...» (Рік 1630).

Переклад із французької Л. Полтави

Леонід ПОЛТАВА

ЮНАКАМ

Лиш старі живуть одним минулим,
Молодим — співать про кораблі,
Про безкраїсть рідної землі,
Про серця, закохані і чулі!

Йти, шукати кращої дороги,
Все лихе збороти у Краю,
І як треба — впасти у бою,
Тільки все ж дійти до перемоги!

М. КЛИМИШИН

Гутірка про ватру

У нашому щоденному житті ми не помічаємо дуже багато речей і явищ. Вони нам виглядають як найзвичайніше й найприродніше через те, що ми від раннього свого життя до них привикли, їх уживаємо або бачимо кожного дня чи години.

Одним з таких щоденних явищ у нашому житті є вогонь. Від самого початку нашого життя, як тільки ми стали вже настільки розумні, що годні були не тільки помічати все кругом нас, але й запам'ятувати найцікавіше для нас явище, — був вогонь. Хоч би і в якій хаті хто виховувався — в найпримітивнішій чи наймодернішій — все таки кілька разів на день ми мали нагоду придивлятися, як горить вогонь. Тому для нас у віці, скажім, 10 чи 15 літ життя це вже звичайна річ: бачити вогонь, але скільки то вражінь було в нас, коли ми ще були малими. Це можна найкраще пізнати, обсервуючи малу дитину: так їй хочеться діткнути тої гарної іграшки старших, а старші все остерігають, щоб держатись здалека, бо: «Попечешся й буде боліти». Ще й грозять, що дадуть по пальцях. І лячно і цікаво. Як би вміло мале дитинча сказати все, що в її голівці тоді роїться...

Колись певно й старші люди мусіли дуже боятися вогню, бо ще й досьогодні є прислів'я: «боїться, як вогню», але й цікаво було прослідити, що це воно таке той вогонь. І ця цікавість дала людині в руки те, без чого вона сьогодні ніяк не могла б обійтись. Варить, пече, огріває, світить, рухає всі мотори, витоплює й перетоплює залізну руду й залізо і т. д.

Але вже найприємніше, коли людина сама на відлюдді в невідомій околиці може собі розпалити вогонь. Тоді стає відрадніше. Витворюється почуття, мов би знайшов другу людину. Це почування

степенується в залежності від пори року, дня, від якости погоди, чи околиця відома чи ні, і т. п.

При вогні можна зогрітися, обсушити мокрий одяг, можна зварити чи пригріти страву, можна розглянути карту околиці, можна охоронитися від ворожих і диких звірів, які бояться вогню й не зближаються до нього.

Крім вичислених і багато ще не вичислених користей з вогню, уживається ще вогню від непам'ятних часів і для сигналізації, а також для різних родів урочистостей.

Найбільш відомим в історії людства є святочний вогонь, що горів в час Олімпійських ігрищ старовинної Греції, який розпалюють і в нашу добу на всесвітніх спортових ігрищах. Іскру того вогню приносять бігуни-спортовці аж із Греції, де колись відбувались Олімпійські ігрища. Це одна з найбільших почестей спортовця — належати до тієї штафети, що приносить вогонь з Греції. Вони всі біжать на зміну. Кораблем їдуть тільки тоді, коли олімпіяда відбувається в заморській країні. Їдуть тільки стільки, скільки конечно потрібне, а решту дороги вибдувають пішки бігом. Це найбільш святочний символічний вогонь модерного світу нашої доби.

В нашу добу уживають вогню при великих урочистостях головно молодечі організації, скавти, пластуни, СУМ.

На означення вогню розпаленого на урочистість прийнялось слово ватра, яке в гуцульському діялекті визначає вогонь.

Сумівці розпалюють ватру при своїх урочистостях, щоб дати сигнал тим, що борються в Краю за волю Уркаїни. Ватри, які розпалюють сумівці на своїх святах, — це символ їх духового зв'язку і єдности з борцями в Україні, служби Богові і Батьківщині. Символ їх готовости боронити честь України.

Ватра — це святочний вогонь; запалюється його також святочно. Тому, що це діється на очах більшого гурта людей, треба вміти запалити ватру одним сірником. Щоб це добре вдалося, ватра мусить бути відповідно укладена.

Ватру приготовляємо наперед, стараючись дістати сухих, дрібоньких галузок. Їх укладаємо в стіжок. На них з черги укладаємо сухі, щораз грубші, патики, але все в стіжок, щоб кожний патик стояв на землі тільки одним кінцем, а другий має стреміти догори, спираючись об інші на вершку стіжка.

Важливим є, щоб усталити, звідки віє вітер, щоб відповідно уставляти стіжок, лишаючи в належному місці доступ до дрібонького хворосту, який ми уклали найперше й він знаходиться в самій середині підстави стіжка. Найкраще буде горіти ватра, коли буде так уставлена, щоб вітер віяв у плечі тому, хто запалює ватру.

Це приносить дві користі: підпалюючий ватру заслонює собою сірник від вітру й вогонь, який на самому початку є заслабий і вітер міг би погасити вогонь, поки ще розгориться, а коли вже вогонь розгориться, той, що запалював ватру, відходить, а тоді вітер роздмухує ватру й вона зачинає горіти буйним високим полум'ям.

Нехай ніхто не думає, що розпалити вогонь потрапить кожний, хоч перед тим ніколи того не робив. Це треба вміти зробити. А також ніхто, головно з юнацтва СУМ-у хай не пробує вчитися розпалювати

ватру під гаражем, під плотом чи домом. «Обережно з вогнем» — це гасло вогневої сторожі повинен кожний тямити, коли хоче палити вогонь. Треба знати, коли, де й при якому вітрі можна розпалювати вогонь. Молоді Юні Сумівці ніколи не повинні розпалювати вогню без когось із старших. Це зобов'язує і в місті і в селі, і на полі, і в лісі. Всюди і все вогонь, розпалений необережно, може наробити багато шкоди й нещастя. Тому ще раз і ще раз: «Обережно з вогнем».

Дуже важко розпалити вогонь в дощову пору або зараз після дощу, коли все кругом мокре. Коли не можна ніде знайти сухого дерева, тоді треба стругати грубий патик, який перед дощем був сухий. Грубий патик не все замокає аж до самої середини. Настругані тоненькі трісочки легко можна запалити сірником.

Коли укладаємо ватру в дощ, то добре було б накрити її в час укладання патиків, аж доки підпалена ватра не зачне горіти.

Наприкінці хочу завважити, що я бачив кілька ганебних розпалювань ватри, яких не повинно бути: щоб краще ватра горіла, підливали бензини або нафти. Це роблено в присутності багатьох людей, які прийшли на святочну ватру. Я ще й до нині соромлюсь за них.

Святочну ватру розпалюємо святочно й коло неї святочно заховуємось. При розпалюванні ватри всі присутні сумівці стають на струнко. Вони заховують ту поставу, аж доки не запалає ватра полум'ям і є певність, що вона вже не згасне.

По кличі: «Честь України — готов боронити!» — при великих урочистих ватрах належить згадати Всіх Тих, що полягли за Волю України від найдавніших часів по цей день і Всіх Тих, що борються або сидять по тюрмах і концтаборах.

За них докидаємо до ватри сухий патик. Сухий патик докидає до палаючої ватри кожний, хто виступає з якоюсь точкою. Коли виступає гурток з точкою при ватрі, всі з того гуртка стають в лаву біля ватри, звернені до ватри лицем, а їх провідник кидає до ватри сухий патик. Аж після того виводять свою точку.

Після закінчення ватри всі відходять, а двоє залишається, щоб погасити ватру. Горіючої ватри не залишати самої; ні вдень, ні вночі.

Обмін досвідом

С. ДУЛЕБА

Стінні газети в нашій роботі

Стінна газетка — надзвичайно важливий і ефективний виховний засіб — користується широкою популярністю в школах, виховних закладах і організаціях. Вона стимулює творчі здібності юнацтва, призвичаює ясно формулювати свої думки, допомагає розбудовувати письменницький стиль, викликає змагання, порює до дискусії і збуджує зацікавлення молоді. Навіть ті діти, що не люблять читати, залюбки перечитують статті своїх друзів, а потім жваво їх обговорюють між собою. Якраз тому в ЮС треба присвятити більше уваги справі редагування стінних газеток. На цьому місці бажаємо поділитися з виховниками власним досвідом і подати кілька практичних порад, як редагувати стінну газетку.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Перший крок — це організування редакційної колегії. Виховник повинен запросити до неї дітей, що виявляють вроджений нахил до гарного переповідання своїх думок, що займаються віршуванням чи малярством. На перших сходинах треба пояснити юнацтву, що таке стінна газета, яка її ціль та заохотити до редагування своєї власної. Опісля подати склад редколегії та вияснити, які завдання редколегії, що таке головний редактор, коректор, друкар і мистецький керівник. Пояснивши оті вступні справи, перевести самий вибір редакційної колегії. Кандидатів повинні б висувати самі юнаки, а виховник повинен тільки припильнувати, щоб були вибрані відповідні одиниці, які змогли б забезпечити нормальну появу юнацького стінного періодику. Звичайно, так буває, що юнацтво дуже правильно розцінює здібності своїх друзів і тут виховникові не залишається багато турбот.

НАЗВА І ЧАС ВИДАННЯ

Після виборів члени редакції повинні приступити до обговорення справи назви газетки та вирішити, як часто вона повинна появлятися. Поки вибрати якусь назву, можна в цій справі проголосити конкурс у цілому відділі ЮС. Це тимбільш побажане, що такий конкурс популяризує саму газетку, ще поки вона заіснувала. Її появи вичікуватиме нетерпляче кожна дитина. Що стосується питання, як часто видавати газетку, то тут вирішальним чинником мусить бути сама чисельність відділу. Якщо відділ великий, тоді можна видавати газетку щомісячно. В такому випадку добре було б призначити кожному роєві середнього і старшого юнацтва завдання зредагувати одно або два числа газетки в рік. В ненадто чисельних відділах ЮС доцільно видавати стінну газетку щочверть року, тобто, вона була б квартальником, а дуже малі осередки можуть видавати тільки однодва числа в рік. Тут більш важливою справою повинно бути належне оформлення стінгазетки та її зміст, ніж надто велика кількість випусків.

ДОБІР РЕДАКЦІЙНОГО МАТЕРІЯЛУ

Найважливіша робота редакційної колегії — це добір відповідних тем і підшукання найкращих авторів. В загальному стінні газетки повинні бути редаговані за двома схемами: а) звичайний випуск і б) спеціяльні появи. В звичайному випуску рід і порядок розміщення матеріялу повинен бути приблизно такий: а) вступня стаття; б) вірш або оповідання на вільну тему, в) одна або дві статті про актуальні справи даного відділу чи роя, г) спорт, ґ) хроніка або вістки про відбуті імпрези, д) розвагова частина, тобто гумор, загадки, забави тощо.

Спеціяльні числа стінгазетки можна видавати з нагоди наших релігійних чи національних свят, можна присвятити його визначній постаті нашої історії або великим історичним роковинам, от хоча б таким, як роковини Конотопу і Полтави. Тематику статтей повинні передумувати і плянувати самі члени редакційної колегії. Виховник повинен, одначе, мати готовий плян і суґестії, та він повинен тільки тоді подавати їх юнацтву, коли вони попросять про те, або коли таке складеться, що їм діло ніяк не виходить. Редаґування газетки повинно дати юнацтву можливість виявити власну ініціятиву та призвичаїти їх до самостійного думання і плянування. Виховник може дорадити юним редакторам переаналізувати редакційну схему та оформлення якоїсь доброї української газетки чи журналу. При складанні першого числа вклад праці виховника буде напевно дуже великий, та з часом юнацтво набере вправи і досвіду для самостійної роботи. Подаю кілька зразкових тем: а) на організаційні теми: «Чому я люблю Юний СУМ», «Чар юносумівського одностроєю», «Як я розумію сумівське гасло», «Що означає емблема СУМ-у», «Назва нашого Відділу, роя і т. п., «Наш прапор». б) Патріотичні: «Котра постать великого українця мені найбільше подобалася», «Віддаймо честь героям визвольної боротьби українського народу», «Чому я бажаю повернутися в Україну», «Що мені розказувала мати про Україну», «Як можна допомогти українському народові в його боротьбі за волю», в) Описи наших релігійних обрядів і звичаїв: Великдень, Різдво, Зелені Свята, день книжки, наша бібліотека, рецензія на нову книжкову появу для молоді, статті про спорт і спортові змагання, спогади і т. п.

Проєкт заплянованих тем редколегія повинна передати до перегляду виховникові, після чого їх треба оголосити юнацтву і запросити всіх писати на подані теми. Ні в якому випадку не вільно обмежувати авторів до членів самої редакційної колегії!

КОРЕКТА

Редактор і коректор переводять коректу надісланих матеріялів. Коректа йде в двох напрямках: 1) справлення мови і правопису і 2) справлення стилю і змісту. Роботу коректора приходиться виконувати самому виховникові, якщо редколегія не складається із старшого юнацтва, між 16-18 роком життя. Всі статті стінгазетки повинні бути короткі і цікаві, стиль живий і прозорий. Після виправлення помилок статтю треба повернути авторові для переписання. Це має також виховне значення, яке допомагає юнацтву засвоювати кращий спосіб висловлювання і вдорожує його до редакційної роботи.

ТЕХНІЧНЕ ОФОРМЛЕННЯ ГАЗЕТКИ

Друкар і мистецький керівник відповідають за зовнішнє оформлення газетки. Найкраще переписати всі статті та інші матеріяли на машинці, обов'язково на картках однакової ширини, що їх після виготовлення треба наліпити на якомусь кольоровому папері чи теж на картоні. Вгорі подати назву газетки і дату чи пору року, для якої присвячена ціла газетка. Вільні місця і береги прикрасити рисунками або аплікаціями з кольорового паперу, поштівками і т. п. Рисівники мають необмежене поле до попису, одначе виховник мусить припильнувати, щоб всі оті мистецькі частки становили одну гармонійну цілість. Газетка призначена також для того, щоб розвивати почуття естетики у нашої молоді.

Готову газетку повісити на видному місці, в приміщенні, де відбуваються сходини. Ви побачите, що гарний колір картону, на якому зроблена газета, рисунки і прикраси притягнуть зразу увагу юнацтва. На роєвих сходинах добре перевести дискусію на тему виданої газетки, а тоді знайдуться нові автори і мистецькі таланти для чергового числа.

Примітка Редакції: Вважаючи, що нашим виховникам буде цікаво зазнайомитися з тим, що наші діти поміщують у своїх стінгазетках, ми вирішили подати речі, взяті із стінгазетки бофалівських юначок. На початок «Веснянка», колективна праця-пісня цілої ланки, виправлена виховницею.

ВЕСНЯНКА

Вітай весно, вітай красна,
Радість неси!
Покрий землю квітом ясним,
Збуди ліси!

Нехай пташки защебечуть
Привіт тобі!
А ми дружньо заспіваєм:
Слава Весні!

Слава сонечку ясному
Й ранній росі,
Слава вітрові буйному,
Слава красі!

Нумо подруги весело —
Станьмо всі враз!
Бо вже весна, бо вже красна
Прийшла до нас.

ВЕСНЯНА КАЗКА

Дуже цікавий приклад дитячого способу думання — це Весняна Казка, 10-літньої юначки, учениці 5 кляси початкової школи Л. С. з Бофало. Дитина бачить і думає картинами. Та ось зміст казки:

В густому темному лісі було ще холодно. На галявинах вже зеленіла травичка, а в лісовій гущавині ще білів сніг.

З темної гущавини вийшла худощава жінка у білій плахті. Замість волосся обабіч її голови висіли льодові сосульки. Перед нею втікали лісові звірки і пташки.

Біла пані затрималася на березі галявини і тоді зелена травичка почала жовкнути і в'янути. Пуп'янки квіток затулилися у свої светерки.

На галявинці почали збиратися лісові звірки. Вони не наважувалися бігти на відкрите поле, бо їх дім — це ліс. Тоді від сторони піль вийшла на зустріч білій пані молода дівчина з зеленими косами, заквітчана різними квітками. Вона сміялася весело, а над її головою літали метелики і співали веселих пісень.

На вид зеленокосої русалки біла пані наморщила брови, насупилась і пробубоніла:

«Чи не заскоро ти, пустунко, до лісу зайшла? Тут ще моє царство!»

«Ні, бабусю зимо, — відповіла весняна русалка. — Вам уже давно була пора від'їжджати на відпочинок. Через старість ви вже й дні числити забули! Гляньте лиш вночі на небо. Побачите, що вже зорі травень заповідають!»

Бабуся щось промимрила під носом, важко зітхнула, повіяло холодом і якби її не було. Вона щезла.

Русалка дзвінко засміялася, пташки ще голосніше защебетали, а звірки, підскакуючи, почали повертатися до лісу.

В лісовій гущавині почалося царство весни, зеленокосої русалки.

ОПОВІДАННЯ

Зовсім інший характер має оповідання 12-тилітньої юначки Славці З., учениці 7 кляси початкової школи. Тут уже видно сліди начитання:

Одного разу юначка Маруся привела з собою на сходини свого трилітнього братика Павлика. Мати Марусі мусіла кудись вийти і Маруся, довго не думаючи, взяла братика з собою. В СУМ-і ніхто за те не гнівався. Малий Павлик був дуже гордий, коли йому казали станути до молитви, в лаві разом з найменшими хлопцями. Павлик пробував з іншими співати молитву, але йому не йшло. Він ворухнув губками, відчинив ротика, та за цей час усі вже перестали співати. Павлик засоромився і мовчав.

В час впоряду йому дуже хотілося маршувати. Це не вийшло також. Павлик мав ще дуже куценькі ніжки і він дуже далеко залишився позаду роя. Тоді хлоп'я сіло собі смирно в куточку і чекало, що буде далі. Далі була гутірка. Павлик сидів, наче пришитий до кріселка. Він дуже хотів розуміти, що говорить пані виховниця. Він аж кліпав очками, а потім позіхнув раз і другий і заснув. Збудився тоді, як вже юні сумівці співали кінцеву молитву.

Дома вже чекала на дітей мати. Павлик повагом підійшов до матері і сказав:

«Я тепел взе є сумівський уклаїнець. Я все буду туди ходити, куди ходить Маруся, бо мені та Уклаїна, сцо там є — дузе подобалася!»

Цього вечора малий Павлик отримав від мами не одну, а дві солодкі палянички на вечерю, а потім тато не тільки поцілував його в почухрану чупринку, але й поклепав його по плечі і сказав:

«Я знав, що ти виростеш на козака!»

Павлик був того вечора дуже щасливий.

(Всі ці речі дорадж уємо прочитати нашому юнацтву перед тим, поки вони приступлять до редагування стінної газетки. Ці речі можна прочитати також там, де стінна газетка появляється регулярно, для того, щоб наше юнацтво порівнювало те, що воно пише у себе, до того, що пишуть їхні друзі).

ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА

ЖУРНАЛ ВИХОВНИКІВ ЮНАЦТВА СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Рік VII. Листопад—грудень 1960 р. Ч. 3 (22)

ЗМІСТ:

Стор.

Друзі Виховники! 34

Проблеми виховання

Проф. З. САГАН: Український патріотизм і льояльність до країн поселення у виховній праці Юнацтва СУМ . 35

Г. О.: Особа виховника. 39

Для читання і гутірок

Як проводити гутірки? 41

Ранок, ранок 46

Г. ОЩИПКО: Невичерпне джерело в 1961 році — Тарас Шевченко 46

Свят-Вечір... Колись 47

Обмін досвідом

М. КРАВЧУК: Як заохотити юнацтво читати українські книжки? 48

«ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА» видає для внутрішнього вжитку виховників Юнацтва Спілки Української Молоді, Центральна Виховна Рада при ЦУ СУМ-у.

Головний і відповідальний редактор: проф. **З. Б. Саган.**

Адреса Редакції: «Zapysky Wychownyka», 562 Genesee St., Buffalo 4, N.Y. USA.

Адреса Адміністрації: 72 Bd. Charlemagne, Bruxelles IV, Belgique.

ДРУЗІ ВИХОВНИКИ!

По довгій перерві, спричиненій несподіваними пересуненнями співробітників нашої видавничої діяльности, повертаємося з свіжими силами до дальшого її продовжування і прохаємо наших Друзів допомогти нам своїми цінними дописами й увагами у виданні цього так потрібного для виховної праці журналика.

Ми знаємо, що годі комусь, поза найкращі бажання і добрі наміри, накинути обов'язок писати статті на виховні теми, та ще по фізичній цілоденній праці. Однак, є всякі нагоди, коли то можна бодай запримітити якесь видання чи статтю, в яких порушуються важливі проблеми виховання сучасної молоді. Почитавши її, в кожного з нас зроджуються думки, а заразом і пляни, в який би то спосіб найкраще розв'язати таку чи іншу проблему. Тому просимо бодай прислати нам таку статтю чи книжку із своїми замітками, а це буде для нас велика поміч в нашій праці. Часом почуємо якесь оправдане нарікання про недотягнення в таборі, сходинах роя юнацтва чи в школі, хоч би й у чужинецькій. Все це також може бути для нашої праці важливим матеріялом до розглянення його спільно.

Деякі родичі можуть бачити труднощі, з якими доводиться боротися їхній дитині. Може в них не має змоги й часу застановитися над причинами і способом направи цього. Тому дуже корисним і практичним було б передати нам їхні клопоти до спільного розглянення та знайдення розв'язки в такому важливому питанні.

Те саме стосується і до виховників Юнацтва СУМ-у. Скільки то нераз клопотів з поодинокими юнаками чи юначками мають вони у їхній праці, та часто не можуть собі дати ради з окремими проблемами. Через те тісний контакт Редакції нашого журналика з Вами є конечний. І тому, чим більше і частіше буде втриманий зв'язок між нами, тим краще зможемо виконати наше завдання та спричинитись до кращого виховання нашої молоді.

Тому, повні оптимізму й гарних надій, починаємо, неначе новий шкільний рік в нашій праці, з надією на Вашу кожночасну допомогу.

Не обіцяємо відкривати Америку, бо знаємо добре наші скромні спроможності. Однак вважаємо, що хоч на тему виховання молодого покоління вже багато написано, то, пригадуючи деякі важливіші й актуальніші справи, — буде велика допомога для молодших виховників.

Часи змінюються, техніка випереджує попередні століття семимилевими кроками і тому мусить і педагогіка це узгляднювати і поступати вперед. Ми також мусимо шукати нових кращих доріг для виховання молоді. Не можемо завжди залишатися при способі виховання наших прадідів. Часи змінюються і ми змінюємося в них, і змінюватись мусить дещо і спосіб виховної праці. Шукаймо їх спільними силами!

Редакція

Проф. Зенон САГАН

Український патріотизм і лояльність до країн нашого поселення у виховній праці Юнацтва СУМ

Мабуть, не існує більш складного питання у нашій праці з дітворою і молоддю, як те, що поставлене у назві моєї статті. Ми, виховники і провідники відданої нам під опіку сумівської молоді, чуємо з усіх боків питання: «Як Ви розв'язуєте справу батьківщини? Маємо дві батьківщини, чи одну? Америка, Канада і Україна, чи Україна, Канада і Америка чи ще як?» Такі питання ставлять не тільки батьки, а й самі діти, особливо, коли самостійно починають думати. Такі питання ставлять також представники американського автохтонного світу, журналісти, педагоги та інші. Хоч відповідь на це питання виглядає дуже просто, однак ніхто не здобувся ще на ясне ставлення цієї справи, Ми, звичайно, даємо виминаючу відповідь, залежно від того, хто нас питає. Якщо діти, ми, звичайно, даємо одну відповідь, якщо питають представники чужинецьких офіційних установ, тоді даємо іншу відповідь.

Таким чином постає своєрідне крутійство, чого не сміє бути в молодечій виховній організації.

Поки шукати за відповіддю на поставлене питання, слід зупинитися над тим, як виглядає у нас на практиці проблема батьківщини. Я дозволю собі навести конкретні приклади різного підходу до цієї справи.

В одному з наших літніх таборів, виховника запитали старші (16—17-літні) юнаки: «Чи вважати англійську мову за свою, чи чужу?» Виховник відповів на питання питанням: чи юнаки вважають, в тому випадку Канаду за свою батьківщину чи за чужу? Юнаки в унісон відповіли, що Канада — це чужина. Тоді виховник на це: «Ви помиляєтеся, хлопці. Канада наша батьківщина і ви ростете для того, щоб стати її оборонцями, щоб зайняти відповідальні пости в урядах і установах. Чейже не є чужинцями такі люди, як міністер Старчевський, сенатори Вал і Гнатишин, провінційний міністер Яремко, і інші. Саме тому й англійська мова — це наша друга рідна мова. А Україна — також наша батьківщина, бо звідси наш рід, віра, культура і звичаї, звідти наша українська мова. Її треба любити і пізнати, бо це мова славного нашого народу.» Не всі юнаки погодилися з аргументацією виховника, та згодом він і сам мав сумніви, чи пояснив він так, як слід.

Зовсім інший приклад: один з наших батьків недавно писав до мене і пояснював, чому він не дав своїх дітей ані до СУМ, ані до Пласту. Ці організації, мовляв, виховують дітей для України, а не для Америки. Жити доведеться все таки в Америці. Він не хоче мати дітей з роздвоєними душами. При тому доказував, що американці не такі наївні, щоб згодом не вичути, що хтось, у тому випадку його сини, тільки підневільні працівники в американській системі, що вони душею деінде. Це пошкодить дітям у їх життєвій кар'єрі.

Тридцять років тому один український селянин подібно пояснював мені, чому він не віддав своїх дітей до українського дитячого садочка, мовляв, там виховують дітей для України, а це прямою лінією веде до тюрми. Він воліє виховувати дітей для себе. Така життєва філософія не врятувала згодом ні його самого, ні його дітей. Вони були знищені большевиками. Ще інший, облаявши мене національним шкідником, переповів свою власну життєву трагедію і на милість Бога закликав нас усіх завернути з дороги і почати виховувати наших дітей виключно на американських чи канадських патріотів. Інакше ми діємо на шкоду наших дітей. Доказ на те — його власна трагедія. Ось вона: Чоловік приїхав з жінкою і двома синами сюди після першої світової війни. Сам він був свідомим українцем. Заклав собі крамничку і жив непогано. Старався, щоб хлопці були добрими українцями. Вони навіть говорити по-англійському на дуже хотіли. Були спосібні. Готувалися до життєвої кар'єри. У школі завзято боронили права України і поширювали правду про неї. Хтось підкинув їм Гітлерів «Майн Кампф». Це звернуло загальну увагу. Хлопців викинули зі школи,

преса зчинила галас про те, як українці виховують своїх дітей. Покупці збойкотували крамницю. Батько продав її за абищо, перенісся в іншу околицю і став фізичним робітником. Хлопці вирєклися українства, поженилися з чужинками і їх діти не знають, якого вони походження. В них чужинецькі прізвища. Їх життєва кар'єра пропала. Вони фабричні робітники.

З того висновок: виховуйте своїх дітей так, щоб ви самі не напитали їм біди.

Інші батьки теж заступають подібний погляд. Вони наводять інші приклади. Колись, мовляв, дуже добре були зорганізовані в Америці німці. Всі вони дістали дуже боляче від американської влади. Це сталося тоді, коли погіршилися зв'язки між Америкою й гітлерівською Німеччиною. Таке, мовляв, буде з нами, якщо ми будемо продовжувати нашу дотогочасну роботу. Ліпше за погоди завернути з дороги. Хтось там наводив ще приклад японців. Після Перл Гарбор американці не питали навіть хто з них роджений в Америці, а хто ні. Вивезли звідки кілька сот тисяч і ці люди щойно тепер скаржать рішення американської влади таки до американського суду. Що з того, що вони ці процеси виграють. Виграний процес не може покрити втрати найкращих років життя, які довелося провести в злиднях. Ще інші голоси дорадчують нам наслідувати жидів. Вони, мовляв, мають практику, як себе вести в діяспорі. Вони в Америці — американці, в Канаді — канадійці, в Англії — англійці і т. д. Однак всюди вони залишаються жидами. Ніхто з жидів не каже, що така чи інша країна не є його батьківщиною. Робімо так само й ми.

Годі, особливо з цього місця, полемізувати з поодинокими поглядами і я не маю наміру того робити. Я тільки частинно торкнуся цих справ, і то трохи пізніше. Торкнуся настільки, наскільки воно виглядає мені доцільним для вирішення цієї теми.

З'ясування цієї проблеми було б неповне, якщо б я не навів зовсім протилежних поглядів. Чимало батьків наших вихованців підходять до цієї справи зовсім протилежно. Вони кажуть: залишімо всяку двозначність. Не Бог і якась анонімна батьківщина повинно бути нашим гаслом, а Бог і Україна! Ми льояльні до країн нашого замешкання так довго, поки вони льояльні до нас. Наша любов призначена Україні. Для всіх інших ми можемо мати і плекати пошану і толерантність. Ми можемо навіть пропагувати включування нашої молоді в тутешнє організоване життя, однак тільки для того, щоб краще служити справі. Якщо згодом доведеться з того приводу терпіти, то нам це не першина! Те, що з того приводу від нас багато відпаде, — неважне. Відпаде полова, здорове зерно завжди залишиться. Пробуймо своїх сил!

Мабуть, не потрібно доказувати, що цей другий погляд більше промовляє до ментальності, до душі кожного українця.

Коли ж хтось із нас ще в минулому терпів за те, що він любив своє рідне і діяв в тому напрямі, то він має вухо відкрите тільки для цієї другої концепції і, мабуть, не багато слухати схоче про можливість якраз протилежних концепцій Протилежна концепція, в очах багатьох наших людей, це прямо національна зрада, або в кращому випадку опортунізм, шкідливий у рівній мірі тут, як був шкідливим у нас на рідних землях.

Якже ж тоді нам бути і з чим підходити до наших дітей і юнацтва? Не забуваймо про те, що наше становище складніше, ніж становище жидів. Вони мають довгі віки практики, як жити і вести себе в діяспорі, а ми ще не найшли належної відповіді на те, чи ми проминаюча еміграція, чи таки тривка діяспора. Жиди дуже сильно відрізняються окремішністю від довкілля саме своєю расою. Крім цього, вони мають свою власну національну релігію і ритуал, що зуміли зберегти у всіх можливих умовинах.

Релігія підказала жидам легенду про те, що вони — діти вибраного народу. Вони від колиски призвичаюються думати тільки категоріями месіяністичної вищости. В протилежності до такої життєвої настанови, у нас глибоко, бо в підсвідомість, в'їлося почуття меншевартости і нахил гнутися, куди вітер віє. Тип «русина», чи «малороса», наставленого лизати руку, яка його б'є, у нас не перевівся.

В практиці ми не проявляємо нахилу зберігати навіть наш обряд і його питоменності. Найголосніше домагалися недавно календарного зрівняння з латинцями якраз діти т. зв. старої еміграції, а в багатьох околицях нова еміграція приєдналася до того зарядження, без одного слова спротиву. Проявили якусь незрозумілу покірливість для того, щоб нічим не відрізнятися від довкілля. Завтра ми знову щось таке приймемо і так діло відчужування від рідного буде поглиблюватися.

Ми не жиди, ми українці, з усіми нашими добрими і поганими прикметами і тому рецепти, що виправдалися в жидівській практиці для збереження їх окремішности, для нас не підходять.

Готуючися жити в умовинах тривкої діяспори, мусимо плекати серед нашої молоді почуття українського патріотизму, бо інакше нас не стане. За кілька поколінь, хіба пам'яткою по нас останеться кілька церков з трохи іншим обрядом, та декілька, з чужинецька «спелованих» прізвищ. З тим миритися не можна. Наше гасло, а воно заразом наш основний закон і виховний дороговказ — це Бог і Україна.

Якже ж тоді представити Україну нашим дітям і як з'ясувати їм їх обов'язки до Неї? Україна — країна стародавньої культури, де на кожному кроці стрінемо безліч пам'яток її давньої слави і величі. В Україні майже шматок землі — свідок давніх боїв в її обороні це святе побойовище, де наші предки продовж довгих століть змагалися з різними ворогами нашої віри й культури. Україна — це своєрідна Мекка всіх людей українського роду, байдуже де вони народилися і як вони освоїли українську мову. Це святість, яку при сприятливій нагоді потрібно відвідувати, а заразом перед тим, поки туди вибратися, необхідно пізнати все те, що українське. Якщо, які, відвідають Україну, застануть там багато не такого, як вони собі уявляли, то це тому, що всякі окупанти обдирали Україну, свідомо нищили сліди її великої і славної бувальщини. Обов'язком кожного українця, тобто людини українського походження, зробити максимум можливого, аж до самовідречення, щоб піднести Україну на належну їй височину.

Залишитися працювати для України напостійно, навіть з вирченням вигід — це почесний обов'язок, до якого кожний українець мусить готуватися від раннього дитинства.

Якщо ж обставини так складуться, що не буде можливим служити Україні в Україні, то треба докладно знати чого хоче український народ на своїх рідних землях і старатися йому допомогти дійти до мети.

Що воно таке український народ? Хто він такий?

Український народ це мільйони людей одної крови, раси, віри, культури і традицій. Це дуже благородний народ. Українці мають багато благородних прикмет, що їх Бог поскупив іншим народам. Українці гостинні, жертвенні, дуже музикальні, розмилувані у волі, готові до посвяти, тощо. Культура і звичаї українського народу одні з найблагородніших. Український народ видав із себе великих воїнів, геніїв поезії, починаючи з автора «Слова о полку», мистців, учених, акторів, подорожників і т. п. Коли український народ знайшовся у труднощах, то це також тому, що ми міряли наших сусідів своєю власною, тобто благородною міркою і дали себе обманути. Наслідком того прийшла неволя і негайна боротьба за відвоювання волі. Ця боротьба не закінчена. В ній мусять взяти участь всі українці, байдуже, де вони живуть і чиїми громадянами вони стали. Питання, як допомогти?

Вороги українського народу скористалися з нагоди, що ми втратили свою державність і тим самим втратили спроможність контактуватися з офіційним чужим світом безпосередньо, почали поширювати про нас всяку брехню. Ця брехня вкорінилася в писаннях і наукових творах чужинців, залила енциклопедії і державні архіви. Нашим обов'язком ці речі спростовувати. Не соромитися виступати відкрито і голосно домагатися проправок глибоко вкоріненої брехні. Доброю поведінкою приєднувати собі самому і своєму народові приятелів, яких нам все ще не вистачає. Свідомо стреміти до того, щоб діставатися на ключеві позиції і звідтам працювати всебічно для України. Це завдання молоді. Ці речі мусять бути глибоко передумані виховниками. Вони самі мусять мати належне уявлення про Україну і належно розуміти завдання молоді тепер і в майбутньому. Для того, вже в ранньому віці необхідно зазнайомлювати юних сумівців з українськими державними ідеалами і нашими завданнями в цьому пляні. Крім цього, треба плекати глибоку любов до України через основне пізнання її історичного минулого, її культури, мови, мистецтва, тощо. Україна в уяві молоді, яка її небачила, мусить вийти святою,обітованою землею, для якої треба трудитися і на яку треба заробити всім тим, що виявиться можливим: працею, жертвенністю, а коли буде потрібно, то і зброєю.

Якщо в такій, тобто ідеалістичній, площині поставити Україну, не забуваючи при тому про практичні вказівки, як їй служити, то тоді не може бути конфлікту і проблеми двох батьківщин. Тоді скажемо ясно: батьківщину дає якомусь народові сам Бог, з відомих тільки Йому причин. Українському наро-

дові Бог призначив на батьківщину Україну. Якщо ж ми опинилися в країнах нового поселення, то це маємо завдячувати людям. Ми знайшлися поза межами України і з зовсім ясних причин не можемо туди повертатися бодай тепер. Все-одно батьківщиною нам залишиться таки Україна, бо того ніхто з людей, ані наші вороги, ані приятелі змінити не можуть. Країни заходу прийняли нас до себе і дали нам змогу, якщо не жити, то вегетувати. Ми народ культурний і такий, що добре розуміє обов'язок вдячности. Ми льояльні до країн нашого поселення. Ми шануємо і мусимо шанувати їхні закони, ми виконуємо всі повинності, які на нас ці закони накладають. Однак ми мусимо пам'ятати ще про одне: Захід зробив нам добро, потодившися, щоб ми, чи наші батьки сюди прибули. Однак ці країни не вийшли на тому зовсім погано. (Це з американська кажучи, не такий то вже поганий бізнес). Ми принесли з собою нашу стару культуру і звичаї і зробили їх доступними для всіх. Ми сталися добрими робітниками країн нашого поселення, умовими працівниками, вояками, політиками і діємо в користь та розбудовуємо їх. Тим самим ми маємо право не тільки дякувати за добро, але і вимагати пошани й уважливого ставлення до нас, розуміння наших стремлінь і допомоги. Це тим більше, що наші прагнення не йдуть в розріз з інтересами країн заходу. Ми маємо повну підставу домагатися також відповідальних становищ таких, як їх мають напр., ірляндці, що залишилися ірляндцями, помимо канадського чи американського громадянства, таких які мають жиди, які з усіх сил допомагають Ізраїлеві, дарма, що займають часом одні з найвищих державних постів в Америці, тощо.

Осталося ще відповісти на одне питання: як бути у випадку конфлікту душевно-політичного? Недавно це питання частинно обговорювала канадська-українська преса. Питання стояло так: що буде, коли Канада стане по боці ворогів України? Деякі українці, народжені в Канаді, відповіли на це: «Ми перш за все канадійці і в такому випадку ми будемо тільки канадійцями».

Якщо така відповідь була потрібна для канадійських політичних чинників, сказати б з тактичних міркувань, то ще пів лиха. Чого то не говориться задля дипломатії. Однак, така дипломатія, разом з дипломатичною тактикою, не може викликати нашого захоплення. Краще було нічого не казати, як пописуватися готовістю виріжатися свого рідного і діяти на шкоду того, що українське.

Заки відповісти на поставлене питання, розгляньмо реальні можливості подібних конфліктів у нас самих, а що важніше — у наших дітей. Можемо бути впевнені, що Америка, Канада і ін., не рефлектують на жадну частину нашої території. Що найгірше може нас зустріти, це те, що після провалу большевизму, Америка та інші країни заходу можуть стримувати розвал московської імперії, заявляючися за її збереженням, тільки, що з перемальованим шильдом на демократично. Йдучи за рецептою деяких канадійських нащадків неособливої пам'яті тирольців Сходу, що вірно служили цісареві навіть тоді, коли він відвертався від них плечима, нам не осталося б нічого іншого, як прибивати новий шильд до старої московської тюрми народів і горлати при тому, що це вершок патріотизму. Ледве чи такої льояльности вимагала б від нас якабудь західня спільнота. Це була б льояльність раба, що прибиває цвяхи до труни, в якій живцем покладено його брата.

В таких випадках, ставши твердо на ґрунті пошанування законів країн нашого поселення, ми примінили б легальні засоби боротьби, гарантовані основними принципами демократії і свободи західньої людини.

В Україні справа інакша. Там ми діятимемо згідно з заповітами Христа: «Віддайте Богу, що Боже, а кесареві, що кесареве». Нашим кесарем є ніхто інший, тільки український народ. Добро цього народу диктує закони для всієї української спільноти. Накинених окупантом законів ми не визнаємо, бо вони придумані для забезпечення інтересів гнобителя. Ми боремося за наш праведний закон, подібно, як за ньото боровся колись Вашінґтон для американців? В Америці зобов'язує американський закон, в Україні мусить зобов'язувати український. Тому, що він ще досі не має зобов'язуючої сили, ми боремося і будемо боротися аж до його встановлення. Український народ в Україні бореться за справжнє народоправство.

Так поставивши справу, ми облегшимо собі працю і, на мою скромну думку, наше сумління буде чисте і спокійне.

Ми ні в чому не зрадимо нашої батьківщини України, ані не зневіримося країнам нашого поселення.

На тому можна було б поставити крапку. Та тут потрібне ще одне, якщо не пост скріптум, то пост діктум.

З заторкненою темою в'яжеться ще інше. Що дорадяжувати нашій молоді, яка вже вийшла з Юнацтва СУМ і пішла до високих шкіл. Як ця молодь має себе вести, що говорити, коли її питають про її національність і т. п.?

Між нашою патріотичною молоддю ведуться суперечки з того приводу. Частина стала на становищі: «Якщо хтось хоче зберегти своє українство, нехай погодиться з тим, що американці його відіпхнуть від себе. Тому нема іншої ради: повертаймося обличчям до себе і не звертаймо на них ніякої уваги. Робімо своє діло». Для прикладу наводжено мені таке. В одному з великих українських скупчень наш молодий чоловік, який і прізвище мав таке, що не вказувало на його походження, робив що міг, всаджувався всюди, де вдалося. Не допомогло. Довідалися, що він українець і відштовхнули від себе.

Друга частина нашої молоді протилежної думки. Я теж. Тому, замість переповідати цю думку, я зразу займуся аналізою першого становища. Якщо хтось із нас чи наших виховників приховує своє походження, навіть, якщо він це робить з розрахунком, що це тактично виправдане до якогось часу, — то він робить ведику помилку і ставить себе в дуже незручне становище. Якщо хтось приховує щось, а в тому випадку походження, віру, національність, словом, своє українство, то він цим скоріше чи пізніше зверне на себе увагу. Ті, перед ким оте «щось» приховується, вбачають у цьому нечисту справу. Мовляв, чейже мусить бути глибша причина отого приховування. Або це приховуване таке, що його треба соромитися, або мусить там бути щось за кулісами душі. Після того приходить тонка нехіть чи бодай обмежність у поведінці з тією людиною і його можливості зробити добру роботу для своєї спільноти меншають. Меншають можливості теж особистої життєвої кар'єри. Якщо ж хтось явно підкреслює свою українськість, тоді з ним може статися таке. Неукраїнське довкілля, вичуваючи в ньому відкриту одиницю, прийме його зразу до себе, або він попаде в середовище, яке в самому принципі вороже до нас наставлене і тут йому вже справді нічого не допоможе. В такому випадку доведеться шукати іншого середовища. На те нема ради. Приховування свого теж нічого не поможе, бо існує аж надто багато чисто демократичних способів, щоб про кожну дорослу одиницю довідатися все, що кому потрібно.

Існують, одначе, людські якості, які можуть зламати всякі упередження, нехіть і навіть ворожість. Які це якості? Це насамперед висока особиста культура, здібності, вміння працювати, вміння стати потрібним і корисним в середовищі, в якому живемо. Найважча справа із здібностями. Це вроджена прикмета і її набратися від нікого не можна. Таких речей не можна навчитися в школі, ані в СУМ, і ніде. Інше діло з особистою культурою. Європейці і неєвропейці часто висміваються з американців за їх малокультурність. Причина насміху тільки частинно виправдана. Американці самі щораз більше цінять людей високої особистої культури. Ми чванимося нашою старою культурою, але дуже часто не вміємо її належно показати. Замість її показувати, ми робимо рівнянням в низ і наслідуємо з завзяттям якраз чужу вулицю, своєрідний людський хмиз. Ба що гірше, багато з нас такі наївні, що вбачають у тому вершок лояльности до Америки чи іншої якої країни.

Все те дуже складне питання і настільки важливе, що добре було б його зовсім окремо обговорити. Мені хотілося хоч частинно звернути увагу на одно: від нашої власної постави, трудолюбивости, джентельменства, культури, пошанування самого себе буде у великій мірі залежати й те, як інші народи приймуть нас і визнають за нами права нашої державної та культурної майбутности.

Особа виховника

Слово «виховання» означало донедавна добру товариську поведінку. Батьки до поняття «виховання» додають ще піклування про здоров'я дитини. Відтак до поняття «виховання» долучено ще формування характеру і сильної волі. Поняття «виховання» відокремлено від поняття навчання дисциплін і практичного пристосування до життя.

Сьогодні життя показує, що поняття «виховання» мусить обіймати собою цілість педагогічного поступування, яке намагається, щоб із нескоординованої істоти, якою є дитина, зробити повновартісну людину. Тому виховання обіймає: формування характеру, навчання дисциплін, практичну підготовку до життя, добру поведінку, при чому всі ці ділянки взаємно себе доповнюють.

Крім того тому, що ми на еміграції, а наша Батьківщина в неволі, треба ще додати формування національної свідомости і патріотизму, які повинні бути

Виховання повинно підготувати дитину до майбутнього життя, а це життя повинні ми віддати на службу вищих ідеалів — якими є Бог і Батьківщина. найосновнішими через те, що наше життя в майбутньому ми маємо використати для служби Україні і українському народові.

В процесі виховання виступають дві чинні особи — виховник і вихованець. Виховник, — це особа, яка своїм педагогічним діянням, своїм знанням, своїми прикладами формує духово дитину з метою зробити її здібною під кожним оглядом до суспільного і особистого життя. Тому виховник мусить бути вповні свідомий свого завдання і своєї мети, а найголовніше — своєї відповідальности за виховну роботу.

Вихованець натомість, це істота, яка ще не є вповні свідома своїх вчинків, своїх спроможностей і своєї ролі в майбутньому житті. Дитина у віці формування швидко підпадає під вплив оточення, вчиться у своїй поведінці на прикладах старших і, якщо це оточення буде злим, дитина схиляється до злих навиків, що їх потім тяжко буде усунути. Відсутність виховання, доброго середовища і добрих прикладів можуть звихнути характер дитини на ціле життя з усіма своїми поганими наслідками, як от пияцтво, розпуста, крадіж, злочини і т. п.

Ціль виховання

Виховання має за ціль приготувати дитину психічно, морально, інтелектуально і фізично до практичного життя. Воно повинно розбудити, розвинути і скріпити в дітей усі вроджені таланти і духові можливості, щоб дати їм змогу пізнати здобутки людського духа і використати їх у власному житті. Виховання повинно прямувати до того, щоб використати всі духові, інтелектуальні і фізичні сили дитини — злучити їх і згармонізувати в одну цілість.

Виховання може відбутися шляхом індивідуальним або **гуртовим.** Індивідуальне виховання дозволяє виховникові краще пізнати дитину, збагнути її прикмети і здібності, добрі і шкідливі нивики. Відповідно до цих вимог виховник може пристосувати свій матеріял і виховні методи. Але індивідуальне виховання має також свої негативні сторони, бо дитина знає тільки свого виховника, а не знає товаришів, і набуває про себе фальшивого поняття.

Практично, сьогодні виховання відбувається гуртове — в школі, молодечій організації, літніх таборах і т. п. Таким чином дитина пристосовується зразу до соціяльного життя, набуває свідомости про себе самого і про свою вартість серед групи. В гуртовому житті дитина привчається до порядку, організованости, відповідальности і солідарности. В гуртовому житті діє стимул вибиватися на перше місце, або принаймні дорівняти своїм товаришам. Гуртове виховання приготовляє дітей до суспільного життя і зближує їх до майбутньої ролі в суспільстві.

Окремою формою є **родинне виховання.** В родині дитина набуває перших форм свідомости і дуже часто залишається в ній до зрілого віку. Родинне виховання є основним і, якщо дитина одержить добре виховання в родині, тоді виховання в школі, церкві, таборі набагато улегшене. Добре родинне виховання розвиває родинні інтереси, почуття ощадности, господарности, а також індивідуальности і особовости. Для доброго родинного виховання потрібно свідомих батьків і упорядковуваних економічних відносин.

Очевидно, що родинна нужда і недостатки не сприяють доброму вихованню, головно тоді, коли мати мусить також працювати.

В наші часи інакше не може бути, і на допомогу родині приходять інші виховні сили, а саме: школа, церква, молодечі організації, які себе доповнюють. Моральні вартості, які дитина набула в родині, як от взаємна любов і пошана, послух, чесність, жертвенність скріплюються в гуртовому вихованні і набувають ширшого значення і загально-людського пристосування.

Для нас, українців, поселених на чужині, справа родинного виховання є дуже важливою, тому що в родині дитина набуває перших українських релігійних і національних почувань і своїх рідних традицій і звичаїв.

Г. О.

(Продовження в наст. числі)

Для читання і гутірок

Як проводити гутірки?

Про значення гутірок уже не треба згадувати. Всім ясне виховне значення добре проведеної гутірки, але декому це йде важко і тому нарікає, що не має успіху.

Як поступати, щоб гутірка була цікава для юнаків (-чок) і щоб сповнила своє виховне значення? Для цього треба:

1. Конечно мати добрий плян гутірок на довший час (напр. рік, час табору і т. д.)
2. мати плян гутірки кожної осібно, так званої «точки гутірки»;
3. підготуватись мусить сам виховник до гутірки;
4. підготувати юнаків до гутірки;
5. підготувати місце і приладдя до гутірки;
6. *методично провести її;*
7. дати по кожній гутірці якесь завдання до наступної гутірки та перевірити виконання на наступних сходинах.

1. ЗМІСТ ГУТІРКИ

Розробляючи плян гутірок, треба не лише застановитися над тим, що хочемо передати молоді; але також потрібно узгляднити й те, що вона бажала б почути. Не все це буде погоджуватися. Наприклад, сьогоднішня молодь воліє слухати більше про спорт, і т. п., але ми переконані, що того їм не треба, тоді мусимо бодай узгляднити до інших гутірок приклади з тієї ділянки (спорту), що краще їх зацікавить. Тематика мусить бути перш за все актуальна. Якщо ми наближаємося до 1961 року, то ніколи не буде забагато говорити про Т. Шевченка і т. п. Ніколи не буде забагато говорити юнакам про пильність, сильну волю, передавати зміст творів з нашої найкращої героїчної літератури. В час річниць чи свят наших героїв теж буде «актуальним» і цікавим для юнацтва почути про них гутірку. Наступає одначе питання (вже навіть порушуване в пресі), чи подавати багато гутірок про геройські, але трагічні наші річниці (Крути, Базар і т. д.)? Розуміється, що кожне геройство може лише виховувати. Однак, говорити дитині забагато про наші сумні, хоч і геройські чини, про наші поразки — це витворює почуття, що ворог сильніший. Дитина ще не розуміє моральну силу, що вони, ті герої, виграли морально, тому в неї може вироблятись погляд про нашу слабість. Все ж таки невільно нам обминами і сумних геройських дат, але треба так опрацювати чергу гутірок, щоб переважало в них більше геройств-перемог, ніж невдач і поразок.

Сподіваємось, що сходини відбуваються по осередках щотижня. Тоді відчисливши три дні на свята, три дні на прогулянки, а чотири дні на академії чи інше, залишається на 30 гутірок в час шкільного року, а приблизно 10 гутірок під час шкільних ферій чи табору. Плян гутірок має бути такий:

Поданий вище плян не може бути ніколи 100% актуальним, бо життя завжди його змінить. Треба буде, однак, в тім напрямі уже підготовлятись, а шукати джерел до гутірок можна лише тоді, коли такий плян готовий. Інакше буде імпровізація, яка може лише вдатися тому, хто має вроджені здібності до ведення гутірок, але і йому може не пощастити.

2. ДИСПОЗИЦІЯ ГУТІРКИ

Другою умовою успіху гутірки є її «точки», це плян проведення її поодинці, кожної зокрема. Перш за все виховник студіює джерела гутірки і, читаючи, нотує собі лише скорочено, так як заголовки розділів, про що взагалі хоче говорити. Особливо це дуже конечне для молодих виховників, яким завжди буде бракувати матеріялу і слів, якщо не матимуть такої «диспозиції» гутірки або записаних найголовніших і добре обдуманих «точок».

3. ПІДГОТОВКА СЕБЕ ДО ГУТІРКИ

Щоб вдало провадити гутірки, треба знати не лише самий матеріял тієї гутірки. Загальна освіта до того є конечна. Про це вже писалося (див. «Записки Виховника» ч. 1., березень 1959 р., де прекрасно на це звернено увагу в «Слові до

виховників»). Пригадуємо тут лише, що на гутірках не можна робити проповіді, на гутірці говорять також юнаки і питають виховника, і то часто багато. Тоді може впасти питання не стисло з даної теми, але зв'язаної з нею іншої галузі знання і годі тоді відповісти виховникові, що не знає. Це про загальне знання, а тим більш досконало мусить знати свою тему і лише тоді її буде знати, як перестудіює її з поданих джерел і занотує собі завваги, точки, про які схоче говорити на гутірці.

ПЛЯН ГУТІРОК ПІД ЧАС ШКІЛЬНОГО РОКУ

ч.п.	місяць	зміст гутірки	примітки
1.	вересень	Пильність, сильна воля	
2.	„	Здобуття Києва українськими арміями 1919 р.	
3.	„	І. Виговський	Прогулянка
4.	жовтень	«Бог і Україна»	
5.	„	Свято Покрови — Свято УПА, Смерть С. Бандери	
6.	„	Т. Шевченко: Іван Підкова і Гамалія	Прогулянка
7.	листопад	1. Листопад	Академія
8.	„	Б. Хмельницький (Жовті води, Корсунь, Пилявці)	
9.	„	Добра поведінка	
10.	грудень	Твір Кащенка	
11.	„	Історія СУМ-у	Свято Миколая
12.	„	Т. Шевченко: «Ниймичка» і любов до ближніх та України	
13.	січень	Наші Різдвяні традиції і Нового Року	
14.	„	Крути й Базар	
15.	„	22. січня	Спільне святкування чи коляда
16.	лютий	Гартуйсь (знову про пильність і сильну волю)	
17.	„	Оповідання: Тарас Бульба, Кащенка	
18.	„	Отаман Воля	Йордань
19.	березень	УПА і Чупринка	
20.	„	9. і 10. III. Тарас Шевченко	
21.	„	14. III. 1938 р. Проголошення самостійности Закарпатської України	Академія
22.	квітень	Наші Великодні традиції	Великдень
23.	„	Тарас Шевченко: «Гайдамаки»	
24.	„	Оповідання Кащенка	
25.	травень	23. і 25. V. Смерть Є. Коновальця і С. Петлюри	Академія
26.	„	Б. Хмельницький (Жовті води, Корсунь)	
27.	„	Добра поведінка	
28.	червень	Б. Хмельницький бій під Батогом	
29.	„	30. Червня 1941 р.	
30.	„	Чортківська офензива	прогулянка

ПЛЯН ГУТІРОК НА ЛІТО (шкільні ферії) чи табір

ч.п.	місяць	зміст гутірки	примітки
1.	липень	7. VII. 988 року Хрещення України	
2.	„	8. VII. Бій під Конотопом (Виговський)	
3.	„	Українська дивізія 1943-45 рр. і УПА	
4.	„	Т. Шевченко	
5.	серпень	15. VII. 1856 р. Іван Франко (Захар Беркут)	
6.	„	31. VIII. 1919 р. Здобуття Києва українськими арміями	
7.	„	Історія СУМ-у	
8.	„	Диспозиційні	
9.	„	Диспозиційні	
10.	„		

ПРИКЛАДИ «ТОЧОК» ДО ГУТІРКИ «ІВАН ПІДКОВА»

1. Прочитати або продеклямувати поему;
2. Хто опише страшну бурю на морі? Що затопило?
3. Який наказ отамана (чи багато говорить)?
4. Як називає своїх підлеглих («хлоп'ята») чому?
5. Як називає битву (гулянкою) і чому так?
6. Як виконують наказ запорожці? По чому пізнати, що радо? (висипали і заспівали під час бурі...).
7. Чому потрібно козакам бурі? (заскочити ворога, бо тоді менше втрат).
8. Де пливе отаман і чому? (краще командувати і більша небезпека з переду,

в передніх човнах краще виконати завдання і дати приклад).

9. Що робить отаман перед виданням наказу? (дуже пильно думає, роздумує, а це видно хоч би по тому, що забув про велику козацьку приємність — закурити люльку).
10. Як видає наказ? (не питає про згоду, а сам вирішує і подає це до відома всім, але робить це батьківським тоном).
11. Який клич подає перед видаванням наказу? (не співає «може я в полі загину», а кличе: «Нехай вогор гине!»). Лише тоді «вміли запорожці панувати», коли думали не про свою смерть, а про смерть ворога, і до смерти й небезпеки ставились з повагою («підем погуляти»).
12. Як віповідають козаки отаманові? (на згоду аж «заревли»).
13. Чому називають отамана «батьком»? (бо така любов і пошана до отамана).
14. Чому дякує отаман їм за це довір'я? (могли відповісти без захоплення, а вони «заревіли» і назвали його «батьком»).
15. Що далі робить отаман? (далі роздумує над пляном бою, бо «мовчки походжає»).
16. Гагалія, вертаючись із випаду на Царгород, «позад пливе», — чому?
17. *Ще раз прочитати або продеклямувати цю поему.*

По розгляді цілости повторити — чому «вміли козаки панувати»?

Дати до опрацювання: юнаки мають намалювати бурю на морі і серед неї сцену наказу отамана. Хто зовсім не вміє малювати, хай опише прозою ту бурю та наказ отамана. Опис повинен бути не довший, як одна сторінка зошита.

Так більш-менш повинна бути написана диспозиція гутірки «Іван Підкова». Лише при такій підготовці виховник успішно переведе гутірку з чого будуть задоволені і слухачі.

(Продовження в наступному числі)

Мурашка Калина

Калина скінчила якраз 8 літ. Перейшла до другої кляси народньої школи і сиділа в городі при столі та й виробляла рахункову задачу. Це було так важко її розв'язати! Здається, що не зможе ніколи...

Маленька Калина оперлася на стіл і задивилася на мурашку, яка якраз вилізла на книжку і, здається, почала її читати.

— Як то добре бути мурашкою! — думає собі Калина.

— Не треба мурашці журитися рахунковою задачею, вона лише лише проходжується в холодочку по городі на свіжому повітрі ввесь день і визбирує смачну поживу для себе і інших.

Так задумалась Калина, схилила голівоньку на рученьки і несподівано заснула.

Що це? Вона вже сама стала мурашкою. Ой, які ж у мене малесенькі ніженьки, а як їх багато! О-о, а які дістала смішні вуси і які довгі! Ось уже сама лізе по тій книжці з поганими рахунками, яких не можна було розв'язати... Але це ж не прохід! Ніжки вимахують так скоро, немов би танцювала коломийку і все щось ніби штовхає йти далі й далі. Ріжки висунулися вперед, щоб бадати дорогу, бо інакше може зрозгону вдаритися голівкою в щось тверде. Чому ж так страшенно спішитися? Тоді щось ніби починає їй підказувати, що там, в її хатці — муравлиську, ждуть інші сестрички їжі, яку вона має здобути і принести. Спішить тому й вона, як інші мурашки. О, як спішить шукати щось їсти!..

Раптом щось страшенно загуло біля її ушенят, і з страшенним розгоном упало біля неї. Їй аж віддих зі страху заперло. Біля неї впало щось у двадцять, а може й більше разів од неї, але так сильно, що було б калину вбило, як би впало прямо на неї. По хвилині калина заспокоїлась і почала придивлятися, що це. Аж засміялася, — чого

вона налякалася так. Вгорі, на дереві, якийсь птах дзьорав грушку, і якось так дзьобнув, що кусок чогось твердого впав на книжку, малий кусочок, але для мурашки це була величезна брила, що могла б її забити. О, як гарно пахне та смачненька грушка! Жваво кидається Калина до неї, щоб почати її їсти. Це ж величезний Божий дар на обід — вона ж така голодна!

Вже хоче їсти, аж тут знову щось ніби шепоче їй навушко:

— Спочатку віднеси цю бртлу грушки твоїм сестричкам, що залишилися в муравлиську, вони ще більш голодні від тебе і там мають іншу працю — на шукання їжі в них часу немає.

Калина розглядається, хто це говорить. Нікого не видно, а все чує той самий голос. Їй стало лячно і вже відхотілося їсти. Треба нести ту грушку до муравлиська.

Кинулась нести. О, Боже! Яке ж це страшне завдання! Та ж цей кусок грушки важчий за неї в двадцять чи й більше разів!

— Як їйвзагалі рушити такий величезний тягар? Це так ніби взяла на себе людина двадцять людей нести.

Ні, цього вона не подолає! Це неможливе для маленької мурашки — рушити такий тягар.

Та знову щось шепоче і ніби тягне її до тої грушки. Калина чує:

— Мусиш, мусиш, мусиш; пробуй, пробуй і все переможеш!

Легко то сказати, але як спробувати зрушити щось таке велике? Калина приступає до грушки. Жах переймає все тіло і починає дрижати перед важким завданням. Не може зважитись навіть пробувати, бо бачить, що це понад муравлині сили.

Аж нараз бачить, що збоку надходить якась друга мурашка і несе маленький кусник листочка. Вона побачила також грушку і кинула листочок, та швидко біжить до грушки, видно, щоб її забрати. Тоді Калині стало жаль такого лакомого куска і крикнула:

Ні, залиши, це моя здобич, мені скинув її пташок з дерева!

Сама не зчулась, коли і як схопила той лакомий Божий дар і почала нести. Та це не кусок супроти її величини, а велика-велика брила. Тягар здається Калині таким незносно великим, що вона тут-тут його кине. Ніжки дрижать під таким тягарем. Усі мускули так напнулися, що, здається їй, ось-ось лопнуть. Хребет аж перегнувся. До того сонце починає жахливо припікати, а головне ж у карк пече нестерпно. Піт заливає всю голову. А та грушка пахне так приємно, і так хотілося б сісти біля неї і їсти, їсти невпинно цілий день, бо й за тиждень не з'їла б її. А вона замість того двигає, аж вгинаються ніженьки її, а вона несе завзято далі.

Дійшла до краю стола. Грушка випала нарешті і полетіла до землі. Тоді рушила Калина бігом по ніжці стола, щоб якнайшвидше бути біля тої грушки, щоб яка інша погана мурашка не випередила її. Біжить стрімголов зі стола і якраз добігає, коли знову бачить, як якась мурашка хоче вже піднімати цю здобич. Калина відпихає її, і сама, ще задихана від бігу, знову піднімає брилу.

— Боже! Що це? Та ж та грушка тепер ще тяжча стала!

А це тому, що, падаючи звисока, набила в себе багато піску і тому для бідної мурашки стала ще важча.

„Вже надлюдську і надмуравлину силу треба мати, щоб такий тя-

гар піднести", — думає бідна мурашка Калина і таки підносить його і двигає.

— Мушу, мушу, мушу; зможу, зможу, як захочу, зможу! — шепоче так сама до себе. Та брила все таки падає перед нею. Знову з розпукою хапає її, опирається чотирма ніжками об якийсь камінчик, і таки з допомогою ще двох ніжок знову підіймає ту брилу, і несе далі.

Сонце, здається, спече її на вуглик, особливо чомусь карк дуже припікає. Вона йде, як у сні, але йде і дорогою час від часу заходить у тінь, — і вже легко йти далі. Вже бачить близько муравлисько. Мусить ще тільки перейти лише малий горбок з піском. Рушила під гору. Одначе справа нелегка. Піщинки спадають під її ніжками додолу і все вона зсувається з горбка, або й перевертається з брилою і до неї набивається ще більше піщинок, — все стає важче.

Пробує вже кільканадцять разів перейти горбок піску і все не вдається. Вже майже не може більше рушити брили. А та погана друга мурашка з малим листком несе його побіч і все так ласо приглядається, щоб відібрати собі таку здобич. Ні, Калина не дасть! Знову і знову пробує своїх сил. Уже ступає всіма ніжками так обережно, щоб не зрушити піщинок, але знову і знову, падає. Нарешті, коли 19 раз впала і знову потовклася міцно, хотіла вже залишити погану брилу, та нараз побачила, що вже кілька цікавих мурашок ласо приглядаються з боку, і напевно хочуть кинути їх маленькі листочки і взятися за грушку. Це додає Калині сили, вона вирішує ще раз попробувати. Вже підійшла на самий вершок горбка і в ту хвилину таки опустила брилу додолу, але та вже скотилася в бік муравлиска.

Калина, як колись на забаві, скотилася за грушкою „баранцем" з горбка також до муравлиська, і знову стала біля неї. Бере її тепер уже легко несе грушку, ось уже й муравлисько. А там уже, при головнім отворі, зібралося багато мурашок. Калина чує:

— До королевої з нею, до королевої з нею! Ще такого великого тягару ніхто тут не приносить!

Усі кидаються їй допомагати, і провадять Калину з грушкою до королевої муравлиська. Калина хоче поправити на собі суконку і з соромом помічає, що вона без одіння. Так зі страхом стає перед королевою. Королева піднялася з трону і каже:

— Люба наша подруго Калино, бачиш, що ти змогла виконати, коли сказала собі, я мушу, я мушу? Цієї брили не рушила б жадна наша мурашка і п'ять таких. Лише ти замандрувала від людей до нас і тому й тобі лише вдалася така дія. Іди до своїх знову і розказуй їм, що вони зможуть зробити, як лише скажуть собі „Я мушу".

В нагороду за твоє діло прирікаю тобі, що ти будеш славною на світі. Королева нахиляється і міцно цілує Калину, аж гаряче стало мурашці Калині від того і вона — прокинулася в обіймах своєї матері.

— Бійся Бога, доню! — Та ж ти могла спалитися на сонці, заснувши при столі в таку спеку!

— Мамо, я була мурашкою і навчилася від них так багато, так багато! Тепер я сама завжди вироблю кожну найважчу задачу. Я зможу двигати ще більшу брилу грушки ... — каже Калина до переляканої матері. Слова Калина дотримала, і стала відтак славною на весь світ.

О. ОЛЕСЬ

Ранок, ранок! Час світання...

Ранок, ранок! Час світання...
О, Який прекрасний час!
Криком щастя і страждання
Україна кличе нас.

Голос страдниці лунає,
Голос Матері, сини,
Під корогви вас скликає
Стати в грізні боруни.

Час горіння... час світання,
О, який прекрасний час!
Криком щастя і змагання
Україна кличе нас!

Невичерпне джерело гутірок в 1961 р. — Т. Шевченко

До 100-літніх роковин смерти Т. Шевченка готується цілий український нарід — на рідних землях і на чужині. Кожна організація чи установа хоче чимось причинитися до звеличання цього нашого Велетня Духа. Що ж принесе йому Ю СУМ за його любов до України, за його вічно-живучі твори, за безсмертного «Кобзаря»? Т. Шевченко стане в нас в 1961 році предметом посиленого зацікавлення. В програмах таборів, вишкільних курсах буде розроблятися шевченківська тематика. Тисячі наших юнаків і юначок візьмуть участь в різних академіях, у виконанні святочних програм, маніфестаціях. Однак, це все буде робитися спільно заходами усіх українців.

Але ми, виховники Юного СУМ-у, також повинні жертвувати щось для цього Великого Сина України. Наше завдання скромне, але проте не менше важливе: **Ми повинні вкласти Шевченка в душу наших юнаків і юначок, щоб він залишився у їх свідомості назавжди і був для них джерелом любови до України.**

Кожний виховник повинен робити це за своїм способом, так, як він це розуміє, в залежності від віку дітей, якими завідує. Це праця без великого галасу і шуму, але її важливість не підлягає сумніву. Що юнак навчиться про Шевченка до 10-15 років, це залишиться йому на все життя. Вірші, що ми їх пам'ятаємо, вивчили ми в молодому віці. Вивченє напам'ять в дозрілому віці міцно не тримається. Тому вивчення віршів Шевченка напам'ять ми повинні широко практикувати. Крім того, Шевченко повинен стати джерелом наших гутірок на сходинах.

Життєпис Т. Шевченка і його творчість такі багаті, що в них можна знайти матеріял для кожної вікової категорії. Перший-ліпший деталь із його життя може стати предметом гутірки. Маємо перед собою 7—9-річних дітей, розкажіть їм, як Шевченко навчався у дяків, як мусів від них тікати, як він поборював перешкоди, щоб тільки могти вчитися. Прочитайте «Мені тринадцятий минало», і відповідно його поясніть, підкреслюючи працю Шевченка вже замолоду. Завдайте старшим юнакам «Івана Підкову», продеклямуйте цей вірш відтак на сходинах та поясніть колишню велич України, порівнюючи її з сьогоднішньою неволею. При тому, треба наголосити потребу науки, і праці і боротьби, щоб цю велич повернути знову.

Жорстокість московських царів, заборона українського слова при ілюстрації «Кавказу», повстання гайдамаків, козацькі походи, кобзарі і бандура («Перебендя»), чар українського вечора («Садок вишневий коло хати»), заслання, туга за Україною («Сонце заходить»), могила Шевченка в Каневі та заборона відвідувати її царським урядом — ось лише декілька сюжетів для проведення гутірок. У Шевченка ви знайдете їх сотні, бо його тематика невичерпна, а його геній невмирущий.

Іншим добрим засобом шевченківських гутірок може бути порівняння його із добрим засобом шевченківських гутірок може бути порівняння його із західньо-европейськими визначними поетами і письменниками. Головно зі старшими юнаками, що вже вчилися про них в школі, можна такі порівняння робити. Якщо це буде в Німеччин, тоді можемо порівняти Шевченка з Ґете, Шіллером; в Англії — з Шекспіром, Байроном; у Франції — з Верленом, Г'юго; і т. д. При тому треба підкреслити, що хоч ці письменники були великі, проте їх заслуги перед їхніми народами не дорівнюють заслугам Шевченка перед українським народом,тому, що їх народи жили вільним життям, тоді як наш нарід був поневолений і без творчости Шевченка він міг не відродитися до нового життя.

Обзнайомлення нашого молодняка з творчістю Шевченка і вповнення в нього шевченківського духа — хай стане нашим прицілом в 1961 році.

Г. Ощипко

Свят-Вечір колись...

Зима. Навколо біліють сніги. Мороз ніби пензлем розмалював вікна. Дерева обсипані інеєм і обліплені снігом. Нерухомі, білі немов кришталеві, стоять вони, як у казці, і сяють самоцвітами від першого променя січневого сонця.

Ранок. Над кожною хатою стовпом в'ється дим. Тихо. Здається, що село ще спить: на вулицях нікого нема. Але в кожній хаті давно кипить робота...

Сьогодні особливий день

З давніх-давен у нас на Україні словом і ділом, словесним твором і магічним актом, всією обстановою люди створюють у цей день образ багатства, щастя, миру і спокою у своєму домі.

Ще вдосвіта, як тільки день синім проблиском заглянув у хату крізь замерзлі шибки, господиня приступила до праці. Першою магічною дією було добування нового вогню. Господиня діставала з покуття крімінь і кресало, які останніх дванадцять днів лежали під образами. Вона перехрестилася тричі і, ставши обличчям до схід сонця, викресала „новий вогонь". Цим вогнем вона розпалила в печі дванадцять полін, що їх припасала та сушила дванадцять днів останнього місяця.

Через кілька хвилин у печі вже палають сухі дрова; на протилежній стіні кидається химерна тінь.

Господиня пов'язалася хусткою засукала рукави і заходилася готувати дванадцять свят-вечірніх страв: наставила узвар, варить горох, квасолю, смажить капусту, рибу, ліпить варенники, готує баранболю, гриби, кашу гречану з конопляним молоком, голубці з пшоном, коржі з маком та куттю з потовченої пшениці. В усьому їй допомагають діти, а найбільше — старша дочка.

В цій багатій, але пісній вечері господиня представляє найголовніші плоди поля, городу і саду. Ніби дає звіт новому рокові за своє багатство в минулому році.

В той час, коли господиня поралася біля печі, господар напоїв худобу, підстелив свіжою соломою і дав їй свіжого пахучого сіна. Потім він поодкидав сніг від хати, розчистив стежки і уважно оглянув усе господарство. Все живе і мертве, що є в господарстві, повинно зустріти урочисту хвилину Свят-Вечора на своєму місці. Ніщо не може бути на цей вечір поза домом, у чужих руках — позичене чи десь забуте.

Всі члени родини теж повинні бути вдома. „Боже сохрани, — кажуть люди, — десь заночувати в цю ніч, цілий рік будеш блукали по світі". Боронь, Боже, і сваритися в цей день! Навпаки, добре помиритися з ворогами, щоб у новому році було мирно і в хаті, і поза хатою.

І так в турботах проходить день. Сьогодні не снідають і обходяться без обіду. Хіба дітям, що не можуть терпіти голоду, мати дозволить дещо з'їсти, тай то лише в обідній час.

Коли вже сонце схилиться до заходу, починається готування домашнього вівтаря з найважливішого домашнього знаряддя і снопа жита — символа врожаю. Господар вносить сніп жита — „дідуха", і урочисто сповіщає родині, що Святий Вечір вже почався, бо на небі засяяла вечірня зоря.

(„Звичаї нашого народу")

Обмін досвідом

Як заохотити юнацтво читати українські книжки

Моя стаття в «Авангарді» ч. 2/56 на тему розбудови бібліотек викликала в деяких сумівців, з якими я стрічався лише іронічні посмішки. Вони прямо казали: «Це не штука писати, а штука робити». Мовляв, старші не читають, бо не мають часу, а крім того, мають телебачення. А юнацтво? Годі його примушувати читати, бо, як це зробимо, воно розбіжиться і втече та пропаде навіки для нашої спільноти. Які б ці аргументи не були слушні, то треба сказати, що вони лише оправдують лінивство нашого ума і тіла. Навіть в наших умовинах є багато можливостей стимулювати зацікавлення нашої молоді українським друкованим словом.

Є багато способів поширення книжки, але я тут хочу торкнутися одного. Такою формою поширення книжки є конкурс-змагання, проведений серед сумівської та взагалі української молоді. Добре підготовані конкурси читання української книжки напевно стануть зворотнім моментом в нашій виховній роботі. Вони в першу чергу спричиняться до відкриття сумівських бібліотек, які роками є замкнені, бо немає кому читати. Вони рівно ж спричиняться до того, що бібліотеки будуть закуповувати нові книжкові видання, що матиме позитивний вилив та пожвавить видавничу справу.

Для проведення таких конкурсів-змагань Управа Осередку повинна покликати спеціяльну конкурсову комісію, до якої входила б потрібна кількість людей, в першу чергу педагогів-учителів, сумівських виховників, референта юнацтва і референта культурно-освітнього. Кількість членів комісії залежна від потреб даного Осередку. Завдання такої комісії було б опрацювати програму змагань, розподіл за віком майбутніх змагунів тощо.

Важливим чинником конкурсу є його мета, тобто, що саме ми хочемо ним осягнути, а далі — опрацювання пляну, яку літературу молодь має читати — загальна тематика. Далі йдуть нагороди. При визначуванні нагород мусимо пам'ятати одне: **жодних грошевих нагород**. Живемо і так у високо зматеріялізованому світі, де гріш поставлено на найвищий п'єдестал. Тому мусимо старатися на кожному кроці виховувати молодь на вічних і непроминальних духових вартостях. Найкраще давати такі нагороди: двотижневий побут в таборі, книжку, цінну бібліотеку, автоматичне перо, тощо.

Щоб конкурс-змагання осягнув свою ціль, його потрібно розпропаґувати в школі українознавства, в Осередку СУМ-у, в церкві, в місцевій радіоавдиції та пресі. Належить теж подбати про гарні плякати — заклики, виконані артистично — ручно. Від доброї інформації залежатиме половина успіху змагань.

Звичайно, потрібно опрацювати вимоги та правильник Конкурсу та подати їх до відома юнацтва і молоді. Після зголошення змагунів контролювати, чи поодинокі конкурсанти дотримуються вимог чесної гри в змаганнях.

Час тривання Конкурсу різний, найкраще від 3 до 5 місяців. закінчення змагань належить відбути святочною імпрезою-концертом, або вечором деклямацій і рецитацій та проголошення висліду змагань і вручення нагород першу-

Ідея такго конкурсу не є утопією, як гадають деякі наші песимісти. Недавній контест учнів школи українознавства в Сиракюзах в США показав, що при **зусильній поставі педагогів, виховників і цілого громадянства можна заохотити нашу молодь до читання української книжки.***)

На мою думку, найкращим вшануванням 100-ліття смерти великого Тараса Шевченка буде конкурс з читання української книжки. Кажучи стисліше, конкурс, який обіймав би життєпис автора, характеристику його творчости — поезії і прози.

Після відбуття льокальних змагань, потрібно було б відбути такі змагання в ширшому — краєвому маштабі. Участь у конкурсі повинна бути забезпечена і тій молоді, яка не належить до СУМ-у чи інших організацій, а конкурс може стати чинником, що приєднає їх до сумівської родини.

Мусимо пам'ятати, що одно із завдань СУМ-у розвивати в молоді призначення до читання книжок та виробляти мистецький смак в читанні книжки.

Тому, найвищий час прийшов, щоб не нарікати, а розпочати бій за читання української книжки юнацтвом і молоддю. (Продовження в наступному числі)

*) Читай: Оригінальний контест пера І. Городецького, «Шлях Перемоги» ч. 34 з 21 серпня 1960 р.

М. Кравчук

ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА

ЖУРНАЛ ВИХОВНИКІВ ЮНАЦТВА СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Рік VIII | Січень-лютий 1961 р. | Ч. 4 (23)

ЗМІСТ:

Стор.

Місяць Юнацтва СУМ 50

Проблеми виховання

***: Особа виховника (закінчення з ч. 3) . . 51

Для читання і гутірок

Референтура Юнацтва при ЦУ СУМ-у: Напрямні для програми зайнять Юнацтва СУМ-у у Шевченківському році . . 55

В. ЮРЧЕНКО: Значення дитячих імпрез Ю СУМ-у . . 57

М. САВИЦЬКА: Дитинство Тараса Шевченка (Реферат для дітей-юнаків) 58

О. КОНИСЬКИЙ: На смерть Т. Г. Шевченка . . . 60

ВАСИЛЬ ҐРЕНДЖА-ДОНСЬКИЙ: Тобі, рідний краю . . 60

КОНКУРС, як середник виховання 61

Т. І. КІС: Зберігаймо чистоту рідної мови 61

Т. І. КІС: Про дружбу 62

Обмін досвідом

Т. І. К.: Про фізичне виховання в Юному СУМ-і . 64

«ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА» видає для внутрішнього вжитку виховників Юнацтва Спілки Української Молоді, Центральна Виховна Рада при ЦУ СУМ-у.

Головний і відповідальний редактор: проф. **З. Б. Саган.**

Адреса Редакції: «Zapysky Wychownyka», 562 Genesee St., Buffalo 4, N.Y. USA.

Адреса Адміністрації: 72 Bd. Charlemagne, Bruxelles IV, Belgique.

Готуймось до місяця юного сумівця!

Місяць травень кожного року є призначений Центральною Управою СУМ-у як

МІСЯЦЬ ЮНАЦТВА СУМ

з метою посилення внутрішньо-організаційного стану Юнацтва та зацікавлення якнайширших кругів громадянства справами виховання української молоді на чужині, включаючи якнайбільше число громадян для підтримки виховної праці.

В 1960 році цей місяць був проведений більшістю Крайових Управ і дав гарні висліди. На протязі того місяця було проведено сотні сходин, доповідей для громадянства на виховні теми, було влаштовано силами Юнацтва десятки імпрез, проведено успішну грошову збірку, яка дозволила на пожвавлення праці на виховному відтинку.

На цих осягах однак не можна зупинитись, бо життя ставить нові вимоги, а Юнацтво СУМ-у має все більше зростаючі виховні потреби.

В 1961 році, зокрема з нагоди сотих роковин смерти Тараса Г. Шевченка, наша виховна праця мусить кількакратно посилитись і осягнути ще більші успіхи. — Мусимо дати в руки нашої молоді захоплюючий матеріял про життя і творчість Великого Поета України,

— поповнити наші виховні центри свіжими силами;

— скріпити вишколи виховників;

— покращати таборування і контакти з молоддю.

Для проведення цієї програми в життя, Центральна Управа проголошує по всіх країнах української еміґрації грошову збірку на ФОНД ЮНАЦТВА СУМ-у, починаючи від Великодніх Свят. Збірка проводитиметься на збіркові листи, як і попереднього року. Зокрема ставимо наголос на приєднання меценатів, добродіїв і фундаторів юнацького фонду, які будуть нагороджені грамотами ЦУ СУМ.

Хай не забракне нікого з-поміж сумівців і українського громадянства, хто не причинився б до успішного переведення програми місяця Юного Сумівця та збірки на Фонд Юного СУМ-у, за що заздалегідь Центральна Управа СУМ-у складає щиру подяку.

Честь Україні! **Готов Боронити!**

Гартуйсь!

Редакція й Адміністрація »Авангарду«

повідомляє, що в **1961** році

»Авангард« виходитиме що два місяці

Особа виховника

Про що повинен пам'ятати виховник

Беручись до виховної праці, виховник повинен собі усвідомити, що:

— він є різьбарем характеру і душі молодого покоління;

— щоб праця виховника була успішною, він мусить мати основні знання організацій;

— виховник мусить виконувати свій обов'язок сумлінно і з повною відповідальністю, перед Богом і нацією;

— щоб праця виховника була успішною, він мусить мати основні знання про психічний і фізичний розвиток дитини, себто знати духові і фізичні спроможності своїх вихованців;

— пізнати середовище і обставини, серед яких діти живуть;

— виховник повинен знати, якими методами і способами подати дітям підготований матеріял, щоб осягнути ціль викладу. Він мусить добре підготуватись, а зокрема передбачити відповіді на можливі запитання дітей;

— виховник повинен усвідомити мету своєї виховної роботи, себто, що він бажає осягнути своєю працею.

Праця виховника, як і взагалі праця всіх педагогів, є важка і відповідальна. Виховник формує душу дітей і приготовляє їх на майбутніх повнолітніх громадян. Дуже часто порівнюють працю виховників до праці скульптора — мистця. Так, як скульптор різьбить з каменя статутю, так виховник різьбить і унаправлює розвиток дитини. Однак, якщо скульпторові не вдасться його твір, то він змарнував лише камінь. Натомість виховник невідповідною поведінкою чи наукою може зіпсувати не камінь, але живий організм, живе єство.

Праця виховника утруднена ще й тим, що він не починає з початку своєї виховної праці, а в більшості випадків продовжує виховання батьків, школи і т. п. Тому виховник, що береться за справу виховувати інших, сам мусить бути добре вихований. Він мусить служити прикладом для своїх вихованців, бо приклад у вихованні грає дуже велику ролю. Діти, звичайно, наслідують старших зі свого довкілля, себто в першу чергу батьків, учителів, виховників. Тому виховник мусить бути бездоганний під кожним оглядом — під оглядом знання, поведінки, товариськости. Діти мусять вважати його за найкращого, за найрозумнішого, за найвідважнішого.

Виховник має не тільки розвивати і поглиблювати інтелект юнацтва, — він має формувати особовість, плекати почування, прищіплювати добрі прикмети і навички. Це формування відбувається не за одне чи кілька занять, але продовж довшого часу, поступово, та вимагає від виховника багато працьовитости, наполегливости, сильної волі, а також знання і досвіду, а найважливіше великого бажання виховувати інших.

Інтелектуальні вимоги виховника

Під інтелектуальним оглядом від виховника вимагається солідної і ґрунтовної загальної освіти, яка дозволить йому на самостійність у його виховній праці, дасть йому можливість краще пізнати істоту дитини і розбудить в ній заінтересування і цікавість до знання і науки. Це не мусять бути, однак, надзвичайні здібности. вистачить, якщо виховник зуміє без великого труду присвоїти собі відомості, потрібні йому для праці. Виховник, одначе, мусить мати ясний і відкритий розум, здоровий осуд і належну бистроту.

Виховник є тим апаратом, до якого звертаються діти з всякого роду запитаннями, і ждуть зрозумілої і ясної відповіді. Очевидно, крім загальної освіти для виховника дуже помічною була б педагогічна освіта, чи хоча б педагогічний курс та основи психології дитини.

Виховники Ю СУМ-у мають за завдання виховувати дітей на майбутніх українських громадян, вони мають збудити в дітей любов до України, до українських традицій, до української культури. Тому виховникові необхідно мати підставові знання з української історії, географії, літератури і культури.

Українознавство є одною з головних ділянок в Ю СУМ-і, і на нього потрібно звертати особливу увагу. Цього знання діти не набудуть в бельгійській чи

інших чужинецьких школах, — його вони мусять одержати від українських виховників.

Тому перед юнаками і юначками, які готуються на виховників у Ю СУМ-і і які кінчають бельгійські школи, буде багато праці, щоб доповнити свою освіту знаннями про Україну. Без того ви не зможете стати повними українцями і добрими виховниками.

Очевидно, вся виховна праця має проводитися в українській мові. Тому виховник Ю СУМ-у повинен знати рідну словесну і письмову мову і між своїми товаришами розмовляти тільки по-українськи. Треба рівно ж читати багато українських книжок, оповідань, щоб уміти оповісти їх зміст дітям. Українські пісні, танці, звичаї, традиції не можуть бути чужими для виховника, бо вони є багатим джерелом національного виховання.

Загальна освіта, в першу чергу українознавча освіта є, отже, конечною, щоб виховник міг братися за справу виховання, яке мусить мати український характер, український дух, і мусить відповідати потребам українців на чужині. Наші установи, організації і школи потребують молодого припливу, молодих людей з свіжою енергією і силою. Цей доріст має підготувати СУМ разом з іншими організаціями. Його мають виховати українські виховники.

Духово-моральні прикмети виховника

Виховник мусить відзначитися передусім високими духово-моральними якостями. Саме інтелектуальне знання є невистачальне. Духовоморальні прикмети є основою доброго виховання.

Виховника повинні характеризувати:

Висока мораль. Виховник повинен дотримуватися законів християнської моралі і бути прикладом для своїх вихованців. Пияцтво, розпуста, лайка, брутальність, брехливість, бійка і т. п. — все це прикмети аморальности. Якщо виховник грішить хоч проти одної з них, він не може бути виховником.

Релігійність Виховник повинен бути глибоко-віруючим і практикуючим християнином, виконувати всі релігійні практики і своїм прикладом прищеплювати любов до Бога і пошану до священика.

Патріотизм. Завданням виховника є прищепити дітям любов до свого народу. Він це осягне, якщо сам буде добрим патріотом і добрим українцем. Є для цього багато способів, щоб виплекати в дітей національне почуття — щирі і теплі розмови про боротьбу нашого народу про українських героїв, дотримання наших звичаїв і традицій.

Твердість, рішучість, послідовність. Ці риси характеру є конечні виховникові, бо вони подобаються дітям. Від них залежить авторитет виховника. Виховник не сміє змінювати своїх попередніх постанов і вказівок, бо діти не будуть тоді його респектувати.

Справедливість і чесність. У виховника не повинно бути ліпших і гірших дітей, бо такий поділ за зовнішніми ознаками викличе в дітей взаємну ворожнечу і ненависть до виховника у покривджених. Всякі спори між дітьми повинен він полагоджувати справедливо і без фаворизування.

Ініціятивність. В кожній ситуації, навіть скрутній, виховник повинен шукати доцільно виходу, не безнадійно чекаючи розпорядження зверхника. Творча ініціятива — це уміння, напр., підібрати вірші, сценку до якоїсь програми, розповісти дітям щось цікаве, коли вони починають нудьгувати. Втримання дітей у зацікавленості вимагає від виховника великої ініціятиви, яку треба розвивати в собі читанням, обсервуванням, наслідуванням інших досвідчених педагогів.

Поміркованість і стриманість. Це стосується взаємин виховника з дітьми у випадку конфліктів порушення дисципліни, невиконання доручень. Найгіршим є втрата рівноваги, крик, незаслужене покарання дітей і взагалі нерозважливе поступування, яке може залишити в душі дитини тривалу психічну нехіть.

Працьовитість і життерадісність. Любов до праці виховника — конечна. Він повинен прищепити цю рису дітям, які з природи наділені активністю і бажанням працювати. Діти люблять працю, яка їм під силу. Тому матеріял для дітей повинен бути доступним для їхнього віку, розуму і почуття. Виховник повинен бути життерадісним, веселим і бадьорим. Дитина не може критично сприймати своє оточення. Вона у всьому шукає радости і насолоди. Її тішить природа, спів пташок, життя комах. Вона усіх хотіла б бачити такими веселими, як вона сама.

Любов до дітей. Виховник повинен любити дітей, з якими працює так, як добрі батько і мати. Він повинен наближувати їх до себе, розуміти їх, входити в коло їх інтересів, але також давати їм зрозуміти, що він старший за них віком і є для них авторитетом.

Зовнішній вигляд виховника; це один з важливих елементів його авторитету. Він мусить бути дбайливим, охайним і під кожним оглядом подобатися дітям.

Педагогічний підхід до дітей

Крім інтелектуального знання і духово-моральних вартостей, виховник повинен знати основи педагогіки та мати педагогічний підхід до дітей.

Педагогічним підходом називаємо поступування виховника з метою спрямування дітей на відповідні релігійно-моральні і національні рейки, розбудження в них заінтересування до науки і праці, вироблення почуття обов'язковости, розуміння і пошанування власної гідности.

Такий підхід можна мати з обдарування, або набути його довголітньою практикою, читанням дитячої і фахової літератури.

Підхід виховника мусить бути такий, щоб виховання відбувалося природнім способом, з замилування, з власного бажання дітей, змушування дітей силою до науки ні до чого не доведе, а лише викличе дух спротиву, який є питомий дітям шкільного віку.

Заінтересування учнів, — це один із найважливіших педагогічних засобів, а також один з найтяжчих. В навчанні мусимо добирати таких методів, щоб розбудити цікавість учнів, охоту до науки і бажання знання. Треба усвідомити дітям, що все те, що вони вчаться є їм потрібне і корисне.

Характеристичною рисою дітей і молодших учнів є нахил до забави, ігор і руху. Цей момент виховник мусить використати в науці. Заінтересування учнів легко розбудити серед звичайних життєвих умов. Тому не раз такі умовини треба створювати або викликувати. Напр., в час прогулянки, серед природи, легко зацікавити дітей географією, в місті — архітектурою, театром; на підприємстві — технічними здобутками, працею; в лісі — назвами дерев і т. п.

Діти люблять образове зображення, а не сухий теоретичний виклад. Коли будете оповідати шкільним офіційним тоном про роди птиць, це не буде надто цікавити, але коли принесете до кляси кабінетного птаха, — вас зараз обступить гурт дітей.

Вироблення почуття обов'язковости в учнів не приходить легко, а воно є конечне. Найкращим підходом буде приклад виховника. Коли діти побачать, що виховник працює охоче, терпеливо, без нарікань, точно і совісно, вони мимоволі стараються його наслідувати. Виховник не може пропустити ні одного вияву недбальства, без відповідної реакції.

Спеціяльні завдання, призначені поодиноким групам учнів, накладають на них обов'язок, за який вони мусять відповідати, і це виробляє ініціятиву і кмітливість.

Дозвіл і відмова. Виховник дозволяє дітям все те, що впливає корисно на її фізичний і психічний розвій, а відмовляє все, що цей розвій гамує. Дозволяє на забаву, вібпочинок, добру лектуру, добре товариство. Що виховник раз відмовив, не може іншим разом дозволити. Найкраще освідомити дитину про злі наслідки забороненої речі.

Наказ. Виховник може вимагати від дитини, щоб вона виконала щось або занехала. При допомозі наказів або заборони керуємо волею дитини. Наказ повинен бути обдуманий, щоб не в'язати надармо волі дитини. Наказ повинен бути: 1) рішучий, 2) зрозумілий, 3) короткий, 4) доцільний, 5) можливий до виконання.

Треба змагати до того, щоб число наказів постійно меншало і щоб дитина щораз більше керувалася свідомо певними засадами.

Рада і пересторога — це конечні засоби у виховній роботі. Виховник повинен дороджувати і повчати дітей, як вони мають поступати в різних життєвих умовинах, а рівнож перестерігати, які наслідки постають з малих дитячих вибриків. Треба, однак, вважати, щоб ці перестороги не були безнастанними, бо тоді діти їх легковажитимуть.

Доручення і завдання. Дітвора повинна бути завжди зайнята, вона не сміє дармувати і нудьгувати. Доручення і завдання розбуджують у дітей самостій-

ність, вчать виконувати практично набуте знання і досвід. Доручення повинні підходити дітям до їх віку і духового розвитку.

Нагороди і кари. Нагороди і кари видаються на перший погляд добрим виховним засобом, однак, вони є тим небезпечні, що діють скрито. В душі нагородженої дитини зроджується гордість, зарозумілість і понижування інших. Кара натомість принижує гідність дитини і створює почуття меншевартости.

Тому виховник мусить стосувати нагороди і кари з великою застановою і по перевірці і оцінці поступку дитини. Треба привчати дітей виконувати обов'язки не з надією на нагороду, або з страху перед карою, а з повною свідомістю своєї повинности, а нагородою для них повинно бути самозадоволення з виконаної праці і задоволення виховника.

Вживаючи нагород і кар, виховник повинен пам'ятати що:

— нагорода або кара тоді потрібні, коли інші засоби виявляються невистачальними;

— вимір нагороди і кари повинен бути справедливий. Несправедливий вимір викликає бунт і принижує авторитет виховника;

— нагороди і кари повинні впливати на амбіцію і тому треба вистерігатись кар фізичних;

— ніколи не нагороджувати сповнення звичайних повинностей або прикмет чи обдарованости, як теж не карати через відсутність у дитини здібностей дорівняти іншим.

Тільки справжня заслуга може бути нагороджена і справжня провина покарана. Кара має за мету направити, вилікувати, а не зранити дитуну до живого. Тому кари повинні бути лагідні і співмірні з провиною.

Ми сподіваємось, що будучи озброєні загальними знаннями, доповните свій запас потрібними знаннями з українознавства і, притримуючись духово моральних засад та набуваючи чимраз більше педагогічного і виховного досвіду, не будете мати надто великих труднощів у виховній праці з доростом. Кажу великих труднощів, бо труднощі завжди будуть, але на те у вас багато запалу, багато енергії і сильної волі, щоб проти них боротися.

Праця над вихованням нашого дорасту в українському дусі є такою важливою, що для неї варто працювати.

Працюючи з дітворою і виховуючи її в українському дусі, ви працюєте для України, якої ви може не всі бачили, але супроти якої ви маєте обов'язок.

Це земля і батьківщина ваших батьків, велика і багата, з старою історією і великою культурою, з родючою землею і з величезними природніми багатствами, з великими степами, лісами, горами і безмежними полями з лагідним і працьовитим народом, але яка тепер перебуває в неволі.

Наш нарід на батьківщині, наші брати і сестри постійно борються, щоб визволитись із неволі, а ми, що живемо тут по чужих країнах, мусимо їм допомагати. Ми допоможемо їм тоді, якщо залишимось українцями, без огляду на те, де ми народились, якщо будемо знати про Україну все так само, як про Бельгію, якщо будемо зберігати наші звичаї, мову і культуру, якщо будемо виховувати наших дітей в українському дусі.

Україна кличе нас, тому берімось до праці.

ПОШИРЮЙТЕ ВИДАННЯ СУМ-у!

»Аванґард« — »Антологію Української Поезії«

Альбом »СУМ на чужині« — »Записки Виховника«

Референтура Юнацтва при ЦК СУМ-у

НАПРЯМНІ ДЛЯ ПРОГРАМИ ЗАЙНЯТЬ ЮНАЦТВА СУМ-у У 1961 ШЕВЧЕНКІВСЬКОМУ РОЦІ

Поруч загальної програми виховної праці в клітинах Ю СУМ-у, що їх стало переводитися напрямними Референтури Юнацтва та Центральної і Крайових Виховних Рад, в 1961 році, на який припадають соті роковини смерти Тараса Шевченка, усі клітини Ю СУМ-у у своїй виховній програмі повинні узгляднити цю велику річницю й опрацювати її в такий спосіб, щоб постать Тараса Шевченка стала в центрі нашої уваги, а його вірші і твори стали джерелом усієї нашої діяльности, щоб таким чином вшанувати пам'ять Поета не тільки величньо, але й корисно.

Столітні роковини смерти Великого Поета мусимо використати для поглиблення невмируших ідей, які голосив і сформував у своїх творах Тарас Шевченко, і, які стоять на сторожі існування, розвитку й творчости української нації.

— Вивчити ці ідеї, усвідомити собі їх і діяти згідно з ними — це наша мета;
— Знайти форму вивчення, усвідомлення і закорінення тих ідей у щоденне життя нашого Юнацтва — це метода здійснення цілі.

Згідно з ідеалами СУМ-у — Бог і Україна, головною ціллю виховання Юнацтва СУМ-у повинно бути зображення індивідуального і збірного творчого шляху української людини. Найкращим прикладом творчого життя людини для України — є Тарас Шевченко.

Крім тих загальних напрямних, подаємо декілька прикладів, які слід включити в програму цьогорічних зайнять з Юнацтвом.

ПРОГРАМА ДЛЯ ВИХОВНИКІВ ЮНАЦТВА СУМ-у

а) Зайняття на сходинах, вишкільних днях та вдома

1. **Твори Шевченка — джерелом гутірок.** Відповідно до віку юнацтва, гутірки повинні включати обговорення життя і творчости поета. Головна ціль гутірок, це вказати на ідеалістичну поставу до життя і героїчне сприймання життєвих ударів, що є властиві Т. Шевченкові. Довести на творах і біографії поета його віру й переконання в правду та готовість ту правду боронити і відстояти з нарааженням на власне життя.

Для старшого юнацтва крім історичних творів, треба з'ясовувати також твори політичного характеру, як також світоглядового і національно-морального. Референти Юнацтва і Виховні Ради при Крайових Управах повинні методично розплянувати матеріял в той спосіб, щоб зробити його доступним для юнацтва під оглядом віку і статі. У творах Тараса Шевченка знаходимо величезне джерело для індивідуальної моралі людини, як також жінки, дівчини, матері і т. п.

Гутірки мали б також за завдання своїм змістом скріпити окремі точки законів Юнацтва.

2. **Приклад Шевченка, як поета-мистця** має спонукати дітей і старше юнацтво до творчих виявів. Для того потрібно влаштовувати такі імпрези і зайняття при яких молодь мала б змогу себе виявити. Треба доручувати на зайняттях письмові вправи на різні теми з життя і творчости Шевченка. Старше юнацтво повинно пробувати висловлюватись власними образами з життя поета. Юнаки, що мають нахил до пера повинні писати есеї, чи новелі, беручи за сюжети життя Шевченка в молодості, в кріпатстві, на засланні, поворот на Україну, і т. п.

3. **Тема Шевченко-маляр** буде особливо сприємлива для юнаків і юначок, що мають нахил до малярства. Рисунок, або малюнок не вимагає таких технічних вмілостей як література й музика, головно у перших своїх виявах. Це ділянка найглибшої спонтанної творчости юнацтва і вона виявляється найбільш щиро й безпосередньо. Відповідні вказівки виховників та спрямування заінтересувань дітей в тому напрямі, відкриє нам багатющий світ вражень, якими захопиться юнацтво під впливом творів Шевченка та образів його життя. З рисунків і малюнків юнацтва ми відчитуємо їх світ уявлень про Україну, яку вони пізнають через Шевченка.

4. **Вивчення Шевченка, як засіб поглиблення українознавства.** Вивчаючи Шевченка юнацтво поширює своє знання з історії та географії України. Треба лише в тому напрямі підготовити зайняття гуртка.

Наприклад, заставити юнаків виконати карту маршрутів його заслання, чи карту його подорожі по Україні. Молодь любить подорожі й ними захоплюється. Шевченко брав також участь в експедиції на Аральському озері. На цю тему є багато літератури, яку треба подати юнацтву для ілюстрації та описів. Шевченко змальовував мистецькі пам'ятники старини та красу української природи та Казахстану. Зробити порівняння України та Казахстану у літературній і малярській творчості Шевченка. При цьому згадати, що сьогодні в Казахстані багато українців, яких насильно виселено з України. Це дуже добре нав'язання до сучасної історії України. Ролю запорожських переселенців сповняють сьогодні примусові переселенці на цілинні землі. Старшим юнакам потрібно з'ясовувати гасло «Воля народам, воля людині», яке зродилось на ґрунті ідей Шевченка.

Сотки інших прикладів можна знайти в творчості і житті Шевченка, при помочі, яких можна розвивати творчу уяву та впоювати в молодь український дух.

5. **Конкурси на тлі творчости Шевченка.** Конкурси захоплюють молодь, яка шукає самовияву. Такі конкурси легко організувати на основі окремих творів Шевченка, вивченні його віршів напам'ять, дат з його біографії і т. п. Можна організувати конкурс оригінальних творів, поезій, чи оповідань про Шевченка, його творчість, його довкілля і його добу. Конкурс малюнків, що ілюстрували б його твори, або події з його життя. Навіть конкурс музичних композицій до творів Шевченка є можливий до переведення серед заавансованих у музиці юнаків, чи музичному гуртку.

Зазначуємо, що такий конкурс організує Об'єднання Прихильників Дитячої Літератури і що проектодавцем є якраз Референт Юнацтва при ЦУ СУМ. Тому дорадживується брати в тому конкурсі активну участь, бо це буде мірилом інтелектуального і світоглядового рівня Юнацтва СУМ-у. Умовини конкурсу будуть подані в пресі. Конкурс відбудеться у місяці червні.

б) Місяць Юного Сумівця

Центральна Управа СУМ-у проголошує місяць травень — МІСЯЦЕМ ЮНОГО СУМІВЦЯ. Відповідний заклик є поміщений на іншому місці. Протягом цього місяця повинні відбутися імпрези на вільному повітрі, як свята Юного Сумівця, посвячення прапорів, складання сумівських обітниць і приречень, переведення збірки на Фонд Ю СУМ-у, які також повинні проходити під знаком Шевченка. На святах Юного Сумівця повинні бути проголошені висліди з юнацьких іспитів, висліди конкурсів, роздача грамот для меценатів, добродіїв і фундаторів Фонду Ю СУМ-у і т. п.

Місяць Юного Сумівця має за завдання показати громадянству здобутки нашої праці в усіх ділянках та має дати конкретні висліди нашої виховної роботи.

в) Літні табори й оселі

Цьоторічне таборування і дитячі оселі по всіх країнах праці СУМ-у повинні проходити в дусі повищих напрямних, себто їх програма повинна бути спрямована на постать Тараса Шевченка. Сходини, гутірки, вишкільна програма, сумівські вогні, спортові пописи, закінчення таборів і ін. повинні включати шевченківську проблематику, відповідно розпрацьовану до характеру імпрези. Теренові гри, прогульки, нічні марші можна дуже легко пов'язати зі змістом творчости Шевченка. Є побажаним, щоб назви таборів, юнацьких частин, гасла, клички і т. п. підбирати з творів Шевченка.

г) 20-та річниця відновлення проголошення Української Держави

При наголошенні Шевченківських роковин не забуваємо рівнож, що цього року минає 20 років, коли у Львові проголошено Акт Відновлення Української Держави, який став початком боротьби проти гітлерівських окупантів, а заразом поштовхом до створення Української Повстанської Армії. Поручається цю подію відзначити святочними сходинами.

*

Про пляни та реалізацію програми Шевченківського року Референтури Юнацтва при КУ СУМ-у повинні присилати свої звіти кожного місяця, щоб могти забезпечити її переведення одностайно на всіх теренах діяльности СУМ. Зокрема побажано, щоб виховники Ю СУМ-у обмінювалися думками про примінення та переведення цієї програми на сторінках «Записок Виховника».

В. ЮРЧЕНКО

Значення дитячих імпрез Ю СУМ-у

Дитячі імпрези Ю СУМ-у є складовою частиною виховної праці і поважним засобом виховання та впливу на дитячу душу. Вони є одним з дуже важливих чинників у осягненні ідеалу сумівського виховання нашого дорасту. Належна підготовка та організація імпрез посідають значне місце в розподілі часу й праці виховників Ю СУМ-у. Від уміння вести підготовку імпрез і переводити їх на відповідному рівні залежить їх успіх, отже й осягнення певних виховних цілей.

1. ЩО ТАКЕ ІМПРЕЗА І ЇЇ ЕЛЕМЕНТИ

Слово «імпреза» походить від латинського слова «імпрессіо», що означає враження. Під імпрезою розуміємо сценічне дійство. Головні його складові елементи такі: 1) Слово, 2) музика, 3; Спів, 4) Танок, 5) Драматичне дійство (сценка, п'єса). Ці елементи можуть бути окремими точками імпрези, або синтетично-поєднаними між собою для відтворення одного змісту. Місце та значення цих елементів у імпрезі — неоднакове. Воно залежить від сили враження, яке вони викарбовують у дитячій психиці і в великій мірі залежить від їхнього мистецького рівня.

2. ЧИ ВЛАСТИВА ІМПРЕЗА ДИТЯЧІЙ ПСИХІЦІ?

Під оглядом особливости дитячої психіки, дітей, що перебувають під виховною опікою Ю СУМ-у, поділяємо на дві основні групи: **молодше юнацтво** — від 7 до 12 років та **старше юнацтво** — від 12 до 18 років. У періоді молодшого юнацтва, або у періоді т. зв. «об'єктивних інтересів», дитина посідає вже основні духові властивості: почуття, увагу, здібність до самовільної уваги, пам'ять і деякі види волі. Деякі з цих елементів розвинені сильніше, як почуття, емоції — інші слабше, як розум, воля. Психічний розвиток цього періоду стосується, головно, розуму й волі. Він характеризується зацікавленням дитини до «об'єктивного світу», поширенням кола її спостережень. Діти в цьому періоді виявляють великий нахил до колективних гор, творчої фантазії. Вони наслідують дорослих, відтворюють у грах і забавах прослухане, перечитане (героїчні подвиги, казки), укладають власні композиції гор, забав танків, сценок. Творча фантазія випливає з самої душі дитини, з її природи і є її невід'ємною частиною. Усі наші спогади з власного дитинства та спостережень дітей у цьому віці це потверджують. Зокрема діти надзвичайно захоплюються імпрезами, виступами, своєю участю в них і, взагалі, сприймають враження імпрез з ентузіязмом.

Період старшого юнацтва, головно в першій його частині — від 12 до 16 років — відзначається усвідомленням чогось надзвичайного, героїчного (романтизм, мрійливість). У цей період, а також в роках 16-18, виявляються творчі поривання, захоплення мистецтвом (малярство, музика, поезія і ін.) і початки формування творчих мистецьких смаків та уподобань на майбутнє. З цього можна зробити висновок, що вияви творчої фантазії і творчі поривання дуже близькі дитячій природі цих періодів та органічно пов'язані з розвоєм дитячої психіки. Імпрези, як вияв творчої фантазії, відповідають ментальності дитини і юнацтва.

3. ІМПРЕЗА, ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ І ВПЛИВУ

Коли твердимо, що імпрези є поважним засобом виховання і впливу, — маємо на увазі їх пов'язаність з природою дитячої психіки. В цьому є запорука їхнього впливу на душу дитини. **Щоб імпреза була засобом виховання, треба виповнити її відповідним змістом** та підходити до неї з мірилом педагогічної оцінки. Якщо бажаємо виховати наших дітей у дусі національної свідомости, то цим духом повинні бути перейняті наші дитячі імпрези Ю СУМ-у.

Імпрези мають свої додатні і від'ємні сторони, однак ці останні є незначні. **Додатніми рисами імпрез треба вважати:** 1) **Яскравість враження.** До найсильніше діючих елементів тут належить інсценізація, драматичне дійство, бо вони подають матеріял з найбільшою наочністю, впливаючи на сферу розумову, емоціональну і естетичну. Яскравість враження спричиняється до того, що історичні факти й події з національного життя, моральні чесноти, товариські засади з'ясовані на сцені — часто залишають у душі дитини незатертий слід на довший час. 2) **Словесне опанування матеріялу,** як емоційне, сприяє розвиткові й збагаченню мови дитини, що має особливе значення в умовах еміграції. Плекаючи рідну мову, діти разом з цим частіше навертаються до української книжки та зберігають національний дух. 3) **Ознайомлення з рідною піснею та музикою.**

Вплив їх на дитячу душу надзвичайно великий. Наша українська пісня — це невичерпний скарб національної душі. Вона збуджує розум і душу та промовляє до серця. З цього українського скарбу ми повинні черпати і вповіти у дітей любов до рідної пісні, нав'язуючи її до наших національних і релігійних традицій.
4) **Вплив на естетичну сферу**, прищеплення естетичного смаку, любов до мистецтва. Це стосується усіх елементів імпрези, якщо вони стоять на мистецькому рівні. Окремо треба зупинитися на танках і вільноручних вправах, що часто бувають окрасою імпрези. Відомо, що дітям дуже імпонують чіткі, динамічно-насичені ритми. Особливо дівчата люблять танки і пластичні рухи. Цей елемент, поруч його значення для фізичного виховання, плекання краси тіла, руху — має значення у нав'язуванні до наших національних традицій (народні танки, веснянки, гагілки). Крім цього до позитивів імпрез треба зараховувати чинники, що скріпляють і розвивають бажані риси характеру у дітей, що виступають на імпрезах, а саме:

а) Впевненість у собі, віра у свої сили,

б) Сміливість,

в) Самоопанування, уміння тримати себе перед слухачем.

Ці риси допомагають формувати характер дитини, розвивають і вправляють її силу волі.

До негативних рис імпрез можна врахувати: 1) Перевтілення в ролю та позування вкидає зерно незгоди у дитячу психіку. Діти починають часом удавати з себе когось, бути не тим, чим вони є. 2) Діти — «артисти» стають зарозумілими, чваньковатими, прагнуть дешевої слави, намагаються бути завжди в центрі уваги.

В юно-сумівських імпрезах ці аргументи не мають значення, бо ми робимо наголос на збірному виконанні.

М. САВИЦЬКА

Дитинство Тараса Шевченка

(РЕФЕРАТ ДЛЯ ДІТЕЙ-ЮНАКІВ)

Давно це було, — більш, як сто років тому назад, саме тоді, як на Україні панувала така страшна та мертва тиша, що здавалася страшнішою за всі війни козацькі й за турецьку неволю.

Настали важкі часи кріпацтва. Давно вже знищено волю України, зруйновано славну Січ Запорозьку, а вільних козаків москалі зробили своїми рабами. І вперше ті горді спини, що ніколи й не перед ким не згиналися, зігнулися під тяжким ярмом кріпацтва. Тільки сумні пісні кобзарів про нещасну долю України та оповідання старих дідів про події гайдамаччини, нагадували про стару волю й минулу славу.

В таку то недобру годину в селі Моринцях на Київщині, в убогій хаті в простій в простій селянській родині і народився Тарас Шевченко. Кріпаком родився він і з перших днів свого дитинства бачив тільки горе, невтомну працю і тяжкі злидні. Батька й матері ніколи не було дома, — зранку до пізньої ночі робили вони не розгинаючись на панщині, не на себе, а на пана.

А дома в убогій хаті холодні й голодні дітки. Нікому доглянути бідних і тільки Бог з високого неба дивився на них.

Ще в Тараса була сестра Катерина, що він її з такою ніжністю і любов'ю згадував потім все життя і називав «терпеливою ніжною нянькою». Катерина сама ще дитина, їй тільки тринадцять років, а проте вона вже справжня господиня в хаті, — і діти й усе господарство на її руках. Увесь день робить Катерина, тільки й й утіхи в неї, що маленький квітничок біля вбогої хати.

Був у Тараса і дід Іван, старий чумак, що сам бачив гайдамацьке повстання, а може навіть брав у ньому участь. Більш за все любив старий дідусь оповідати своїм синам та онукам про коліївщину і про те, як гайдамаки освятили ножі в Мотронівському монастирі та пішли на польських панів, що силою хотіли покріпачити нарід,.

І ніхто, здавалося, не слухав діда з такою увагою й захопленням, як маленький Тарас, нікому не завдавали бідні гайдамаки стільки жалю і ніхто так не побивався над їх безщасною долею.

Глибоко в серці запали оповідання діда. Ніколи і ніде не забував він своїх

гайдамаків, а як став великим поетом розповів усьому світові про ті без краю страшні події.

Та хоч в яких страшних умовинах жив Тарас, а проте перші роки його життя були щасливі. Був він ще малою дитиною й не розумів гаразд, яке то нещастя бути кріпаком. Покищо — Тарасик був вільним; ніхто не примушував його йти на панщину і він може робити що хоче. Он, за лукою густий зелений садочок, а за садочком левада, обсаджена старими вербами і долина, що в ній заховався серед пишних калин і густого пуху малесенький струмучок, — біжить собі кудись та дзюрчить веселенько. А далі широке поле і високі сині могили.

Тарас увесь вільний, захоче піде до хлопців на вулицю, або в поле чи гай, а не схоче грається собі в садочку, покупається в потічку та й ляже відпочити.

Одного разу він прокинувся; дивиться, аж перед ним десь далеко-далеко чорніє висока могила. І міркує собі хлопчик: «А що там за цією могилою, мабуть там кінець світа, ті залізні стовпи, що на них держиться небо. Треба піти подивитись».

Надійшов Тарас до могили, виліз на неї і дивиться, а тому світові кінця-краю немає... Бачить він, ген-ген прослалось широке поле, а ближче села, біленькі хатки, заховалися в зелених садках, а он і біла церква Божа.

«Ні, мабуть вони десь далі, ті зелені стовпи. Піду вже краще завтра, коли Катерина пожене череду».

А вже надійшов вечір, — час додому. От іде хлопчик шляхом, а на зустріч йому ідуть чумаки. Дивляться, хлопець ще зовсім малий а йде кудись один, і питаються його:

— А куди мандруєш?

— Додому.

— А де ж твій дім, небораче?

— У Кирилівці.

Треба сказати, що в цей час Шевченки жили вже в Кирилівці — село недалеко від Моринець, того ж таки Звенигородського повіту.

«Та чого ж ти йдеш в Моринці, якщо тобі треба в Кирилівку? Сідай з нами, ми тебе підвеземо».

От і довезли чумаки Тараса аж до самої хати. Бачить Тарас: всі сидять біля хати і вечеряють, тільки сестра Катерина стоїть біля дверей і пильно поглядає на перелаз, — жде вона звідсіль свого Тарасика і турбується, що його так довго немає.

«Прийшов!» — кричить вона, зобачивши Тараса, біжить до нього, бере на руки і каже, ласкаво жартуючи: «йди вечеряти, приблудо».

Тарасові йшов десятий рік коли вмерла його мамуся. Зостався він сиротою, та ще нічого, коли б тільки сиротою, а то є тепер в нього замість неньки мачуха. Недобра вона жінка, ввесь час свариться із своїм чоловіком (Тарасовим батьком), або б'є дітей. Особливо ж не любить вона Тараса за його проворну, сміливу вдачу, та за те, що він часто бив її синка Степанка. Діти, звичайно, як діти, поб'ються по-між собою й помиряться, та мачуха ніяк не хоче подарувати цього Тарасові і хто б що не зробив, а Тарас завше у всьому винен.

Ночував одного разу в них солдат і пропало в нього сорок п'ять копійок. Мачуха зразу напалася на Тараса, що це він украв гроші. Страшенно злякався бідний Тарас, бо не раз вже його бито і добре він знає, що це значить. От і заховався він десь в бур'яні та й просидів там днів зо-три. Посипав собі пісочком стежечки і грався, а мала сестричка Яринка ходила його провідувати, аж поки не дізнались про Тарасове захистя і не знайшли його. Дуже вони його тоді били — мачуха та й лютий дядько Павло, поки не сказав хлопець, що це він украв, хоч і була це неправда. Мачуха продала спідницю, а гроші за неї віддала москалеві. Та скінчилась та сумна подія. І тільки потім виявилося, що гроші украв Степанко. Та ніхто не звернув уваги на те, що несправедливо покараний був Тарас і тяжка образа від людської несправедливості боляче образила дитяче серце.

Скоро по тому вмер батько Тарасів. Остався він тепер сам один на білому світі, бо Катерина ще за життя матері пішла заміж у друге село. З цього часу і починається самостійне життя Тараса, та не надзвичайне, таке не подібне до простого життя немов би це була казка, тільки дуже сумна, така сумна, що боляче її розказувати.

(Написано у Полтаві 1918 року)

Написав О. Кониський

На смерть Т. Г. Шевченка

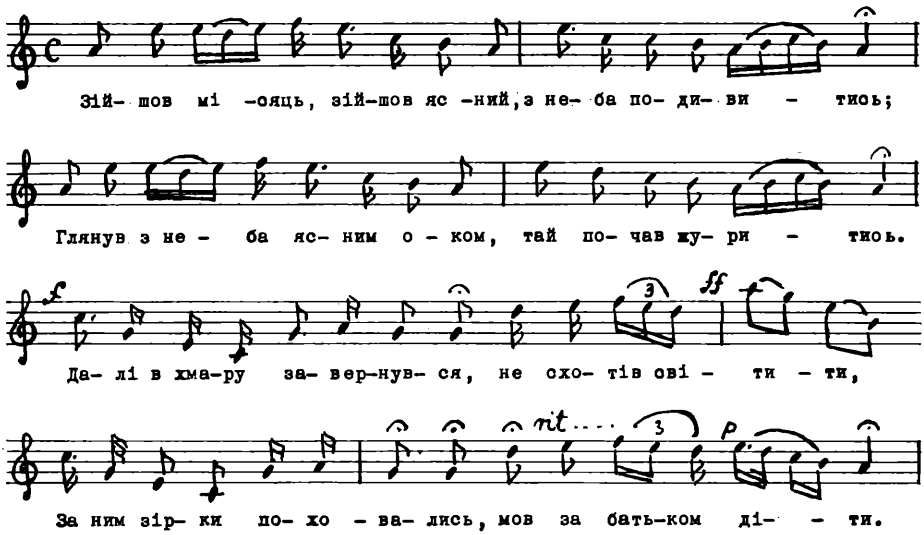

Зійшов місяць, зійшов ясний
З неба подивитись;
Глянув з неба ясним оком
Тай почав журитись;
Далі в хмару завернувся
Не схотів світити,
За ним зірки поховались
Мов за батьком діти.

Зачинилось в Україні
Покутне віконце;
Заховалось під землею
Українське сонце...
Спи Тарасе — тихо-тихо,
Поки Бог розбудить;
Твого слова в Україні
Вовік не забудуть.

1861 року.

Василь ҐРЕНДЖА-ДОНСЬКИЙ

Тобі, рідний краю

Тобі, рідний краю, і честь і любов,
Хай вітер гуде пісню волі,
За тисячу років і сльози і кров
Пролив твій народ у неволі;

Криваво стояв v тяжкій боротьбі
За волю, за рідну державу,
Був вірним до смерти, країно, тобі,
За правду, за честь і за славу.

За волю народу, що з мертвих воскрес,
Життя ми готові віддати,
Щоб сонце свободи світило з небес
На наші зелені Карпати.

Конкурс, як середник виховання

Не всі виховники усвідомляють значення конкурсу (контесту). Його значення, як виховного засобу, дуже поважне і він захоплює навіть старших, не лише дітей. У дитячому віці кожній дитині притаманна риса — змагатися з своїми товаришами, прагнути чимось виявити себе, щоб пописатися перед старшими і одержати нагороду чи похвалу за виконану справу. Часом діти не надто дуже цікавляться якоюсь ділянкою, але коли їм зорганізувати конкурс, вони докладуть усіх зусиль, щоб його виграти. Тому редакції дитячих журналів присвячують дуже багато уваги всяким конкурсам, хрестівками, відгадуванням загадок. У виховній організації, у Юному СУМ-і ми повинні його широко застосовувати. Тут є нагода проводити його не заочним способом, але прямим, з'ясовуючи дітям на сходинах умови конкурсу. Складення умов такого конкурсу не є тяжкою справою і це кожний виховник може зробити сам.

Для прикладу наведемо проведення такого конкурсу учителькою Рідної Школи у Сиракюзах (США) в квітні 1959 року. Для першунів визначено три нагороди. Перша з них — це двотижнева оплата перебування на сумівському чи пластовому таборі. Дві чергові нагороди — це вартісні українські книжки на суму 20 дол. кожна. Для змагань призначено два місяці часу. Конкурсантам поставлено десять вимог:

1. Учень мусить завжди говорити з українцями тільки рідною мовою.
2. Кожного дня повинен прочитати не менше десяти сторінок української книжки.
3. Не сміє пропустити без поважних причин жодної лекції в школі.
4. Із кожної прочитаної книжки напише короткий зміст.
5. Всі домашні завдання підготовлятиме тільки вдома.
6. Ґрунтовно вивчатиме все, що завдано у Рідній Школі.
7. Добре знатиме життєпис Т. Шевченка, І. Франка та Лесі Українки.
8. Вивчить по два вірші із творів згаданих поетів.
9. Не пропустить і не спізниться на означений виховниками час перевірки.
10. Щонеділі та у свята уважно вислухає Службу Божу та проповідь в церкві.

Конкурс проголошено в п'ятій клясі, де було 25 учнів, і з того до контесту зголосилось 20, а витримало до кінця 17. 14 контестантів прочитали більше як по 1.000 сторінок і перше місце зайняла Люба Мазурик, за що дістала не тільки оплату двотижневого перебування на таборі, але багато інших цінних нагород. Очевидно, що нагорода не прийшла їй легко. Треба було багато гарту і сили волі, щоб не заламатись і витримати до кінця.

Ось список книжок, що їх прочитала першунка: 1. «В неділю рано зілля копала», 2. «Оповідання» (обидві О. Кобилянської), 3. «Великий гетьман» (Ф. Дутко), 4. «З татарської неволі», 5. «Олюнька», 6. «Козацька дитина», 7. «Полтава», 8. «Дівчата очайдушних днів», 9. «Подай керму», 10. «Зелені дні».

Друге місце здобула Мартуся Бачинська, прочитавши 6 книжок, кількістю 1.298 сторінок, а третє — Гануся Возьняк, прочитавши 12 книжок, що обіймали 1.208 сторінок.

Інші учні прочитали протягом цих двох місяців від 670 до 1000 сторінок.

Такий контест може провести кожний Осередок Ю СУМ-у. Кожний виховник може його зорганізувати. Чи можна уявити будь-який інший, кращий, спосіб заставити дітей прочитати 10 книжок? Без конкурсу це, здається, було б важко.

Т. І. КІС

Зберігаймо чистоту рідної мови

Одним із найважливіших культурно-суспільних витворів, що постали спонтанно в протиставленні до творів суспільних, й посталих як акт свідомої волі — є — мова.

Початки всякої мови є досить мрячні. Багато загадочного криє в собі кожна мова, завдаючи своїм дослідникам особливих труднощів при встановленні початкових фаз розвитку.

Однак є безсумнівним фактом, що наша мова як і всяка мова — має собі притаманні ознаки, істотні особливості, що відрізняє її від іншої (чужої) мови.

Очевидно, всяка жива мова розвивається, підлягає певним змінам, збагачується новими поняттями, проте не тратить своєї «специфічности». Теперішня українська мова відрізняється від первісної мови наших предків, однак є тою самою, українською, а не іншою. Джерело, звідки бере початок і черпає свої життєдайні соки мова — є нарід. Тільки з його розвитком росте, чи занепадає «дух» мови.

Не маємо наміру викладати теорії постання, розвитку, чи занепаду мов, — чи точніше — української мови. Ми хочемо тільки висказати свої спостереження в нашому суспільстві по таборах, оселях, поїздах і т. п. Нам ідеться не про мову, як поняття, а про каліченння мови чужими поняттями, чужими словами, що не є літературні і науково прийнятими.

В нашій буденній мові, ми свідомо, чи не свідомо, вже «обичаєво» переплітаємо рідну, матірну мову словами вирваними з чужої мови, часто не знаючи всластивого значення його в мові, з якої дане слово вирване. Не ограничуємось ми тільки до таких понять, як: «Голідей», «менажер», «ґешефт» і т. п. Вживання таких слів ще не дуже разить слуховий змисл. Проблему витворюють інші, знаменніші слова.

З прикрістю стверджуємо, що процес підлягання впливам чужих мов робить поступки. Вже з незрозумілих причин цілий ряд чужих назв предметів щоденного вжитку впроваджується в мову для «щоденного вжитку», — чи то в «незміннім» значенні, чи додаючи до чужого коріння слова українське закінчення.

У висліді зустрічаємось із такими «новотворами», як (подаємо для ілюстрації): «мантля», «шіфа», «дека», «бус» і т. п.

Цей процес не обмежується тільки до іменників, а «органиться» і на інших частинах мови. Хто з нас не чув слова «файно»?

Є річчю природньою, що збереження українськости нашої мови в еміґраційному суспільстві повинно бути амбіцією кожного українця, зокрема української молоді. Українські діти мусять говорити чистою, не засміченою чужими словами, мовою. Це є одним з головних обов'язків українських родин, українських шкіл і садків. Цією справою повинна піклуватися і Спілка Української Молоді (Ю СУМ).

Перші враження в житті дитини є найсильнішими. Що засвоїмо в молодості літ, те супровадить нас через ціле життя. І для того чистота рідної мови повинна бути для дорослих предметом піклування.

Проблема ця складна і не дасться розв'язати відразу, однак при інтенсивності хотіння, цю чистоту можна заховати, і це забезпечить природнє кристалізування української ментальности.

Вже в ранній молодості, ще дитиною, людина шукає собі приятелів, щоб не остатись осамітненою.

Є багато словних означень, що окреслюють ступінь співжиття в суспільстві. Це відомі слова: приятель, товариш, колеґа, друг і їм по-

Т. І. КІС

Про дружбу

Не можна собі уявити людину зовсім відокремлену від інших, бо людина вже з природи є єством суспільним. Кожна людина прагне бути якнайтісніше в спілці з другою людиною, уподібненою — по можливості — характером, зацікавленням, пережиттям, прямуванням і їм подібними факторами. На основі цих факторів постає природньою — дружба, приятелювання.

дібні слова. Останнє згадане слово «друг» (чи «подруга»), прийнялось у нашій Спілці, в СУМ-і. Ми не все усвідомлюємо собі властивости цього означення і нерідко не прив'язуємо йому властивої уваги.

Хай буде нам дозволено приглянутись ближче до слова «дружба» і його значення.

... Дружба ... Велике, дуже велике слово. Не було б дружби, осамітнено, непривітливо жилось би людям. Завдяки існуванню дружби багато знаменних дій, відважних подвигів завершені людиною. Друга не оприділюємо краскою очей, зовнішнім виглядом ... Дружба зв'язує людей не на один день, не на місяць і не на рік ... Велика дружба — це друзі зі шкільної лавки, в СУМ-і (Ю.СУМ-і) і на ціле життя. Друг — це той, хто не залишить тебе в біді. Друг — це той, хто не боїться сказати тобі правду в очі, часто гірку правду. Правдива приязнь є тоді, коли в розмові з другом не вибираєш слова, не стримуєшся з думками — а смієш говорити все відкрито, знаючи, що твій друг зуміє відокремити добре від злого, не спротивиться, коли говоритимеш щиро. Друг — це ... Трудно перечислити всі ті прикмети, які окреслюють правдивого друга.

Велика дружба завжди проста, нескомплікована і завжди безкорисна, вона не терпить підчинення слабшого сильнішому — в дружбі обі сторони рівні, і в тім її сила. Дружба чуйна, і болі завдані їй, тривають довго. Дружба сильна, вона проходить мимо малих образ і незмінно стоїть вище дрібниць.

Сумівець сумівцеві є завжди другом, сумівська дружба — кріпка з притаманними її прикметами. Є багато прикладів дружби, зокрема дружби між молоддю.

І дуже недоречно звучить питання, з яким ми часто зустрічаємось: чи може існувати дружба без ніяких упереджень і «дискваліфікації» між дівчиною та хлопцем?

— Яка різниця: дівчина, чи хлопець — твій друг, яке це може мати значення?

Часто зустрічаємось із випадками, що хлопці (зокрема доростаючого віку) відносяться до дівчат «звисока». Коли хлопчик хоче стати в допомозі дівчині, чи дівчина хлопцеві, то друзі з них насміхаються. І всі вони юнацтво СУМ-у, разом ходять до школи, один одного зве другом.

Погорда до дівчини уважається хлопчиком, чи навіть доростаючим хлопцем малощо не за подвиг.

Ніхто не сміє так поступати! Так поступати з дівчиною та з хлопцем-співтоваришем — значить, передусім, понизити самого себе, показати себе немудрим, негідним зватись сумівцем.

Нестаточно виглядають і ті дівчата, котрі стремлять і намагаються показати себе «паннами», і ті хлопці, котрі вистроюються під «кавалера». Між сумівцями не сміє таких бути! На все — свій час. Це не є ознаками дорослої людини. Радше скромність і статочність є цими ознаками.

Ми дали частинну оцінку правдивої дружби. Ми говорили о дружбі вірній та принциповій, дружбі примірній, дружбі, зродженій в СУМ-і і інших організаціях молоді на нашій Батьківщині.

Плекаймо, дорогі юнаки СУМ-у, взірцеву дружбу між собою та назвім її сумівською дружбою і даймо цій сумівській дружбі особливої знаменности.

Обмін досвідом

Т. І. К.

Про фізичне виховання в Юному СУМ-і

Ю СУМ звертає рівнож увагу на фізичне виховання, оскільки це входить в нашу виховну програму.

Думаємо не помилитись, коли скажемо, що кожний добрий спортовець обов'язково займається гімнастикою. Той, хто любить і займається спортом, мусить практикувати гімнастику. Добрий спортовець без знання гімнастики — не до подумання.

Хай ранішня гімнастика стане звичкою і для кожного ю-сумівця. «В здоровому тілі — здоровий дух», голосить наше гасло.

Гімнастику починаємо зі спокійного повільного ходу. Дихаймо глибоко, ритмічно. Вдихання робім через ніс, а видих — через рот. Дуже важне є при виконуванні рухів стати в правильній поставі. Ось кілька головних вправ для ранішньої гімнастики:

Перша вправа

Стати в розкроку на ширину плечей, руки опустити вниз, пальці переплести, голову наклонити вперед згинаючи руки, піднімати їх долиною тіла вгору. Не розмикаючи сплетених пальців і повертаючи долоні випрямити руки вверх, зігнутись і дивитись на кості рук (чиколонки). Тепер піднятись на пальцях і зробити вдих. Опісля вернутись до вільної постави і зробити видих.

Таку вправу слід проробити в вільному темпі 5-6 разів.

Друга вправа

Стати в розкроку на ширину плечей, руки розвести в сторону. Підняти махом ліву ногу вперед, рівночасно зробити плеск руками під ногою і зробити видих. Потім вернутись до вільної постави: ногу опустити вниз, а руки знову розвести в сторону і так вправляти з другою ногою. Таку вправу повторити 4-5 разів кожною ногою. Дихати рівномірно.

Третя вправа

Стати в розкроці на ширину плечей. Наклонювати тулуб спочатку на ліву сторону, а праву руку піднести догори. Випрямитись. Опісля зробити таке саме наклонення тулуба на праву сторону. Таку вправу зробити 4-5 разів в кожну сторону.

Четверта вправа

Для виконання цієї вправи треба розстелити коца, лягти на долівку. Руки, тіло, голову держати прямо, згинаючи руки, голову повернути в сторону і зробити вдих.

Цю вправу зробити 5-6 разів.

П'ята вправа

Стати в розкроці на ширину плечей. Піднімаючи руку вгору, зробити вдих. Робити присідки опираючись на цілій стопі, а руками об коліна. Опісля повернутись до вільної постави: руки піднести догори. Цю вправу проробити 4-5 разів.

Шоста вправа

Стати в розкроці, руки положити на пояс. Спочатку схилитись вперед, потім крутити тулубом вліво — назад і знов повернутись до вільної постави.

Повторити цю вправу в кожну сторону 3-4 рази. Дихати рівномірно.

Сьома вправа

Біг на місці 20-30 секунд. Після бігу переходити на вільний хід, а опісля — миття холодною водою до пояса.

Примітка: Ці вправи є основними підставовими в ранішній гімнастиці. Їх можна доповнювати іншими видами вправ.

ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА

ЖУРНАЛ ВИХОВНИКІВ ЮНАЦТВА СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Рік VIII | Березень-квітень 1961 р. | Ч. 5 (24)

ЗМІСТ:

Стор.

Юно-сумівський місяць травень 66

Проблеми виховання

Б. СТЕБЕЛЬСЬКИЙ: Уважно з експериментами 67
І. КУЗІВ: Важливість національного виховання 70
ЯР. ЧУМАК: Виховні проблеми СУМ-у 72

Для читання і гутірок

***: Сценічна картина «Рахунок для мами» 74
***: В роковини смерти С. Петлюри і Є. Коновальця 75
***: Сценічна картина «Пречиста Діва Марія допомогла» 77

Удосконалення виховання

Д-р П-х: Підстави духового здоров'я 78

Обмін досвідом

(бс): Добрі обставини треба створювати, лихі усувати . . 80

«ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА» видає для внутрішнього вжитку виховників Юнацтва Спілки Української Молоді, Центральна Виховна Рада при ЦУ СУМ-у

Головний і відповідальний редактор: проф. З. Б. Саган.

Адреса Редакції: «Zapysky Wychownyka», 562 Genesee St., Buffalo 4, N.Y. USA.

Адреса Адміністрації: 72 Bd. Charlemagne, Bruxelles IV, Belgique.

Юно-сумівський місяць травень

Травень — це найкращий місяць весни. Весна — це найкраща пора року, вона символізує молодість, буйність, радість життя. Тому Центральна Управа СУМ-у вибрала місяць травень — місяцем юного сумівця. В тому місяці Юнацтво — молодість нашої сумівської організації дає показ своєї праці, своєї активности й відданости, щоб запевнити батьків і громадянство, що воно вміє служити Україні і для неї працювати.

Завданням Місяця Юного Сумівця є скріпити внутрішньо-організаційний та ідейний стан Юнацтва при помочі підсиленої діяльности, як також, зацікавити якнайширші круги нашого громадянства справами національного виховання українського молодого покоління на чужині, включаючи те громадянство до конкретної підтримки нашої виховної праці.

В цьому 1961 році, який присвячений 100-річчю смерти нашого народнього Генія Тараса Г. Шевченка, Місяць Юного Сумівця має носити відбитку творчости поета і почуття любови і вдячности до нього сумівської молоді.

Переведення Місяця Юного Сумівця залежить від виховників, які повинні його зорганізувати, підготовляючи з юнацтвом програму в тому напрямі. Залишаючи за проводами Осередків і виховниками повну ініціятиву в організації Місяця Юного Сумівця, ЦУ СУМ-у пропонує такі точки до програми:

- **День Юного Сумівця з Богослуженнями, посвяченням прапорів, складанням обітниці, приречення, мистецької і спортової програми.**
- **Відзначення «Свята Матері» на початку місяця та Свята Героїв сл. пам. Симона Петлюри і Євгена Коновальця під кінець місяця.**
- **Влаштування силами Юнацтва мистецько-культурних імпрез для загалу громадянства, виступів для чужинців, виступів по радіо, телевізії і інш.**
- **Відбуття Відділами Ю СУМ-у святочних сходин, звичайних сходин з гутірками, екскурсій, мандрівок з відповідною програмою.**
- **Організована участь Юнацтва кожної неділі на Богослуженнях в приписаних одностоях.**
- **Поширення сумівської преси, а зокрема видань призначених для юнацтва.**
- **Переведення збірки на Фонд Юнацтва СУМ-у, та приєднання фундаторів, добродіїв і меценатів Ю СУМ-у.**

ПОШИРЮЙТЕ ВИДАННЯ СУМ-у!

»Аванґард« — **»Антологію Української Поезії«**

Альбом »СУМ на чужині« — **»Записки Виховника«**

»Uktainian Youth News«

Проблеми виховання

Богдан СТЕБЕЛЬСЬКИЙ (Референт Юнацтва ЦУ СУМ)

Уважно з експериментами

Модернізація у вихованні є така ж сама проблема, як і в кожній ділянці життя. Проводити її — це означає переводити реформи там, де старі методи себе не оправдують і шкідливо впливають на природній розвиток, а в випадку виховання не дають сподіваних успіхів у нами намічених цілях. Постійне удосконалювання методів вижування, збагачування їх у нашій практиці, є дуже важлива справа, бо форми та обставини життя, що постійно розвиваються і міняються, вимагають, незалежно від усталення наших виховних ідеалів, постійного їх вивчення, додержування та ставлення висновків.

Найкращий історик воєнної тактики і стратегії не буде переможним полководцем у своєму часі, коли він не буде рівночасно практиком — воїном своєї доби, що знає свою дійсність, що вміє досвід минулого пристосувати до нових потреб. І в такій мірі найбільший знавець сучасности, що легковажить досвід минулого стане безрадним перед більшістю проблем його завдання, коли він не вглибиться в досвід і правди минулого, які постійно лишаються основою мудрости усіх часів.

Принципова революційність лиш тоді має оправдання, коли наше завдання є щось знищити до самого кореня, вирівняти будову до рівної площі для того, щоб приготовити місце для зовсім нових фундаментів. Така революція має оправдання лише в боротьбі поневолених народів, що нищить ворожі інституції, шкідливі їхньому духовому розвиткові, щоб на їхньому місці створити нові, які посилять цей розвиток. Проте, навіть в тій обставині, деякий матеріял можна використати для власної будови.

Наведений приклад ніяк не можна примінити до ділянки виховання. Особливо нашого національного виховання, що має свої традиції, свої методи, свої особливості у формі.

Вони не є досконалі. Вони потребують певних реформ, зокрема в нових умовинах еміграційного життя. Але ті реформи мусять бути диктовані правдивими вимогами життя та виховною практикою виховників. Під вимогами життя розуміємо не компроміс чи нашу капітуляцію перед чужим, нас оточуючим світом і зраду наших виховних ідеалів, а виключно ті потреби життя, що є небхідні для існування людини і що, в якійсь мірі, є засобами фізичного та духового розвитку людини, отже такими, що їх теж можна включити в засяг нашої боротьби за виховний ідеал.

Одним із засобів нашого національного виховання молодечих організацій є таборування на літніх оселях. Способи цього таборування набули вже свій усталений характер і випробувані форми: вони виникли з потреб та цілей. Характер їх вилонився у валикій мірі зі спроможностей та матеріяльних засобів, що ними розпоряджала наша суспільність. В доцільності таких виховних форм ми не лише не сумніваємося сьогодні, але, навпаки, важність їх ми одобрюємо і підкреслюємо. Подібно ми приймаємо традицію в організуванні тих таборів і виховну систему їх провадження. Зродилася вона в Україні і в несприятливих умовинах, як матеріяльного приспосіблення, так і виховного обслуговування таборів. Ніяка держава, а навіть і ширша наша суспільність не опікувались матеріяльно і не ставили до послуг фахові і кваліфіковані педагогічні сили. Моральна підтримка суспільства була теж мала. Цей стан перенісся і в нову дійсність нашого нового поселення.

Як і досі, так і тепер матеріяльна база виховної праці спирається на силах організованого членства молодечих організацій та батьків, а виховна база на ентузіястах і досвідчених кадрах виховників організацій та старшого юнацтва, що готується зайняти місця своїх виховників. Відсоток кадрів виховників у відношенні до кадрів юнацтва постійно виказував брак перших. Цей відсоток постійного браку виховників зростає з ростом кадрів юнацтва. Вдаряє факт відходу старших кваліфікованих виховників та наплив на їх місце нефахових і сезонових, що включаються доривочно, які не були самі вихованками таких організацій і не мали нагоди перейти вишколу виховників і, що найгірше, стаються ними лиш для одного сезону, лиш для одного табору, буває лиш для одного

тижня, бо така людина має не кваліфікації, але вільний тиждень, щоб заповнити порожнє місце, яке мусить бути заповнене. У щасливих випадках заповнює вакантне місце розумна людина, що імпровізує свої зайняття з молоддю згідно з програмою команди табору, хоч і бувають випадки, що з таких складається ціла команда. Немає трагедії, коли це, як сказано, розумні люди. Трапляється однак дуже часто, що в такі припадкові виховники попадають люди, що виказують себе винахідниками нових методів, новаторами виховання, теоретиками тощо, і від себе починають відкривати світ нового, і ті відкриття безпосередньо перещіплювати дітям.

Бувають і такі, що принагідно мали можливість переїздити автом через американську оселю молоді, або мали доньку чи сина в таборі ІМКА, чи Бой-скавтів, чи то прочитати цілу книжку про нові методи виховання. Ці люди, не будучи духово зв'язані з організацією, ані не вирісши з неї, не знаючи її традицій, виховних обставин, потреб, можливостей і цілей, зразу же наводять нові «порядки», щоб замісивши тісто, ніколи не приїхати пекти з нього хліба. Бувають між ними люди навіть доброї волі, що прочитали аж п'ять чи шість книжок на виховні теми припадково, або й не припадково, пов'язаних з модерними теоріями виховання і могли б в певних обставинах і в певних випадках дади матеріял для дискусії на виховні теми.

Ще можна уважати нешкідливими ті обставини, коли учителі-виховники, що залишилися виключно учителями і, працюючи для виховних організацій, обмежуються до своїх спеціяльних знань, перевантажують виховну програму своїми ділянками зацікавлення чи знання. Буває таке, що в якомусь таборі молодь займається ціле літо народніми звичаями, коли виховник-учитель є етнографом, або обмежується до вивчення історії, коли виховник є істориком, чи географії біля виховника-географа, або спортом, коли виховник фізкультурник. На що вони натиск не клали б, все ж таки це справа змісту програми виховання. І тому не цю проблему наголошуємо. Зрештою вона другорядна. Менше лихо, або й ніяке, коли дитина чи юнак проведе в таборі місяць часу без навчання, чи з тільки одностороннім навчанням. Бо справа не в навчанню, а головно в вихованню. І власне літні табори — це в першу чергу — місце виховання, а не навчання, хоч і воно в якійсь формі та мірі має бути подане.

Коли висловлюємо думку: «уважно з експериментами», маємо на думці обставину, де виховник, навіть, якщо і в найкращій інтенції перекреслює всі наші освячені традицією і досвідом випробовані та, як показують успіхи, виправдані методи і починає нові, мовляв... «американці»..., ... «німці»..., ... «англійці»... і т. п., або ... «згідно з новими поглядами Дюї»..., чи ... «на основі дослідів Фройда»... і т. д., далеко вперед від нас.

Які традиції маємо на думці і які методи таборування? Не маємо за ціль видвигати якусь систему, чи її характеризувати, — не такий характер цієї статті. Автор хоче лиш показати на одну з проблем нашої виховної системи. Ця проблема — це модернізація виховних методів під впливом чужинецьких теоретиків виховання «ліберялізму» та «прагматизму».

Українські методи виховання, які знайшли свої форми і вислів теж і в стилі провадження таборів, були диктовані, як згадано, своєрідними умовами та цілями. Пів-військова дисципліна у противагу відпочинково-розваговому характері тутешніх літніх осель молоді, заступала прогалину кількости виховників. Ця дисципліна позволяла донести гутірку доброго виховника десяткам юнаків чи юначок, дозволяла виконувати обов'язки виховника одному там, де в нормальних обставинах при нових методах виховання потрібно трьох, або чотирьох чи навіть п'ятьох виховників.

Ми добре здаємо собі справу з вимог нових методів виховання, що дбають про розвиток індивідуальної ініціятиви дітей, що прагнуть викликати в них власний осуд думки, що стараються виховувати людину формами демократії — дискусіями, і в висліді створити людину, яка діє не так під тиском зовнішньої сили наказу, як моральної відповідальности власного переконання. В теорії — це дуже шляхетна ціль, і ці теорії були відомі українським виховникам, як було відомо в Україні, що існують країни, в яких 80 відсотків комунікації відбуваються автами та літаками.

Перше, що є зайве при намаганнях «наздогнати Америку» — це факт, що діти вже так «замериканізовані дискусіями», ««індивідуальною ініціятивою», що ми радше пропонували б тим дітям більше старої «схолястики» і послуху авторитетам. До перецукрованої кави — цукру не досипається. Друге: наш побут в нових місцях зовсім включив нас в цивілізаційні обставини цих країв, але він

зовсім не змінив і не наблизив нас до умовин, матеріяльних засобів та виховних кадрів у молодечих організаціях, зокрема в обсаді найважливіших місць виховниками в часі таборування молоді у вишкільних і відпочинкових оселях.

Очевидно, що добрий і досвідчений виховник є обережний і ніколи не намічує ширшої програми, як її можна виконати. Його досвід дає йому зразу правильний осуд ситуації і можливостей. Добрий виховник, як добрий стратег, нагинає методи до обставин і діє так, щоб всіми доступними йому засобами, досягти цілі. Доктринерство, пляни понад спроможність і їх нереальність характеризують недосвідчених виховників. Ці останні не вміють знаходити розумних компромісів з людьми, що мають здоровий глузд і життєвий досвід, хоч не обов'язково педагогічну освіту. Нерідко вони є причиною непорозумінь у виховних кадрах, бо ж їх «реформи» часто викликають протилежні висліди, як цього бажали інтенції. Часто в дискусіях про «нові» методи здоровий глузд людей нетеоретиків перемагає ентузіястів теорій, що не мають кваліфікацій для їх примінення.

Коли ще зважити, що до правди доходимо розумовою розсудливістю і вмінням глибоко аналізувати та синтетизувати, упрощуючи та визволюючи думку від зайвого чи другорядного, то тим зробимо висновок, що доступу до такої мудрости не мають ті, що не можуть відв'язати своєї думки від пуповини чужих авторитетів.

Недостатня мудрість, брак життєвого досвіду є джерелами, що з них випливає гін до експериментів, перед чим і остерігаємо виховників словами: уважно з експериментами!

Нам доводилося відвідати ряд таборів нашої молоді, молодшого і старшого юнацтва. Ми мали нагоду відвідати ряд осередків СУМ і відділів в більших центрах Північної Америки. Зроблені тут спостереження можуть відноситись однокаво і до терену Канади, бо не важно де і хто ті експерименти переводить, а важна сама проблема, яку порушуємо.

В одому з таборів, що нараховував дві сотні юнацтва відбувся такий експеримент. Головна виховниця вирішила, що старі методи дисципліни і форми спільного життя є касарнянщиною, а гутірки у формі викладів — схолястикою середньовіччя. Вона постановила змінити докорінно усі існуючі до неї методи та традиції виховання, однак не помітила, що ці «реформи» не змінили, а радше погіршили обставини в таборі. В додатку лиш один виховник старшого віку і кілька виховниць зголосилися на пару тижнів до табору. Решта «виховників» — це юнаки і юначки, що потребують більше виховників як молодше юнацтво.

Почалися гутірки, що мали активізувати усіх слухачів в той спосіб, що після короткого оповідання одного з виховників, або юнаків чи юначок велися дискусії у формі «козацької ради» і критично розбиралося сказане виховником, чи кимось з старшого юнацтва. Кажемо — задум не поганий! Експеримент був би, можливо, вдалий, коли б для цього були відповідні умовини, і коли б виховник мав досвід психолога і вмів відчути, коли кінчається дитяча критика, а де починається забава і глузування.

Ще менше дозрілі були «виховники»-асистенти, що замість стояти біля своїх роїв, щоб держати їх в увазі, вони, оточуючи свою головну виховницю, стояли бездільно, приглядаючись забаві.

Частина юнацтва була захоплена. Найбільше захоплені щипали себе, жартуючи, творили, «підради», або зовсім блукали поза плечима співучасників веселої гри. Немала частина їх мала нагоду зовсім відлучитися і непомітно розбігтися поміж відвідувачами табору, батьками та гістьми, що оточили видовище, як на ярмарку селяни цитан, що захваляють коня, або штукарів, що ковтають жабу і за хвилину знаходять її неушкоджену в рукаві.

Нам довелось зауважити, як в такій «козацькій раді» молоді «козаки», не маючи опіки над собою, крутились мов граючись у півжмурки по емблемах, виготовлених з мальованих каміньчиків на площі. Ані головна виховниця, ані «полковники», захоплені своєю великою грою «ради», не замітили, що все перемінюється в пародію і в якійсь мірі в святотатво по відношенню до емблем.

Довелось постороннім глядачам відганяти роззухвалених юнаків від місць, що не надаються до гри, але які чомусь вибрала «волелюбна» виховниця.

Після кількох тижнів таких «рад» юнаки дуже любили «розбирати» кожну думку виховника аж до нитки. Їх «самостійність» думання і «заінтересування» гутірками зростали із паданням авторитету команди табору і виховників, аж до явних кпин і голосних насмішок.

Табір, у якому по перших п'яти роках таборувань молодь виходила на святкові збірки, молитов і наказів в одностроях, здисциплінована — тепер виходила сіра як партизанські частини в перших днях формування.

Найкращі тенденції виховниці перейти на модерні методи виховання, не врахувавши брак виховників і їхньої освіти, психологічних та методичних знань, що заступили б звичайну дисципліну гурта, привела до невдачі. Він сам піднявся рискового експерименту, тільки тому, що не мав досвіду та глибшого знання, що його експеримент робило б поміркованим і обережним. Досвідчений виховник знає, що «демократичні» методи виховання вимагають вчетверо більше вихованників, як вони існують звичайно при наших старих методах таборової дисципліни. Наш «експериментатор» не мав навіть половини «нормального» стану вихованників. Свої експерименти почав відразу на сотнях дітей різного віку. Висліди такі, що мусимо постійно повторяти:

Обережно з експериментами!

Є ще й інші приклади,, що ілюструють причини нашої пересторогн. Другий приклад відноситься до методів, за якими організують в деяких осередках «курси виховників». Це трохи інша проблема, але ілюструє ту ж таки «хворобу» — теоретичний розмах, хоч і добру волю, але при тому і відсутність усякого досвіду ознайомлення з дійсним станом кадрів молоді, для якої «курси виховників» влаштовується.

В осередку, де такі курси відбуваються, існують постійні курси українознавства. Але не зважаючи на це, з тих же курсантів твориться «курс виховсиків». Учителі на курсах українознавства твердять, що юнацтво, навіть середньошкільне, слабо знає українську мову. Рідко хто пише добре диктат, рідко хто вміє добре висловити думку. В наших клясах доводиться переробляти матеріял 7-ї кляси народньої школи. Але організатори «курсу виховників» забувають про факти і інтелектуального розвитку своїх кандидатів на виховників. В програмі для них вставлено такі предмети, як педагогія, психологія. Доповідачі, образовані теоретики, з докторськими дипломами, дітей бачать вперше і говорять про Фройда, про Юнґа і Адлера, про речі, які дуже потрібні для студентів університету, але не учням курсів українознавства, що не обов'язково знають куди Дніпро вливається і де лежить Київ, чи хто такий Іван Франко..

І знову небезпечний експеримент. Курси виховників мають десятки учасників, а літом в таборах немає виховників, бо ж ті учасники «курсів виховників» за тиждень слухання «глибинної психології» ніякими виховниками не будуть. Але вони колись могли б бути. Та для цього потрібно н е е к с п е р и м е н т і в, коротко-тривалих акцій, але п о с т і й н о ї п р а ц і в и х о в н и к а. Кожен юнак і юначка потребує д о в г о г о в и ш к о л у - в и х о в а н н я, а не курсів. Курси п о т р і б н і тільки з а в е р ш е н и м о с в і т о ю людям, дозрілим людям. А заки таких виховати, треба тих викладачів на «курсах виховників» з а к р і п и т и виховниками при окремих роях юнаків і юначок, бодай на два-три роки, а тоді вже говорити про курси. Та й тоді треба більше говорити про практичні методи виховання, як про теорії.

Саме наш брак вивчення дійсности, пізнання нашої молоді доводить, що ми не вміємо довести її до того стану, коли вже з м о ж е м о з нею д и с к у т у в а т и. А заки цей блаженний і щасливий день наступить, ми й пишемо: уважно з експериментами!

І. КУЗІВ

Важливість національного виховання

Поза межами рідної батьківщини, в країнах нового поселення, щораз-то частіше виникає потреба основнішої та глибшої застанови над питанням національного обличчя нашої молоді, над вихованням її в дусі свідомого почуття своєї національної окремішности. Дуже часто важка відповідальна праця зроджує в її виконавців зневіру, страх, непевність в успішну реалізацію, в наслідок чого твориться прогалина у важливій ділянці життя. Як кожна праця для свого позитивного зреалізування вимагає певної систематики, пляновости в дії, так і виховання молоді як одна з найважчих і найшляхетніших праць, а при тому і деколи невдячних, підлягає також цим певним формам, себто пляновості і послідовності.

Праця над національним вихованням нашої молоді є тим важча, що про успіх її рішає не лише дім, українська школа, церква, організації молоді, але й

окруження, яка, з неперебільшенням треба відмітити, має найбільший вплив не лише на молодого юнака, але також і на старшого. Проф. Ващенко у своїй праці «Виховання любови до батьківщини» звертає увагу на вплив оточення серед якого людина живе. «Вона — пише він — звикає до нього перш за все фізично... живучи довго серед певного оточення так зживається з ним, що воно стає ніби частиною її...» Дуже часто запримічується, що юнак чи юначка, які учащають до української школи, належать до молодечих організацій, яких батьки національно свідомі й активні в громадському житті, з бігом часу відчужуються від українського середовища, нецікавляться українським життям і тим самим затрачується у них національна свідомість. Це очевидно вплив окруження. Англосаксонська культура є така впливова, а ще в умовах демократичної свободи, що плекання українського національного духа натрапляє на великі труднощі. Тому в цій важливій ділянці виховної праці конечним є звернути якнайбільшу увагу на те, щоб молодь якнайчастіше перебувала в своєму окруженні. Тут своєрідне «гето», яке не завжди є оправдане, являється корисним. Воно цементує приязнь, пошану і любов до свого рідного. В рідному окруженні молодь збагачує свій духовий багаж, який залишиться на ціле життя бо «раз добром налите серце ввік не прохолоне» — сказав наш великий Шевченко.

І тут виринає питання: що повинні наші виховні установи як і взагалі наші національні організації дати цій молоді яка народилась і оформлює свій світогляд поза рідною Україною? В цієї молоді ми не є в силі збудити стихійну любов до рідної батьківщини. Це щастя мають лише ті, які народились на Україні і жили довший час серед української природи і рідного окруження. Лише дорогою **пізнання** рідної землі, історії, плекання традиції, рідної школи, зможуть збудити в молоді народженій поза Україною, любов до своєї національної приналежности. Є явище загально відоме, що і ці засоби є часто неуспішні. Причина в тому є передовсім невміле ведення програми виховання та натиск на, дуже часто невластиві моменти в національному вихованні. Ось хоч би взяти до уваги втертий шабльон сходин поодиноких гуртків, по наших молодечих організаціях, чи недбале переведення програми наших національних свят. Все це аж ніяк не дає молоді духової поживи, а противно несмак і відразу. Кожні сходини, гутірки, національні свята повинні давати завжди щось нового, цікавого, а при тому їхня форма повинна творити свого рода замкнену цілість-композицію. В процесі виховання потрібно подавати молоді цікаві, а при тому національно багаті змістом літературні твори наших визначних письменників і поетів. Про це так часто говориться а так мало уділяється належної уваги. Майже при кожній громадській установі, по наших національних домах та в поодиноких осередках виховних організацій молоді існують більші чи менші бібліотеки, яких, на жаль, наша молодь не використовує як слід. Яку велику ролю відіграє добра книжка в формуванні душі людини не треба пояснювати. Великий англійський поет Мільтон сказав, що «добра книжка — це цінна жива кров геніяльного духа що забальзамована зберігається як скарб для нового життя. Знищити добру книжку, це майже те саме, що вбивати людину». Батьки і виховники повинні якнайбільшу увагу звернути на відповідну лектуру для молоді та запобігти впливові злих книжок, якими заповнені полиці американських і канадійських крамниць, де молодь за дешеву ціну може набути отруту для своєї душі.

В національному вихованні дуже важливу ролю відіграє плекання рідної традиції. Але чи справді ми шануємо її чи тільки любимо про неї багато говорити? А чей же ця спадщина плекана на протязі століть в'язала наш народ в один нероздільний національний моноліт, вона різьбила наше національне обличчя. Відчуття ваги національної традиції це одна з основних підвалин під наше національне життя по-за рідною батьківщиною, особливо в час коли здається поступ в техніці і цивілізації відкидає все «пережите» й «практичне». В національному вихованні куди цінніше зберегти те, що отоліттями наш нарід заховував, як придбати щось поступове, що органічно не є наше. В країнах нового поселення найбільш важливою справою у вихованні нашої молоді є боротьба проти денаціоналізації, і тому захована наших звичаїв, нашого обряду, колядок, гагілок і всієї пісенної творчости допоможе запобігти впливові чужого окруження. Окрім національної традиції існують ще також традиції родинні, які мають виховно-національне значення. Ось хо би навести приклад однієї родини в Канаді, яка в місяці березні кожного року вчас шевченківських святкувань кладе «Кобзар» на почесне місце а вечером батько чи якийсь інший член родини читає твори Шевченка. Є багато інших прикладів родинної традиції які є досить оригінальні і вони сповняють своє виховне завдання.

Про зберігання рідної мови доводиться нам дуже часто слухати і читати в українській пресі. Це без сумніву важлива справа. В цьому напрямку треба постійно працювати, як в дома, так і в нашій рідній школі та в молодечих організаціях. Доводиться нам часто почути такі голоси, мовляв, шкода труду бо раніше чи пізніше наша молодь буде говорити лише по чужинецьки — і на це немає ради. Одначе ми маємо багато прикладів, які заперечують це твердження, бо зустрічаємо молодь, батьки яких народились в Канаді а які говорять чистою українською мовою і її нецураються. Заслуга в цьому в першу чергу дбайливого нагляду батьків в дома, де розговірною мовою є мова українська. Якщо ми звертаємо на неґативне явище увагу, в нас не сміє заникнути бажання направити його, а тим більше, коли це відноситься до нашої молоді. Тому в першу чергу батьки повинні подбати, щоб їхні діти читали якнайбільше українських книжок, щоб при цьому не жалувати на те гроша, щоб заохотити своїх дітей для придбання хоча б маленької домашньої бібліотеки.

В усіх тих вищезгаданих національно-виховних моментах для їх успішного здійснення є найважливішим сам підхід. Коли знаходимо людей (а їх так, на жаль, мало), які відчувають обов'язок включитись у виховну працю над нашою молоддю це ще замало. До відчуття обов'язку потрібно вмілости, потрібно душі. Тому треба завжди провірювати наші виховні методи, ознайомлюватись з різного рода нашою і чужою літературою на виховні теми і примінювати її практично.

Нехай тих кілька завваг, зрештою не нових, стануть для батьків і виховників щоденною застановою, бо треба мати завжди на увазі, що основним завданням всіх наших виховних організацій є зберегти українську молодь для України.

Яр. ЧУМАК

Виховні проблеми СУМ-у

Виховувати дітей і молодь у всяких умовинах — це не легка справа, але виховувати нашу, українську, молодь в Канаді або Америці — це дуже важке завдання.

Чимало причин, про які тут годі ширше розписуватися, зложилось на те, що виховна атмосфера в обидвох згаданих країнах крайньо непригожа, щоб не сказати ворожа, правильному вихованню і тим самим майбутній долі молодому поколінню. Вона (молодь), загально беручи, має що їсти, в що одягтися, вигідно живе в достатках, відвідує школи, користується багатими бібліотеками та добре устаткованими спортовими площами. Але водночас це найбідніше під моральним оглядом покоління, яке колинебудь жило. Далеко, наприклад, бідніше від своїх ровесників у бідній і під польською окупацією прибитій Галичині перед другою світовою війною. Галицька молодь часто не мала цілих черевик, ні необхідних шкільних книжок, але вона горіла любов'ю до свого народу, жертвенно для нього працювала, не жаліла нічого, іноді навіть життя.

Яке відмінне культурно-моральне підложжя на цьому континенті! Технологічна цивілізація і англо-сакські традиції витворили тут тип людини, що в самолюбному «good time», догоджуванню собі і наживі добачує сенс свого існування. До тієї жалюгідної мети приготовляє духово дітей і молодь: «література» жахливих каміксів і неморальних книжок, картини злочинів і розпусти в кінах, телевізіях і слухання шкідливих під моральним оглядом радієвих авдицій. Коли до того додати можливість заробітку навіть для дітвори, надмірне ціненння гроша, як всемогучого засобу за який можна усе дістати (наприклад, головним мотивом спорту тут є гроші, а не фізична справність, чи почуття приналежности до своєї спортової дружини), то матимемо картину пересічного великоміського довкілля Америки й Канади.

Нічого дивного, що в такій атмосфері виростають такі «квіти», як фізична і моральна кволість і відсталість тутешньої молоді. Рекрутаційні комісії тут, наприклад, виказують, що тільки 25% хлопців військового віку надаються до військової служби. Решта — це переважно зів'ялі і недорозвинуті хирляки. Нема, на жаль, комісії, що прослідила б їхній моральний і культурний рівні. Її висновки були б, мабуть, не менш застрашливими. Інша річ, що таку комісію з успіхом заступає жахливий факт існування т. зв. juvenille deliquency, тобто широко відомої тут злочинности молоді.

Навіщо нагадувати ці назагал відомі факти? Перш за все для того, щоби усвідомити собі важку, іноді дуже важку виховну дійсність, з якою мають до діла наші батьки, вчителі і сумівські виховники.

Дійсність є така: наша дітвора зустрічається, співживе і віддихає атмосферою свого довкілля. І мало-помалу перебирає його звички, погляди і практики, згідно із засадою: «з яким пристаєш, таким ся стаєш».

Один з провідних канадійських журналів помістив статтю п. з. «Чому я покидаю і не хочу вчити в школі?» Автор, вчитель середньої школи, подав цілий ряд аргументів-причин, які унеможливили йому по дев'яти роках вчителювання дальшу працю в школі. Коротко кажучи, він не міг дальше вчити, бо молодь в його школі була така розгнуздана і простацька, що треба було кликати поліцію. Він цього не хотів і залишив школу.

На марґінесі варто пригадати, що в багатьох школах Нью-Йорку поліція відбуває службу в часі шкільних занять.

Було б помилково думати, що вся молодь потребує поліційного нагляду і контролі. Але правдою є, що місцева молодь, загально беручи, розпещена, невихована і простацька. Дуже часто навіть кваліфіковані вчителі не можуть собі з нею дати ради.

Як представляється справа з нашою молоддю, зокрема сумівською? Які її ідеали, змагання й амбіції?

Це складне питання варто основно вивчити. Вже побіжне спостереження дає нам чимало цікавого дослідчого матеріялу. З нього виходить, що наша молодь теж часто підпадає поганим впливам середовища, тратить зв'язок і спільну мову не тільки зі своєю молодечою організацією, але часто навіть з батьківською хатою. Діється це особливо тоді, коли нема плянового і відповідального виховного процесу і середовища людей, що було б спроможне протидіяти злу і ніве лювати його погубні впливи.

На жаль, цю заввагу можна зробити неодній батьківській хаті і неодному сумівському осередкові.

Про батьківську хату не маю тут наміру писати. Хочу зупинитись лише на недоліках нашої організації.

Основним недостатком наших осередків був завжди брак відповідно кваліфікованих виховників. Ця недостача кидається особливо тепер у вічі, коли умовини виховної праці стають складнішими, і важчими. Тут не багато вдіє аматорство і т. зв. добра воля, чи навіть високе патріотичне почування. Виховна праця є висококваліфікованою працею і тільки кваліфікованим виховникам ми повинні доручувати наших дітей.

Добрих виховників багато немає, але вони все таки є, і треба їх підшукувати та за всяку ціну втягнути до нашої праці.

Коли запитали одного разу Бісмарка, що на його думку треба, щоби виграти війну, залізний канцлер сказав: «грошей, грошей, грошей».

Парафразуючи цю думку можна сказати, що організаційний успіх сумівських осередків повністю залежить від вартости їх виховників. Їхній організаційний хист, педагогічний підхід, це прикмети, яких не можна оцінити. Ними живе і розвивається кожний осередок, а без них нидіє і занепадає.

Ось чому, не домівка, не програми, не конференції і резолюції — але виховники, справжні провідники нашої молоді — повинні бути осередком наших турбот, старань і заходів.

Не хочу тим сказати, що поза виховником немає світу. Навпаки. Відповідна домівка — це річ переважна і від її існування у великій мірі залежить життєвий ритм і видайність організаційної праці.

Програма — це напрям, об'єм, вимір, якість і кількість організаційного життя.

Але понад усім важить роля виховника. Він оживляє, надихує ентузіязмом і підносить до висот ідеалу все буденне, здійснює задумане, добуває енергію, кристалізує думки, загортовує волю до праці і понад усе виховує характери, яких у сучасності так мало.

Що вартує такий виховник? — Йому немає ціни! Так як немає ціни на людські характери.

Ось чому найважнішим завданням наших осередків є підшукати добрих виховників. А все інше буде їм дане.

***

Сценічна картина „Рахунок для мами"

Виступають: Петро — 10-річний хлопець, Оксанка — його старша сестра.

ПЕТРО: (Сидить при столі, перед ним лежить клаптик паперу, на якому пише числа, півголосом щось числить — а потім голосно):
тридцять — п'ятдесят — вісімдесят один карбованець.

ОКСАНКА: (Входячи). А що ти там так рахуєш?

ПЕТРО: Ти вгадала, я справді рахую.

ОКСАНКА: (Підходить до нього, здивовано). Що це таке? Рахунок для мами? Слухай-но, чи я добре чую?

ПЕТРО: Так, рахунок для мами.

ОКСАНКА: І його ти сам зіставив?

ПЕТРО: Хто ж би інший?

ОКСАНКА: Так? То наша мама має у тебе якісь борги?

ПЕТРО: Певно! І ще які. Властиво, я повинен значно більше нарахувати, але, що це є наша мама, то я цей рахунок дещо зменшив, — так з ласкавости.

ОКСАНКА: Так з ласкавости, кажеш, з ласкавости...

ПЕНРО: (Встає). А ось слухай, я прочитаю тобі мій рахунок для мами.

ОКСАНКА: Ну-ну, я справді цікава, що ти там нарахував...

ПЕТРО: (З повагою). Рахунок для мами від її сина Петра: за полагодження справ у пекаря, городовика і м'ясника: 30 сотиків.

ОКСАНКА: Ага, так ти жадаєш заплати за це?

ПЕТРО: Так, — почавши від цього тижня. Слухай, може і ти теж це зроби. Цього назбиралося досить, послухай...

ОКСАНКА: (Здивовано). Я?! Що ти видумуєш?

ПЕТРО: Гм, отож... за принесення дров — 20 сотиків.

ОКСАНКА: (З докором). Більше не вимагаєш?

ПЕТРО: Це, розуміється, не є багато..., по таких стрімких сходах бігати не є так легко...

ОКСАНКА: Маєш ще щось?

ПЕТРО: Розуміється! (Читає дальше). За віднесення листа на пошту: 30 сотиків.

ОКСАНКА: Це теж враховуєш?

ПЕТРО: А як же ж. Дорога до пошти далека...

ОКСАНКА: (Іронічно). А це мій братчик з охотою робить, бо ж можна тоді свобідно побігати, подерти черевики, вбрання...

ПЕТРО: (Сварливо). Це хай тебе не обходить...

ОКСАНКА: Мене — ні, але — нашу маму. Ну, добре, маєш ще якісь жадання?

ПЕТРО: Ще одне, — за витирання посуди: 20 сотиків. Все разом дає небагато, — один карбованець.

ОКСАНКА: І за який це час?

ПЕТРО: За один тиждень, розуміється.

ОКСАНКА: А що ж ти думаєш з тим крамом робити?

ПЕТРО: (Злісно). Це жадний крам, це є справжній рахунок... Так і дорослі поступають.

ОКСАНКА: І ти думаєш, мама заплатить тобі?

ПЕТРО: Я впевнений! Мама часто каже: борги треба якнайшвидше сплачувати!

ОКСАНКА: Це вона, справді, говорить, але досі від своїх дітей рахунків ще не одержувала.

ПЕТРО: Ні, це власне, перший рахунок, бо досі робив я все даром. Але тепер — кінець тому. Я ж потребую теж грошей; маю свої видатки...

ОКСАНКА: Як уважаєш. Дай мамі цей свій рахунок.

ПЕТРО: Я вже його дав, тобто... властиво, ще не дав, але... знаєш, там, на столі у кухні поклав...

ОКСАНКА: Але ж ти його ще досі маєш...

ПЕТРО: Це тільки відпис, для мене. Я так ще раз перевіряв... і, здається, нічого не забув.

ОКСАНКА: Все в порядку, кажеш. Ну-ну, побачимо, що з цього вийде.

ПЕТРО: (Відходячи, впевнено). Так, побачимо, побачимо...

ОКСАНКА: (Киваючи головою). Ну, але таке зухвальство мені б на на думку не прийшло. Петрик дає мамі рахунок і жадає заплати. (До присутніх на залі). Чи, може, думаєте, що він добре зробив?.. Бо я, ні! Цікаво, що мама на це скаже. (Швидко виходить).

ПЕТРО: (Вбігає, в руках тримає конверт, розкриває його з поспіхом, і не помічає як якийсь клаптик паперу впав на долівку. Виймає з вдоволенням один карбованець). А що! Я не казав! (До входячої Оксанки). Дивись, Оксанко! Є карбованець. Мама зразу же заплатила свій довг...

ОКСАНКА: Так? Справді? (Завважує лежачу на долівці картку). Але ось лежить тут ще якась картка. Поглянь-но, що там написано...

ПЕТРО: (Підносить картку). Може мама дякує мені, бо ж я так мало жадав за свої послуги, я ж так скромно повів себе. ... (Підносить картку і півголосом читає): Рахунок для мого сина Петра... (Розсіяно). А це що?

ОКСАНКА: Ти, може, теж щось винен нашій мамі...

ПЕТРО: Я.., винен? Цікаво за що? Я ні одного сотика не завинив... (Читає, але переляканий, швидко, опускає картку на стіл; слабим голосом). Дійсно жах, ...страшна правда!..

ОКСАНКА: (Бере картку, читає вголос). Рахунок для маго сина Петра. Він мені винен: за десять років піклування — нічого, за догляд його в час недуги, за недоспані ночі — нічого... (До Петра). Чуєш — нічого, нічого...

ПЕТРО: (Стоїть засоромлений, нічого не говорить).

ОКСАНКА: (Читає далі). За прохарчування протягом десяти років — нічого. За направу панчіх, за прання — нічого... Що скажеш тепер, Петре?

ПЕТРО: Я?.. Що ж маю казати?..

ОКСАНКА: Здається, рахунок був би величенький, як би мама зажадала його заплатити... Не думаєш?

ПЕТРО: (Засоромлений, пригноблений). Так, ти маєш рацію. Я дуже нерозумно поступив і соромлюся..., біжу, щоб віддати мамі цей марний карбованець і перепросити її.

ОКСАНКА: Це буде наймудріше, Петрику!

ПЕТРО: (Відходячи). І рахунків виставляти мамі вже не буду ніколи... ніколи! (Виходить).

ОКСАНКА: (До присутніх на залі). Сподіюсь, рахунків для мами ніхто з нас не дає, бо ж ніхто з нас не є в змозі заплатити за це все, що вона для нас робить з любови — і тільки з любови! І я думаю — ніхто з нас цього їй не забуде... (Поволі виходить).

(Заслона)

* * *

В роковини смерти С. Петлюри і Є Коноваляця

Юнак Юрко дуже любив збирати поштові значки. Він назбирав їх вже повний альбом, і щоб похвалитися тим перед своїми друзями-юнаками, він взяв цей альбом із собою на сходини.

Ігор, його приятель, оглянувши альбом сказав:

— Юрку, бачу, що ти маєш значки майже всіх народів світу, та не маєш ніодного українського. А я маю їх аж два.

— А чи є теж українські поштові значки? — перебила розмову юначка Марійка.

— Так, відповів Ігор. Мені подарував їх мій стрийко, що воював в Україні проти московських большевиків і звідтам привіз їх на еміґрацію. Але ці значки є без печаток, бо українські значки з печатками є тепер рідкісні і через те дуже дорогі; їх є дуже мало в продажі. Так мені сказав мій стрийко, що має велику збірку українських поштових значків.

До розмови вмішався виховник Ю СУМ-у.

— Я розкажу вам коротко про це, як то сталося, що ми тепер не маємо своїх державних поштових значків.

Коли москалі зруйнували Запоріжську Січ, Україна була поневолена москалями. В поневоленій Україні, москалі не дозволяли вчитись в школах по-українськи, а хто виступав проти їхньої влади того карали тюрмами і засилали в Сибір. Не пощадили вони навіть нашого великого поета Тараса Шевченка, якого сам цар наказав запроторити за те, що він в своїому „Кобзарі" виступав проти московської неволі та закликав українців визволитися з неї.

Заклик великого Шевченка не був даремний. В 1917 р. вибухла революція і скинуто з престолу московського царя. В 1918 р. Україна стала незалежною, вільною державою. З того часу знова існувало українське військо. Постало багато українських шкіл, появилися українські гроші, українські поштові значки та все в державі стало українським. Україна стала такою, якою була за часів славного гетьмана Богдана Хмельницького. Але не довго проіснувала вона. Знова напали на Україну москалі, тим разом червоні. Але Україна нездавалася. Головний Отаман Симон Петлюра скріпив армію Української Народньої Республіки і ця армія хоробро боролася проти москалів.

Але москалі не були самі, що чигали на Україну. Зі сходу йшли на Україну поляки, з півдня румуни і мадяри. Українська армія під командою Симона Петлюри не видержала такої навали ворогів, і зазнавши великих втрат програла війну, а Україна як держава перестала існувати.

Симон Петлюра переїхав до Парижу, де продовжував своє велике діло, визволення України. Особа Головного Отамана завжди була грізна для московських большевиків. 25-го травня 1926 р. аґент Шварцбарт виконав атентат на Симона Петлюру на вулиці в Парижі.

Так трагічно згинув Голова українського уряду і Головний Отаман Війсь УНР на 47-му році життя.

Боротьбу продовжував Євген Коновалець зі своїм військом Січових Стрільців. Коли, однак, сильніший ворог переміг Україну, полковник Євген Коновалець створив Українську Військову Організацію а згодом Організацію Українських Націоналістів. Ці організації боролися і борються дальше в підпіллі проти ворогів України. Але як ім'я С. Петлюри, так і ім'я Є. Коновальця стало пострахом для московських большевиків.

Аґент Валюх передав Є. Коновальцеві 23 травня 1938 р. пакет, в якому була захована часова бомба, що вибухла і вбила основоположника ОУН. Сталось це в місті Ротердамі, в Голяндії . . .

Коли виховник скінчив оповідати юнакам про ці події, Юрко, дивлячись на свій альбом з поштовими значками, сказав: я дуже хотів би мати хоч один значок української держави. Він був би для мене найціннішим за всі значки!

* * *

Сценічна картина »Пречиста Діва Марія допомогла»

Сцена представляє ліс. На його тлі стоїть осібне дерево з образом Матері Божої. В глибині сцени стоять кілька кущів.

Дієві особи: заповідач, Петрусь — семирічний хлопець, Оксанка — п'ятишестирічна дівчинка, два янголи, діти.

Сцена порожня. Збоку, на овиді сцени оповідає заповідач.

ЗАПОВІДАЧ: Була страшна війна. Ворожі літаки налітали на міста і села. Від їх бомб не було сховку. Та невинні, страждаючі люди шукали порятунку. Хто тільки міг, тікав, щоб рятувати своє загрожене життя, кидаючи на призволяще все майно... Та не тільки це. Важка доля розлучала між собою рідних: жорстока війна розлучила і дітей від рідної мами.

...І блукали бідні діти. Обідрані, голодні, холодні шукали своєї любої матусі. Куди йти?.. Кого питати?.. Не знали малята, куди їм іти. Йдуть невбитими шляхами — шукають своєї мами.

(Сценою проходять двоє дітей з клунками на плечах, бідно одягнені, змарнілі).

(Заповідач продовжує)... А мати? — Нещасна страдниця. Не знаходила спокою. Де діти? О, Боже! Де діти?.. І пішла шукати по світі дітей.

У темнім лісі, на дереві, забутий всіми, висів образ Пречистої Діви Марії, Матері Божої.

У ліс цей, надвечір, добились наші малята.

(На сцену входять хлопчик і дівчина. Обоє знеможені. Хлопець підтримує сестричку).

ОКСАНКА: Не можу вже, Петрусю, йти, не можу. Ноги болять так дуже. (Плаче).

ПЕТРУСЬ: (Голубить її). Не плач, Оксанко, не плач. (Розглядається, шукає місця, щоб сісти, побачив дерево). Ось де спочинемо, Оксанко. (Розкладає клунки, готується до відпочинку).

ОКСАНКА: (Розглядаючись, завважує на дереві образ Матері Божої). Дивись, Петрику, а це що там на дереві?

ПЕТРОСЬ: Де? (Дивиться). Ах! Це ж образ Матері Божої! Такий, як у нашій церкві був. (Рішуче). Ось тут і заночуємо. (Вказує на образ). Під її Покровом нам буде безпечно. (Розстелює). А тепер помолімся гарячо, так, як учила нас наша матуся. (Клякають, хрестяться, тихо моляться а потім вголос). О, Мати Божа! Допоможи нам відшукати нашу матусю... (Кладуться спати, хлопець накриває сестричку, засипляють).

ЗАПОВІДАЧ: Далеко від зруйнованого міста, на роздоріжжі, стояла статуя Богородиці. Під нею клячала нещасна мати. І вона благала Богородицю: «допоможи віднайти дітей»... Почула Мати Божа щиру молитву нещасних. Янголів на допомогу послала. Злетіли янголи на землю...

(З-за кущів видно двох янголів).

1-ШИЙ ЯНГОЛ: (Вказує на дітей). Діти блукають лісами, мати мандрує полями...

2-ГИЙ ЯНГОЛ: Знайти себе не можуть, бідні.

1-ШИЙ ЯНГОЛ: А ми маємо їм допомогти... Але як?

2-ГИЙ ЯНГОЛ: І я про це думав... Нам треба їх разом звести.

1-ШИЙ ЯНГОЛ: Так. Цього бажає від нас Божа Мати.

2-ГИЙ ЯНГОЛ: Вона вислухала щиру молитву діточок.

1-ШИЙ ЯНГОЛ: І гарячих благань нещасної матері.

2-ГИЙ ЯНГОЛ: Як це зробити, щоб їх якнайшвилше звести разом?

1-ШИЙ ЯНГОЛ: (Задумується). Вже знаю! Ти затримай дітей, а я приведу до них їхню матір. (Відходить).

2-ГИЙ ЯНГОЛ: (Робить над дітьми руками рух, як би заколисував їх).

Спіть, дітоньки, спокійно, спіть
Про свою матінку гарненько сніть.
Вона прийде — потішить вас
До свого серденька пригорне вас. (Зникає).

ЗАПОВІДАЧ: І зіслав янгол на дітей спокійний, твердий сон. А другий з них зробився пастушком і добився до нещасної матері.

ГОЛОС ЗА СЦЕНОЮ: Так кажеш, хлопчику, містечко вже недалеко?

ДРУГИЙ ГОЛОС: Недалеко, недалеко! Ось тільки цей лісок пройдете, а там і містечко знайдете!..

ПЕРШИЙ ГОЛОС: Так спасибі, любий сину. Зайду ще й туди, може там своїх діточок знайду.

(В той час будяться на сцені діти. Сідають, протирають очі).

ПЕТРУСЬ: Ну і виспався гарненько. Слава Богу, ніч пройшла спокійно.

ОКСАНКА: І я теж гарненько спала. Вже й ноги не болять. (Здивовано, врадувано). Ось дивись, Петрусю! (Біжить, ніби здалека когось побачила). Гляньно! Якась жінка йде дорогою...

ПЕТРУСЬ: Якась жінка? Де? (Дивиться здивовано, протирає очі і радісно). Оксанко! Оксанко! — Це ж наша мама!!!

ОКСАНКА і ПЕТРУСЬ РАЗОМ: Мамо! Мамо! (Біжать в сторону мами, з-за сцени надходить мати, біжить до них, обнімає, цілує...).

МАТИ: О, Боже! Діти мої, діти! (Голубить їх, нагло побачила ікону). О, Мати Божа! Ти вислухала моїх благань. Підходить до ікони, клякає з дітьми). Я дякую Тобі. (Всі троє глибоко моляться).

(На сцену входять з усіх сторін діти. Одні з них клякають, інші стоять...).

ВСІ НА СЦЕНІ: Маріє, Діво Благословенна
Тобі складає поклін Вселенна...

(Завіса)

Удосконалення виховання

Д-р П-х

Підстави доброго здоров'я

ВСТУП

Останніми часами доволі часто можна зустріти в світовій пресі і різних публікаціях такі окреслення, як «духове здоров'я», або «духова гігієна». Ці поняття виступають при психологічній аналізі певних людських груп, чи окремих одиниць, як мірило їхньої реакції на буденні життєві явища та оточуючий їх світ. Такі явища як підприємчивість, зарадність, активність і поміркованість оптимізм є виявами духового здоров'я, і навпаки, явища перечуленого недовір'я, страх, гістерія, комплекс меншевартости, надмірна несміливість, затурканість, заник пам'яті і брак логічного мислення, слабосильність і апатія є проявами духової хвороби, яку треба і можна лікувати. Не треба доводити, що духова хворобливість, подібно як і фізична, має свої причини, а також і наслідки та є заразлива і небезпечна. Дайте обтяженій такими хибами людині завдання опікуватись молоддю і тоді побачите, які спустошення вона заподіє на цих гнучких і податливих на добре й на зле молодих душах. Тому питання духового здоров'я наших виховних кадрів має першорядне значення в процесі виховної праці в цілому.

Ці розважання навели нас на думку про потребу опрацювання цілого курсу про духову гігієну, який при вміло і систематично стосованій методі має довести до досконалішої духової справности виховників, а через них і вихованців. Об'єкти нашої студії є людська духовість, а тому метода, яку стосуємо є методою індивідуальною, тобто такою, що звертається до одиниці, а не до групи, чи гурту. Відомо ж бо, що якість групи, чи гурту, це сума якостей поодиноких їх членів, а не гурту як такого.

Відомості, які подаватимемо Вам для студій і практик походять з чужих джерел, і тому часом приклади будуть не дуже близькі нашим сумівським чи професійним зайняттям. Це однак не має суттєвого значення, бо йдеться про належне зрозуміння, а стосування це вже справа кожної людини зокрема. Хочемо зазначити, що саме читання нашого курсу про духову гігієну не дасть жодних результатів. Цю гігієну треба практикувати в щоденному нашому житті і до неї призвичаювати також нашу молодь.

Наш курс ставить собі завдання дати головно Вам змогу набути добрі привички. Протягом двох місяців до появи чергового числа журналу постійно щодня повертайтесь до прочитаного і так, як дбаєте про поживу для організму і про його чистоту, вправляйте подавані вам вправи і завдання.

Почавши від сьогодні беріться до праці. Перед тим заки заснете і до моменту коли сон вас повністю вхопить в свої обійми, думайте про людину, якою ви прагнете бути, про людину, якою ви станете після застосування подаваної вам системи. Таку практику повторяйте що-дня, аж поки та людина не буде в вашій уяві чітка з усіми деталями, які вам імпонують.

I.

БУДЬТЕ ХОЛОДНОКРОВНІ

Заки навчитеся заробляти, треба навчитись щадити. Якщо б гріш, який ви приносите щодня до дому, губився крізь діру вашої кишені, то замість збільшувати вчорашній заробіток, є правдоподібно, що ви не будете ніколи багатим; в цьому випадку вам радили б замість думати про збільшення заробітку, дати направити наші кишені.

Жаден інженер не розпалить парової машини заки не впевниться про її водощільність, знаючи, що пара втікала б з повною втратою не давши бажаної енергетичної сили.

Ми не робитимем інакше на початку цього курсу психічного виховання: заки постараємось розвинути наші умові сили, ми навчимося ощаджувати ті, які вже посідаємо.

Як наближається вечір ви інколи почуваєтесь пригноблені і в злому настрої; ви думаєте: «Сьогодні я працював забагато». Але ви не маєте рації, бо праця виконувана з певною вправою нікого ще не вбила. Треба радше посуджувати тисячі різних малих протиріч і турбот, що вас навістили протягом дня і проти яких ви не могли протидіяти. Іван кинув на вас публічно наклеп на який ви хвилево не знаходили відповіді, що вас розстроїло; відкривши ваш часопис, ви ствердите, що біржа далі спадає і ви зовсім зблідли; повертаючись до дому ви зустріли Гната, який утопив би вас в ложці води, і коли ви відчули на собі його злючий погляд, ваше серце приспішило биття.

Так застановившись, то ті тисяча протиріч і турбот не мають великого значення і не заслуговують на те, щоб заколочувати ваш спокій. Вони одначе викликали у вас враження, вони вичерпали вашу нервову силу і залишать вас в стані неповноздатности перед вашими завтрішніми зайняттями.

Ви хочете стати дуже холоднокровним. Ви ніколи не бажали б собі кращого, але ви не вірите в можливість набути цю властивість. Дуже часто ви підносились, пробуючи взяти стійке рішення залишитись назавжди досконалим паном над собою, але не вибила ще година, як ви визнали себе подоланим.

Це тому, що холоднокровність не є справою сильної волі. Ви можете робити найрішучіші постанови, стискати п'ястуки, повторяти собі, що ви завжди байдужий, однак одного дня ваші переживання будуть сильніші від доброї волі і кожна невдача, яку стрінете, пригнобить вас ще більше. Ми протиставимось тим героїчним зусиллям, які зайвий раз доказують, що ми є зліплені з глини. Ми, зрештою, знаємо, що ви очікуєте від нас цілковитого переродження вашої особистости, не будучи в той же час, підпорядкованим особливій дисципліні.

Тому ми вам припишемо нетрудну гімнастичну вправу, яку ви зможете виконувати навіть на вулиці, йдучи до ваших зайнять, без того, щоб хтось знав про те і без затрати вашого часу.

Ви мабуть знаєте, що фізичний і психічний моменти є пов'язані тісно між собою і взаємно узалежнені: відрухово граємо ми часом комедію засмучених, а гра ця кінчиться тим, що ми таки стаємо сумні; іншим разом, натомість, щоб заставити сміятись дитину, ми сміємося з нею і забуваємо наші турботи.

Кожне зворушення викликає в меншій чи більшій мірі зовнішні прояви, як наприклад, тремтіння рук, або раптове порожевіння обличчя, що в свою чергу залежить від прискорення нашого віддиху; коли ми віддихаємо спокійно, ми перешкоджаємо так появі цих проявів як і глибокому зхвилюванні з приводу зворушення Ми ж бо є панами поруху наших грудей.

Зі сказаного виходить, що прохід є необхідний. Підемо отже, куди вам подобається, бо для нас це все одно, щоб тільки наш марш був водночас регулярний і швидкий. Для цього потрібно вам глибоко вдихати на протязі певного числа кроків (шість-сім разів, покищо, на початку), та так же глибоко видихати, продовжуючи цю вправу без перерви. По двадцятьох хвилинах ви відчуєте особливий стан самопочуття і спокою, якого раніше не мали. Ви станетесь недоступним для зворушень (емоцій), навіть у випадку коли вас зачіпить неуважний роверист. Цей особливий стан триватиме кілька годин.

Наступного дня ви збільшите число кроків під час одного віддиху (тобто віддихатимете ще глибше), однак не перебирайте міри і не старайтеся виказувати фантастичної хоробрости, яка могла б вичерпати ваш організм, (двадцять кроків на один повний віддих є найкращою мірою). Ніколи не допускайте до задишки і скорчення вашого обличчя. Чудове і постійне благопочуття буде винагородою за вашу уміркованість.

Вавдання. Застосовуйте цю віддихову гімнастику регулярно по 20 хвилин два рази денно і кожночасно, коли під час дня знайдетеся в стані схвилювання. Продовжуючи стосувати цю вправу, по двох місяцях можете перейти до наступного розділу.

Обмін досвідом

Добрі обставини треба створювати, лихі усувати

(б. с.) В одному таборі для юнацтва, підчас обстежування літніх осель СУМ, мене просили перевести гутірку. Оселя розположена на горбочку і тільки став з побережжям належить до неї. Найкраща частина оселі покрита сосновим лісом, лежить поза табором на північ. Табір виповнений галасом таборовиків, а площі над ставком гомонять відвідувачами табору та ентузіястами сонця, води і пляжі. Якийсь рій юначок вправляє відбиванку, стрибаючи навколо сітки.

— Думаю, найкраще вам було б з цими роями старших юнаків сісти десь біля ставу, підказує комендант табору.

— Ні, те місце мені не підходить, волів би інше.

— Тоді найкраще там біля табору, каже один з виховників.

— Те місце надто відкрите, з нього видно став і на березі людей, а з табору вітер доносить голоси та крики.

— Бачите, починає вже нервуватися комендант табору, Вам лишилось тільки тридцять хвилин часу, куди ж дальше йти?

— А, он в лісі я хочу мати гутірку.

— Та ми знаємо, що там спокійно і затишно, але це далеко; втратимо десять хвилин часу. А ми мусимо час економити. Ми тому і робимо гутірки таки в таборі, або над ставком.

— Ваше діло, як ви робите, а я прошу відведіть дітей в ліс, хоч би нам лишилось для гутірки тільки десять хвилин.

Я видався моїм співрозмовникам якимось диваком, але послухали. Не виглядало добре спротивлятися гостеві з «централі».

Стежкою ми скоро пройшли на горб. За нами лишився в долині ставок, і за лісом табір. Минуло кілька хвилин, ми йшли лісом і знайшлись на поляні. Ліс закрив стінами краєвид. Галяву заливало сонце. В одному куті під великим деревом у тіні примістились рої до гутірки.

Спокійно слухали юнаки гутірки. Тільки часом мала мурашка пролізла через ногу або руку комусь, хто заступив їй шлях. Стіни лісу відбивали удари думок і знову повертали їх до слухачів.

— Виїмково уважливо слухали сьогодні юнаки вашу гутірку, сказав комендант табору, коли ми вже сходили в долину з лісу.

— Ніяка моя заслуга, кажу йому. Причина дуже проста. Вони мусіли слухати. Їм не було дано можливости займатись чимсь іншим. Тому я міг закінчити гутірку в коротшому часі як плянував. Я міг зосереджувати думки, я мав творчий настрій оповідати і він полонив їх. Та й їм ніхто не втручався в їхнє сприймання.

Ми, здається, всі вдоволені. Юнаки слухали коротку гутірку. Мали нагоду половину часу гутірки бути в дорозі. Ми виконали своє завдання.

Мені здається, що відпруження можна організувати навіть в програмі праці, коли її відповідно скласти. Хай праця буде творча і радісна. Хай вона буде коротка, але інтенсивна. Не час вирішує, про успіх, але його продуктивність праці. Але для продуктивности мусимо організувати обставини праці.

Чи треба більше прикладів для цієї правди? Мені здається, що кожен виховник наведе багато своїх власних спостережень і поділиться з нами. Ми радо помістимо їх. Досвід кожного з нас мусить бути власністю всіх нас. Чим більше його нагромадимо і скоріше його використаємо, тим кращою і більш успішною буде наша праця.

ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА

ЖУРНАЛ ВИХОВНИКІВ ЮНАЦТВА СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Рік VIII | Червень-липень 1961 р. | Ч. 6 (25)

ЗМІСТ:

Стор.

Оселі й табори та зміна виховників 82

Проблеми виховання

Е. ЖАРСЬКИЙ: Виховні цілі (з матеріялів ГУ СУМА, Нью-Йорк—Боффало 1959) 83

Для читання і гутірок

Р. Д.: Рій соловейків 87

Проф. М. ЛОМАЦЬКИЙ: Краса нашого Поділля 89

Роман ЗАВАДОВИЧ: «В гості до вакацій» 91

Марта ГОЛОВАТА: «Вже настав вакацій час» 91

Удосконалення виховання

Д-р П-х: Підстави духового здоров'я (продовження 1.) . . . 92

Гри й забави

Нічна Варта 96

Д. ЧУБ: «Ні зле, ні добре», сценічна картина-жарт із шкільного життя 96

Хто знає більше слів 96

«ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА» видає для внутрішнього вжитку виховників Юнацтва Спілки Української Молоді, Центральна Виховна Рада при ЦУ СУМ-у

Головний і відповідальний редактор: проф. З. Б. Саган.

Адреса Редакції: «Zapysky Wychownyka», 562 Genesee St., Buffalo 4, N.Y. USA.

Адреса Адміністрації: 72 Bd. Charlemagne, Bruxelles IV, Belgique.

Оселі й табори та зміна виховників

(г. о.) Починається час вакацій, а заразом час осель і сумівських таборів. Наша праця в Ю СУМ-і набере дещо іншого стилю, змісту й форми. На місце щотижневих сходин і лекцій прийдуть гутірки, прогулянки й забави, в таборах. Прийдуть також інші виховники, бо не завжди виховники з Осередку є виховниками в таборах. Тому до цієї зміни треба юнацтво підготовити, звертаючи увагу на дві речі:

— Табір, це нагода до посиленого сумівського вишколу. На табір ми їдемо не так на відпочинок, як радше для того, щоб в дещо інших обставинах, серед природи й на свіжому повітрі, у легкій формі при помочі пісень, гутірок та живих лекцій поглибити своє знання про Україну та набрали сумівського досвіду й заправи. Виключно українське середовище, свої учителі та кількатижневий побут у товаристві юнаків і юначок з інших Осередків, дадуть нам змогу зробити поважні успіхи у рідній мові й українознавстві взагалі.

Щоб табори дали нам це, що ми від них очікуємо, щоб витрачені гроші оплатилися, ми виховники, мусимо підготовити до цього якслід юнацтво. Тому завданням виховників буде не лише подбати, щоб якнайбільше число юних сумівців взяло в них участь, але теж — щоб вони з тих таборів вповні скористали. А скористати вони зможуть тоді, коли будуть свідомі для чого й чому вони йдуть до українського табору. Тому останні сходини перед вакаціями повинні бути присвячені гутірці на тему: «З якою метою їдемо до табору».

— Табори включають зміну виховників, але ця зміна не повинна бути дослівною. Виховники Осередків не повинні переривати стичности із своїми юнаками. Навпаки, треба співпрацювати з виховниками в таборі, тим більше, що Ваші завваги про здібності, характер і поведінку поодиноких юнаків і юначок можуть бути помічними для виховників в таборах.

Виховники повинні втримувати зв'язки з юнацтвом у таборах, відвідуючи їх в неділі й свята та цікавитись їхнім новим побутом, новими успіхами. Як бачимо, роля виховників під час вакацій зовсім не меншає. Бути виховником, це відповідальне й почесне завдання. Вив'язатись з цього завдання, це не означає відбути лекцію, чи якусь пробу; це постійне скріплювання і унапрямлювання характеру дитини при всіх нагодах — на зайняттях, поза ними, в розмові з батьками, шкільними вчителями і т. п. Ця праця вимагає від виховників багато запалу, ентузіязму й самопосвяти, але вона приносить також задоволення, коли виховання осягає свою ціль, коли душа дитини просякає українським духом, міцніє її патріотизм і любов до свого, коли Україна набирає в її уяві конкретного змісту

Завдання виховника буде сповнене й виховання осягне свою мету, якщо юнак чи юначка СУМ-у, пройшовши сумівський вишкіл, буде давати перевагу й першенство своєму рідному пад чужим — чуже буде знати, а своє любити: це значить, що буде знати чужі мови, але свою не тільки знати, але й любити, знати чужу історію, але до своєї, крім знання, буде ще виявляти любов і захоплення. Свої обряди й традиції мусять викликати в дітей зворушення і переживання, а чужі тільки пошану. Вплив рідного середовища мусить бути сильніший від чужого настільки, щоб полонити дитину своєю силою і усталити її український спосіб думання на ціле життя.

Кожний виховник повинен мати це на увазі.

УВАГА! **УВАГА!**

ДЛЯ ВИХОВНИКІВ І ЮНИХ СУМІВЦІВ!

«ШЕВЧЕНКІВСЬКЕ СТИЛЬО»

реалізації ЦУ СУМ-у з написами: «Свою Україну любіть», або «Учітеся, брати мої», датами 1861—1961, контуром голови Т. Шевченка та буквами СУМ.

Добра якість! **Ціни приступні!**

Цей пам'ятковий олівець повинен набути кожний чтен СУМ-у, а Юнацтво повинно взяти участь в його розпродажі поміж українським громадянством. Чистий дохід з продажі призначений на працю і видавництво Юнацтва СУМ.

Замовляти через Крайові Управи СУМ-у.

Е. ЖАРСЬКИЙ

Виховні цілі

СУМ — це **виховна** організація української молоді.

Як кожна організація — а тим більше **виховна** — так і СУМ має свою свідомо визначену **мету**, свою ціль, що її ясно й прецизно визначують «Напрямні праці Ю СУМ-у». Без Вашої, Дорогі Виховники, наполегливої і сумлінної праці з повіреною Вашій опіці молоддю, як також і без відповідної праці та зусилля самої молоді — не можна б осягнути цієї мети. Для її осягнення Ви переводите з молоддю свідомо різнородні дії, надаєте тим діям певний свідомий напрям, кермуєте свідомо всіми їхніми починами. І саме в тих **свідомо** виконуваних, в певному **напрямі спрямованих діях**, для осягнення певної наміченої **цілі** — находимо й визначення терміну (слова) «виховання».

МИНУЛЕ Й СУЧАСНЕ

Виховні цілі не все були однакові; вони змінялися так, як змінялося й людство, народи, держави.

Ідеалом виховання у **Спарті** було підготовання сильної й здорової молоді для оборони батьківщини й підпорядкування особистої волі державним вимогам і законам.

До зовсім іншої цілі змагали **Атенці**, для яких ідеалом виховання було всесторонне виховання тіла й духа («кальокагатія») і які з погордою дивилися на юнака, що не вміє «ні писати ні плавати».

Високі ідеали Христової науки для досягнення вічного, позаземного щастя — ось до чого змагає людина середньовіччя. Ідеалом тодішньої людини було якнайбільше зв'язатися з високим релігійним світом; не цей світ повинен бути предметом зацікавлення людини, але той, другий; хто почувається на силі постійно йти тим шляхом, стає ченцем, аскетом. Та з часом починається прокидати цікавість до світу, приходить потреба до глибшої застанови над ним. Багато причинилися в цьому хрестоносні походи, що звели разом людей з цілого тодішнього світу, появи різних творів красного письменства (Данте: «Божественна Комедія»), винахід друкарства, відкриття Америки, відкриття дороги до Індій — що відкрило перед людством нові світи, нові думки, нові ідеї — у значній мірі вплинули на створення суцільних виховних структур у часах гуманізму чи ренесансу. У кожній з тих епох виразно домінують певні вартості, чи констеляція вартості, кожна з них виробила власний погляд на життя, кожна мала свій окремий стиль, який вибиває своє тавро на ціль виховання кількох століть.

Та чим ближче наближуємося до нашої епохи — тим більше розхитується ця однозгідність поглядів, щораз більше появляються нові підходи до виховання, до його виховних цілей, як і до шляхів, для їх осягнення. Буйний розвиток природничих і технічних наук, розвиток промисловости й торгівлі — став причиною переоцінки вартостей і неоднозгідного підходу до виховних справ. У висліді — суцільній виховній структурі минулого — сучасна педагоглічна думка не може протиставити системи, побудованої за якоюсь одною провідною ідеєю.

ХРИСТИЯНСЬКІ ІДЕАЛИ

Цю недостачу «ясного, стійкого й універсального виховного ідеалу, який зумів би узгляднити всі вимоги життя, а всі духові сили упорядкував би за їхніми вартостями, як також дав відповідну противагу усім глибоко укритим небезпекам людської природи» — видвигав уже в першому десятиріччі нашого століття автор «Школи й характеру», (1908), німець Фр. В. Ферстер, один з головних представників т. зв. **релігійно-моральної педагогіки.** У низці праць намагається Ферстер устійнити цілі виховання, найти шляхи для осягнення виховного ідеалу. Виховання характерів спирається — за Ферстером — на «видобуванні людини зі стану безнапрямности й безцільности». Як же ж сучасний виховник має сповнити це завдання, коли довколишня культура — це «вавилонська вежа»? Йому лишається лиш один вихід: він мусить зачати від «рятування себе самого з хаосу», щоб дійти до найвищої, абсолютної й універсальної цілі.

Де ж треба шукати такої цілі? — Ферстер находить її у християнській релігії і моралі. «Кермування людською душею Христом доводить до позбуття одно-

сторонности, а найбільш суперечні живла сполучуються в одне ціле й вирівнюються як любов і сила, воля і спокійна задума, покора й незламність. І саме цієї універсальності виховного ідеалу недостає сучасному вихованцеві...» — стверджує Ферстер. Цілі виховання — по його думці — повинні бути підпорядковані християнським релігійним і моральним ідеалам. Синтеза сучасної культури, про яку йде йому, не тільки намагається обняти ціле її багатство, але хоче її погодити з найкращими елементами християнської релігійно-моральної традиції. Можна б сказати, що Ферстер шукає ключа до сучасного життя не в цьому житті, але поза ним, чи радше перед ним, бо в Євангелії, в письмах отців церкви і в релігійних практиках.

Вказуючи такі цілі виховання — Ферстер не замикається в якихсь суворих доґмах, не стоїть на становищі якогось конфесіоналізму, а заховує широкі горизонти сучасної людини. І це з'єднало йому дуже широкі кола прихильників, без огляду на їхнє віровизнання.

ОДИНИЦЯ ЧИ СПІЛЬНОТА

Релігійно моральний напрям (сильно підкреслений у папській енцикліці «Про виховання») намагається в сучасній культурі закріпити примат тих цілей, що так рішуче переважали всі інші у середньовіччі. І хоч цей напрям — завдяки працям Ферстера й інших — здобув собі багато прихильників — то проте її глибокі ідеали не запанували у педагогічній думці XX в., не вони стали віссю заінтересувань. «Абсолютна й універсальна ціль» Ферстера важкою була для сприйняття поколінню, що надто тверезо придержувалося основ суспільних і природничих наук, надто багато завдячувало позитивізмові чи іншим емпіристичним напрямам, головно прагматизмові, й прямувало до далеко ближчих і більш конкретних та реальних цілей. Такі англосаксонські автори, як Спенсер, Дюї, Торндайк й ін. кидають у своїх працях такі гасла, як приготування молодого покоління до змінних соціяльних умов; вони хочуть, щоб виховання запевнило **поводження** як одиницям так і суспільству, щоб причинялося до суспільного **поступу.** Видвигнення таких гасел стане для нас зрозумілим, якщо візьмемо до уваги цей великий технічний поступ, що стався на переломі 19 і 20 віків, щораз швидше темпо розвитку сучасних суспільств, щораз то більше скомплікування життя й його вимог; не мало причинилося в тому й широке розгорнення дослідів над розвитком дитини. над суспільним життям, культурою. Недиво, що видвигнені гасла — приготування, поводження, поступ — стали дуже сприємливими на початку біжучого сторіччя. Але в широко поведеній дискусії виявилася різнородна інтерпретація тих гасел; такий, напр., термін як «поводження» — інакше буде розуміти хтось, що має на думці головно одиницю, інакше хтось інший, що хоче віддати одиницю на службу суспільності, народу. Сприємливі кличі — зродили центральну педагогічну проблему; що має бути ціллю виховання: людська **одиниця, чи спільнота, суспільство?**

В історії педагогіки (виховання) — це не нові проблеми; та тим разом видвигнено їх з небувалою силою. Зачалося від протиставлення собі тих двох цілей, від з'ясування їх як двох контрастів. Педагогічний світ поділився на два табори; один боронив індивідуальність одиниці перед нищівним впливом суспільности, другий — робив з одиниці жертву на вівтарі суспільного добра. Тим способом постали дві педагогічні течії, що взаїмно себе поборювали: індивідуалістична й соціяльна.

ОДИНИЦЯ

Індивідуалістична педагогіка мала вже раніш свого представника в особі Ж. Ж. Руссо (XVIII ст.), що в «Емілі» висунув думку про те, що дитина родиться доброю, а «псується щойно під впливом накиненого йому звироднілим суспільством» виховання. Від його виступу вже не вмовкає в педагогічній літературі протест проти виховних шабльонів, що зв'язують самочинний розвиток дитини. Та найбільш нагальний вибух скрайного педагогічного індивідуалізму зустрічаємо саме на початку цього сторіччя. Тим разом слова протесту падуть з уст жінки; були вони ще більш досадні від тих, що їх раніш висказали чоловіки. Цією жінкою була шведка Еллен Кей, праця якої «Сторіччя дитини» з 1900 р. в короткому часі діждалася кількакратних перевидань різними мовами. Як Руссо так і вона вірить, що завдатки всілякої досконалости існують у дитині від початків, і тільки зле виховання придавлює і викривлює їхній розвиток. Кей вважає, що збірне виховання своїм шабльоном є дуже шкідливе для розвитку індивідуальности поодиноких одиниць. Забава і праця у гурті є годівлею слабих

дилетантів і неактивних членів суспільства. Шкільна система — це джунґля непрохідна різних хиб, пересудів, дурниць. Кей є безоглядним противником школи й не має найменшого зрозуміння для суспільного аспекту виховання. Для неї існує тільки виховання одиниці. Виховання — по її думці — повинно бути таким свобідним, щоби ніколи не приглушувало природної індивідуальности дитини. І саме ця індивідуальність є для неї найбільшою вартістю. Для Кей головною виховною інституцією є не школа, а родинна хата; від родичів вимагає, щоб «покірно схиляли чоло перед маєстатом дитини», щоб «служили дитині в покорі й по своїм силам». Щойно тоді дитина осягне належне їй «право до життя повне сильної діточої індивідуальности».

Сьогодні, коли на холодно підходимо вже до «Сторіччя дитини», можемо критично відмітити її позитиви й неґативи, з яких ці останні в деяких суспільствах покутують і по нинішний день. Не дивлячись на доволі великий дилетантизм авторки у самому підході до педагогічних проблем — треба ствердити, що пристрасно написана книжка викликала ще більш пристрасну дискусію та лявіну протестів проти тих метод виховання, які приглушували індивідуальність дитини. В центрі педагогічної уваги станула тепер дитина, людська одиниця; створився **пайдоцентризм** не тільки в педагогічній теорії, але й у практиці. Дуже далеко посунулася в напрямі узгляднення індивідуальности виховників італійка Марія Монтессорі (1907), що в своїй методі залишає дитині безмежну майже свободу. Індивідуалізуючою є також т. зв. мангайська система, що її розробив німець Антін Сікінґер, беручи до уваги ступні чи роди уздібнення дитини. Іншим шляхом у цьому напрямі йде дальтонська метода американки Гелен Панкгерст, чи інших виховників. І хоч ці методи не мають вже такого скрайного індивідуалістичного духа, що його проповідувала шведка Еллен Кей, а противно, слідні в них і суспільні цілі — проте зродились вони з ідей, видвигнених у «Сторіччі дитини».

У ході більш і менш запальчивих дискусій та критик певна частина педагогів підійшла до цієї проблеми далеко глибше. Це правда — що предметом виховання є дитина, але ціллю виховання не може бути нічим не зв'язана і повна самочинного розвитку індивідуальна окремішність, отже щось дане природою. Не можна — як цього домагаються скрайні педагогічні індивідуалісти — безкритично ідеалізувати дитину і песимістично оцінювати культуру та додатні виховні дії; ідеальна людина не може постати лише шляхом саморозвитку, чи лише під діянням самої природи. Дитина мусить підлягати довгим і консеквентним педагогічним діям, щоб з неї міг постати індивід. Не улягає сумніву, що треба доцінювати індивідуальну окремішність дитини, але не можна вважати її найвищою педагогічною вартістю. Цю найвищу педагогічну вартість не можна поставити на початку, але на кінці розвиткового процесу. Виховання особовости, тобто духової структури, ушляхетненої і згармонізованої довготривалими впливами культури і постійною, витривалою працею над самим собою — ось що повинно бути найвищою ціллю виховання. Цей вплив культури є потрібний на те, щоб сира первісна індивідуальність могла ушляхотнитись і переробитися на персоналъність.

В такій концепції **педагогічного персоналізму**, (що розвинувся у Німеччині і чільними представниками якого є Ґуґо Ґавдіґ та Герман Інчер), зовсім не заперечено права одиниці на свобідний розвиток, але й з притиском підкреслено потребу усуспільнення особовости. Філософічно обґрунтував педагогічний персоналізм своєю персоналістичною філософією Віліям Штерн (нар. 1871), що у своїх поглядах на світ і життя протиставив собі два світи: світ речей й світ особовости при чому особовість здіфініовано як «унітас мультіплекс»; так понятий термін «особовість» є багато ширший від того, що його вживається у педагогіці). Людська особовість є у Штерна лише одною з багатьох особовостей. Філософія Штерна продовжує тим способом у нескінченість певні лінії, що зарисовувалися на довго перед нею у педагогічнім персоналізмі.

СПІЛЬНОТА

Одиниця не живе відокремлено, сама для себе, а в певному гурті, спільноті, в певному суспільстві. Такий підхід до одиниці привів до видвигнення суспільної або соціяльної педагогіки.

Соціяльна педагогіка — своїм корінням сягає часів Платона. на переломі 18-19 сторіч найчильнішим соціяльним педагогом був Г. Пестальоцці. У 19 сторіччі вплив індивідуалістично наставленої педагогіки системи Йоґана Ґерберта довгий час протиставився розвиткові тих течій, що ціллю виховання вважали не

людську одиницю, а суспільність. Але різнородні події у всіх ділянках життя минулого сторіччя, (буйний розвиток природничих і технічних наук, промислу), вплинули й на те, що ці течії пробили собі шлях і влялися у 20 сторіччя двома великими струями. Одна із них була емпіристична і виводилася від французького основника позитивізму та модерної соціології Августа Комте (1798-1857) та англійця Герберта Спенсера (1820-1903); друга — була ідеалістична, на якій відбивалися впливи філософів Канта і Геґля.

а) Соціяльна педагогіка емпіристичного напрямку в першій стадії свого розвитку бажала спертися на біологічних та соціологічних фактах, щоб з них індуктивною методою вивести суспільні цілі виховання. Та виявилося, що цілі виховання переступають світ існуючих фактів; бо ж факти приналежні до того світу, що існує; зате — приналежні до того світу, що гряде; цілі мають вказати певні ідеали, певні вартості, й тому заіснували глибокі сумніви, чи індуктивне дослідження дійсности може бути тим мостом, по якому зі світу фактів можна перекинутися до світу ідеалів.

Глибший філософічний підхід деяких представників цього напрямку намагався виправити ці методологічні неув'язки. Німець Павль Барт, соціологія якого виросла на підложжі студій над філософією історії, вважав що суттю суспільного життя є сукупність і суцільність напрямків волі, сума яких складається на суспільність людських одиниць. Цього рода сукупність волі є певною духовою системою. Суспільність є отже своєрідною духовою системою; ця система має органічний характер. Але це не є біологічний організм, а духовий. Як кожний організм, так і цей організм має свої **функції.** Його розродчою функцією є процес, що його звемо **вихованням.** Барт вважає отже, що виховання є тільки розродчою функцією суспільности.

Функція виховання — у розумінні француза Е. Дюркгайма («Едюкасіон е сосіольожі», 1922) — є соціяльна. Виховання — це суспільний процес, що полягає на підготовленні одиниці до життя в суспільстві. Цілий напрям виховання, всі його важніші подробиці є залежні від цього, в яких суспільних групах воно відбувається. Навіть педагогічний індивідуалізм — це соціяльне явище. Як індивідуалізм одиниці, так і всі індивідуалістичні напрями є продуктами суспільного життя. Завданням соціології є саме відповісти на те, які зміни у суспільному житті мусять відбутися, щоб у ньому могли проявитися індивідуалістичні напрями.

При такому підході — соціяльна педагогіка емпіристичного напрямку не намагалася вже з'ясовувати цілі виховання, а вдоволилася зведенням проблеми виховання до теоретичного аспекту.

б) Цьому радикальному емпіризмові протиставиться соціяльна педагогіка ідеалістичного напряму, творцем якої є професор філософії у Марбургу, Павль **Наторн.** Свою педагогічну систему виложив у двох головних працях: «Соціяльпедаґоґік, теорі дер вілєнсерцігунґ ауф дер ґрудляґе дер ґемайншафт», 1899, і «Соціяльідеалізмус, нойе ріхтлініен соціялєр ерцігунґ», 1920.

Свою виховну систему спер Наторн не на тому, що є, але на тому, що повинно бути. Основою педагогіки не може бути неясна емпірія, а тільки ясно подумані ідеї, ясно визначена ціль. Наторп відкидає в педагогіці індукційну методу; поняття виховання й формування одиниці буде виводити дедукційним порядком з понятевих заложень цілої системи.

Виховання є для нього перш за все формуванням волі. «Формувати — значить надавати чомусь форму, це наче б виводити форму з хаосу; це значить доводити якусь річ до притаманної їй досконалості, яка полягає в тому, що щось є таким, яким повинно бути».

Людинна за 70 років життя присвячує: 20 літ на спання, 7 років на гри, розваги, забави і т. п., 5 років на голення, чесання волосся, плекання шкіри, миття і т. п., 5 місяців на шнурування черевиків. Остається всього 614 000 годин на «властиве життя».

Сильний і шляхетний характер — це найцінніший скарб людини.

До найважчих речей в житті людини належать: 1) зберігати таємницю, 2) забути заподіяну кривду, 3) корисно проводити час.

Р. Д.

Рій соловейків

Юначки з роя «Соловейки» часто сходяться літом на свої сходини до міського парку. А в парку — чудовно. Там усюди зелено й привітно. Аж хочеться бути там! Пташки, гарно виспівуючи різні мельодії, немов закликають юначок до забави. Там юначки під доглядом своєї виховниці — подруги Лесі почуваються щасливими. Чи немає чим радіти? Чейже в парку можна набігатись і набавитись до схочу на свіжому повітрі. Там немає такого обмеження простору, як у кімнатах домівки. Там можна оглянути багато різних дерев та рослин і довідатись про них від виховниці, що вміє чудовно розказувати про них різні оповідання та пояснювати, для чого вони корисні й як ростуть.

Але коли юначки втомляться ходженням по парку з метою вивчення рослин, або забавою, вони сідають на зеленій траві кругом подруги Лесі й просять її:

— Подруго Лесю, розкажіть нам щось цікавого!

Подруга Леся любить своїх юначок. Вона знає, що має розказувати, щоб їх зацікавити, а рівночасно навчити чогось корисного.

— Чи чуєте, як щебече пташка? — подруга Леся звертає увагу юначок на спів пташки. — А хто скаже мені, що за пташка так гарно співає? Минулого року я навчала вас розпізнавати щебетання різних пташок. Чи не забули ви?

— Чуємо, чуємо!.. То соловейко! — відповідають юначки.

А найкраща в рою юначка Христя каже:

— Соловейко найкраще співає між пташками. А між солов'ями найкращим є український, що співає в Україні по гаях. Навіть Тарас Шевченко пише в своїх віршах про соловейка.

— То ж уважно слухайте мене. Я розкажу вам оповідання про соловейка, — каже подруга Леся. — Ви також повинні знати це оповідання, щоб із вами так не трапилось, як із цим соловейком, про якого довідаєтесь від мене. А ваш рій носить назву «соловейки»!

— В одному гайку жив собі соловейко, — почала розповідати подруга Леся. — Співав він гарно-прегарно, так що не тільки люди, а й інші соловейки слухали його. Тільки й жити соловейкові в славі та пошані. Але ж ні!.. Щось сталось соловейкові й він позавидував вороні. Чейже ворона велика й дужа птиця та всі її бояться. А як закряче, то дуже далеко її чути. Так і забажав соловейко стати вороною. Він злетів у комиш і замазався сажою, щоб бути чорним і подібним до ворони. Вилетівши з комина, почав по воронячому крякати. Вже не чути гарного співу соловейка. Слухають люди, слухають пташки й дивуються. З гаю доноситься якесь крякання та й то не чисто вороняче. Зацікавились вони цим кряканням. Обступили соловейка й дивляться, що то за така птиця. Дивляться та дивуються. Бо бачать, що це ні соловейко, ні ворона, а щось таке, — нідочого. А соловейко кряче, кряче, чимраз дужче, немов когось налякати хоче. А люди й пташки нагло всміх:

— Що це ти, соловейку, зробив із себе?

— Але соловейко вдає, що це ніби не до нього відноситься та що він цього не розуміє.

— Що мені з ними говорити? — думає собі він.

— Бачите, — сміються люди й пташки — в голові йому покрутилось і він згордів.

— Полечу собі між ворони! — вирішив соловейко й полетів до них. Замішався між ними . . . А ворони як побачили його й собі в сміх:

— Що це ти, соловейку, зробив із себе?

— Сміялись з нещасного соловейка, а дальше й почали дзьобати його, бити й гонити геть від себе. Аж тут найстарша ворона сказала:

— Дайте спокій бідному соловейкові! Бачите ! . . Йому щось у голові помішалось, що забув про свій рід, а між нас замішався. Може я його нарозумлю. Тоді до соловейка:

— Слухай, ти, нерозумна пташко! Чого ти свій рід соловейків зраджуєш і вороною хочеш стати? Ти ж вороною не будеш, а тільки сорому наберешся. Ми також тебе не хочемо. Зрадив ти свій рід соловейків, то можеш і нас зрадити, бо хто може знати, чим тобі завтра забажається бути. Іди геть від нас! Ми тебе не хочемо!

— Засоромився соловейко . . . Підлетів високо, а відтак опустився до потічка, скупався та вже чистеньким повернувся до своїх братів-соловейків у гайок.

— Простіть мені братчики, що я такий нерозумний та свій рідний спів на чуже крякання задумав проміняти. Вже більше цього не зроблю та й другим буду наказувати! — просив соловейко й розплакався.

І простили йому брати-соловейки та приняли назад до своєї родини, бо щиро каявся. Тільки за кару два дні ніхто з ним не зустрічався, ніхто не промовив слова до нього. Обминали його, як прокаженого, поки з нього ввесь поганий зрадницький дух не вивітрів. Також не смів соловейко два ранки й два вечорі щебетати.

— Та потім, як відбув кару, защебетав соловейко собі на славу. Всі любувались і тішились, що соловейко повернувся до свого роду.

— Гарне оповідання, подруго Лесю! — сказала захоплено Оксана. — Це цілком так, якби хтось із нас погорджував своєю рідною мовою, а розмовляв тільки чужою. Такого ніхто, навіть чужі, не люблять і такому не вірять.

— То правда, Оксано! — відповіла подруга Леся. — Тому я розказала вам це оповідання, щоб ніхто з вас не захотів, борони Боже, свій нарід забувати й до чужого пристувати. Таку людину й люди не люблять і Господь Бог карає. Та ви, мої дорогі, я вірю, не будете такими, а будете держатись свого українського народу. Ви розумні й свідомі українські діти.

Всі на хвилинку задумались.

Треба довго учитися, щоб дізнатися, що знаємо мало.

Наші ідеали — це шлях до дії, до чину.

Свобода волі не означає звільнення себе від обов'язків і залишення їх другим, — вона означає служення обов'язкам супроти другого і самого себе.

Хочеш легку роботу зробити тяжкою, відклади її на пізніше.

Проф. М. ЛОМАЦЬКИЙ

Краса нашого Поділля

Що це таке, наше Поділля?

Широкі лани, безкраї поля, багата плодюча земля, чорнозем...

«А там — байрак, а там — горби могил
І хмари-велетні, і синій небосхил...»

Рівнина, поперерізувана тихими річками, з замріяними над ними зеленими лугами. Деякі з них мають низькі береги, деякі пливуть широкими ярами. А ті яри, це одна з найбільших прикрас Поділля! Покриті лісом і кущами, повні зелені і квітів, а в них стільки пташні, що від її співу і криків аж в ухах дзвенить.

Над декотрими річками простягаються квітисті луги, сіножаті і верболози, черемха, а кучеряві верби купають свої віти у водах річок. Немало теж на Поділлю великих ставків, а в них повно риб і водного птацтва.

Так, наше Поділля — це країна плодючих нив і родючих піль. Лани й поля — куди не глянути. Лиш тут і там гаї з віковими могутніми дубами, виструнченими тополями й кріслатими липами та акаціями, а при дорогах ясені, черешні...

Прийде весна на Поділля — пригріє сонечко, повіє теплий вітерець, не встигнеш оглянутися, а тут вже травиця зеленіє і квіточки сміються до тебе, а там уже й хрущі вечорами над деревами гудуть, жаби в річках і ставах виводять свої співи, водне птацтво кричить і свище.

А ранками ще й сонічко не зійшло, а жайворонки вже у піднебесних просторах над полями, над ланами високо буяють, співають, Бога-Творця вихваляють, прославляють. Не мовкне в лугах спів соловіїв, не перестають кувати зозулі... А всюди пахощі, пахощі... Пахне земля, пахнуть квіти, дух запирають пахощі цвіту акацій і черемхи. А та черемха, який же сильний її запах, які ж білі-білі її квіти! Он дівчина чорнобрива несе жмут черемхового квіту й співає:

Ой зацвила черемшина коло того хреста,
А я пішла наламала, до дому принесла...
Подивися, матусенько, який цвіт біленький,
Котрий хлопець чорнобривий, то той мій миленький...

А подільські ночі? Ясні, теплі, насичені пахощами! Усе тут пахне: земля, луги, сади, гаї. А подільський місяць і зірки? Місяць там великий-великий; співається ж у пісні «як млиновеє коло». Пливе по небі, як човен по морі... Зірки там не лише сріблом, але золотом сяють. Ні місяця, ні зірок, ніде, понад подільські, не побачиш...

А подільське літо? Соняшне, тепле, гаряче. Високо-високо над землею повисло сонце, сипле на землю гаряче проміння, гріє-пригріває. Вітрець не дихне. Жара... Повітря хвилює золотим пилом соняшних променів, підсичуючи музику комашні.

Так є там у літню днину. А ранки там холодні... Трави, збіжжя і квіти блистять до сходячого сонця, холодними сріблими росами... Не даром співають на Поділлі:

«Якби не мороз, якби не мороз та не студена роса,
Ой пішла би я, ой пішла би я до Тернополя боса.»

Куди не глянути — всюди зелень і золото... Зеленіє ярина, золотяться лани пшениці, що от-от доспіє й покличе женців та косарів.

Лани пшениці, це подільське золото. Ось пшеничка вже доспіла, проситься під серп. Буйні трави на сіножатах дожидають косарів...

Щойно сонечко прокинулося з короткого сну, а в селах вже рух і гамір. Он ідуть женці з серпами, попереду дівчата — маків цвіт, за ними жінки-молодиці. Їх обличчя сяють радістю, очі сміються, ноги самі йдуть-поспішають на лани, на поля пшениченьку жати та в копоньки снопи класти... Радість, сміх і спів... Пісня лунає, давнє пригадує. Співали ж її тут і ті, яких уже в живих немає...

Пішли женці в поле жати
Та забули серпи взяти...

А там косарі-хлопці, як подільські дуби. На полях коси до сонця виблискують, грімка, могутня пісня несеться...

Ми в луг підем всі з косами
І як станем в ряд,
Луг постелеться травами
Скошеними влад...

А над полями-ланами жайворонки співають, співом женців і косарів вітають та немов працювати помагають. Червоні маки й сині волошки клонять свої головки над ними. Святоіванне зілля і зелена маруна пахощами манять до себе. Ба навіть і полин сьогодні не дише гіркістю. Лиш перепілка якось тривожно, й голосніше як звичайно, висловлює своє здивування. Мабуть прочуває, що незадовго пронесеться стернями ланів пісенька:

«Перепілочко мала, де ж будешся ховала?
Ми пшениченьку пожнем, в копоньки покладем».

Не буде сховку для тебе й твоїх діточок...

Заберуть снопи з поля, у скирти поскладають, залишиться тільки стерня... Забере перепілка дітей своїх і відлетить у вірей, забере з собою в серденьку жаль за подільськими ланами-полями.

Опустіють поля, проснується бабине літо над золотими стернями, прийде багата-пребагата подільська осінь. Вона принесе своїм працьовитим подолянам заплату за їхню працю — збіжжя, плоди, овочі, мед, ярину, а також радість... радість і задоволення з подільського життя, з подільської землі.

Ще кілька пів теплих днин і гайвороння почне крякати, людям зиму звіщати. Але й зима на Поділлі має свій чар і приману. Все покрите грубою верствою снігу, а блеск його сліпить очі. Тисне мороз, але подоляки звикли до сніжних і морозних зим! Вони навіть люблять такі зими. В кожного теплий кожух і шапка баранкова. А чи може бути краща їзда, як на санях бистрими кіньми? Чи може бути щось кращого як гнатися саньми напроти вітру бистрою парою коней, по білому килимі снігу? Лиш дзвінки на конях переривають монотонність зимової їзди на Поділлі.

Зима... Час полювання на звірину, якої немало наплодилося весною і літом. Зима — час свят — Різдвяних і Йорданських. Усе Поділля радіє і веселиться, співає колядок і щедрівок...

Багате наше Поділля на чорну землю, на лани широкі, на чар-

красу природи, на добрий і працьовитий подільський люд. І подоляки люблять своє Поділля, як гуцули свої Карпати. Один із чужинців, який довший час жив на Поділлі і там провів свої молоді літа, присвяти Поділлю свого вірша:

«Ой коли б так вірлом бути, соколині крила мати —
І крилом орлиним, і летом соколиним
Над Поділлям буяти-літати —
Там жити — там і умирати!»

А наша велика письменниця Леся Українка писала:

«Красо України, Поділля!
Розкинулось мило, недбало!
Здається, що зроду недоля,
Що горе тебе не знавало . . .»

Р. ЗАВАДОВИЧ

„В гості до вакацій"

На руках свідоцтва — «Прощавайте, діти!»
Зашуміла радість, мов весняний вітер,
Дзвониками дзвонять серденька малі:
«Дякуєм, шановні наші вчителі»!

Вибігли на сходи: «Будь здорова, школо!»
Усміхнулось сонце — променисте коло,
Засиніло небо — неозорий луг,
Зеленіє в далі ліс, дитячий друг.

А у лісі табір, між дубами шатра,
Стяг привітно має, сіє іскри ватра,
Волі і дозвілля настає пора —
В гості до Вакацій їде дітвора!

Марта ГОЛОВАТА

„Вже настав вакацій час"

Вже наспів вакацій час,
Тож радіє кожне з нас,
Бо по пильній праці в школі
Ми вже дуже хочем волі,
Нам належить нагорода,
Відпочинок і свобода.

Гомонять вже табори —
Всюди повно дітвори,
Ой, як радо, всім —
Ну, і ми до них ходім!

А тепер почнемо спів
Для усіх учителів
«Многа літа» заспіваймо,
Учителів попращаймо,
Щоб ще раз
Вчили нас
Як мине вакацій час!

Д-р П-х

Підстави духового здоров'я*)

(Продовження 1.)

В попередньому числі «З. В.» ми намагалися впровадити Вас на шлях, який має скріпити Ваші духові сили і наблизити Вас до стану, що межує з досконалістю, або як це ще інакше називають «перфекцією». Пройшовши цей шлях і зачерпнувши всіх тих відомостей і практик, що на ньому доведеться стрінути, Ви можете бути певні, що впарі з тим набудете також підстави Вашого духового здоров'я, які не тільки придадуться Вам для особистого вжитку в Вашій професії, чи виховній праці серед молоді, але що більше, Ви зможете стати тією особою, з якої Ваші вихованці братимуть собі приклад, щоб і самим стати такою людиною як Ви. Довести до цього висліду є саме завдання нашого курсу. Ми не настоюватимо в наших статтях на моменті патріотизму і на примінюванні в практиці сумівського гасла «Бог і Україна», бо це для нас речі святі і самозрозумілі. Ми сподіємося, що всі ті, хто читає наш журнал і цікавиться проблемами виховання не матиме до такої постановки жадних застережень. В цьому випадку йдеться про конкретне карбування наших характерів і нашого духа в такому напрямі, щоб з нашої виховної праці могли бути далеко кращі висліди, що посередньо наблизили б нас також більше до здійснення нашого національного ідеалу. Щоб це могло статися, ми настоюємо на скрупульозному виконуванні наших вказівок. Так як у випадку захворіння, вказівки лікаря мусять безоглядно бути застосовані, так і в нашому випадку позитивний результат може бути тільки при умові стосування вимаганих практик. Сподіваємось, отже, що наші настоювання на цьому аспекті курсу не будуть даремні і що спільними зусиллями поставлену нами ціль осягаємо. Тому — до дальших зайнять!

II.

ПРАКТИКА САМОВСИЛЕННЯ («СЕБЕВМОВЛЕННЯ», АВТОСУҐЕСТІЯ)

В надрах землі існують багатства, що перевищають багатства казкових королів. Геологи підтверджують нам, що все золото в світовому господарському обігу і всі діяманти, що мерехтять своїм блиском вечорами по вітринах золотників є тільки дрібничкою в порівнянні з тим, що скриває земля.

Подібно є в деякій мірі і з функціонуванням нашого ума. Життя, що ми провадимо під сонцем **свідомости** заставляє нас часто забувати про неясну, але настільки важливу активність нашої **підсвідомости** й засоби, що вона нам може дати для покращання нашої долі.

Якась думка, якщо вона зуміє нас переконати, набирає творчої сили й ми стараємось доказати її правдивість. Оось, напр., положили на землю дошку шириною 1 м., довжиною 20 м. і Вам велять пробігти її з одного кінця на другий, що Ви виконуєте без труднощів. Тепер Вам зав'язують очі, запроваджують в інше місце, ставлять Вас перед подібною дошкою і кажуть вам перебігти, притримуючись кінцями пальців натягнутої линви: Ви справляєтесь з цим завданням бездоганно. Вам розв'язують перев'язку ... і Ви стверджуєте з острахом, що перебігли порожнечу на висоті веж якоїсь катедралі. Вам пропонують повторити це наново і Ви відмовляєтесь, бо Ви не були б здібні зробити й трьох кроків на тій дошці, щоб не злетіти з неї в пропасть. Тоді коли Ваші очі були зав'язані, Ви не думали про риск і були в посіданні всіх засобів, подібно як ті діти, що граються з небезпекою і їм ніщо не стається, бо вони несвідомі своєї небезпеки; вони зберігають рівновагу і спокій. Однак для Вас, що маєте достатній життєвий досвід і може вже нераз доводилось бачити нещасний випадок в горах чи деінде, знаєте, що падаючи з висоти 40 м. не можна не поламати собі костей. Переконання, що Ви впадате, Вас паралізує і Ви фактично впадете, якщо пробуватимете переходити.

Життя кожної хвилини створює нам подібні моменти, може менш типові,

*) В попередньому числі «З. В.» надруковано помилково «Підстави доброго здоров'я» замість, правильно, «Підстави **духового** здоров'я. — **Ред.**

як наведені вище, але не менш дійсні. Нам відомий один директор великої торговельної спілки, якого початки кар'єри були незвичайно важкі, бо не розпоряджав він вистачальним капіталом, і мусів боротися з великою конкуренцією. Завжди, коли натрапляв на перешкоду, замість піддаватись обставинам, він починав сміятись і дивився на подію, як на жарт, насланий йому долею. Тоді брався він з усією силою свого доброго гумору до поборення тих обставин; таким чином три чверті перешкод були нараз усунені, і дорога до успіху — відкрита. Його глибоке переконання, що кожна проблема мусить мати свою розв'язку і що він потрапить її знайти, рятувало його з ситуацій, які могли видаватись безвиглядними.

Не піддавайтесь сумнівам і Ви. Треба знати, що наші переконання впливають на нашу особистість і справляють недоліки нашої долі. Всякі плідні ідеї, всякі добрі майстри, яких нам потрібно, не ввійдуть у нас через горду браму сильної волі. Ми можемо їх накинути собі лише при помочі надзвичайного зусилля. Вони вимагають навички, їх треба покликати під час довгих інтимних годин, щоб їх відтак прийняти з таким спокоєм і довірям, з яким приймається своїх друзів. Вони прийдуть тоді, як лікарі, лікувати наші рани і нам приготовляти щоденну енергію на завтра.

Інколи самовсилення не дає бажаних вислідів, яких від нього очікується. Буває це часто тому, що ми не знаємо, що розумно можемо від нього одержати. Не очікуйте, отже, щоб воно наблизило до Ваших рук місяць; воно не зародить також грошей у Вашій калитці, але воно може зародити у Вас властивості, які Вам дозволять здобути покращання Вашої долі і привести до успішних вислідів у Ваших зайняттях. Самовсилення діє на наш дух, а не на матерію. Тому можна зовсім слушно твердити, що добре ведені вправи самовсилення зроблять нас панами нашої долі.

Звичайно дуже часто буває, що по чотирьох, п'ятьох днях вправ затрачується в людей охота, тоді, коли звичайно потрібно кілька тижнів терпеливости, щоб осягнути поважніші результати.

Найбільшою однак перешкодою є брак довір'я, що нас стримує від початку і перешкоджає нам стосувати цю методу. Як, напр., переконати Вас, що Ви пануєте над собою, коли Ви мали змогу неодноразово переконатись в протилежному. Це Вам видається абсурдом. Одначе воно так не є: роблячи все можливе, щоб осягнути панування над собою згідно з доброю методою, Ви не сміете сумніватися в результаті, хоч би він мав бути й незначний. Вдовольнімся покищо кожноденним повторенням, що завтра піде краще, хоч би й не багато. Таке твердження є розумне і не повинно Вас відштовхувати.

Тут подаємо правила, яких потрібно дотримуватись, щоб витягнути з самовсилення найкращі осяги:

1. Затримайте в Вашій уяві образ, так конкретний як тільки можливо, особи, що Ви нею бажаєте бути; старайтеся діяти і тріюмфувати над перешкодами, які Вас досі здержували.

2. Під час того уявлення повторюйте тихим голосом, або тільки порухом уст, формулку з 15—20 слів, в якій буде висловлена Ваша певність про Ваше удосконалення.

3. Дайте тій формулці вираз наскрізь позитивний; ствердіть у ній своє довір'я у скорий успіх; уникайте в ній говорити про свої вади, навіть якщо Ви хочете висловити побіду над ними, бо тоді ці вади могли б ще більше закорінитись.

4. **Самовсилення не є вправою сильної волі;** його треба вправляти спокійно, в доброму настрою і щиро, з вірою в краще майбутнє.

5. Застосовуйте самовсилення вечором перед спанням; вночі, якщо випадково пробудетесь; два три рази під час дня в хвилини відпочинку і коли приготовляєтесь зустрічати якісь труднощі.

6. Під час тих вправ намітіть соді точну мету: набуття такої-то властивости за виключенням всіх інших і наполегливо змагайте до осягнення тієї мети.

Завдання: Виготовіть собі список властивостей (прикмет), які вважаєте за потрібні до осягнення Вашої мети.

Зредагуйте собі Вашу формулку і вивчіть її напам'ять.

Кожного дня, починаючи від тепер, приневоліть себе практикувати подану Вам методу.

За місяць можете приступити до вивчення наступної лекції.

*

* *

Деякі уточнення.

Якщо б Ви знали можливості самовсилення, життя видавалося б Вам багато гарнішим, перешкоди усувалися б самі, неначе б янгол щастя був при Вашому народженні.

Майже всі знають в чому полягає самовсилення. Нема й одного дня, щоб якийсь вчений не святкував її заслуг у пресі, щоб якийсь хронікар не занотував про останнє в світі самогубство, заявляючи, що «Пан Н. впав жертвою злої автосуґестії.»

На цю делікатну тему було вже так багато сказано усяких нісенітниць, що відчуваємо потребу певного уточнення і то заки приступите до вивчення цієї лекції. Краще наперед запобігти помилці, ніж відтак її справляти.

Щоб зробити наші вияснення більш зрозумілими, ми погрупуємо їх у формі питань і відповідей; в цей спосіб Ви зможете зразу торкнутись кожного закиду, який міг би виринути у Вашій уяві.

— Як здефініювати точно слово «самовсилення», так як воно вживається в нашій методі?

Самовсилення — це акція спрямована на зародження думки в нашому мозку і затримання її напостійно.

— Який може бути вислід постійного затримання думки в нашому мозку?

Задержуючи напостійно думку в нашому мозку, ми даємо їй особливу силу, що дозволяє нам змінити нашу життєву настанову, наш спосіб підходу до проблем і штовхає нас до дії в гармонії з цією настановою.

— Чи довго треба чекати на наслідки самовсилення?

Доволі довго, найменше 15 днів; більш загально, один до двох місяців. Треба головно мати терпеливість для того, щоб кожний поступ скріпився, так як після зламання ноги треба вичекати на зріст і не можна зразу, після ствердження зросту, знова ходити. Зрештою, що вже представляє собою два місяці в людському житті. — Ніщо. Але великою річчю, є набути кожних два місяці одну нову позитивну прикмету. Тоді можна б скоро досягнути досконалости.

— Який є засяг самовсилення? Що воно може, а що не може?

Поперше, згідно з дефініцією, себевмовлювання діє тільки на нас самих. Воно не зробить Петра більш симпатичним супроти нас; воно не підвищить курсу акцій в нашому партфелі. Однак воно може посередньо визначити лінію нашої поведінки, що приневолить Петра бути супроти нас ввічливішим; воно може наділити нас холоднокровністю, що буде для нас незвичайно цінною річчю в різних ситуаціях, де треба видержки. Відтак, що торкається нашої власної особи, то не треба думати, що самовсилення матиме необмежену силу. Нам відомий випадок з одною жінкою, що була хвора на рака. Боячись операції, вона задумала лікуватись автосуґестією; коли ж вона вкінці була змушена рішитись піти до лікаря, було вже за пізно. Операція не могла вже помогти й вона до трьох місяців померла.

Це головно в площині почуттів, там де йдеться про переживання, самовсилення проявляє свою суверенну силу. Підставою нашої сильної волі є наші почуття. За посередництвом почуттів і сильної волі самовсилення матиме рішаючий вплив на всі інші акти.

— Як практично можемо ввести в дію самовсилення?

Переходячи біля книгарні, ми звернули увагу на назву одної книжки: «Сто способів приготування бараболі». Не менше маємо способів використання самовсилення. На який з них має впасти наш вибір? Все залежить від уподобання, чи темпераменту кожного з нас. Можна однак зачислити до найуспішніших способів прийняття одної формули самовсилення.

— Яка ж має бути формулка в моєму випадку?

Багато з Вас будуть заклопотані прийняттям формулки, мимо докладних приписів в тексті наших лекцій. Це не тому, що це дуже скопліковане, але радше тому, що це за просте. Ми хочемо, щоб Ви наткнулись на ці неіснуючі труднощі і тому вкажемо на декілька можливих зразків. Запам'ятайте однак раз на завжди, що найбільш влучними формулками будуть ті, що Ви їх зложите самі, власними словами і власним способом вислову.

Куе приписував своїм учням формулку: «Кожного дня, в кожному відношенні я йду від кращого до кращого». Ця формулка є добра, проте не чітка. Чіткі формулки є завжди більш продуктивні. Для скріплення Вашої сили волі Ви

можете повторювати: «Я маю кожного дня сильнішу волю; з-дня-на-день я виявляю більше завзяття в моїй праці».

— Як можна застосувати самовсилення через поставу?

Постійним гранням ролі можна ввійти остаточно в шкіру свого персонажу. Якщо від досвідка до ночі Ви говорите і дієте як особа певна себе, Ви скоро виявите довір'я в свою непохитність, бо створите в собі нові привички і нові рефлекси.

Чи мало людей вважають себе більш злобними ніж інші. Вони кажуть: «Автосуґестія? Я в це не вірю». Вони мають рацію, якщо вони під автосуґестією розуміють чисте перемелювання того самого, де думка кінець-кінцем зникає. Але хай спробують застосувати автосуґестію через поставу; вони не зможуть тоді заперечити її вартости.

— Що розуміти під реченням з попередньої лекції: «Уявити собі особу, якою хочу бути?».

Нічого трудного. Тут також не треба шукати «кістки в молоці». Ви напевно знаєте когось, що його прикмети викликають в вас подив. Зробіть собі з нього свій зразок. Носіть в собі його живий образ, закріплений у Вашому мозку. Все коли зустрічаєтеся з труднощами, спитайте себе, що на Вашому місці зробила б та особа, яку Ви хочете наслідувати.

Для цього не треба вибирати зразок з-поміж великих людей античного світу. Візьміть його з дійсности й виберіть його на власну міру. Ви чули напевно багато про вартість прикладу; підкоріть собі його силу для себе.

III.

ЯК ПОБОРОТИ НЕСМІЛИВІСТЬ?

В житті можна зустрінути чимало дурнів, однак ледве чи між ними можна знайти несміливих. Дуже часто можна зустріти в житті інших урядників, яких особовість є на низькому культурному рівні, але вони приходять з вимогами застосувати їх кращу методу праці в підприємстві; в цих людей можна завважити таку саму певність, як в амбасадорів держав.

Несміливість не є показником дійсної нижчости; навпаки, вона є часто властива особам з витонченою і розвитою духовістю, які одначе занадто себе обтяжують.

Це що ви знаєте про середники для осягнення спокою і самовсилення повинно повністю вистачити Вам для легкого подолання цієї хиби. Однак несміливість, це хвороба так розповсюджена, що ми вважали за конечне присьвятити їй окрему лекцію. Тут будемо мати прекрасну нагоду провірити свої знання з попередніх розділів.

Подаємо малий покажчик, в якому знайдете певний і остаточний лік для своєї несміливости:

1. Пильна практика наших лекцій про віддихання дасть Вам більше рівноваги в кожній хвилині дня. Одначе зокрема є вказаним повторити цю гімнастику легенів перед стрічою з особою, яка робить на Вас враження.

2. Практикуйте відповідні вправи самовсилення протягом кількох тижнів, аж доки не осягнете твердого висліду; повторяйте їх перед кожним новим досвідом рівночасно з вправами віддихання.

3. Дбайте про свій зовнішній вигляд. При тому не потрібно відзначатися чимось особливим, тільки треба вважати, щоб все було в найкращому порядку, щоб не викликало у Вас почуття упокорення.

4. Прибирайте впевнену поставу коли знаходитесь самі, або з людиною, що не викликає у Вас несміливости (Ваші добрі приятелі, Ваші знайомі). В цей спосіб Ви набудете благородних привичок.

5. Не думайте ніколи про свої колишні невдачі і про риск в майбутньому. Думайте тільки про те, що маєте сказати, про те, що можете робити; забувайте про себе в дії, а вона визволить Вас.

Завдання: Зложіть собі список осіб, які викликають у Вас почуття несміливости. Дотепер Ви намагались їх уникнути; тепер старайтеся методично їх зустрічати, спочатку тих, які найменше Вас хвилюють, відтак постепенно тих, що Вас хвилюють найміцніше і намагайтесь почуватись свобідно в їх присутності.

Поступайте поволі і не бійтеся кроків поскільки це буде потрібно, щоб остаточно затріюмфувати перед одними чи другими.

Це не повинно Вас здержати перед приступленням до наступного розділу за один місяць.

Гри й забави

„Нічна варта“

Учасників: 10—40. Грище: 20 кроків у квадраті.

Один або два учасники із зав'язаними очима стають на варті. Один з відділення 10—20 кроків підходить, або підповзує до вартових. Коли вартовий почує шелест і вкаже рукою точний напрям, тоді учасник відходить. Побідили вартові, коли не допустять до себе ні одного «противника», або програли, коли щонайменше один діткне їх рукою. Всі учасники гри мусять заховати цілковиту тишину. Підходять і відходять учасники вказані суддею.

Д. ЧУБ

„Ні зле, ні добре“

Сценічна картина-жарт із шкільного життя.

(З протилежних боків на сцену вибігає одна школярка з лівого боку, а друга — з правого. Весело, підстрибуючи і сміючись, вони вітаються).

ГАЛЯ: Добрий день, Марійко! (сенсаційно): А ми сьогодні диктат писали!

МАРІЙКА: (здивовано). Диктат? (сплескуючи руками). О, це дуже зле!

ГАЛЯ: О, не дуже то й зле! (хвалькувато). Я не зробила жодної помилки!

МАРІЙКА: (здивовано). Жодної помилки? (захоплено). О, це дуже добре!

ГАЛЯ: Та не дуже то й добре, бо я не знала, як писати слово «дзиґа» в давальному відмінку, і заглянула до сусідки, а пані вчителька побачила...

МАРІЙКА: Побачила? О, це дуже зле!

ГАЛЯ: Та не дуже то й зле... бо хоч пані вчителька мені й записала про це в щоденник, я гарненько ґумочкою витерла...

МАРІЙКА: Витерла! О, це дуже добре!

ГАЛЯ: Та не дуже то й добре, бо тато, як підписував щоденник, подивився і схопив мене за руку...

МАРІЙКА: (залякано). Схопив!? О, це дуже зле!

ГАЛЯ: Та не дуже то й зле, бо він схопив мене за руку і запитав, чи я буду ще так робити. І я сказала, що ніколи... ніколи... ніколи... І він мені простив.

МАРІЙКА: Простив! (радіючи, підстрибуючи й б'ючи в долоні). О, це дуже добре! (обидві сміються).

МАРІЙКА: (після малої павзи). Коли так, то біжімо, Галю, до Христини, щоб їй це розказати!

ГАЛЯ: Тільки біжімо наввипередки! (вибігають за лаштунки).

(«Веселка», червень 1955).

Хто знає більше слів?

Це гра сидяча. Учасники мають мати папір і олівці.

1. Написати довге слово, нпр. «ПЕРЕЯСЛАВ».

2. Творити з літер того слова іменники (не вільно творити слова з двома «а», коли в слові є лишень одне, чи з двома «р», коли є лише одне «р», і т. д.). Напр., зі слова «Переяслав» можна творити слова: вал, яр, пес, лев, ясла, вепр, і т. д.

3. Дати обмежений час, напр., 10 хвилин. Тоді хтось один читає свої слова, а всі інші скреслюють в себе ті слова, якщо їх мають.

4. Другий читає, — інші скреслюють у себе такі слова, які якраз читаються.

5. Виграє той, хто: а) або мав найбільше слів,
б) або має найбільше нескреслених слів.

В цій грі — раз можна писати самі іменники, то знову дієслова. Діти збагачують тим свою мову і роблять граматичні вправи.

Ця гра надається для дітей від 10 років вгору.

ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА

ЖУРНАЛ ВИХОВНИКІВ ЮНАЦТВА СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Рік VIII | Серпень-жовтень 1961 р. | Ч. 7-8 (26-27)

ЗМІСТ:

Стор.

На допомогу Виховникам 98

Проблеми виховання

Е. ЖАРСЬКИЙ: Виховні цілі (закінчення з поперед. числа) . . 99

Б. Ст.: Із гутірок на виховні теми 102

З. САГАН: За новий підхід до молоді 105

Богдан СТЕБЕЛЬСЬКИЙ: Про опортунізм у методах виховання . 111

Для читання і гутірок

М. ЛОМАЦЬКИЙ: З історії нашого Поділля. Поділля — батьківщина Морозенка 114

Фрагмент з життя Української Повстанської Армії . . . 116

Олена ЗАКЛИНСЬКА: У вирій 117

Удосконалення виховання

Д-р П-х: Підстави духового здоров'я (продовження з чч. 5 і 6) . . 118

«ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА» видає для внутрішнього вжитку виховників Юнацтва Спілки Української Молоді, Центральна Виховна Рада при ЦУ СУМ-у

Головний і відповідальний редактор: проф. З. Б. Саган.

Адреса Редакції: «Zapysky Wychownyka», 562 Genesee St., Buffalo 4, N.Y. USA.

Адреса Адміністрації: 72 Bd. Charlemagne, Bruxelles IV, Belgique.

На допомогу Виховникам

Цими днями появиться довго очікуваний «Правильник Юнацтва СУМ», що хоч формально був прийнятий VI-тим Конгресом СУМ в 1958 р., вміжчасі підляг перередаґуванню і значним допэвненням, що й спричинило більш як трирічну затримку у випуску. Не будемо тут вичисляти всіх перипетій, які супроводжали появу цього видання, а тільки скажемо, що зміст і форма Правильника були предметом довгих дебат, спорів і праці, які вкінці довели до остаточного висліду — друкованої книжки.

Центральна Управа СУМ поручає цю книжку в першу чергу всім виховникам, а відтак усьому старшому юнацтву, поскільки виховники мусять знати в першу чергу, як виглядає система виховання в СУМ-і, в цілості і в подробицях, а старше юнацтво, тобто майбутні впорядники і виховники мають в свою чергу подбати про засвоєння відомостей з тієї ділянки. Цей підручник потрібний також і молодшому юнацтву, бо там є зібрані відомості про організаційну структуру, закони юнацтва та іспитові вимоги про які вони мусять знати, підготовляючись до приписаних іспитів. Треба отже подбати, щоб ця основна книга в нашій виховній системі була доведена до кожної найменшої клітини Ю СУМ-у, а також, щоб кожний юнак і юначка були власниками Правильника.

Наявність Правильника має зосередити всю увагу нашої організаційної мережі на докладне і беззастережне введення його в життя. Почавши від переформування найнижчих клітин юнацтва — роїв, аж до оформлення повних відділів, треба всю цю працю провести в якнайкоротшому часі. В парі з тим членство Ю СУМ-у має бути упорядковане згідно з вимогами Правильника, тобто щодо віку і пройденого вишколу. Дальші зайняття в Ю СУМ-і мають проходити стисло за вказівками поданими в цьому підручнику. Очевидно, що вся ця праця мусить проходити систематично, щоб не викликати завеликого замішання, але цього треба з великою точністю допильнувати. Дуже часто зле зроблений початок відбивається на пізнішій праці, а помилки важко справляти. Тому заки приступити до повної реорганізації Юнацтва, потрібно в першу чергу основно простудіювати і обговорити зміст Правильника самими виховниками і відповідальними керівниками осередків. Відтак скласти докладний плян переставлення, як самої структури, так і діяльности, щоб далі можна було приступити до систематичної праці в клітинах.

У випадку за-малої кількости виховників, що могли б займатись кожною клітиною зокрема, треба подбати про мобілізацію нових сил навіть з-поза СУМ-у. При помочі Правильника вони зможуть увійти в виховну систему СУМ-у і згодом стати кваліфікованими виховниками. Про це повинні подбати дотеперішні виховники й виховниці нашого Юнацтва, що досі дали доказ стійкости, любови до виховної справи і сильної волі до поборення труднощів.

До помочі у виховній праці треба також включити старших юнаків і юначок, іменуючи їх кандидатами на впорядників, а згодом, по складенні відповідних іспитів, на впорядників 1-го ступеня.

«Записки Виховника» служитимуть і надалі конкретним матеріялом для улегшення виховної праці виховникам, достосовуючи свій зміст до виховної програми і вимог Правильника.

Всі інші видання ЦУ СУМ будуть в майбутньому спрямовані в тому ж напрямі. Таким чином праця виховників буде значно улегшена, а Юнацтво одержить поважний стимул до праці над собою.

Щоб визначені тут завдання могли бути успішно реалізовані, необхідно тісної співпраці виховників з сумівськими виданнями, а зокрема з «Записками Виховника», що є їх журналом. Особливо дуже важним моментом у цій співпраці є обмін спостережень і досвіду з періоду впроваджування в життя Правильника. Редакція «З. В.» зможе своєчасно реаґувати на порушувані питання та служити порадою в наладнанні праці. Чим тіснішою буде ця співпраця, тим успішніше проходитиме виховний процес серед довіреного нам юнацтва, тим краще забезпечимо майбутнє Спілки Української Молоді, а в парі з тим і української справи.

О. Коваль, Голова ЦУ СУМ

Е. ЖАРСЬКИЙ

Виховні цілі

(Закінчення з попереднього числа)

Якою ж повинна бути воля?

Наторп відрізняє три розвиткові ступені волі: імпульсивну, свобідну — що свобідно вибирає собі спосіб поступування, і розумову, свідомо спрямовану на — в кантівському дусі подумані — ідеї та етичні цілі. Кожному з тих ступенів волі відповідає окрема чеснота: розумній волі — правда, свобідній волі — моральна відвага, імпульсивній — чистота, або поміркованість. Завершенням, наче надбудовою, тих чеснот є — як у Платона — чеснота справедливости, яка доводить до гармонії всі інші чесноти.

Щоб добитися вищих ступенів волі і відповідаючих їм чеснот — людина мусить духово розвиватися. Та духовий розвиток є неможливий в ізоляції від суспільности. «Людина стається людиною тільки в людській спільноті. Можна б собі уявити, що сталося б з нею, якщо б вона виростала поза людським суспільством».

Проте соціяльна педагогіка не є для Наторпа частиною виховання, — вона є цілим вихованням і щойно в її межах можуть бути узгляднені індивідуальні потреби вихованка. Ціллю виховання є зробити вихованка здібним для цього, щоб міг брати участь у будові людської суспільности. А що всіляка людська суспільність є спрямована на вищі ідеї, цілі й повинності, то й одиниця людська, будуючи суспільність, бере участь у житті світа повинностей і причинюється до щораз то глибшого проникання цього світу в життя людської суспільности. Ціллю виховання є усуспільнення, а через те й уморальнення цілого життя якогось народу

Соціялізм Наторпа на початку XX сторіччя був ще дуже виїмковим явищем. Але з бігом часу ситуація змінилася докорінно, що бачимо доволі виразно після 1-ої світової війни. Визначним представником соціялізму в 1920-их і наступних роках стає **Джйованні Джентіль,** міністер освіти в Італії та реформатор італійського шкільництва у фашистівському дусі.

Як і в Наторпа, так і в Джентіля, основою його міркування є певні філософічні заложення. Але коли в Наторпа переважили впливи Канта й Плятона — тоді філософічний ідеалізм Джентіля виводиться у прямій лінії від Ґеґеля. Інтересуючися проблемами розвитку культури, головно національної культури, Джентіль, як і Ґеґель, добачує прояви універсальної духовости у людській особовості, національній та вселюдській культурі. Оригінальність Джентіля й цілої групи італійських неоґеґелістів полягає на акцентуванні двох моментів: активности й національности. Джентіль, як і Бенедетто Кроче, зве свій ідеалізм актуальним. Його актуальність полягає в тому, що за дійсність вважається не те, що вже створив універсальний дух, отже культурні добра, але сам процес дії, саме творення. Цей процес творить саму культуру, цей процес творить також і суть народу. Завданням виховання є довести до того, щоб молодь саме переживала це духове перетворення, і тим способом почала споюватися в одну цілість з своїм народом, звселюдською культурою, а за їх посередництвом з універсальним духом.

РОЗЧЛЕНУВАННЯ СУСПІЛЬСТВА

Якщо на початку біжучого століття як соціологи, так і соціяльні педагоги під терміном «суспільність» розуміли якусь велику й дуже скомпліковану суспільну групу, то вже в пізніших десятиліттях мали на думці комплекс суспільних груп, зосереджених кругом чи то суспільної кляси, чи то кругом народу, чи держави. У зв'язку з тим в соціяльній педагогіці можемо відрізнити три головні напрями: клясовий, національний, державний.

Клясу, до того робітничу клясу, як об'єкт виховання — пропаґує педагогіка соціялізму й комунізму (в Австрії — Макс Адлер, у Франції — Людвік Зоретті, в Німеччині — Отто Рілле, Гайнріх Шульце, в Росії — плеяда партійників, з Крупскою, Блонським, Шульгином і ін. на чолі). Але перепоєність партійним

догматизмом зводить в них педагогіку до політичного знаряддя партії. Деколи сама утопійність цілей освячує жорстоку безоглядність метод, що найбільш яскраво бачимо в СССР, найбільшій тюрмі народів.

НАЦІЯ — НАЙВИЩА ЦІЛЬ

Не диво, що поневолені народи — як раніше, так і тепер — головну увагу звернули на національне виховання, яке в нашій спільноті відограє домінуючу ролю і з повною рішучістю протиставиться клясовій педагогіці в переконанні, що виховання повинно бути лучником усіх шарів української спільноти, зате ніколи не може бути чинником, що її розділює. Саме народ, нація, а не суспільна кляса чи держава є носієм і творцем культури. Головне завдання виховання — це виправлювання національних хиб, розвиток позитивних прикмет, споєння цілого народу довкруги ідеї свободи і незалежности, підготова до збройного чину.

На Заході представники вчорашньої національної педагогіки добившись цілі протиставили їй державне виховання в дусі скрайно шовіністичнім; тепер уже не самий народ, але однородна держава стаються головною ціллю виховання. Приміром цього може бути Польща.

ДЕРЖАВА — ЦІЛЛЮ ВИХОВАННЯ

У таких підходах до виховних питань заакцентовано велику вагу партійної ідеології, а саме виховання стало допоміжним знаряддям уряду, звичайно одної партії, — яка не могла ніколи стерпіти критики свого поступування, вимог, заряджень. Про те сам факт існування держави чи держав, з різнорядним складом суспільних чи національних груп, з їхніми різними інтересами, змаганнями і т. ін. — вже нераз в раніших епохах був предметом теоретичних розважань над цілями виховання в такому витворі, як «держава». У 20 ст. ці питання порушує один з найчільніших представників **державної педагогіки,** німець **Ґеорґ Кершенштайнер,** праці якого заважили на більшості чужих і наших педагогів.

Кершенштайнер вважає, що такі суб'єктивні добра як індивідуальність, особовість є надто мінливі, щоб можна їх було визнати ціллю виховання. Треба шукати чогось більш об'єктивного, більш могучого понад людські одиниці і понад мінливість їх суб'єктивних думок. Найбільшим з таких зовнішніх дібр є саме держава. Для К. школи мають виховувати придатних державі громадян; на тому полягає їхнє головне завдання.

Але К. здавав собі ясно справу з того, що кожна держава має багато недостачі хиб, та що понад державою існує світ найвищих ідей добра, правди краси. Тому й К. був далеким від того, щоб так беззастережно покланятися державі, а тим більше урядові. Для К. держава є найвищим добром тому, що є засобом розвитку культури. Тільки серед правного порядку, що його стереже держава, може розвиватися культура; і саме це надає державі таку високу вартість. Але не кожна держава має її; вона є прикметою тільки держави, культури й права. І тільки таку державу К. вважав ціллю виховання.

СПРОБИ ПОГОДЖЕННЯ

Такі яркі скрайності у підході до проблеми виховання: одиниця чи суспільність, не могли вдоволити всіх педагогів. Деякі з них намагалися погодити з собою зазначені суперечності, або їх перемогти. До таких педагогів, що намагалися погодити суперечності, треба зачислити **Отто Вільмана** і **Вільгельма Райна.** На їхню думку виховання особовості мусить лучитися з суспільним вихованням, знов же суспільне виховання не може відбуватися без узгляднення індивідуальних прикмет та потреб, не може вирікатися виховання особовости. Це знов доводить їх до висновку, що питання цілі виховання: одиниця чи суспільність не виключають одна одної, але себе доповнюють. Такий підхід доволі поважно злагіднив існуючі раніш антагонізми між приклонниками обох таборів, що привело до наближення тих двох підходів та приблизного устійнення загальних напрямних виховання. Яскраво це можна запримітити в педагогічній думці у США; довготриваючий і доволі гострий спір між двома напрямками розглядала окрема комісія, покликана в 1924 р. через «Нашенел сосаєті фор ди стаді оф едюкейшен», в склад якої ввійшло 12 визначних професорів педагогіки різних американських університетів, представників обох напрямків. У висліді дворічної виміни думок ця контроверсія вирівнялась до цієї міри, що комісія одноголосно прийняла тези, які в компромісовій формі узгляднюють оба підходи. В одній резолюції під-

креслено «суспільну природу людської одиниці, яка стається індивідуальністю в найкращому цього слова значенні тільки через участь у суспільному житті. Виростає вона на індивідуальність, присвоюючи собі розвинені у суспільності способи поступування. Тому й дуже важним є, щоб одиниця брала живу участь у суспільному житті».

ПЕДАГОГІКА КУЛЬТУРИ

Перемогти цей застарілий спір намагається т. зв. **педагогіка культури;** цей напрям постав у Німеччині й виводиться з дослідів над культурою, переведених **Вільгельмом Дільтеєм,** філософами т. зв. південно-західньої неокантської школи (В. Віндельбанд, Г. Рікерт) та від **Ґ. Зімля.** Головними представниками цього напряму є: в пізнішому етапі своєї творчости Ґ. Кершенштайнер, Е. Шпранґер, Т. Літт і інші.

Для педагогів культури ціллю виховання є саме культура. Під культурою розуміють вони не тільки вже витворені культурні добра, але духовий процес, що відбувається на підложжі тих дібр. На цей процес складаються: 1) зрозуміння й уживання готових культурних дібр, 2) витворення нових культурних дібр, 3) формування нових поколінь на існуючій культурі для активної та творчої в ній участи. Цей складний процес є саме тим безнастанним зусиллям, яке змагає до реалізування найвищих вартостей в людських творах і ділах. Релігійні, моральні, пізнавальні, етичні, а то й економічні ідеали є наче невичерпними завданнями, що побуджують ціле людство культурної праці. Зате спосіб їх здійснення в культурних добрах і самі культурні добра все носять на собі п'ятно історичної епохи, народу, в яких росте одиниця. Тому в культурі стоплюються в одну живу цілість універсальні моменти з індивідуальними.

З точки погляду педагогіки культури — виховання є реалізуванням культури в людських одиницях, що розвиваються. Проникають тут два світи і — зростаючись — витворюють нову людську особовість. Одним з тих світів є культура, другим індивідуальність вихованка. Глибоко присвоювана культура **формує** вихованка, духово **творить** з нього людину даної епохи, членом свого народу, впроваджує в круг загальнолюдських вартостей. Це наче своєрідна взаємна асиміляція культурою вихованка й вихованком — культуру. Коли культурні впливи будуть так глибоко присвоєні, що врешті стануть особистим скарбом людини, тоді закрашуються вони його індивідуальністю, стаються його власною культурою. Вислідом виховання є культура одиниці.

Ці думки основників педагогіки культури поширив Кершенштайнер, головною заслугою якого є **аналіза процесу формування.** Цей процес є для нього дороблюванням власної духової структури на витворених уже культурних добрах. Конечно потрібною при цьому умовою є, щоб було духове посвоячення між індивідуальністю, що формується, а структурою тих культурних дібр, на яких має він формуватися. Це й є основна аксіома процесу формування.

При такому підході до процесу формування, як і в його висліді універсальні моменти зростаються в одну цілість з індивідуальними. Педагогіка культури не обмежується до одних чи других моментів, як це робила індивідуалістична чи соціяльна педагогіка. Сполучаючи у собі те, що в одній чи другій було справді найбільш вартісним доробітком, педагогіка культури розглядає проблеми одиниці й суспільності з вищої точки зору. У ній ці суперечності дійшли до синтези.

Деяким педагогам культури влегшила таку синтезу ідея спільноти, під якою розуміють таку суспільну групу, члени якої є пов'язані з собою різними моральними вузлами в одну духову цілість. Схільнотою життя є родина. Спільнотою забави й праці — товариська група. Моральна атмосфера спільноти проникає одиницю, поглощує її у себе, передає їй розвиткові збудники. На цьому й основується глибокий виховний вплив родини, чи таких молодечих організацій як СУМ.

ВИСНОВКИ

Цей короткий — далеко невичерпний — нарис виховних цілей доводить нас до висновку, що з виховної точки зору, тільки через аналізу людини в спільноті можемо зрозуміти окрему людину й що справжнім, основним виховником є вартості національної культури.

У нашій спільноті щораз то більше виявляється журба про те, щоб з молоді виросли одиниці, що зуміють не лиш задержати життя й існування своєї громади на осягненому вже рівні, але й запевнити їй і дальший розвиток, даль-

ший поступ вперед, а не оставання позаду. Щоб добитися цього — замало ще бути членом своєї організації, своєї національної спільноти, треба ще бути творчим та самостійним її членом. Тимто й СУМ кладе великий натиск на виховання сильної духом і тілом молоді, з якої виросли б т в о р ч і, активні й самостійні її члени.

Велика кількість цінних і різнородних культурних дібр, що їх придбав український народ продовж довгих сторіч — це першорядні чинники виховання характерів, тривала основа **формування особовости,** безнастанне джерело черпання духової поживи для розвитку і закріплення психічно-інтелектуальних, релігійно-моральних, естетичних, суспільних, національно-державних прикмет. Цей спільний духовий корм має сцементувати всю молодь в одну свідому громаду, має забезпечити тягліть і споєність у дальших діях, має постійно підіймати на висоти ідеалу сильного характером, свідомого і пожиточного громадянина — УКРАЇНЦЯ. Збудований в душах молоді спільний фундамент почувань, думок і змагань — дозволить краще пізнати й розуміти один одного, краще співдіяти тоді, коли цього буде вимагати добро народу й держави.

Тимто й нашою ціллю є: з'єднати в одну й гармонійну, живу й постійно розвиваючуся духову цілість двох чинників, що ними є з одного боку — високовартісні й при тому різнородні культурні добра та світлі традиції українського народу, а з другого — присвоююча їх собі зі зростаючою дозою активности й творчості українська молодь, націхована індивідуальністю, що на цій цілості вибиває своє виразне п'ятно, для добра українського н а р о д у й д е р ж а в и.

ЗІСТАВЛЕННЯ

А) В и х о в а н н я — це свідомо виконувані і в певному напрямі спрямовані дії, для досягнення певної наміченої цілі.

Б) Ц і л і виховання — бувають різні, як напр.:
   а) релігійно-моральні ідеали;
   б) одиниця (сама для себе) — виховання не повинно приглушувати природної індивідуальности дитини (індивідуалістична педагогіка), одиниця виховання особовости, тобто духової структури, ушляхетненої і згармонізованої довготривалими впливами культури і витривалою працею над собою (персоналістична педагогіка);
   в) суспільність — нація — держава (суспільна, національна, державна педагогіка);
   г) культура (педагогіка культури).

В) Виховна ціль української спільноти — з'єднати в одну гармонійну цілість високовартісні культурні добра та світлі традиції українського народу з активною й творчою українською, сильною духом і тілом, молоддю для добра українського н а р о д у й с а м о с т і й н о ї д е р ж а в и.

Б. Ст.

Із гутірок на виховні теми

В С Т У П

Проблема виховання чи не найважливіша поблема суспільного життя людини, бо, властиво, від виховання залежить суспільство. Правда, обличчя суспільности формується поволі, але роля виховання в цьому формуванні, зокрема, коли мова про свідоме формування обличчя суспільности — одна з найважливіших.

Саме тому в бюджетах держав найвищі суми розходування поруч охорони держави, її озброєння, призначується на розбудову шкіл, на виховні інституції, організації, що мають почесне і відповідальне завдання в боротьбі за якість людини, а з нею за якість цілої спільноти.

Об'єктивно кажучи, і не вглядаючись в зміст, що його несе виховання твердимо, що немає сьогодні суспільности, а в ній різних суспільних груп, які б не вважали своїм найосновнішим обов'язком віддати справам виховання належну увагу. Це розуміють однаково добре державні мужі усіх країн світу, не зважаючи на їх світогляд та державний устрій їх країн. Особливо, коли сьогодні, крім інтересів різних держав у їх політичних відношеннях між собою, ці інтереси пов'язані світоглядовими приматами, індивідуальними шляхами розвитку народів,отже державних устроїв і культур.

Не належимо до народів, що мають свою власну державу, виховання якої можна було б назвати національним вихованням. Те, що називає себе УССР і диспонує великими виховними апаратами в життю укркаїнського народу, відіграє найбільш негативне діяння на думання і відчування цілих сучасних поколінь нашого народу, бо деправує духову самобутність українців, виплекану віками національного виховання у формі звичаїв і традицій.

Власне УССР — це організація окупантів, що всі засоби виховання приміняли для протилежних нашим ідеалам української людини цілям. Все, що там пляновано в ділянці виховання, прямує до деґенерації вроджених притаманностей українського народу в його духовому житті та до нищення набутих вартостей життя національних традицій культури.

Хоч на еміґрації є інший стан, проте обставини, в яких відбувається розвиток молодих поколінь українців поза батьківщиною, для української спільноти — не є менше грізний.

На чужині українська еміґрація опинилася в нових умовинах соціяльного та культурного побуту, чужого українцям мовою, традиціями та культурою. Вміти інтеґруватись, акліматизуватись суспільно і рівночасно залишитись культурно та національно собою було питанням не лише набуття нового досвіду, але, що головніше, і с н у в а т и і те існування продовжувати.

Продовжувати існування національної спільноти — означає передавати його з покоління в покоління. Це значить, передавати його в таких формах, що, не зважаючи на певні соціяльно-побутові переміни, як вислід співдіяння національних груп, в одній державній організації, це покоління задержало б напостійно ті властивості національної групи, що її такою уважають в здорових багатонаціональних державок.

Взявши, як приклад, Канаду, ми стверджуємо декілька національних спільнот, що такі форми знайшли і навчилися при їх допомозі не тільки продовжувати себе в ряді поколінь, але плекати ними характер цілої спільноти, визначений культурою та історією понад час поколінь і простір їх поселення.

Посилаючись на примір французів і жидів, мусимо вказати на головний фактор формування спільноти — на в и х о в а н н я, на їх головні чинники: релігію, школу, організації і родинний дім. Обі ці національні групи в канадійській суспільності розвинули такі форми національного виховання, що їхній розвиток є забезпечений. Мало того, французи і жиди впливають на скріплення цілої канадійської суспільности, на всеканадійську культуру.

Інші національні спільноти, що не займають суцільної території як французи, або не мають історичного провіреного досвіду життя в діяспорі як жиди, платять, втратою біологічної субстанції спільноти, а не рідко духового обличчя її як цілости. Належимо до такої спільноти, що понесла вже свої втрати, зокрема на терені Америки, але й рівночасно здобула певний, дорого окуплений досвід, який треба постійно збагачувати досвідом інших народів, що багатші на нього, і розбудувати такі форми існування та продовжування нашого духового життя спільноти, яке не тільки вдержувало б її існування поза межами України, але мало б корисний вплив на цілісний розвиток української нації.

Подібно як в Канаді, поруч британських національних спільнот, в Америці зарисовуються контури національної спільноти ірляндців, та жидів, навіть німців, еспанців, італійців чи поляків і українців. Причини для цього різні. Крім згаданих раніше (відносно французів і жидів у Канаді), можна зачислити релігійну відрубність, досвід життя в діяспорі, католицьку релігію і впершу чергу іммунітет ірляндського народу на всі форми асиміляції англосаксонським елементом, що витворився у висліді історичних процесів народів Великої Британії. Всі інші національні спільноти, що стрінулися на теренах Північної Америки, прийшли в своїх перших нашаруваннях як тимчасова заробітчанська еміґрація. Посилена новими наверствуваннями еміґрація, вже політичного характеру, в наслідок двох світових воєн, основних змін в тих спільнотах не впровадила, хоч би з тієї причини, що характер спільнот і їх інтеґрація в нових країнах формується на довшому відтинкові часу та в прорізі більшого числа поколінь, як це може ілюструвати еміґрація народів центральної і східної частини Европи.

Уживаючи термін національна спільнота, ми є свідомі, що цей термін не відповідає англосаксонському поняттю державної приналежности, а скоріше, хоч в обширнішому понятті, поняттю етнічної групи в державній структурі країни. І не тільки справа в уживанню правильного терміну і визначення його змісту. Справа тут в основному питанні виховання і то навіть індивідуального виховання, яке ніколи не може бути повним і якісним, коли людину, її життя, її

вартість та життєве призначення вилучувати від соціяльного її пов'язання з цілою спільнотою, тобто забувати про факт, що життя людини без зв'язку з спільнотою не існує. Це забувати факт, що спільнота — це ніякий механічний зліпок одиниць, але природний організм, у якому одиниця є самостійною, що виконує на благо організму, різну і не однакового значення функцію.

Стверджуючи цей факт, робимо висновок: акцент індивідуального виховання, який перенаголошується у вихованні молоді на цьому континенті в ізоляції, або в калейдоскопі національного підґрунтя як спільноти, мусимо виповнити змістом людини, як соціяльної істоти, що повно розвивається і всебічно виявляється і найбільше творчо в спільноті і для спільноти. Тільки така людина є здібна набути християнський світогляд, що потрапить любов'ю до ближнього піднятись понад самолюбство, що цілі індивідуального життя і творчости вміє виявити для добра спільноти.

Тому можемо твердити, що соціяльне виховання індивідуальности щораз більше зацікавлює однаково як і національні спільноти, так і відповідальні чинники за цілу суспільність окремих, багатонаціональних держав.

Проблема виховання заторкує нас усіх. Зокрема в умовинах нашого нового поселення. Бо тут вона вже давно перестала бути для нас справою учителів. Вона в такій мірі, або й в ще більшій, є проблемою батьків і дуже важливою проблемою цілої національної спільноти.

Дитина — це не кусень дерева, що його може зіпсути різьбар. Дитина — не папір, що на ньому може хтось вчитись писати, й наробивши на ньому помилок, викинути до коша, щоб посягнути по інший. Дитина — навіть не хворий пацієнт, що на ньому лікар може робити досліди, бо пацієнтові лишилось кілька днів жити і він, на благо людства, посвятив себе, своє тіло, на експонат для експериментів.

А все ж таки життя своїми щоденними проблемами так абсорбує і вчителя і батька і суспільність, що проблема виховання як цілість, у повному своєму образі рідко появляється перед нашим оком. Виринають врядигоди відірвані голоси учителів, відізветься від часу до часу батько, десь появиться якась стаття виховника молодечої організації, або громадянина, що стверджує факти, заломлює руки, або волає голосом вопіющого.

Коли б ми могли намалювати образ стану нашої виховної проблематики, що заіснував в наших обставинах, ми, здається, замість виразного пляну, замість упорядкованих поглядів на методи виховання, на кадри виховників, про умови праці в наших обставинах, замість образу цілости, ми мусіли б показати калейдоскоп людей, ідей і більше або менше організованих форм, що постійно міняються, переорієнтовуються, достосовуються до мінливих обставин.

На мінливість цього калейдоскопу нашої виховної проблематики впливає той факт, що про виховні проблеми говорять і фахівці, і профани, і аматори, що говорять теоретики, які не знають нових умовин виховання, і практики, що знають прекрасно умовини, але не мають ніякої теоретичної освіти, що виховники молодечих організацій міняються постійно і не мають можливости глибше вростати в виховні проблеми. На мінливість і брак якоїсь систематики впливає той основний факт, що світ який ми принесли в нашій уяві, в нашому світогляді, і нашій першій дійсності не покривається з тим світом, що ми його починаємо дотикати, пізнавати та уявляти його форми в нових обставинах.

Цей стан не належить до такого, щоб його можна було промовчувати, або, щоб таким його залишити на долю припадків. Бо яку б ми теорію виховання не примінили чи ту, що її плекають окупанти в Україні, що «учитель інженер душі», чи ту теорію, що панує на цьому континенті, що дитина, кожна дитина однаково «біла карта — незаписаний кусок паперу», який учитель має записати вихованням, що в суті відповідає першій теорії, чи візьмемо третю, яка в дитині визнає вроджені рами розвитку і спадкові тенденції її характеру, що їх учитель має спрямовувати до найкращого розвитку, — в кожному випадку, яку б теорію виховання ми не визнавали б, мусимо пам'ятати:

«Дитина — це не кусень дерева, що може зіпсувати різьбар, ані натягнуте полотно, що його збирається закрити фарбами маляр».

З. САГАН

За новий підхід до молоді

Якщо розцінювати наші досягнення в царині виховання молоді міркою взятою з наших святочних виступів, друкованих звітів, офіційних заяв і т. п. — тоді витлядає, що у нас усе найліпше, усе найкраще, що наші діти вже пропагують українську проблематику там, де тільки дасться, що вони палкі українські патріоти-націоналісти, готові за Україну в цілому, чи теж за українську правду ставати на прю з цілим світом, ба навіть наложити головою. Однак приглянувшися зблизька юносумівській дійсності — воно далеко не так. Воно далеко гірше. Це не значить, що ми свідомо, чи несвідомо самі себе обманюємо. Ми робимо щось зовсім інакше: ми прямо підкреслюємо наші досягнення, а приховуємо наші недотягнення, байдуже, з якої вони вини виникли і таким чином створюємо неповну картину дійсности. Досягнення ми маємо і то досить поважні, з яких деякі заіснували навіть без нашої заслуги і ці досягнення допомагають багато декому з нас приглушити докір сумління за те, що ми таки не все зробили, що було можливим зробити для кращого виховання довіреної нам рідної молоді.

В сьогоднішній гутірці на тему виховання молоді, я волію поменше говорити про наші досягнення, бо вони і так добре відомі і навіть трохи розреклямовані, а замість того затримаюся, бодай на початку, на наших недотягненнях.

1) Ми не довели до кінця нашу структуральну побудову і дозволили на те, що приналежність до СУМ-у кінчається в юнацтві. Юнацтво, що виростає з молодечих років часто не виявляє зацікавлення включуватися в лави дорослого СУМ-у, і практично пропадає для нашої Спілки.

2) Ми не зуміли зорганізувати коло себе наших найкращих одиниць, що могли і повинні були включитися в працю над вихованням молоді. Наслідки: прийшлося часто доручити справу виховання молоді некомпетентним одиницям, які наробили чимало шкоди, дарма, що часом мали зовсім добрі наміри. В інших випадках, деякі наші осередки прямо відмовлялися приймати нових членів до Ю СУМ, бо не було вистачаючої кількости виховників.

3) Ми не зуміли придбати вистачаючих фондів на утримання справді серіозних надбудівок, централь, видавництв, інспекторів і т. п.

4) Ми недостатньо наладнали співпрацю з батьками, ані теж не зуміли довиховати самих батьків. Аж надто багато наших дітей набирається якраз у батьківському домі почуття меншевартости, і це проявляється в різний спосіб в щоденному житті наших власних вихованців і є одною з причин відпадання від українства надто багато наших молодих одиниць.

5) Ми не належно працювали з самим нашим педагогічно-виховницьким персоналом. Ми дуже часто звертали нашу увагу на те, що вчити, а не на те як учити і наслідки того виявилися в багатьох випадках прямо трагічні. Те, що зворушує нас самих часом до сліз є мало, або зовсім незрозуміле для нашої молоді. Те, що зворушує нас — її часто тільки зануджує. У виховній роботі не вистачить знати «що», але треба ще знати і «як».

6) Ми не виявили належного зацікавлення до життя нашої молоді поза нашою організацією, до її шкільного життя і досягнення, і поруч з тим ми майже нічого не зробили в напрямі фахових порад для нашої власної молоді, не наладнали справи спрямування молоді до найвідповідніших для неї шкіл і тим ми самі зменшили атрактивність нашої організації.

Зіставлена тут в шести точках проблема — далеко не все, але, мабуть, найосновніше в ній підкреслено.

Кожна з наведених причин наших недотягнень могла бути темою окремої дуже цікавої студії. Обговорити всі заторкнуті тут проблеми не зможу, — хочби з причини обмежености в часі. Я постараюся торкнутися найбільш пекучих проблем, без претенсії на те, що ці проблеми вичерпаю. Основне моє завдання не розв'язати їх — а звернути увагу.

Один з наших загальних недоліків, — це неясне уявлення про ролю «дорослого» СУМ-у. Чимало наших членів, особливо тих, що через особливі еміграційні умови не заложили власних родин, прямо не замітили, що від моменту, поли після II-гої світової війни відновлено СУМ — вже минуло кількандцять років. Вони не замітили, що їхня дійсна молодість проминула і що їхня роля в СУМ-і змінилася. Одним словом — багато наших членів не замітили,

що сьогодні СУМ вже перестав бути тільки молодечим авангардом, а мусів перемінитися у вишкільні кадри нових боєвиків, які будуть боротися за ті самі ідеали, одначе в зовсім інших умовинах і на інших фронтах. Роля дорослого СУМ-у мусіла з конечности звестися до опікунчої ролі над юним СУМ-ом. Дорослий СУМ став інституцією, що перебрала на себе відповідальність і обов'язок належно виховувати молодше покоління. Це не тільки почесне, але й одне з найважливіших завдань еміґрації. Якщо в наших умовинах СУМ узявся за те діло, то це в нічому не зменшує поваги нашої установи, а навпаки — збільшує її.

Не всюди і не всі у нас це зрозуміли, і тому у нас тільки найбільш ідейні одиниці посвячуються для молоді, а більша частина членства таки осталися осторонь.

Ці, що осталися з молоддю, не завжди старалися ясно зформулювати відповідь на таке просте питання: яка остаточна ціль нашої виховної роботи, що таке саме виховання і як до тієї цілі доходити. Хоч саме виховування — це таки мистецтво, одначе і до мистецтва не можна підходити по дилетантському і сам патріотизм тут рішуче не вистачає. Тут таки треба знати оте «що» і «як», про що вже була мова вище.

Заки торкнутися наших специфічних проблем, я постараюся переповісти кілька загальних думок про саме виховання. Що воно таке і до чого воно мусить стреміти. Про нього думали люди вже від століть і в різний спосіб його окреслювали.

Ось кілька вибраних думок про цю справу. Вже старогрецький філософ Сократ добачував ціль виховання у вмінні розрізняти правду від неправди. Вихована людина на його думку, повинна вміти відкинути неправду і рішитися ступати дорогою правди.

Ми нічого не відкидаємо із сократового вчення. Ми тільки зобов'язані показати нашій молоді українську правду і навчити її поширювати правду про нас серед чужого світу.

Учень Сократа Платон висловився трохи інакше. Він сказав, що виховання мусить полягати на подачі душі й тілу всіх тих вмілостей і досконалостей, які людина може прийняти. Хоч Платон нічого не знав про поміри і фактори умового розвитку, він інтуїтивно підійшов дуже близько під цю проблему. Для нас сьогодні його погляд має двояке значення: підходімо у процесі виховання нашої молоді індивідуально до кожної довіреної нам одиниці і даймо їй максімум те, що вона може сприйняти. Не творім штучно провідників, бо якщо в майбутньому у нашому проводі стане мірнота, то вона програє кожну нагоду і не дограє ніякої ролі до кінця.

Думку Платона повторив багато століть пізніше швайцарський педагог Пестальоцці, який сказав, що виховувати — значить розвивати у людині всі його вроджені і корисні здібності. Цей розвиток мусить бути проводжений вміло і систематично.

Близький до них є старий французький жартун Робельє, який казав, що вихована людина мусить визначатися повнотою оформленої одиниці із знанням мистецтва і зрозумінням законів, що нормують щоденне життя людини і цілих спільнот.

В наших умовина нам можливо підійде ближче вказівка, яку дав своїм одновірцям Мартин Лютер. Ось вона: предметом виховання мусить бути підготовка одиниці для більш успішного служіння державі і церкві. Трохи повніше те саме висловив німецький філософ Кант. Ціллю виховання за Кантом не є підготовка одиниць до успіхів у вже зформаваній спільноті (серед якої вони народилися і живуть), а пристосовлення їх до праці у краще впорядкованому суспільстві, при чому цей порядок треба буде щойно створити, згідно з ідеально подуманою організаційною схемою суспільства.

Таких думок можна би цитувати багато більше, та всі вони дадуться звести до одного: виховання нічого іншого, як підготовка до життя. Життя одиниці проходить серед спільноти і вона мусить так жити і діяти, щоб спільнота теж мала з того користь.

Говорячи про спільноту, ми мусимо тут зробити уточнення. Ми маємо на думці нашу спільноту, а під нею розуміємо не тільки нашу установу, і не тільки українську еміґрацію, але український народ в цілому. Нав'язуючи до Канта — ми можемо його думку доповнити так: ми мусимо навчити наших вихованців діяти не для української спільноти в умовинах неволі, чи еміґрації, а для ук-

раїнської вільної спільноти, яку щойно треба буде створити. Значить ми в нашому виховному процесі мусимо мати на увазі всі види праці і боротьби за саму волю, значить повну державну самостійність України і рівночасно навчити вже тепер думати як оцю нашу майбутню вільну суспільність організувати. Це ясне, що в майбутніх організаційних формах нашої спільноти буде враховано нашу національну вдачу, наші традиції і забезпечення неминучого дальшого всебічного розвитку. Якщо б ми копіювали чиїсь організаційні форми, ми створили б штучне твориво, яке не далося б втримати і могло б бути причиною нашого занепаду, а то й чергового впадку.

Виходячи з таких міркувань, ми доходимо до такого зформулювання нашої виховної мети: виховання довіреної нам молоді означає принорвлення її до життя і боротьби за українську державність у всіх умовинах. Це означає виховання готовости до жертвування всього для досягнення цієї мети.

Ціль виховання аж надто ясна не потребує ніяких доповнень та не викликає ніяких застережень, крім застережень деякої частини батьків, ведених еґоїстичним наставленням. («Ховаю свою дитину для себе, а не для когось»).

Ясність остаточної мети виховання нашої молоді не значає одначе ясности в знанні засобів, як до неї дійти. Ми навіть не зовсім ясно уявляємо собі основні труднощі, які нам приходиться зустрічати і поборювати в процесі досягнення нашої цілі.

Перше й основне, що ми мусимо поборювати — це вплив на наших дітей так зв. праґматизму, яким є просякнуті школи, де вчиться молодь. Праґматизм діє на дітей в особливо некорисний для нас спосіб.

Що таке праґматизм? Він нічого іншого, як західне видання матеріялізму, з тим, що його творець, американський педагог і філософ Джан Дюї почав не з пропаґування ненависти, як це зробив його попередник К. Маркс, а з чоловіколюбства. Він відкинув науку про душу, і тим самим усе, що зв'язане з ідеєю, заперечуючи саме її існування. В кінцевому ефекті Дюї зайшов туди само, куди і Маркс — до атеїзму, дарма, що його атеїзм не войовничий і не аґресивний. Відкинувши все духове, Дюї мусів відкинути і віру в існування Найвищої Ідеї — Бога. Однак відкинувши віру в Бога — йому не пощастило вияснити цілі існування людини. Щоб його вчення не зависло в пустці, він знайшов ціль життя в щасті людини, докладніше кажучи в почутті щасливости і в вдоволенні з життя. Тим самим ціллю виховання є підготовка дітей до щасливого життя в майбутньому, значить тоді, коли діти дорастуть; школа не повинна перешкоджати дітям бути щасливими. Сам Дюї на старість зрозумів, що він помилився, одначе поправити свою теорію він уже не встиг. Його теорія, примінена в шкільництві плюс теорія жидівсько-німецько-американського психіятра Зиґмунта Фройда, якого практично канонізовано тут на святого і непомильного (він навчив, що не можна придавлювати ніяких гонів, бо тоді оті придавлені гони будуть мститися і викривлять особовість одиниці) довели до сексуальної розгнузданости місцевої молоді і до страхітливого росту злочинности серед молоді.

Наша молодь теж насякає в тутешніх школах праґматизмом із усіма його погубними наслідками, і тому звернути її увагу на інші ціннощі — не приходиться легко. Що ж тоді нам робити? Як підійти до цієї молоді і яких аргументів слід би уживати, щоб вона нас розуміла і тим самим послухала?

Кожен, хто розчисляє на успіх молоді мусить здобути собі довіря молоді і заробити на її пошану. Без того ніхто далеко не в'їде і замість успіхів діб'ється того, що його вихованці переміняться в дезертирів і тікаючи від нього, втечуть від нас, від українства. До речі тут ми вже прогрішилися самі і то чимало.

Щоб здобути довір'я молоді треба її любити, розуміти, бути безстороннім, терпеливим, зрівноваженим і бути зацікавленим у її турботах і проблемах. Щоб заробити собі на пошану молоді — треба дуже багато знати.

Вимоги до виховників мусять бути високі. З деякими прикметами характеру треба прямо самому народитися. Це не означає, що українець-патріот без вроджених прикмет виховника не може працювати для молоді. Не кожен чейже мусить працювати виховником. На кожен офіцер летунства знає пільотаж, не кожен працівник на молодечому відтинку мусить вміти проводити гутірку, чи вести якийсь гурток.

Любити молодь, добре себе почувати серед молодших від себе не можна навчитися, одначе засвоїти основні правила психології розвоєвого віку може кожен. Між іншим психологія взагалі цікава наука і її основи можуть зацікавити кожного. Що з неї необхідно вивчити? Перш за все основи фізичного і

умового розвитку дитини, а це допоможе нам зрозуміти, що дитина і юнак — це не доросла людина в поменшенню, а зовсім інакша від нас особовість, до якої треба підходити інакше, ніж до дорослих людей; інакше ми стрінемося або з незрозумінням, або навіть з ворожістю. Щоб не робити помилок треба знати характерологію дітвори і юнацтва, треба знати, що її дратує, турбує, радує і смішить, треба розуміти її суспільні зацікавлення, сприймання моральних засад, релігійних уявлень, — треба пізнати її чуттєвий світ. Без того — ми засуджені на імпровізацію, на блукання в темряві, нераз не знаючи, що світло прямо на віддаль руки. Незнання душі дитини є часто причиною невластивих вимог, нездійснимих наказів, які тільки знижують нашу повагу серед вихованців і тим самим зменшують наші досягнення. Розуміння душі молоді допоможе нам зрозуміти, що трактування молодечого гурту виключно як цілість — це помилка. Кожен гурт складається з одиниць, а кожна одиниця — це окремий світ з різними здібностями, нахилами, ступенем умового розвитку і з іншим обмеженням можливости сприймання і життєвого досягнення. Для нас всі наші діти любі і милі та всі цінні, одначе ми мусимо з тим помиритися, що навіть при найбільшому вкладі праці для них, ми не зможемо на більше поширити їх умовий розвиток, як на 25% і що вони зайдуть в житті тільки так далеко, як далеко дозволять їм їхні 75% спадкових здібностей. Знання вдачі дитини дозволить виховникові витримувати природний спротив дитячого, чи юнацького ума проти накидування йому порядкових норм, дисциплінарних обмежень і взагалі спротив проти пошанування авторитетів. Розсудливий виховник не буде душево терпіти, чи почуватися покривджений стрінувши спротив. Спротивляються сильні одиниці, слабі гнуться. Хто надто легко нагинається, цей не грішить надто сильним характером. Це не тип майбутнього провідника. Завданням виховника якраз оті вроджені м'які хребти випростовувати і скріплювати.

Знання молодечої психології остереже нас також від такого трактування наших вихованців, яке дразнить їх почуття власного достоїнства, від саркастичних зауважень під адресою поодиноких вихованців, що завжди приносить тільки шкоду. Досвідчений виховник трактуватиме всіх дітей однаково, байдуже чиї вони діти — і в нього не буде ані козлів відпущення, на яких він зганятиме своє власне погане пристосування до життя, а з другого боку у нього не буде любимців, яким усе проходить безкарно.

Щоб здобути довір'я молоді, ми мусимо пізнати і зацікавитися їхнім життям поза нашою організацією, починаючи від їхніх родинних відносин. Якщо між нашим вихованцем і його батьками заходить кофлікт, тоді навіть, коли слушність є по стороні дитини, нам не вільно п'ятнувати батьків. Дитині треба по нашій змозі допомогти, але авторитету батька виховникам валити не вільно! Не менш важним є наше зацікавлення шкільним життям вихованців. Треба поцікавитися, які їх успіхи в школі, який їх показник умового розвитку, які їх вроджені нахили і т. п. Це допоможе нам співдіяти із шкільними чинниками і підшуковувати для наших вихованців найвідповідніші для них школи для продовжування їх фахової освіти. Якщо ми справді хочемо, щоб підростаюча молодь цупко трималася нас, то наша установа мусить бути теж фаховою порадницею для неї. Інакше ми таки будемо нагадувати квок, що вигріли каченят. Каченята швидше, чи пізніше підуть на воду і під наші крила не повернуться, якби ми приманчиво не квокотали.

Це не буде легко зробити, а в деяких осередках буде це прямо неможливо. Такі осередки треба би приєднати до більших, де справа дається наладнати так як треба.

Нам не вільно забувати й про те, що молодь потребує не тільки духової поживи, і не тільки керування нею (до речі керування не можна посувати надто далеко, бо цим ми могли б зменшити її власну підприємчивість), молодь потребує руху, спорту і розваги. Тут і там завелося у нас таке, що підростаюче юнацтво забирають із собою батьки на всяке гуляння, де широко розливаються алькогольні напитки де, по п'яному, вибалакується всяке. Це мусить бути рішуче припинене. Це прямо злочин! Для молоді потрібно, дбайливо підготовивши, влаштувати окремі танцювальні вечорі, при чому не добре мішати старше юнацтво з дітьми у передрозвоєвому віці. Для них треба влаштовувати окремі розвагові імпрези, зовсім інакшого характеру. На вечерницях юнацтва треба звернути пильну увагу на правильну поведінку і не толерувати ніяких відступлень, та проявів неотесаности. Добре влаштована розвагова імпреза — теж виховує. Опіка над молоддю і її поведінкою мусить в таких випадках бути дискретна, одначе рішуча! При тому слід пильнувати, щоб на наших танцю-

вальних вечорах — не допустити до розгнузданих танків, а натомість — зробити все можливе, щоб ні одна імпреза не затрачувала нашого українського кольориту. В СУМ-і, а особливо в Ю СУМ — мусить всеціло панувати український дух, українська атмосфера.

Такий постулят, виглядає надто оклепаним. Чоючи таке, напевно не один з присутніх усміхнувся і запитав сам себе: «Пощо про ці речі говорити? Тільки такий дух панує всеціло у нашій спілці!».

Я ані трохи не сумніваюся в тому, що воно так є. Я тільки сумніваюся, що ми відтворили достатньо і достойно справжнього «духа» України. Чи зайшовши до своєї домівки — наші юнаки не порівнюють її з іншими, неукраїнськими домівками, куди вони напевно заходять, — і чи це порівняння не виходить дуже в нашу некористь, чи часом самим виглядом наших домівок ми не поглиблюємо почуття меншевартости серед нашої молоді.

Основний матеріял, яким ми мусимо оперувати в процесі виховної роботи — це таки українознавство, значить українська мова, література, історія, культура, філософія, побут, і все те, що наша нація створила продовж століть. Це теж звучить банально. Воно кожному відоме. Відоме, що якраз тим потрібно послуговуватися, та невідомо як. Не повторюймо до знудження, що всі помилялися, тільки Міхновський мав слушність, не представляймо України як вічно всіма кривдженої сиротини, що тільки плакати вміє і що діток безталанних по світу порозкидала, не представляймо українського народу, як виключно народу гречкосіїв, що поїдаючи пісну картоплю, чи іншу кашу дозволяв по собі їздити кожному, хто хотів повозитися по його спині, не кладімо натиску на постійні наші невдачі і програні битви та помордованих невинних людей, не робімо з України якоїсь жертви за свої і чужі гріхи. Покажімо Україну також з іншого боку. Підкреслюймо зв'язки України з зовнішним світом. Покажімо нашу перманентну боротьбу із степом і диччю. Покажімо наших «каміказе» з часів козаччини і боротьби УПА. Порівняймо нашу народню культуру з культурою (однако народньою) інших народів, звернімо увагу на аристократичність (в духовому розумінні) нашого селянства. Чейже з нашим селянством, дарма, що зведеним до низького життєвого рівня не може і не могло рівнятися всяке селянство інших країн. Порівняймо для прикладу умовий рівень іншого селянина, типового напр., баварського «бавера», з культурою нашого селянина, аж до його способу висловлювання, товариських звичаїв і життєвої філософії. Покажімо свідомість нашого міщанства в давнину. Це не були навезені і пополячені чужинці, що родилися на чужій землі неначе сірі гуси, це були автохтони, які рятували честь нації. Не тільки нас били, — ми били також і то здорово били і ще будемо. Покажімо шедеври нашого народнього мистецтва, покажімо нашу стару літературу і порівнаймо її тематично з таким самим продуктом других народів. Відшукаймо тих виходців з українського народу, що вславилися в широкому світі; з них проф. Кістяківський не одинокий.

Показуючи те, що в нас найкраще, ми мусимо рівночасно вміти порівнювати наше з тутешнім — не нашим. Не перехвалюймо свого і не переганюймо чужого. Даймо змогу молоді робити самій заключення. Постараймося одначе, щоб ці заключення були такі, які відповідають дійсності. Ясне, що до такої розмови з дітьми потрібно дуже солідної підготовки і відповідної методи. Найкраща метода, яка тут підходить таки стара метода грецького філософа Сократа. Він рідко коли робив те, що ми сьогодні називаємо викладом. Це робили колись софісти, яких Сократ поборював. Вони якраз тільки викладали і доказували, що вони можуть доказати все. Їх далекі послідовники це совєтські пропаґандисти. Вони саме доказують часто те, чого нема. Нам цього не потрібно. Нам треба доказати, що є наглядне, чого одначе наші вихованці часто не добачують.

Пам'ятаймо, що примінюючи сократівську методу — ми мусимо мати обмежене число слухачів і відносно багато часу. Не викладаймо, тільки ставмо питання і питаннями наводімо нашу молодь на властивий шлях. Даймо їй змогу вибалакатися, бо молодь це любить, а самі тільки підштовхуймо її до самої сутті української правди. Сократівська метода не легка, одначе вона дає найкращі висліди. Тільки свідомо, чи несвідомо вжита сократівська метода перемінювала колись міських батярів у західній Україні у палких націоналістів, дарма, що багато з них навіть погано володіли рідною мовою. Їх тяжко було переконати, одначе раз переконані, вони перемінювалися у найзавзятіших українських націоналістів, готових на все. З багатьма нашими власними виховниками нам тут не прийдеться легше, одначе, коли ми до них властиво підійдемо,

можемо розчисляти на успіхи не гірші, ніж ми мали їх з іншим елементом на наших рідних землях. Примінюючи сократівську методу до нашої молоді — ми мусимо докладно знати також термінологію мови, якою здебільша послуговується наша молодь тоді, коли вона є поза домом і поза нашою організацією.

Одначе саме знання термінології тут не вистачить: тут потрібно ще знати й те, чого молодь вчиться в школі. Не конче знати все до подробиць, одначе треба знати багато, бо тільки тоді ця молодь буде нас шанувати. Без її пошани — наша праця буде дуже утруднена і вона буде тоді мукою, а не працею.

Слід би ще відповісти на питання: як підходити до історіософічних проблем нашого минулого? Чи народ творив героїв, чи герої творили народ? На мою думку, особливо в наших умовинах, потрібно цю справу ставити так: сила, чи докладніше життєві сили українського народу є незмірими. Життєвість українського народу давала йому змогу витримати всі удари долі, від наїзду ґотів, чи гунів починаючи, а до московської окупації кінчаючи. Ми, як народ, такі сильні, що ця сила прямо межує із незрозумілим і містичним. Це народ видавав сам із себе героїв, а ці потім його вели. Ні Хмельницький, ні Мазепа, ні Шевченко ні Міхновський, Петлюра, Коновалець, Чупринка, Бандера — не спадали нам з неба, ані ми їх не позичали у німців, так, як москалі Катерину II (та чи тільки її?!), чи в інших народів. Їх народжували українські матері. Часом провідники, як це малося з Шевченком, прямо виростали з самої народньої гущі. Вони потім ставалися пророками, що їх значення і в сто років після їх смерти ще таки не належно оцінене.

У виховному процесі, в умовинах еміґрації, важливим є підкреслювання сили народу і ставлення його на високий п'єдесталь. Нам чейже йдеться про викликання пошани до себе самих у цілому, викликання почуття вдоволення з приналежности до цього народу і тому потрібно звеличувати його в цілому, а героїв, як його природну еманацію. Ця справа дуже важлива.

На закінчення ще згадка про кілька інших засобів, яких ми досі не примінювали, або робили це дуже рідко.

Укладаймо в нашій установі так зайняття, щоб використати живучість самої молоді. Даймо їй змогу звільнити молодечу енергію. Не нехтуймо розвагами молоді, не вдоволяймося самим таборуванням, а влаштовуймо впродовж навчального року всякі прогулянки, найкраще в терен, де молодь мусить бути здана, бодай по трохи на власну підприємчивість. Влаштовуймо для молоді конкурси, організуймо дискусійні вечорі, чи панелі, де учасниками і виконавцями будуть виключно юнаки й юначки, приблизно одного віку й одного навчального рівня. Заставляймо старше юнацтво передискутувати політичні проблеми. Чому б напр., не влаштувати суду над Микитою Хрущовим? Чи не було б напр., доцільним підготовити виступи справжніх представників України в ОН, приймаючи фіктивне заложення, що ОН рішилися допустити таких представників до себе і вислухати їх аргументів.

Таких питань можна знайти повно і їх може виготовити кожна льокальна Виховна Рада; їх можна теж підготовити в централі і розіслати на вибір до поодиноких осередків.

Добре роз'яснена доцільність таких виступів знайде зрозуміння і серед молоді, викличе її захоплення і зацікавлення і напевно дуже подобається батькам. Даючи молоді змогу пописатися навіть перед власними батьками і дорослим громадянством, ми тим тісніше зв'яжемо її з собою, і це варто зробити! Тим ми діб'ємося основної цілі нашого виховання: ми підготовимо нашу молодь до життя для України в умовинах еміґрації, для всебічної праці для неї. Ми навчимо наших вихованців цінити суспільне життя і працю для суспільности, ми викличемо голод дії, пам'ятаючи, що ця дія призначена не для одиниць, а для цілої спільноти, на ім'я якій незламна, хоч страждаюча країна нашого походження, свята і до безтями кохана наша Батьківщина — Україна!

Гроші — поганий пан, зате добрий слуга.

Хто хоче пізнати — вже пізнав.

Ще ніхто не зробив так добре, щоб не можна було краще.

Хто хитається, гірший від того, хто впав.

Богдан СТЕБЕЛЬСЬКИЙ

Про опортунізм у методах виховання

Порушуємо тему, яка, можливо, не була порушувана в нашій літературі; заторкуємо проблему, яка, можливо, видається декому чисто академічна, або сугубо теоретична, як би хтось хотів її назвати. Одначе, хто стоїть перед безпосередніми проблемами виховання, що їх видвигає щоденне життя, той погодиться з нами, що **опортунізм** в методах виховання наших кадрів юнацтва СУМ — це найбільше грізна недуга, що вкрадається поміж нас в характері загально існуючої пошесті, або, як прихильники опортунізму називають, — «обставин дійсности», в якій виховникам доводиться працювати.

Проблему опортунізму в методах виховання можуть замовчувати всі ті, що їх виховні ідеали є вислідом **компромісу,** життєвих спекуляцій. Можуть замовчувати ті, що їх ідейні напрямні не є їх власними життєвими дороговказами, але звичайними «узгідненнями» і пристосовуваннями до «нових» і «прогресивних» ідей, або до «обставин» оточення і середовища. Та не можуть замовчувати опортунізму виховники тої організації, що має **окреслені** і виразно підкреслені **принципи виховних ідеалів.** Проповідувати принципи ідеалів **Бога й України** і рівночасно йти на компроміси в методах прищіплення (виховання) цих ідеалів було б більше, як помилковим. Не забуваймо при тому **третього** моменту виховної проблеми, що поруч виховного ідеалу і методів виховання, існує основна **причина** виховання — сам **предмет** виховання — **молодь** тої спільноти, що нею займається СУМ.

Тема порушеної проблематики може бути претекстом для дуже обширних дослідів і окремих праць. Бо вислід таких розвіяв би міт багатьох фальшивих теорій, створених за круглим столиком «теоретиків», які постійно «служать» нашій суспільності багатством порад і, рівночасно, ніякою доброю волею включитися в безпосередню працю **практика** — виховника.

Вже сам цей вибір легшої і невідповідальної функції теоретика, що за неї ховаються часто навіть визнавці «революційного» світогляду в суспільному життю, затримали цю «революційність» так виключно лиш в теорії, що апріорно здають позиції, коли їм запропонувати практичне виконування завдань виховника. Тоді вони, озброєні своїми «теоріями» стверджують тези найбільших опортуністів, і кажуть: «Вибийте собі з голови думку, щоб можна з цеї молоді в теперішніх її обставинах виховати таку молодь, як нею ми були». Оптимісти з опортуністів кажуть: «Добре як вона, та молодь, ще буде вміти говорити по українськи», а песимісти з тих же опортуністів твердять ще щиріше: «На нас скінчиться Україна, а з дітей наших українців вже не зробите»!

Свою смерть, як українця, опортуніст хоче як теоретичне правило, перекинути на цілу спільноту і відсунути як найдальше увагу від себе (від свого гріха). Свій гріх опортунізму закриває формою теорії «несприятливих обставин», «впливу оточення» і т. п., а в дійсності є це лінивство та прогресивна філософія життя-вигоди та роскоші матеріяльних цінностей, ради яких колишній «революціонер» та «ідеаліст» пожертвував не лише свої ідеали, але й свою душу і душі своїх дітей.

Спілка Української Молоді має виховні ідеали і має молодь, культурний і національно-психічний характер якої є окреслений, і тому вимагає методів примінених виключно до потреб розвитку характеру української людини, традиції української культури і в основному — до вимог ідеалу української людини.

На нашу думку, світ — це не город, в якому росте тільки один рід квітів, і городовик має їх плекати за одним усім квітам законом розвитку. Світ — це город з грядками різного роду квітів, що вимагають різних умовин розвитку; ґрунту, вогкости, температури, часу дозрівання і т. п. Бувають грядки з сумішшю родів квітів і тоді городовик, догоджуючи одному вибраному родові, нищить інші, або занедбує, дискримінуючи їх. Немає спільних умовин життя і законів розвитку усім цвітам в городі і розумний городовик, що плекає багато родів квітів, будує окремі теплярні, достосовані до виду квітів. Бог дав характер квітам, а городовик вирощує їх. Тому не тільки знає для яких цілей плекає квіти, але й вивчає закони їхнього розвитку.

Примір з квітами — це образ, але в ньому чимало аналогії до виховування людини. З цим приміром пов'язані іншого роду опортуністи. Це, так би мовити,

частинно опортуністи, люди, що не резиґнують вповні з національного виховання дітей. Це люди, що навіть практично віддають свої послуги виховній праці, що посвячують свій час навіть не розривкам, а таки дітям і то однаково в оселях на таборових площах і в домівках у цілорічних зайняттях. А все ж таки і вони опортуністи. Які ж вияви цих опортуністів? Саме проти них і треба говорити. Вони ж бо творять частину кадрів наших виховників, у їх руках спочиває найбільш відповідальна праця, і з недомаганнями, які серед них появляються, мусимо боротись.

Опортунізм цих останніх впливає нерідко з несвідомости як наслідків шкідливих компромісів, що вони їх допускаються на кожному кроці. Він впливає з голої практики аматорів, що не приготовані ані теоретично, ані досвідом на виховника.

Перехід СУМ із організації молоді в нову її форму, основану на юнацтві, з якого мають вирости кадри майбутньої СУМ, міняє не лише форми, але й методи.

Не тільки суспільно-побутова урбанізація, не лише середня чи вища освіта в кадрів юнацтва, ставлять все нові проблеми, але й склад виховників, що формувався при перших етапах СУМ не відповідає тому, що потрібно при нових фазах формування юнацтва. В ситемі СУМ все є плинне. Постійно міняються виховники. Губиться досвід. А найгірше, мало є тих, що мають вірний образ завдань і виховних цілей СУМ, зокрема юнацтва.

Щоб сказане визначити реальними формами, візьмемо для прикладу кілька образів!

В якійсь місцевості юнацтво вимагало, щоб засобами кількох осередків СУМ набути для нього оселю, та влаштувати виховні і виховно-відпочинкові табори. Кошти розбудови тих осель росли в міру плянування. Росли паланки, поширювались площі і ставки, але росли й кошти... Приходила молодь і батьки. Починались імпрези, з'їздились на відпочинок люди.

Актив СУМ і виховники мали вибір між двома шляхами розвитку оселі. Один (визначений підприємцями) — провадив до імпрез для дорослих , до будови бари, залі для танців і розваг. Ставком, пляжею і іншими спорудами мали б користуватися всі. Група виховників вирішила однак, що краще сповільнити розвиток оселі і зберегти її для потреб юнацтва, для таборування, прогульок і відпочинку молоді.

Таких прикладів і ситуацій більше як пальців на руці. В одному випадку виховна система скапітулювала: перемогли підприємчиві люди. І хоч оселя була прекрасно вивінувана — табору для дітей не можна було влаштувати. Після тиші в таборі починалося нічне життя. Оселя була сплачена, а молодь стрчена. Це був компроміс опортуністів, що хотіли мати і сплачену оселю і виховний табір попри пляжу для дорослих і бари з танцями. І в одному місці виховники-принципіялісти звели бій з бизнесменами, не допустили бару, ставок і площу зберегли для дітей, сплачують потрохи. Дітей прибуває все більше, і старші юнаки остаються, мужніють і молодь СУМ прибуває така, якої треба як найбільше.

І ще такі приміри опортунізму:

«Сьогодні порядок хочу бачити такий, щоб паперу на терені цілої оселі я не знайшов», сказав комендант табору.

— «Зробимо, пане комендант, під умовою, що вечером будуть знову танці, як вчора», каже один із старших юнаків. «Таа-а-ак!» гуде площа з десяток грудей юначок і юнаків!

Хвилина вагання і комендант-опортуніст вагається і врешті пристає на умову.

Так табір і оселя чисті, як виметені, але юнацтво пів-ночі прогуляло під звуки розмазаної музики, нездібне до ніяких обов'язків чергового дня. І так що тижня. Кажуть, що в деяких таборах танці бували щодня. Але виховники-опортуністи таку молодь дістали. Підростки, юнаки і юначки, скоро знайшли собі кращі місця для гулянки як табір СУМ і без контролі виховників. Вихованикам треба було починати знову працю з річниками молодшого юнацтва.

Опортуністи є всюди. Вони є в кожній ситуації. Сотні прикладів можна наводити. Це відноситься в такій мірі і до вживання рідної мови, ношення однострою, виконування творчої праці, шанування виховників виховниками. Читач скаже: а при чому це останнє — шанування виховників. Невже ж виховник має шанувати виховника? Звичайно юнак має повинуватись виховникам, але при чому тут пошана виховників виховниками?

О, це дуже важливий принцип. Це принцип прикладу, що є основою виховання. Власне опортунізм, найгірша його форма, себелюбство, зухвальство і непідпорядкування виховника виховникові є тим опортунізмом, що йде на уступки слабостям характеру людини, недозволений правдивому виховникові, що має діяти не лише наказом, але й прикладом.

Хто з юнаком чи юначкою, як виховник, критикує іншого виховника, команданта табору, вказує на його помилки на очах дітей, звертає на себе увагу юнацтва, щоб показати себе кращим, більш досвідченим, невиконує накази, — той не є гідний нести відзнаку виховника. А тільки подумати про той факт, скільки «виховники» везуть із табору непорозумінь, що розстрясають у своїх містах і містечках між батьками , як колись у таборі робили це між юнацтвом. Не приходять такі «виховники» вдруге до табору виховниками, а через них і не приходять діти. Добирали їх теж, здається, опортуністи, що набирали до числа виховників, а не до якости.

Оцей опортунізм — явище загальне і видне на кожному кроці. Продовж цілого року живе він в осередках СУМ. Замість виховників і такого числа юнацтва, як виховники можуть провадити, крутяться сотні юнаків і юначок з нафабрикованими «виховниками», що тільки декорують масу, а опортуністи люблять порожні числа і масу. Вони люблять звітувати великими масами, забуваючи, що виховання найбільше повільний з усіх трудів, найбільше систематичний і повний жертви і великих принципів, аж до посвяти. Всюди можна латати, бо й кожух латаний носити вільно, тільки душа мусить бути однолита і не полатана як її характер. А щоб вона була такою, вона мусить виростати на принципах і далеко від опортуністів.

Лінивство є батьком всіх порочностей.

Не шукай, хто має рацію, а що є рація.

Добрі діти вінець, а лихі кінець.

Шануй батьків не лиш словами, але й ділами.

Яка честь другим, така від них і подяка.

Маленьке діло краще великого безділля.

Правда і добро, то найбільше майно.

УВАГА! **УВАГА!**

ДЛЯ ВИХОВНИКІВ І ЮНИХ СУМІВЦІВ!

«ШЕВЧЕНКІВСЬКЕ СТИЛЬО»

реалізації ЦУ СУМ-у з написами: «Свою Україну любіть», або «Учітеся, брати мої», датами 1861—1961, контуром голови Т. Шевченка та буквами СУМ.

Добра якість! **Ціни приступні!**

Цей пам'ятковий олівець повинен набути кожний чтен СУМ-у, а Юнацтво повинно взяти участь в його розпродажі поміж українським громадянством. Чистий дохід з продажі призначений на працю і видавництво Юнацтва СУМ.

Замовляти через Крайові Управи СУМ-у.

М. ЛОМАЦЬКИЙ

З історії нашого Поділля

ПОДІЛЛЯ — БАТЬКІВЩИНА МОРОЗЕНКА

У попередньому числі «З. В.» ми подали опис Поділля, красу його природи й багатство його землі; сьогодні розкажемо дещо з його історії. Поділля багате також на свою історичну минувшину; його розлогі поля були свідками боротьби з ворогами наших князів і козаків. Свідки давньої слави Поділля — замки, оборонні мури й могили залишились до сьогодні.

Осідком українських князів була Теребовля — колись велике місто, а сьогодні мале містечко на південний схід від Тернополя. За річкою на Замковій горі видніють ще руїни замку — княжого оборонного пункту. За княжим замком простягаються великі лісові пущі. Там був колись великий манастир з церквами. Князі і бояри не жаліли грошей на будову церков. З манастиря і церкви сьогодні залишились тільки руїни, які люди відвідують з цікавости. Теребовельське князівство було велике й багате. Першим князем був тут Василько Ростиславич, потім його син Юрій, або Іван, пізніше Із'яслав. Часи були тоді неспокійні, тривожні. На багаті подільські землі нападали різні дикі кочовики, між ними також люті татари. Були під Теребовлею і угри-мадяри. Під час нападів селяни втікали до лісів, а князі з дружинниками й бояри ставили опір ворогові. Коли вимерли галицькі князі, то Галичина, Теребовельщина і подільські землі попали під польське панування. Польські королі почали роздавати землі наших князів і бояр своїй шляхті, а під натиском і наші бояри переходили на «польську віру» й ставали поляками. Вони міняли свої прізвища на польські. І так Дідух звав себе Дідущицьким, Городославич Городиським, Горданським, Козиборода — Козібродським, Добриня — Добжанським, Гнивош — Ґнєвошом.

Не дуже далеко від Теребовлі жив багатий боярин Мороз. Його оженили з полькою і «перехрестили» на Мрозовєцкого. Польське панування було для нашого народу тяжке, а крім того на наші землі нападали ще турки. Польща не обороняла населення перед турками й народ організував власну оборону. Над Дніпром на острові Хортиця була створена козацька Січ. Та козаки воювали не тільки з турками, але й з поляками, які гнобили наш народ. Багато молодих людей втікали з Поділля на Січ і ставали козаками.

Нащадок колишнього боярина Мороза, тепер Мрозовецкі, забув про своїх предків і почував себе поляком. В такому дусі виховував він і свого молодого сина-одинака. Але якийсь дивний був цей шляхетський синок. Усе тягло його до селян і їх дітей, з ними любив він приставати і проводити час на забавах. Від них навчився багато українських пісень, радо їх співав і говорив також по-українськи. Не дуже це подобалось його батькові, а ще менше матері, завзятій польці, але що мали робити. Одинак — не можна було бути дуже гострим супроти нього. Віддали його в школу, до монахів-єзуїтів у Львові з

думкою, що єзуїти виженуть з його голови «хлопську» мову та українські пісні. Закінчив син школу та вернувся в родинне село. Радіють батьки, син красунь, хоч куди... Високий, плечистий, чорний вус уже засіявся. Уже польські шляхтянки ласими очима споглядають на красуня Мрозовецкого... А ну чи не одружиться з котроюсь з них...

А він... уникає їх. Якісь чужі вони для нього. Йому наймиліше з селянськими хлопцями з якими провів дитячі роки. З ними проводить час, жартує, співає пісень.

Задумали батьки оженити сина. Підшукали йому гарну шляхтянку та вговорюють його. А син або мовчить, або підсміхається і нічого не відповідає на намови батьків.

Одного весняного ранку синок зник... пропав... Нема сина, нема і його вороного коня... Довідуються, що крім нього, пропали зі села ще два хлопці, — теж з кіньми...

Всі три молодці поїхали на Січ...

Поїхав син Мрозовецкого туди, куди потягнула його душа і серце... до своїх... Заграла в жилах кров предків, відізвалось в грудях українське серце.

А на Січі нема вже з Мрозовецкого ні сліду, ні згадки по ньому. Є натомість козак Морозенко, козак завзятий, хоробрий, відважний. Де в бою найбільша небезпека, там і Морозенко на своєму вороному. За друзями своїми в вогонь скаче... Не одному врятував він життя, не одного вирвав з ворожих рук.

А Польща щораз більше давила і гнобила Україну. Аж коли на чолі козаків став великий гетьман Богдан Хмельницький, він підняв проти Польщі не тільки козаків, але й весь український народ. По стороні Хмельницького стало багато колишніх наших бояр, які були зовсім пополячилися.

Поруч полководців Богуна, Нечая, Кривоноса, Морозенко визначався не меншими здібностями, і гетьман дуже його любив та цінив. В жодному бою з поляками не бракувало Морозенка. Під Жовтими Водами, під Корсунем, під Пилявцями козаки здобули великі перемоги. У всіх тих боях вславився Морозенко. Під Жовтими Водами увігнався він з своїми козаками в середину польського табору і забрав багато поляків в полон, під Пилявцями здобув багатий польський табір, під Корсунем забрав в полон польського гетьмана Калиновського. Великою хоробрістю відзначився він в битві під Зборовом. Козаки почали вірити, що ні куля, ні шабля не беруть Морозенка. Але Морозенко таки загинув при облозі Збаража, якого боронив сам Ярема Вишневецький. Поляг смертю воїна, вкриваючи славою та окуплюючи свій спольщений рід. Плакали за Морозенком не тільки козаки, плакала і вся Україна. Ім'я Морозенка збереглося в наших народніх піснях. Пісня про Морозенка збереглася до наших днів і наш нарід її залюбки співає:

«Ой, Морозе-Морозенку, ти преславний козаче
Гей за тобою, Морозенку, вся Україна плаче...»

Плакала Україна в піснях і ті пісні відродили нашу козацьку традицію. На лицарських ділах козацьких полковників виховувалися і виховуються нові військові кадри, нові завзятці української зброї, нові воїни за оборону української державности.

фраґмент з життя Української Повстанської Армії

«Фраґмент з життя УПА» — це передрук радіо-передачі ч. 5, що її підготовив Відділ Ю СУМА ім. «Полтава», Дітройт-Захід. Ця сценіча картина надається теж до інсценізації на сцені. Передруковуємо її в первісному тексті і без особливих змін. — **Ред.**

Дієві особи: Голос, Андрійко, Галя, Командир.

ГОЛОС: Мені здається, але воно й певним є, що по цілій Україні немає ні одної родини, щоб там когось не бракувало. Одних німці знищили, других большевики, а ще інші і до сьогодні мужньо і хоробро борються в лавах УПА за краще завтра України. Неодин батько залишив своїх дітей, та із зброєю в руках пішов в боротьбу. Малий Андрійко і його сестричка вже давно не бачили свого рідного батька. Мати їх ходить сумна, та заплакана. Діти питаються матері де є батько, та коли прийде до дому.

Мати бідна нічого не відповідає, вона знає де він, та не може їм цього сказати. Їх найдорожчий батько пішов боротись за Україну, за її волю. Однак старенький дідусь, що любить дуже цікавого Андрійка, розказував йому багато гарних речей, про козаків, січових стрільців, та УПА.

Одного разу Андрійко, та Галина пішли шукати свого батька:

АНДРІЙКО: Знаєш що, Галю, дідусь розказували мені вчора дуже багато про УПА. Чи ти знаєш хто то є УПА?

ГАЛЯ: Знаю, дорогий братчику. Це Українська Повстанська Армія.

АНДРІЙКО: А що вони роблять, та де живуть?

ГАЛЯ: Ці люди посвятили себе на службу Україні, вони живуть по лісах, та ведуть боротьбу з ворогами, які поневолюють нашу неньку — Україну.

АНДРІЙКО: Галю, а як ти думаєш , чи наш татко також там є? Мені здається що так, бо одного разу дідусь дещо згадували.

ГАЛЯ: Можливо, Андрійку, я не знаю певно, але про це не можна нікому й згадувати, бо ти знаєш большевиків!

АНДРІЙКО: Будь спокійна. Я не зраджу! Сестричко! Я тобі щось скажу, але ти про це нікому не говори. Може ми пішли б до того лісу що за селом, та пошукали свого тата. Я хотів би його побачити. Як ти думаєш?

ГАЛЯ: Я не знаю. Нашого тата тут немає, він мабуть дуже далеко.

АНДРІЙКО: Галю, сестричко, послухай мене, завтра вибиремось до лісу, як мама піде до роботи. Візьмемо з собою їсти, а дідусеві скажемо що ідемо на вигін з дітьми бавитись.

ГАЛЯ: Добре, Андрійку! Завтра вранці підемо шукати нашого тата.

ГОЛОС: Діти як задумали, так й зробили. На другий день рано, коли мати пішла на колгоспну роботу, діти зібрались разом, взяли кусок сухого хліба, та пішли до лісу. Коли зайшли в темний ліс, їх огорнув страх.

АНДРІЙКО: Галю, як страшно тут і пташки сумно співають, неначе б хотіли нам щось сказати.

ГАЛЯ: Не бійся, Андрійку, тепер день і нам нічого злого не може статись. А щоб ми відважніші були, клякнім під деревом та попросім Матінку Божу.

ГАЛЯ: Тепер я вже відважніша, ходім, Андрійку!

АНДРІЙКО: Дивись Галю! Ці пташки неначе б показували нам дорогу. Вони цілий час з нами.

ГОЛОС: Коли вони йшли і розмовляли між собою, нараз побачили озброєних людей. Ці люди підійшли до дітей, та поспитали їх куди вони йдуть і за чим шукають? Діти з переляку мовчали, та коли побачили на шапках блискучі тризуби, відважно про все розповіли. Стрільці УПА обіцяли дітям запровадити їх до місця де відпочиває сотня. Вони там напевно знайдуть того кого шукають. Вкоротці діти опинились перед командиром відділу УПА, що відбуваючи рейд, відпочивав в цьому лісі. На щастя дітей, командиром того відділу був їх найдорожчий татко, та вони його не пізнали. бо дуже змінився. Батько пізнав своїх дітей. Чи можемо собі уявити, яка велика радість опанувала серце батька?

КОМАНДИР: Дорогенькі мої діти! Звідкіля ви тут взялись, а де мати?

ГАЛЯ: Ми обоє пішли до лісу шукати свого батька. Ми дуже за ним тужимо, бо вже давно-давно його не бачили.

КОМАНДИР: Ти, Галю, гарно говориш, ти певно ходиш до школи, та ще й добре вчишся. Правда?

ГАЛЯ: Так! Та ми не любимо тої школи, бо там не моляться, все тільки говорять нам про комсомол, вождів, а Бога ніколи й не згадують.

КОМАНДИР: Нічого, Галюсю! Прийде час, що вони замовкнуть, ми станемо вільними, а батько вернеться до дому. А ти, Андрійку, правду кажеш, що ти не забув свого батька, як що ні, то я тобі покажу його.

ГОЛОС: По цих словах командир зняв шапку. Діти пізнали свого батька, та з плачем припали до нього.

ГАЛЯ: Батеньку наш найдорожчий! Ми так довго шукали тебе.

АНДРІЙКО: Татусю! Ми дуже за тобою тужили. Тепер я не відійду від тебе. Галя дівчинка, хай вона вертається до дому. А я залишусь тут і буду помагати тобі боротись з ворогами України. Добре татку? Ти мене любиш, та напевно дозволиш залишитись при тобі.

ГОЛОС: І загартоване в боях серце старшини-повстанця зм'якло. По обличчі потекла сльоза радости, та гордости. Його найдорожчий синок вже від зарання своєї молодости бажає стати в ряди борців за волю України! Який це приклад прив'язання та любови до рідного краю. А таких батьків та синів, тепер на Україні сотки-тисячі! Падуть одні. На їх кістках родяться другі й ведуть жорстокий бій за правду, за найдорожчі скарби світу, — волю! Вони відкріклись всіх радощів цього світу. Вони босі, голодні, літом і зимою, ведучи безнастанні бої з безчисленним ворогом. Терплять за рідну землю, за нас, усіх. Честь вам і слава Герої нашої безталанної батьківщини! Непростимий гріх супроти нації поповнили б ми тут на чужині, якщо б про вас забули. Душею і серцем, ми мусимо бути з вами! Душею і серцем відчувати ваші терпіння. Нашим святим обов'язком є завжди мати відчинине серце для тих, які тут на чужині включаються в боротьбу за краще завтра будучих поколінь українського народу! Українські юнаки (-чки)! УПА — це наша гордість — наша слава! Зв'яжім себе духово з цим іменем і в той спосіб хоча частинно сплатимо свій довг супроти неї!

Олена ЗАКЛИНСЬКА

У вирій

Подалися . . .
щось взяли, а щось лишили . . .
узяли до серця долю
і недолю України.
В незабудь — найкращу пісню,
в очі — рідні краєвиди.

Мандрували . . .
з пам'ятками ще від мами,
з тих часів, як нас малими
вчила все любити рідне:
мову, вишивку, тканину,
писанку, ґердан і хрестик.

Проминали . . .
то підгір'я, то низини,
села і міста-столиці;
і людей: байдужих, добрих . . .
а все серце Україну
бачило і чуло близько.

Причалили . . .
хто — куди; шукали щастя
і людей-сусідів, друзів,
тихих вечорів і пісню
невідступну споконвіку
серед рідних краєвидів.

Сині Гори, 21. 7. 61 р.

Д-р П-х

Підстави духового здоров'я

(ПРОДОВЖЕННЯ З ЧЧ. 5 І 6)

Літня перерва в випуску «З. В.» створила малу щілину в нашій практиці набування нових властивостей на шляху до повного духового здоров'я — ціль, яку ми собі поставили осягнути, переводячи в життя наші лекції. Однак цей час неодин з нас використав напевно для того, щоб попередньо набуті відомості зробити частинкою власного «я», або звичку перемінити в тверду рису характеру. Бо чи не поплатилось нам продовжене зусилля для того, щоб ми стали «холоднокровні» («Будьте холоднокровні» «З. В.» ч. 5), щоб на місце сумнівів і песимізму здобулись на тверду віру і получену з тим ініціятивність. Якщо Ви були послідовні, то напевно наблизились до тієї особи, якою Ви хочете бути («Практика самовсилення», «З. В.» ч. 6) та при своїй скромності стали більш сміливі (там же), прибравши впевнену поставу людини, що знає ціну людської вартости.

Заохочені першими осягами, Ви напевно не змарнували ні хвилини дорогого часу, хоч би це було й під час ферій, бо наша виховна метода дає можність получити корисне з приємним, а там самим дозволяє її застосування й під час відпочинку. Якщо Ви однак були між тими активними виховниками, що літній вакаційний період провели на юно-сумівському таборі, то й там Ви не оминули нагоди, щоб набуті попередньо відомості стосувати в практиці і то не тільки по відношенні до власної особи, але також по відношенні до повіреної Вам дітвори чи юнацтва. Це дуже добре, що Ви мали зайвий раз нагоду переконатись про безліч хиб, з якими треба боротись і їх усувати, а до цього наш курс дає Вам в руки знаменитий ключ, яким не можна нехтувати, якщо хочемо запанувати над підставами духового здоров'я.

Коли ж Ви припадково належали до тих, що поставились скептично до перших лекцій цього курсу, або не звернули на них належної уваги на початку, то радимо Вам не гаяти часу, а братись до діла, починаючи від перших рядків «Вступу» і придержуватись усіх вказівок, які ми подали. Для цього ніколи не є запізно, але без доброї волі з Вашого боку на якісь висліди рахувати не можна.

Наші наступні лекції можна вивчати тільки тим, хто дотепер зумів набути властивості потрібні для логічного думання, а що більше, для логічного і послідовного поступування.

IV.

ЗМИСЛ СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Людина — це найбільш досконалий (хоч не вповні досконалий) з усіх Божих творів на землі. Вона має в собі заложені Творцем властивості, які при відповідному зусиллі людської істоти можуть довести її до меж, де починається досконалість (очевидно, що повною, або совершенною досконалістю може бути тільки Всемогучий Бог).

Наділені безсмертною душею, ми наше духове життя на землі матеріялізуємо при помочі органів нашого тіла. Ми є чутливою матерією, в постійному контакті з тисячами істот і речей, які впливають на нашу долю і які ми повинні добре пізнати. Дуже часто ми проходимо нашим шляхом, не бачучи й не чуючи життєвої науки. Нам необхідно повернутись до тих властивостей, що їх мають діти, до інтенсивного відчування, одушевлюватися і намагатися все розуміти.

Ми є в контакті з зовнішнім світом при помочі наших п'ятьох змислів: зору, слуху, дотику, смаку і нюху. Ми повинні берегти не тільки зіниць в очах, але й органи наших змислів, щоб при їх допомозі одержувати точні відомості про довкілля. Якщо ті органи терплять від якогось ушкодження, то заки приступите до дальшого читання наших лекцій, підіть порадитись у лікаря-спеціяліста.

Власне за допомогою повторювання вправ, Ви повинні одержати від Ваших органів точніші, повніші і скоріші відомості. Відомості достачені одним органом повинні доповнити і перевірити відомості одержані від інших органів. Ви повинні поволі призвичаїтися проводити Ваші спостереження методично, розкладаючи предмет Вашого досвіду на його різні складові частини.

Коли одержите відомості від своїх змислів, Ви повинні тоді піддати їх праці Вашого розумування, Вашій інтеліґенції, відгадати «річеве чому», старатись в них відкрити глибоке значення.

Ми подамо кілька зразкових вправ, однак Ви повинні придумати собі власні, особисті, що були б достосовані до Вашого становища, Ваших зайнять та заінтересувань і Вам приносили пряму користь. Це торкається також зайнять з юнацтвом для належного розвитку змислу спостережливости, а тим самим інтеліґенції.

Перша вправа: В більшості вулиць правий бік не має того самого вигляду, що має лівий бік. Напр., з одного боку зустрічаємо тільки готелі й добірні магазини мод, а з іншого поспішаючих людей і банки. Пройдіть одну вулицю свого міста і затямте все, що відрізняє один бік від другого. Повернувшись домів, постарайтесь розгадати причину тих різниць.

Друга вправа: Візьміть атлас, простудіюйте докладно мапу країни якої історія і її економічне життя Вам достатньо відомі. Замкніть атлас і постарайтесь з пам'яти накреслити цю мапу, без деталів, однак в загальних лініях, зберігаючи при тому відповідні пропорції.

Спитайте себе відтак, як вплинули на долю цієї країни її рельєф і її положення в світі.

Третя вправа: Істотною для Вас справою є добре пізнати осіб з якими Ви маєте до діла, чи це будуть ваші зверхники, чи підвладні, чи вам рівні. Кожна особа, яку ви зустрічаєте, повинна бути предметом вашого докладного досліду. Її зовнішній вигляд достачить вам цінних відомостей про її добрі прикмети і про її хиби. Вправа яку ви повинні вперто виконувати запевнить вам багато успіхів.

Вам треба поступати методично в наступному порядку:

1. Пригадайте собі ім'я (з ортографічними властивостями) й адресу особи, яку будете досліджувати.
2. Оцініть її вік.
3. Порівняйте її ріст і вигляд тіла з вами.
4. Дослідіть в дрібницях її голову; вигляд її фризури, форму чола, очей, носа, уст, бороди, лиця, вух; краску волосся, очей і шкіри; гру цього обличчя, уточніть одним словом враження, яке з нього випливає.
5. Дослідіть її рухи.
6. Дослідіть форму і краску її вбрання; осудіть смак, який вирішив цей вибір, його ступінь зужиття і чистоти.
7. Простудіюйте її кроки, зосередіть на хвилину увагу на звук її ходи, щоб можна було при нагоді розпізнати; простудіюйте її рухи.
8. Простудіюйте її голос (наголос може зрадити її походження), її хиби вимови, непомітні відхилення, що можуть вам прозрадити чимало таємниць.
9. Зрезюмуйте в короткій формулці почуття, яке в вас викликає співрозмовець, спитайте себе які можуть бути підстави, що заставляють його діяти, його можливі реакції на таке, чи інше слово.

Повернувшись до себе постарайтесь пригадати собі, те що ви пізнали. Не уділяйте зразу безмежного довір'я осудові заки не перевірите чи він є вповні проникливий; жоден ваш осуд не повинен, зрештою, розглядатись як остаточний і ви повинні користати з кожної нагоди, щоб його наблизити до правди.

Ця лекція вимагає студій протягом одного місяця; перша вправа заслуговує на щоденне застосування.

V.

ПРИРОДНЯ ПАМ'ЯТЬ

Багато людей жалуються з приводу злої пам'яти, або її повної відсутности; їхні ділові стрічі, прізвища їхніх приятелів і цінні лекції власного досвіду не залишаються довше в їхній бідній голові, як вода на дні кошика.

В дійсности, кожна людина має достатню пам'ять для пройдення свого життєвого шляху, одначе мало є таких людей, які вміли б використати багатства цієї чудової властивости.

Ми виявимо сьогодні перед вами психологічні закони, які зумовлюють її функціонування і коли ви їх належно зрозумієте, ми вам вкажемо на різні способи, які дозволять вам легко побороти навіть найбільші пам'ятеві труднощі.

Кожний спомин вимагає закарбування в мозку картини, її збереження в нашій підсвідомості, по певному часі її відтворення. Щоб ми могли собі приго-

дади дорогу до нашого нового місця тимчасового замешкання в якомусь місті, де ми знаходимось вперше, необхідно, щоб та дорога закарбувалась спочатку в нашому мозку. Якщо ж ми йшли однак «на-сліпо», зайняті тільки думками про приятелів, яких ми бажаємо зустрінути, або коли тільки приглядались рухові вулиці, а не зважали на **сталий** вигляд характеристичних об'єктів, тоді зовсім немно ми не потрапимо розпізнати нашої вулиці.

Кожна людина погоджується з конечністю посідання чіткого і оригінального відображення, глибоко закарбованого в ній, що є справжнім джерелом пам'яти; на нещастя цей закон є такий очевидний, що часто ніхто на нього не звертає уваги, бо в ньому крім звичайної банальности нічого не добачують.

Щоб витиснути нестерту пам'ятеву картину в нашому мозку ви повинні поступати наступно:

1. Приділяти всю свою увагу предметові нашого досліду і не дати себе розсіяти на елементи, що до нього не належать; якщо ви хочете затямити виклад, не забавляйтесь спостеріганням, як літають мухи.

2. Вживайте для спостереження вашого предмету різні змисли, щоб в такий спосіб розглянути його під кожним видом; Ви намагаєтесь запам'ятати прізвище даної особи, що виходить з вашого бюра, запишіть його на папері, повторюючи півголосом кожну букву, щоб таким чином зберегти слухову, зорову і мускулярну пам'яті, що себе взаїмно зміцнюють.

3. Розкладати в пам'яті ваш предмет на його складові частини; якщо це обличчя, тоді описати деталі і проаналізувати окремі його частини.

4. Намагатись схопити суть того, що хочете затямити; коли це поезії в чужій мові, тоді збагнути значення кожного слова.

5. Зосередити деякий час свою увагу на картині, яку хочете в собі закарбувати, щоб таким чином дати їй змогу глибоко себе затривалити; повторення, безконечне перемелювання є питомий спосіб для школярів, однак це не одинокий і не найрозумніший: йому належить тільки одна мала частинка і то не найголовніша, і це все.

Зміцнення цією методою пам'яти дається легко зберігати, однак коли ви хочете збільшити її живучість, буде добре якщо час-до-часу ви собі це пригадаєте і то в часових відступах де-далі то все більш віддалених від себе.

Найкращим способом, що допоможе в відтворенні даного спомину, є відтворення пам'ятевої атмосфери в якій відбулося його сприймання.

Ставлю собі питання про що я думав минулої неділі в домівці і що я пообіцяв собі не забути. Я сів був при вікні, бо в кімнаті було тепло і душно. При тому я пив холодну лімоняду; я попросив у бібліотекаря паперу і написав листа до Василя, висловлюючи йому свою радість з приводу нашого скорого побачення; опісля я витягнув з кишені часопис і почав його читати в моменті, коли по радію заграла оркестра мою улюблену мелодію; і ось тепер коли я починаю підспівувати згадану мелодію, повертається в мене докладна пам'ять про статтю присвячену справі вихованню української молоді в умовах еміграції, яке мене так дуже турбує.

Всі ми мали подібні роздумування, яким ми однак не надавали належного значення. Вистачить усистематизувати цей спосіб, щоб зробити поважний крок вперед для кращого використання нашої пам'яти.

Тепер слід би дещо сказати про спосіб, яким треба послуговуватися для пригадки у відповідний час актів, які пізніше матимем виконати.

Ви хочете, залишаючи свою працю по двох годинах, піти вибрати від годинникаря свій годинник, якого ви дали до направи. Уявіть собі сильно, що б'є дванадцята; Ви накладаєте свій капелюх і нагло, як тільки зачинили за собою двері бюра задержуєтесь з враженням, що маєте виконати незвичайне діло. Уявіть себе, як кілька хвилин Ви шукаєте за тим, про що йдеться, дивитесь на руку і спостерігаєте, що на ній нема годинника. Звільнені з неспокою, Ви спішите до свого гондикаря. Все це відбудеться так, як це Ви собі уявляєте.

Вправа. Пробуйте, в поданий вам спосіб, запам'ятати з усією докладністю порядок слів, вивчити поезію, запам'ятати запах парфуми, смак вина, враження викликане при дотику мателевої монети, щоб таким чином їх розпізнати поміж багатьома іншими.

Вправляйтеся методично в здобуванні пам'яти для діл, які ви маєте виконати згодом; заправляйтеся поволі щоденно, безупину, а будете вкоротці здивовані вислідами.

Цю лекцію вивчайте протягом місяця, а тоді приступайте до наступної.

ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА

ЖУРНАЛ ВИХОВНИКІВ ЮНАЦТВА СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Рік VIII | Листопад-грудень 1961 р. | Ч. 9 (28)

ЗМІСТ:

Стор.

Під Різдво 122

Проблеми виховання

М. ПАСТЕРНАКОВА: Сила мистецького слова 123

Для читання і гутірок

О. ЗАКЛИНСЬКА: Знову в горах 124

о. д-р Б. КУРИЛАС: Святий Архистратиг Михаїл — патрон СУМ-у 125

Скарби наших звичаїв

Різдво в Україні 129

Обмін досвідом

М. КРАВЧУК: Як заохотити Юнацтво читати книжки . . . 131

Удосконалення виховання

Д-р П-х: Підстави духового здоров'я (продовження з чч. 5-8) . 133

«ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА» видає для внутрішнього вжитку виховників Юнацтва Спілки Української Молоді, Центральна Виховна Рада при ЦУ СУМ-у

Головний і відповідальний редактор: проф. З. Б. Саган.

Адреса Редакції: «Zapysky Wychownyka», 562 Genesee St., Buffalo 4, N.Y. USA.

Адреса Адміністрації: 72 Bd. Charlemagne, Bruxelles IV, Belgique.

Під Різдво

(г. о.) Друзі Виховники! Чи пам'ятаєте Свят-вечори в Україні? О! — напевно не забули їх, головно старші з Вас.—

Білою-білою скатертю вистелені дороги і поля, іней на деревах, засніжені і дивно випуклі дахи на хатах, заморожені шибки... Весела дітвора пустує з саночками на горбах, дожидаючи Свят-вечора... Дехто несе обмерзлу ялинку, дехто поспішає домів різким кроком, а Дід-мороз вторує йому хід. Неначе під музику. Проїзджають ґазди обгорнені в теплі кожухи на широких санях, видзвонюють монотонно їхні коні...

По господарствах, по хатах йдуть приготування до свят. Для кожного є робота — і для дорослих і для малих. Для малих..! Ох! — і любить дітвора цей передсвяточний час. Не стільки допоможуть, що перешкодять в праці, але д'ти мусять усе знати: чому кутю приготовляється з пшениці, і чому вона з медом. Чейже могла б бути з цукром! Навіщо сіно на столі і дідух на долівці. Чому Ірод повбивав невинних дітей і чому Ісус народився в вертепі. —

Балакуча мати усе розповість, а дідусь, який все знає, дасть додаткові вияснення. А коли це буде замало, то бабуся-цокотуха розвіє всякі сумніви в дітвори.

Чейже дітвора мусить усе знати — усі обряди, всі звичаї, весь народній скарб, щоб пройнятися ними до глибини, пережити їх і передавати з роду в рід.

І коли на небозводі появиться зірка — її перші запримічують діти і звіщають батькам з великою радістю, немов би зробили небуденне відкриття. Це ж вона, ця сама зірка, що показувала шлях до Вихлеєму трьом царям зі Сходу...

При святочному столі під ялинкою сипляться дальші питання: як батько може «передбачити» гарний врожай на другий рік, і навіщо мати поклала три колачі на столі, і чому на Святий Вечір аж дванадцять страв...

Перших колядників у вікнах вітає дітвора, захоплюючись великою звіздою. А коли в хату приходять з вертепом, то радості немає кінця.

Наслухавшись оповідань, засвоївши всі перекази і переживши по-дитячому чар наших різдвяних традицій — молодь набирає до них пошани, любови і вони стають частиною їх особовости.

А як у нас на еміґрації? Чи дбають наші батьки, щоб їхні діти знали і переживали українські традиції. Мабуть невеликий процент. Дехто оправдується обставинами, дехто соромиться в чужому середовищі дотримуватися рідних звичаїв, ще інші вважають їх перешкодою для майбутньої кар'єри своїх дітей.

І тут перед виховниками — як і завжди — виринає відповідальність і обов,язок стежити за юнацтвом і при кожній нагоді доповняти його знання українських звичаїв: розмовою, гутіркою, вертепом, колядою, засіванням, сценкою, спільною ялинкою та всіми іншими виявами традиційного жанру, ми повинні згуртувати довкола себе дітвору і вливати в її серця любов до народніх скарбів.

І хоча сьогодні на еміґрації не всюди стрічаємо атмосферу українського Свят-вечора, хоча подекуди замість сріблистого снігу ряне теплий дощ, а замість білих хат майоріють хмародери, — то святочний настрій і весь чар наших різдвяних звичаїв, якого не повинно забракнути в жодній українській родині, нагадують нам Свят-вечори пережиті на рідній землі. На тих звичаях ми повинні виховувати нашу молодь, бо вони є джерелом нашої духовости і скрижалями національної самобутности.

Сила мистецького слова

«Дитячі роки були моїм щастям, вони оплодотворили мій внутрішній світ і осяяли ціле моє життя» — це слова композитора Ґустава Маглєра, наведені у книжці його дружини Альми Маглєр «А мостом є любов». І справді, в життєписах славних людей майже завжди особливо відмічають роки їх раннього дитинства, як основу їх творчого життя. Соціяльний, економічний і родинний стан батьків у той час і найближче оточення мають безперечно великий вплив на духову структуру дитини, унапрямлюють до деякої міри її дальший життєвий шлях, і багато дечого іншого у пізнішому житті може бути наслідком сильніших переживань у дитинстві. Тому часто буває, що батьки, попадаючи в перебільшене догоджування своїй дитині, виправдуються тим, що хочуть дати їй краще дитинство, ніж його мали колись самі, і про яке вони іноді згадують з сумом. А проте, у творенні духового світу дитини в той період, вирішний вплив мають найближчі дітям особи, матері, бабуні, часто старенькі няні, які розповідають малим дітям безліч казок і ведуть їх уяву у фантастичний світ, де стільки незвичайного, чарівного, цікавого. Ті мандрівки в неозору голубу далину вперше будять їх творчу уяву, збагачують знанням і новими ідеями духове життя, формують характер, уподобання, звички. Так було колись, — а сьогодні, та ще й на чужині, цілком змінився стиль нашого щоденного життя, його форми, іншими стали вимоги до дорослих, змінилась також психіка дітей. Сьогоднішня дитина духово розвивається приспішеними темпами, ніби перескакує дитячий вік, і тому вона втрачає багато з перлин чарівного дитинства. Забулися, цілком «вийшли з моди» колисанки, які зближали немовлят до поезії, краси, до народнього духа, їх заступає на будь-яку музику наставлений радіо-апарат. Порядок дня дітей і батьків так перевантажений зайняттями, що нема в ньому місця на неоціненні в цьому віці вечори казок, — і замість живого слова діти дістають звичайно маловартісні під виховним оглядом, поспішно й випадково куплені іграшки та книжечки, часто з карикатурними малюнками. Заспокоєння для своєї вродженої цікавости вони шукають у неконтрольованих телевізійних програмах і фільмах. Правда, деякі розповіді на платівках мають свою вартість, одначе механічний голос не має того впливу, не дає того ефекту, що живе слово. У всьому тому є готові, однакові для всіх дітей зразки, і дитяча уява не має або має дуже слабі стимули для свого індивідуального вияву й розвитку. З такої атмосфери дитинства виростають стандартні люди, їх життя, навіть їх зовнішній вигляд мають прикмету пересічности й монотонности. Уява — це найцінніше обдарування дитинства — сьогодні під тиском небувалого технічного розвитку й механізації життя, відсунена до тієї міри в тінь, що молодшим, а то й старшим школярам буває важко написати письмову вправу на вільну тему, майже не під силу перенестись думкою в інші місця, бути там кимсь другим і вірити в світ, в який веде їх власна, не накинута кимось уява. Тому плеканню тієї творчої стихії необхідно присвятити більше уваги, починаючи з раннього віку дитини, шляхом розповіді казок, пригодницьких оповідань, героїчних вчинків не тільки славних людей, але й звичайних зустрічних у щоденному житті людей і тварин. Немає сумніву, що навіть для сьогоднішньої дитини може стати захоплюючим переживанням, у присмерку вечірньої години, в затишку дитячої кімнати, мандрувати думкою у незнаний казковий світ і творити в уяві, кожний по своєму, його привабливі картини. А проте, сама тільки фантазія не є тут самоціллю, і читання чи слухання казок не перетворює дітей у мрійників, бо в казках завжди є виховні і навчальні елементи, є гумор і жарт. Слухання казок повинно бути нагородою для дитини, і ця хвилина повинна мати в собі щось вичікуване, святкове.

Звичайно, не кожна казка криє в собі ту чарівну силу, яка дає поштовх уяві і окрилює думку, вартісні тільки ті казки, які побудовані на цікавому, в міру фантастичному сюжеті, без туманної символіки, з рухливою наростаючою дією, казки, вяких дітям мусить щось подобатися, щось імпонувати. Коли дитина не відчуває в казці прикметного цьому жанрові магічного елементу, казка не є для неї казкою. Діти легше сприймають твори, писані для них майстрами слова, а не аматорами без письменницького таланту, та й взагалі оцінити казку, добра вона чи не добра, можуть своєю реакцією тільки самі діти, тому вони

люблять слухати відомі їм казки, домагаючись розказати «ще раз». Для дітей молодшого віку більш сприємливими є віршовані казочки, бо приємність слухання походить у них більш від ритму і рими, як від змісту. Для малят особливо важлива є соковита і грайлива мова, персонажі якнайбільше нереалістичні і дія фантастична. Писати для дітей можуть тільки люди, які знають психіку малих дітей, уміють дивитися на світ і людей їх очима, не нагинаючись надто до їх розуміння і не примітивізуючи свідомо дію.

А проте важливішою за все при розповіді є особа, яка розповідає і сила її живого слова. Голос розповідача, його кольор, звук, природня модуляція, не декляматорський і не патетичний тон, розбуджують дитячу уяву, викликають бажаний настрій, переживання, які включають дітей у казкову дію, що часто позначується перериванням розповіді, запитами й іншим зовнішнім реаґуванням. Таке враження від слухання казки є доказом, що думка інтенсивно працює, розмальовуючи в уяві, одну по одній, картини нові і свіжі, ніби ще вологі від ранкової роси. Важливим компонентом живої розповіді є бездоганне володіння мовою з правильними наголосами, яка збагачує словник дитини. Полонити молоду душу, відкрити перед нею неозорі краєвиди нових ідей, викликати власну інтерпретацію вислуханого тексту, іноді теж у власному рисунку, загострити увагу до важливих деталів, викликати зацікавлення книжками і цим покласти основу під інтелектуальний і чуттєвий розвиток дитини — є власне завданням мистецької живої розповіді. Тільки ті люди багаті творчою уявою, які розбудили її до буйного життя в дитинстві і вони, власне, обдаровують свій народ і людство безсмертними творами мистецтва й науки.

М. Пастернакова («Вільне Слово» 26. листопада 1960 р., Торонто, Канада)

О. ЗАКЛИНСЬКА

Знову в горах

Знову в горах шум зелений,
знову гори говорили...
знову мряки синім вкрили
дуб з березою і клени,
засиніли пні.

Гей! співáночко тоненька!
Гей! як тужно синь синіє,
Гей! як тихо хмара мліє...
блисне хусточка біленька
вбрід у далині.

Знову думи скрізь зелені...
знову вінці кучеряві,
знову звук трембіти мляво
ліг на запаски черлені,
ген на царині...

Сині Гори, 17. 7. 61 р.

Для читання і гутірок

о. Д-р Б. КУРИЛАС
Духовник СУМ-у в Бельгії

Святий Архистратиг Михаїл — патрон СУМ-у

«Глибока віра в Бога та в безсмертність сотвореної Ним душі людини, вірність християнським морально-етичним засадам життя, релігійність, відданість українським Церквам, любов до ближнього, любов правди і краси, розум просвічений вірою, сильна і добра воля, фізична тугість, пізнання і любов рідного та готовість служити найвищому добру української нації, — ось у загальному основні життєві прикмети та обов'язки, що неминуче випливають із гасла «БОГ І УКРАЇНА» та визначують силу, доброту, мужність і відданість, як невід'ємні риси українця (-нки) — державника, — виховного ідеалу СУМ, що його патроном є св. Архистратиг МИХАЇЛ».

(Правильник Ю СУМ)

В добу релігійної байдужности багатьох молодечих товариств Заходу та воюючого безбожництва комсомолу на Сході, Спілка Української Молоді високо видвигає свій ідеалістичний світогляд та розгортає голубий прапор на якому зображений св. Архистратиг Михаїл зі списом та щитом у руках, у золотому панцирі, як символ захисника Правди, оборонця перед насильством і злом та заступника покривджених.

В час разючої непослідовности в релігійній свідомості одиниць, груп і мас у сучасному суспільстві (віра в теорії, безвірство в практиці), СУМ докладає зусиль, щоб віра в Бога і безсмертя душі та вічне життя доглибинно оволоділа і керувала кожним членом СУМ-у. СУМ проголошує визнання віри в об'явлені Богом догми: якщо вірю в Бога-Духа, то вірю теж у все, що Бог об'явив, а Церква доручає вірити: вірю в душу людини, в Церкву, сім святих Тайн, в існування ангелів добрих і злих.

Ось що говорить Правильник Ю СУМ-у про ідеалістичний світогляд:

«Виходячи з головного заложення «Бог і Україна», СУМ визнає духові вартості, як рушійно-творчу силу одиниць і спільнот і стверджує, що вони як такі були завжди органічною притаманністю української нації на протязі всієї її історії. Тому СУМ виховує і розвиває в Юнацтві інтелектуальні сили, релігійну і національну свідомість та почування, основані на ідеалістичному світогляді українських християнських Церков, на їхніх моральних та етичних засадах, як теж на високоякісних національних вартостях, витворених геніем українського духа на протязі тисячолітньої української історії і культури і передаваних предками з покоління в покоління, від найдавніших аж до найновіших часів».

СУМ розглядає матеріяльний світ як засіб для вияву і плекання духових сил людини, спільнот і народів».

Визнаючи ідеалістичний світогляд і плекаючи взнесені засади Добра, Правди і Краси та виховуючись на оборонців і захисників прав

поневоленого українського народу, Спілка Української Молоді вибрала собі за Патрона і Покровителя св. Архистратига Михаїла і під Його знам'ям працює, змагається і виховує українську молодь на борців і воїнів за панування правди і за знищення всякого зла, насильства і несправедливости.

Про існування св. Михаїла знаємо ще зі св. Письма. В книзі Пророка Даниїла (XII, 1) говориться про Його силу та опіку: «Ось Михаїл, один з перших князів прийшов мені в поміч... В цілім змаганні ніхто не помагав мені, тільки Михаїл, наш князь... По довгих досвідах встане Михаїл, великий князь, що вставляється за синами свого народу... в той час вийде твій народ на волю». В новому Завіті в книзі Об'явлення св. Івана розказується про заповітний змаг між Архистратигом Михаїлом і Сатаною: «І сталась на небі війна: Михаїл та його ангели вчинили зо змієм війну. І змій воював та його ангели не втримались і вже не знайшлося їх місце на небі. І скинений був змій великий, вуж стародавній, що зветься диявол і сатана, що зводить всесвіт, і скинений був він додолу, а з ним і його ангели були скинені» (розділ 12, стижки 7-10).

Господь Бог хоче, щоб кожне розумне сотворіння, ангел чи людина заслужили собі щастя і нагороду ціною завзятого і великодушного змагання-боротьби. Згідно з цим Божим законом вільна і розумом обдарована істота повинна віддати для доброї справи всю свою енергію, а свою волю скерувати на службу великих чеснот Добра, Правди і Краси. Господь Бог і сам є в силі побороти всі вражі сили, але з великої доброти заставив св. Михаїла і нас людей до цієї всесвітньої боротьби, щоб ми брали участь в достоїнстві Найвищого Володаря неба і землі.

Запеклий бій започаткований св. Михаїлом на небі, продовжується по сьогодні на землі. Він кипить і шаліє між демоном і його слугами та людством під об'єднаним прапором Христа-Царя. І сьогодні сили супостата силкуються здвигнути проти Бога людські маси, народи і держави. Але ніколи не може дійти до капітуляції перед злом, бо замирення між Архангелом Михаїлом і люципером, між табором Христа і анти-Христа не може існувати, як не може співіснувати вогонь і вода, як виключає світло тьму а день ніч. Бій напевно закінчиться перемогою добра і розчавленням пекельних сил.

Ворог хоче затуманити вірою просвічені уми, хоче вкинути в багно безбожництва освічені ласкою серця, затруїти молодь численних народів ядом матеріялізму, закувати всю земну кулю в ярмо поганства, рабства і насильства.

Чимало мільйонів людей стоїть зараз у відкритій боротьбі проти заклику св. Михаїла: «Хто яко Бог» (Мі-ха-Ель). Існують групи «вчених» та письменників, які поставили собі за завдання ограбувати Христа з авреолю Божества і виключного права рядити всесвітом. Їм хочеться переконати маси, що Христова Церква, це виключно людська установа, що мораль особиста, громадська і державна залежні не від вічного Божого закону, а від особистих чи політичних химер і комбінацій.

Культ св. Михаїла і підлеглих Йому ангелів утверджується в Христовій Церкві вже від перших століть. В проскомидії Служби Божої св. Івана Золотоустого (4-те сторіччя) священик зобов'язаний на-

різувати частиці і уставити їх на дискосі праворуч від агнця на честь «святих безплотних сил небесних», яких вождем є Архангел Михаїл. На Сході, у Візантії постало (приблизно у 5-тому сторіччі) свято св. Михаїла та інших безтілесних сил. Тамже утвердився звичай присвячування кожного понеділка тижня «святим ангелам». Зі Сходу культ св. Михаїла поширився і на Захід. У 6-му сторіччі (590-604) папа Григорий Великий заявив таке: «Кожний раз, як щось героїчного доконується в Церкві, то за переданням приписуємо цей подвиг помочі св. Михаїла». В тому ж часі постав у Візантії архитвір духовної поезії т. зв. «Акафист св. Архистратигові Михаїлові і прочим безплотним силам». Ще ранішою є молитва, де військо св. Михаїла поділяється на три єрархії і дев'ять чинів: «Ангели, Архангели, Начала, Власті, Сили, Господарства, Престоли, Херувими і Серафими моліте Бога за нас грішних».

Київські князі Аскольд і Дир охрестилися в 865 р., княгиня Ольга в 957 р., а Володимир Великий, як відомо, 988 охрестив Україну і відтоді християнство і культ св. Михаїла поширилися по всій українській землі. Сотні манастирів, тисячі церков і братств носили — ім'я св. Михаїла, як свого Патрона і Опікуна. Чимало князів, козацьких полководців і мільйони вірних носили і носять ім'я св. Михаїла.

Київські князі та наші предки вибрали св. Михаїла Покровителем України та заступником міста Києва — столиці України, на гербі якого зображений цей небесний воїн. Ось що пише проф. М. Андрусяк в Енциклопедії Українознавства про св. Михаїла — Покровителя України та столиці Києва: «Найстарший Мономахович великий князь київський Мстислав І Федір Великий (1125-1132) вживав печатки з образом св. Михайла, переможця змія. Цей образ св. Михайла у зміненому вигляді повторюється у його нащадків з молодшої ліні, від його сина Ростислава Великого князя київського і смоленського (1154-1167). Внуками Ростислава були великий князь київський Мстислав III Романович, що поляг над Калкою в 1223 р. і Мстислав Удатний, що прогнав угорців з Галича в 1219 р. Тим то св. Михайло (знак цієї вітки Мономаховичів) закріпився як знак Київської землі вже в княжу добу і св. Архистратига Михайла вважали за патрона України в її боротьбі проти ворогів християнства татар ... В 15-му ст. образ св. Михайла як знак Київської землі зберігся ... Коли ж у 1569 р. Київська земля була прилучена до Польщі, образ св. Михайла, знов у дещо переробленому вигляді, прийняли за знамено Київського воєвідства в межах Польської Речі Посполитої ... В галицьких виданнях до 1917 р. подавано як знамено соборної України образ св. Михайла з мечем і щитом — герб Київської землі, а на щиті лева — герб Галицької землі. Такий знак Соборної України вживали спершу й Київські Січові Стрільці» (Е. У., том І, стор. 31-32).

Правильно зробили наші предки, що вибрали св. Архистратига Михаїла Покровителем України. Тим способом хотіли вони виявити свою вірність ідеї св. Архистратига Михаїла — «Хто яко Бог», стояти завжди на службі Божих законів в боротьбі з Його ворогами. У важких хвилинах наш народ завжди звертався з проханням про поміч саме до св. Михаїла, і під Його прапором боролися українські полки на полі бою. Це доказують Його ікони на прапорах наших дружинників, як рівнож Українських Січових Стрільців, що по сотнях років

неволі підняли чинний спротив і під цим прапором доказали славетних геройств.

В 1088 р. постає в Києві над Дніпровою кручею Видубицький манастир з церквою св. Михайла, з ініціятиви князя Всеволода, а в 1103 р. збудував князь Святополк — Михайло Ізяславич Михайлівський Золотоверхий манастир, що сьогодні має сім нав, сім апсид і сім копул. Золотоверха церква Михайлівського манастиря має цінні мозаїки на стінах, із-зовні на стінах вмуровані лупакові плити з фігурою плоскорізьбою двох «святих їздців» на конях.

Як бачимо, то вже точно сто літ по охрищенні Києва, пошана до св. Михаїла знаходить вираз в будові окремого храму з ім'ям Архистратига, змінена через 15 років другим величавим храмом.

В місяці червні 1424 р. з'явився вперше св. Архистратих Михаїл св. Іванні д'Арк в Домпремі, як молодий лицар надземської краси, в блискучому золотому панцирі, з шоломом на голові і мечем при боці. Як записали хроніки, Іванна сильно злякались і впала навколішки, але лицар спокійно сказав до діви: «Жанетто, будь добра й побожна, люби Господа Бога, ходи в церкву». Після третьої з'яви, ангел сказав: «Я Михаїл — Покровитель Франції». Іванна поклонилась йому до землі, а він продовжував: «Велике зараз є горе у королівстві Франції». Дівчина спитала Архангела, хто має врятувати вітчизну? Тоді св. Михаїл сказав рішуче: «Ти, Божа доню! Іди, іди у Францію; так треба».

Св. Іванна д'Арк є однією із провідників европейського духового світу, за національне визволення. Вона створила модерний патріотизм, любов до вітчизи і рідної нації. Це символ усіх поневолених народів і приклад до наслідування в боротьбі за визволення.

Спілка Української Молоді вибрала своїм Опікуном і Покровителем св. Архистратига Михаїла, оборонця Божих законів і людської справедливости: «Хто, яко Бог». Його постать прикрашує блакитний прапор СУМ-у. Приймаючи знам'я св. Михаїла, СУМ зобов'язалась виховувати українську молодь на гідних лицарів і оборонців Христової Правди та національних прав українського народу. Дві великі ідеї просвічують програму СУМ-у, це слова: «Бог і Україна», що символізують життя вічне і життя національне. Ці дві ідеї повинні домінувати усі наші настанови, усі наші почини і задуми. Служба Богові вимагає служби Україні, бо лише у вільній державі можуть повністю бути збережені Божі закони. Це висловив наш великий Шевченко словами: «Де нема святої волі, добра не буде там ніколи».

СУМ виховує молоде покоління на свідомих громадян, чесних українських патріотів і борців за державне визволення, а в цій шляхетній її місії присвічує і допомагає св. Михаїл, надхненник св. Іванни д'Арк, «Хто, яко Бог». Бо щоб визволитись з неволі, щоб побороти пекольні сили наїзника, щоб двигнути прапор свободи, ми мусимо виховати людей з великим духом, з непохитною волею та хрустальними характерами, ми мусимо мати великих наслідників св. Михаїла, св. Іванни д'Арк — невгнутих воїнів за святу Правду.

В цих шляхетних змаганнях добра проти зла, світла проти темряви, волі проти рабства нам показує шлях своїм вогненним мечем св. Архистратиг Михаїл — символ героїчности і непоборности під гаслом: «Хто, яко Бог».

Різдво в Україні

Свято Різдва Христового святкує кожного року цілий християнський світ. Святкує його, як свято радости і надії. Різдво христове, це свято любови, свято перемоги Правди над Злом. В цей день прийшов на землю Син Божий. Він пройшов тернисту дорогу життя, воскресив Правду і навчив нас любити ближнього. Тому цілий рід бачить в святі Різдва Христового символ кращого завтра. Кожний народ, кожна країна святкують свято Різдва христового в своїх вироблених традицією формах і мають власні різдвяні звичаї. Часто в тих звичаях переважає зовнішній характер, який не має нічого спільного з духом свят.

Український народ святкує народження Божого Сина під знаком переваги духа над усім земним і дочасним. Свято народження Христа, це свято родинної єдности і загальної радости з поновного приходу до нас Дитятка-Ісуса. Новонароджений Божий Син приносить нам у дім християнський мир, радість і надію у краще завтра.

*

В день Святого Вечора батьки і діти мають багато роботи. Батьки приготовляють їжу для худоби на три дні, рубають дрова на опал, прочищують дорогу від снігу, лагодять різдвяного діда і сіно на стіл. Матері варять святочну вечерю — дванадцять страв, на пам'ятку, що Христос мав дванадцять апостолів. Діти прибирають ялинку та приготовляються до вертепу. У кожного в серці радісний святочний настрій. Ціле село єднається мов одна родина. Настає прекрасна хвилина, коли батько вносить до хати дідуха, в куті ставить сніп пшениці, а під скатерть стелить пахуче сіно. Мати ставить на стіл страви, а на ялинці сяють воскові свічечки... Тисячі дитячих голівок вдивляються в небо і чекають на першу зірку.

Ось вона! Ця сама, що давно-давно просвічувала дорогу трьом царям до Вифлеєму. З її появою починається велике свято. Родини сідають за столи, взаїмно бажають собі здоров'я, щастя та дожити до других свят. Згода і єдність панують під кожним дахом.

Свята вечеря!

Мерехтить ялинка... Лунають колядки...

*

По вечері батьки посилають дітей з хлібом, рибою і іншими стравами до свояків. Діти входячи в хату промовляють:

«Святий вечір! Прислали батько й мати до вас дядьку і вас дядино, святу вечерю»!

Після того саджають дітей за стіл і приймають неначе дорослих, ласощами, цукорками. Після того обмінюють хліб і виряджають до другого дядька. Діти обходять всіх і пізно в ночі вертаються домів.

Інші діти йдуть колядувати з вертепом. Вони перебрані в різнородні одяги: є там чорний діявол і біла смерть, королі в коронах, ангели, Ірод і його вояки. З вертепом ідуть у кожну хату, співаючи колядок. Блистять золоті панцери і корони, дзвенять слова молодих виконавців.

Бувають у вертепі також перекупки, цигани, жиди...
Діти входять в хату, а ангел голосить:

Мир приношу в кожну хату:
Чи убогу чи багату,
Бо Син Божий народився
Щоби світ возвеселився.
Він прийшов сьогодні з неба,
Щоб до нього у потребах
Ви могли всі приходити —
Ласки, помочі просити.

Опісля починається вертепна дія. Господарі частують дітей ласощами, а ангел мира пращає господарів словами:

Добрий Вечір! Вам усім.
Всіх вітаєм і пращаєм
З нашим святом золотим.
Срібна зірка промениста
Сяє кожному із нас,
Хай же серце буде чисте
В цей святий різдвяний час.

*

Три дні торжественно святкують люди. Три дні лунає по селах і містах коляда, три дні люди відвідують себе взаїмно та гостять при празничних столах.

Весело і радісно було в Україні аж до часу, коли сатана заволодів нашою батьківщиною. І коли ми цього року засядемо до святої вечері, хоча щирою молитвою згадаймо наших братів і сестер у рідному краю. Багато з них не засяде до спільної вечері, бо московський наїзник порозвозив їх по Сибірі. Згадаймо щирою молитвою всіх тих, що караються по тюрмах, за це, що відважились противитися ворогові руйнувати наші традиції і звичаї, знеславлювати нашу віру і наші прекрасні різдвяні обряди.

Різдвяна ніч

Різдвяна ніч була така хороша...
Габою білою прикрилася земля,
І сипалась і сипалась пороша
На вже давно засніжені поля...

Щербатий місяць легко в хмарах плинув,
І дух народження всесвітом витав,
Він ліс, і поле, й сироту-ялину
У пишні шати ніжно загортав.

Такої ночі в полі сині тіні
Пронизують порошу тут і там... .
Ця ніч цвіте лише на Україні,
Її краса відчутна тільки нам!

Такої ночі серце прагне злитись
З природою навік, до забуття,
І хочеться навколішки молитись
Перед красою й величчю буття!

Такої ночі сон не йде до ранку
На очі дівчини, чи юнака:
Плекає мрії юність до світанку,
І оживає серце старика...

А ранком дзвони радісно покличуть
Віз невловимих мрій, із глибини півсну
І перекажуть світові величну
І незбагливу тайну-новину:

Про те, що Дух народження Святого
Відвідав край наш — Україну знов,
Що йде-гряде вже Велетень — Син Бога —
Що вже несе нам щастя і любов...

Обмін досвідом

Микола КРАВЧУК

Як заохотити юнацтво читати книжки

(Стаття 2, стаття 1 в ч. 3)

Щоб наше виховання юнацтва мало тривалі успіхи, мусимо докласти всіх зусиль, щоб його навчити любити українську книжку. Бо ж юнацький вік найкраще надається для того, щоб спрямувати молоді душі в незнаний, а такий чарівний світ книжки. Йдеться тут про те, як знайти доступ до душі юнацтва та виробити в нього звичку до читання. Раз захопившися українською книжкою, ця звичка залишиться на ціле життя.

Та шлях до книжки нашого юнацтва нелегкий. Мусить бути посередник, що зуміє дати в руки юнацтва українську книжку, себто потрапить його нею захопити. Для того потрібний хоч малий, але активний *гурток справжніх любителів книжки.* Такий гурток найкраще оснувати при Осередку СУМ-у. Його завданням має бути акція в користь читання і поширення книжки. Гурток повинен влаштовувати сходини своїх членів, на яких присутні обговорювали б нововидані твори. Також влаштовувати *мистецькі читання творів,* літературні суди, вечорі рецитацій і деклямацій, тощо. Члени гуртка повинні стежити за рецензіями на книжкові твори в газетах і журналах, їх витинати та вивішувати на спеціяльній дошці. Ще краще видавати *стінну газету,* в якій члени гуртка містили б рецензії, літературні огляди, подавали новини з життя Осередку, заклики читати нові книжки і т. п. Стінна газета повинна бути ілюстрована, тоді вона притягатиме увагу молоді.

Гурток мусить пропагувати читання української книжки всюди: в школі, в народніх домах, в СУМ-і. По домівках повинні бути вивішені заклики читати книжки, з поданням авторів і назв книжок, що їх варто прочитати.

В Осередку мусить бути *бібліотека,* властиво дві: одна для дорослих членів СУМ-у, а друга для юнацтва. Юнацька бібліотека мусить бути відповідно підібрана та поділена на категорії для вікових груп юнацтва. Бібліотека — це кузня всієї роботи гуртка прихильників книжки. Вона повинна все точно, у визначений час бути відчинена. Сама кімната мусить бути прикрашена відповідними кличами, які треба час-до-часу змінювати. Належить подбати, щоб бібліотечна кімната була чиста і привітна.

Одним незвичайно цінним засобом для заохоти читання книжок є *зустрічі письменників з читачами.* На такий авторський вечір дуже легко стягнути молодь. Якщо автор сам не читає своїх творів, треба підшукати відповідних рецитаторів і декляматорів. В часі такої зустрічі гурток має можливість продати багато книжок даного автора. Такі зустрічі зближують автора до його теперішніх чи майбутніх читачів та можуть зацікавити ширші читацькі кола.

На цьому акція пропаганди читання книжки не закінчується. Найважніше не *конкурс* (змагання) читання книжки серед нашого юнацтва. Такий конкурс повинен бути солідно підготований. Зле підготова-

ний конкурс не то, що не осягне своїх завдань, а протилежно, викличе зневіру серед ініціяторів. Тому добрим пропагандивним засобом є влаштування *свята книжки,* звичайно в місяці жовтні та в цілому осінньо-зимовому сезоні. В програму такого свята повинні ввійти: реферат, рецитації і деклямації, виступи хору та мистецькі читання гарно підібраних уступів якоїсь книжки чи нарисів і новель. Завданням свята є викликати зацікавлення українською книжкою в молоді і громадянства. З цієї нагоди повинна бути влаштована *виставка книжки* (напр., дитячі книжки, історичний роман, тощо), а також потрібно зорганізувати книжковий базар де присутні могли б купити собі книжки, що їх цікавлять.

Підготовивши відповідно ґрунт, треба приступити до організації конкурсу читання книжок юнацтвом. Для успішности конкурсу треба ввести певні передумови. Головною передумовою допущення до конкурсу має бути вимога прочитати певну кількість книжок. Час на читання книжок повинен тривати 2-3 місяці. Після визначеного терміну, всіх тих, що прочитали найбільше книжок, допускається до змагань.

Програму конкурсу повинна опрацювати окрема комісія, долучуючи до нього список книжок, які учасники конкурсу мають пропитати. При опрацювання правильника конкурсу треба взяти до уваги вік, знання української мови, заінтересування юнацтва, тощо. Для кожної групи юнацтва виготовити окремий список книжок. Подбати про оголошення конкурсу в пресі, «Рідній школі», сумівських домівках.

Закінчення конкурсу повинно відбутися в формі *святочної імпрези* з участю батьків і громадянства. На вечорі повинні бути пописи змагунів, проголошення висліду змагань і вручення нагород першунам. Після відбуття таких змагань можна зорганізувати з учасників конкурсу гуртки прихильників книжки. Їх завданням є робата в користь української книжки.

Після відбуття місцевих конкурсів, треба відбути краєві змагання читання книжок. Участь в них повинні взяти всі першуни та вирізнені у місцевих конкурсах.

Закінчення такого конкурсу повинно відбутися злетом сумівської молоді даного терену в формі мистецько-художньої олімпіяди. Найкраще получити це з *Місяцем Юного Сумівця.* В програму такого свята повинні входити, крім виступів конкурсантів з святочним словом, деклямаціями і рецитаціями і мистецьким читанням власних поетичних чи прозових спроб, виступи балетних, театральних, музичних, хорових, шахових, спортових і інших гуртків.

Після краєвих змагань, на завершення можна влаштувати світовий конкурс читання української книжки, в якому візьмуть участь першуни краєвих змагань.

Хочемо вірити, що ідея таких конкурсів знайде пригожий ґрунт, і з того великого скарбу, захованого в українських книжках, скористає наша молодь. Бо як сказав наш великий любитель і творець української книжки, Іван Франко:

«Книги морська глибина
Хто в них пірне аж дна,
Той, хоч труду мав досить,
Дивні перли виносить».

Д-р П-х

Підстави духового здоров'я

(ПРОДОВЖЕННЯ З ЧЧ. 5—8)

Пройшовши п'ять розділів нашого курсу, Ви напевно прийшли до двох основних стверджень:

а) **Все, що в цьому курсі подається є зовсім просте і легке;**
б) **Щоб перевести цю методу в особисте життя Вам чогось недостає.**

Знаючи ці труднощі цього парадоксального явища (легке і важке одночасно), ми хотіли б нашим самовиховникам прийти з деякою допомогою. Таку допомогу ми вбачаємо в потребі вияснення труднощів, що стоять на перешкоді до систематичного і повного опанування подаваних нами порад. Пригадуємо, що справа не є в тому, чи Ви лекцію зрозуміли і запам'ятали, а в тому чи Ви її засвоїли і практично перевели в життя.

Коли після повищого подвійного ствердження Ви замість проаналізувати причину і приступити до поборення певної нехоти, що починає брати верх над доброю волею, Ви залишите справу на тому самому рівні, де вона була перед тим заки Ви познайомились з нашим курсом, то Ви належите до людей, що не вміють ще **панувати над собою.** Тому заки приступити до вивчення наступних розділів ми зупинимось над основною властивістю самоопанування, яку Ви мусіли б в себе зміцнити, щоб могти успішно продовжувати наш курс.

Коротко кажучи, при формуванні характеру властивість самоопанування висувається на самий перед. Подаємо тут формулку для набуття цієї основної властивости з якою вже частинно ми зустрічались в розділі «самовсиленння» (автосуґестії): **«Це, що я хочу робити варте труду і я є спроможний його виконати!».**

Це сміливе себевпевнення слід розглядати як «вірую», як свідоцтво повного довір'я до себе самого. Його треба постійно повторяти, а зокрема в моменті відчування сумніву. Для цього потрібно витворити в собі «комплекс перемоги і успіху». Ця постанова робить людину відпорною на невдачі.

Самоопанування само собою нагадує нам дитинство, якого людина позбавляється, коли їй треба заробляти на прожиток. Трапляється, що сорокрічні за своєю ментальністю є вже старцями. Натомість самоопанування виявляється в тієї людини, що робить зусилля звільнитись з рутини (втертого шляху) і апатії та стається наново дитиною спрагненою знань, зацікавленою довкіллям і вищими ідеями.

Коли людина рішає йти вперед, вона зустрічає опір. Цей опір, що приходить з-зовні буває так сильний, що йому не можна протиставитись, не поборовши наперед внутрішнього опору, що є вислідом людської недосконалости. Немає, отже, можливости далеко зайти, коли існують рівночасно труднощі внутрішнього і зовнішнього характеру.

Панувати над собою, це приготовлятись до важких завдань, це зростати в духовій силі. Це важне зокрема в добу визвольних рухів народів, що один за одним здобувають свою незалежність і державність. Дерево оцінюється по його овочах. Нації не можна оцінювати за її статистичними даними: населення, продукція і прибутки. Її міряється величиною людей, яких вона з себе видає. Якщо нація не вилонює з себе великих людей, то на ніщо здалися їй природні багатства, індустрія і капітали. Це торкається в першу чергу нас самих і виховуваного нами молодого покоління, що має бути здатне до державного будівництва. Загально стверджується, що нема більшого марнотравства над те, що випливає з недостатнього розвитку мозків. Скільки то могло б бути великих людей в нашаму народі, якщо б їхній умовий розвиток був уможливлений. Такі велетні духа як Т. Г. Шевченко й Іван Франко, що вийшли з самих суспільних низів свідчать вимовно про природні здібності нашого народу. Вони вийшли з гущі народу тільки тому, що мали **властивість панувати над собою,** а тим самим унапрямлювати свою діяльність в бажаному ідейному напрямку. Скільки, однак, не менш здібних одиниць залишились нічим через те, що не мали сили спрямувати свої здібності на опанування знань та на службу вищій ідеї.

Метою нашого курсу є власне озброїти виховників і взагалі виховану нами молодь у всі потрібні властивості для духового росту. Перевірте, отже, чи Ви належно пануєте над собою, щоб раз узяте рішення перевести в чин. Якщо відповідь на це питання випаде у Вас негативна, тоді радимо повернути ще до II-го розділу («З. В.» ч. 6) і засвоїти собі добре практику самовсилення. Відтак можна приступити до наступного розділу.

VI.

ЧИСЛОВА ПАМ'ЯТЬ

Важко є запам'ятати числа. В дійсності, числа є по своїй суті абстрактними і ми не можемо їх розуміти незалежно від предметів, кількість яких вони визначають. Число 10 не представляє собою нічого в нашій уяві, оскільки ми не уявляємо собі його в формі десятьох одиниць чогось, десять точок подвійної п'ятки в доміні, чи т. п.

Зрештою, навіть коли получимо їх числа з конкретними поняттями, ми не зможемо собі здати справи точно із кількости, хоч би й невеликої. Ви напевно знаходились серед маси людей і запитували себе скільки осіб вона може начислити, але навіть при точній обсерваціï Ви не могли ствердити докладного числа.

Одною з вимог пам'яти є якнайчистіше сприймання картини, зовсім відмінної від інших картин з якими ми могліб її змішати, а числа залишають в нас картину досить неясну, нема отже нічого дивного, що ми натрапляємо на труднощі, щоб їх собі затямити. Тому, що числа є тяжко запам'ятати, ми їх заступимо словами, яких запам'ятання є незрівняно легше і то в такий спосіб запам'ятані слова пригадуватимуть нам відразу і недвозначно числа, які їм відповідають.

Це підставлення має проходити з узглядненням наступних правил:

1. Для кожної цифри встановити одну, або більше приголосних, згідно з наступною таблицею:

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
з	н	д	т	ч	п	ш	с	в	к
				л			м		х

Число 1439, напр., буде заступлене групою приголосних **н, ч, т, х,** або **н, ч, т, к** (в залежності від легшої будови слів).

2. Приголосні для підставлення послужать до формування слів при вільній сполуці з голосними (а, е, і, о, и, у), які не матимуть жодного числового значення: напр., ночі тихі, не читкий.

3. В підшуканні слів для підставлення треба тільки звернути увагу на звук, а не на ортографічну правильність. Йдеться про те, щоб приголосні виходили чисто і виразно.

Йдучи за попередніми правилами, кожне слово, або речення дасть нам тільки одне число, отже нема можливости помилки, як і нема двозначника. Переклад із слів на числа є таким чином дуже легкий.

Для легкого запам'ятання підставлюваних букв ми пов'язали їх початковими або кінцевими буквами цифр, до яких вони відносяться: 0 = з, 1 = н, 2 = д, і т. д. Цифру 9 треба вважати, як кінцеву, а тому даємо їй підставну літеру **к**. Подвійним буквам можна знайти також якесь пов'язання з цифрою, напр., 4 = чотири члени, 6 = шість шагів, 9 = кожух.

Система підставлювання чисел словами надається до найрізнороднішого вжитку. Ваше щоденне зайняття дасть вам нагоду для відкриття все нових і цікавіших застосовань. Більшість з них обмежиться до встановлення формулки, що в коротенькій фразі висловить дату якоїсь події, або число, яке нам треба запам'ятати. Напр., для повстання Хмельницького ми знайдемо 1648 = **наші лави**. Не інакше належить поступати при запам'ятанні адреси, числа якоїсь справи, або числа автомобілевої таблички.

Інколи для легкости треба вживати деяких умовних знаків як от для висловлення десяточних дробів можна вживати на початку 0, можна також опускати цифри, що означають тисячі, якщо вони нам відомі, напр., рік повстання

Хмельницького можемо обмежити тільки до 648, бо тисяча нам відома. Всі ці випадки є особливі і над ними доведеться вам самим вигострювати ум.

Завдання: Перекласти число автомобілевої таблички авта, яке побачите на дорозі і числа яке витягнете в льосі.

VII.

ЧЕРГОВА ПАМ'ЯТЬ

Коли ми вам подамо сто будь-яких слів і коли відтак скажемо вам їх повторити в такій черзі, як ви їх почули один раз, ви подумаєте, що ми вимагаємо від Вас неможливого.

Одначе коли вглибитесь в цю лекцію побачите, що ви є здібні на речі більш незвичайні, як вище згадана. Поет Сімонід одного разу брав участь в бенкеті, коли нараз його викликав один приятель на розмову поза кімнату, де відбувався бенкет. Під час їхньої розмови біля дверей, провалилась стеля бенкетної кімнати, привалюючи всіх присутніх, так що ніхто з їхніх рідних не міг опісля їх розпізнати. Сімінідові вдалося одначе всіх зідентифікувати після місця хто де сидів при столі.

Це від цієї події старинних часів, з-перед 2500 літ, взяла початок наука топології, якою послуговувались великі тюди старовини, а зокрема Ціцеро, Кінтілій і інші. Закони думання й успіху були ті самі за всіх часів.

Приглянтеся до кімнати в якій перебуваєте і понумеруйте різні її частини в наступному порядку:

1. двері,
2. кут з правого боку при вході,
3. наступна стіна,
4. наступний кут,
5. стіна напроти дверей,
6. наступний кут,
7. наступна стіна,
8. наступний кут,
9. стеля,
10. підлога.

Ви хочете запам'ятати список десяти якихось предметів, напр.:

1. крісло,
2. плащ,
3. китиця,
4. тепломір,
5. помаранча,
6. рушниця,
7. лямпа,
8. парфума,
9. дзвін,
10. лев.

Покладіть кожний з названих предметів в кожну з частин кімнати: крісло перед двері, плащ в наступний кут і т. д. Образи скоро створюються і легко запам'ятуються.

Ви зможете відтак без труднощів:

а) повторити список даних предметів по черзі в напрямі від першого до останнього;

б) відтак в зворотному напрямі від останнього до першого;

в) назвати предмет за числом під яким він лежав;

г) вкінці, назвати число даного предмету.

Цікаво ствердити, що ви можете повторити цю вправу з-два рази по черзі, при помочі різних предметів, але з цими самими місцями, при чому жодного змішання в вас не буде.

Ви маєте тепер середник для запам'ятання десятих слів, але Ви зможете запам'ятати таксамо добре й сотню, якщо подбаєте про визначення сотні місць, розподілених на десятки в тій же черзі, що було вище вказано і то 10 місць, які ви знаєте в усіх подробицях.

Така то кімната, **перша,** призначена для предметів з числами від 1 до 10 включно; інша кімната, **друга,** призначена для предметів від 11 до 20 і т. д.

Метода льокалізації буде для вас незвичайно цінною. Ви маєте полагодити, працю яку маєте виконати, стрічі, які маєте визначені і ін. Ця метода буде завжди відкритим нотатником, пером завжди готовим до писання; Ви зможете її засвоїти, забавляючись і вона принесе Вам по деякому часі неоцінену користь.

Ось тепер для прикладу декілька вправ, які Ви можете спробувати.

Запам'ятати чергу будь-яких слів.

а) Виїмки граматичних правил: такі слова є звичайно дуже конкретні, а тому цей випадок є зовсім звичайний і не вимагає особливих пояснень.

б) Обласні міста і їх поділ на райони: міста можна заступити частинами, або цілістю їхніх гербів (св. Михаїл — Київ) або продуктом, що там фабрикується (трактор — Харків), або характеристичним пам'ятником (могила Т. Шевченка — Канів) або словом до назви міста (галка — Галич).

в) Слова найбільш абстрактні: вживання подібних способів, а зокрема вживання символів.

Запам'ятати чергу чисел.

а) Одне довге число, що ви перевели в серію слів, відповідаюче кожне двом цифрам.

б) Числа льосів — перевести на слова.

в) 52 карти до гри — переведіть 13 карів на слова, відповідаючі цифрам від 1 до 13, кери від 21 до 33, піки від 41 до 53, трефлі — від 61 до 73.

Запам'ятайте поезію.

Наприклад, одну сонету, розміщуючи найважніше слово з кожного рядка в кожне з місць вашої кімнати. Очевидно, що це не є найрозумніший спосіб любуватися красою поезії, однак це є дуже добрий середник для побиття всіх рекордів (в разі потреби) для найскорішого її засвоєння.

Запам'ятати книжку.

а) її загальний характер, розміщуючи розділи і підрозділи;

б) її глибший зміст, розміщуючи розвиток думки за окремими розділами.

Запам'ятати доповідь, яку чуєте, або маєте виголосити. Розмістити різні її частини в порядку за яким вони чергуються.

Завдання:

Приготовіть по волі своїх 100 місць, по двадцять кожного дня. Вправляйте відтак при помочі конкретних слів, пригадуючи їх собі в прямій черзі, а відтак у зворотній, визначіть предмет, на заподання числа, визначіть число поданого вам предмету. Вкінці приблизно одного тижня, коли ви посідатимете своїх 100 місць, Ви можете спробувати згадані вище приклади, які матимуть для вас велике значення.

Цю лекцію треба вивчати протягом десяти днів.

ПОШИРЮЙТЕ ВИДАННЯ СУМ-у!

»Аванґард« — »Антологію Української Поезії«

Альбом »СУМ на чужині« — »Записки Виховника«

»Uktainian Youth News«

Кожний Сумівець
придбає *„Правильник Ю СУМ-у“*
що вскорому вийде з друку!

ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА

ЖУРНАЛ ВИХОВНИКІВ ЮНАЦТВА СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Рік VIII. Січень-лютий 1962 р. Ч. 10 (29)

ЗМІСТ:

Стор.

Як впроваджувати в життя новий Правильник Ю СУМ . . . 138

Проблеми виховання

Про виховання національної свідомости 139

Для читання і гутірок

М. ЛОМАЦЬКИЙ: Кошовий І. Сірко 140
Б. Л.: Наші українські Карпати 142

Удосконалення і виховання

Д-р П-х: Підстави духового здоров'я (продовження з чч. 5-9) . 144
Леонід ПОЛТАВА: Тарасові Шевченкові 148

Обмін досвідом

Б. СТ.: Приклад — найкращий засіб виховання 149

Гри й забави

Проф. Є. О-н: Будова тризуба 151
Коли винайдено шахи 152

«ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА» видає для внутрішнього вжитку виховників Юнацтва Спілки Української Молоді, Центральна Виховна Рада при ЦУ СУМ-у

Головний і відповідальний редактор: проф. З. Б. Саган.

Адреса Редакції: «Zapysky Wychownyka», 562 Genesee St., Buffalo 4, N.Y. USA.

Адреса Адміністрації: 72 Bd. Charlemagne, Bruxelles IV, Belgique.

Як впровадити в життя новий Правильник Ю СУМ

(г. о.) Новий Правильник Ю СУМ вже появився і вслід за показовими примірниками для Крайових Управ, Осередки одержуть його до вжитку. Голоси, що супроводжають його появу, очікуючи ширшої і фахової оцінки рецензентів, є позитивні. Це гарне видання імпонує усім.

Але з появою Правильника закінчено лише перший етап праці. Набагато важнішим і тяжчим є введення його в життя. Можна сказати, що дотепер закінчено теоретичну працю, а починається практична. Обі разом мають вони дати вислід — наш виховний ідеал.

У «З. В.» ч. 7/8 у передовій «На допомогу Виховникам» Голова Центральної Управи О. Коваль, з'ясував у загальних рисах в який спосіб належить впроваджувати в життя Правильник. Референт Юнацтва при ЦУ СУМ д-р Б. Стебельський опрацьовує в тій справі детальну інструкцію. Але, очікуючи потрібних вказівок, ми вже вкажемо на деякі моменти, що можуть бути корисними для Виховників.

Як відомо, Правильник Ю СУМ складається з трьох частин:

— Ідейно-програмові засади Ю СУМ;

— Організаційно-виховна побудова Ю СУМ;

— Система іспитів і ступенів в Ю СУМ.

З огляду на свій зміст введення в життя кожної частини цікавить різні органи СУМ, хоч за цілість завжди відповідає Крайова Управа. І так перша частина найбільше відноситься до самих Виховників, які є в сталому контакті з юнацтвом, для нього підбирають і детально розробляють матеріял згідно з програмою референтури юнацтва, підготовляють лекції, провадять гутірки, ведуть особисті розмови з юнаками і надають тон виховній атмосфері. Тому самі Виховники повинні добре простудіювати ідейно-програмові засади і в їх дусі організувати зайняття. В першій частині Правильника вони знайдуть широкі пояснення сумівського гасла «Бог і Україна», що є підставою наших світоглядових заложень. Із «Законів», «Слово», «Обітниці» і «Приречення» яскраво пробивається особовість сумівця, його характер і сила волі. Осягнення цих прикмет є метою виховання в СУМ-і.

Друга частина Правильника, що відноситься до структури повинна ввійти в силу рішенням КУ, які мають перебудувати клітини Ю СУМ та погрупувати їх згідно з новими вимогами та ступенями, підбираючи для них відповідні назви. Тут важливою є нова термінологія, якої від тепер треба вживати і яка мусить прийнятися в юнацтві.

При оснуванні нових клітин (Роїв, Кущів-Куренів), провід треба вибирати у вимагоному складі. З огляду на розсіяність поселення української еміграції, не в кожній місцевості зможе існувати Відділ Ю СУМ, на який потрібно більшого числа членства. В малих місцевостях треба творити лише Рої (напр., один Рій юнаків і один юначок), а щойно кілька місцевостей — одна округа — зможуть сформувати Відділ. Однострої, відзнаки, та прапори завершать організаційну побудову та нададуть символіки членству і клітинам.

Третя частина Правильника подає вимоги до всіх сумівських іспитів, яких є три в Молодшому Юнацтві і два в Старшому Юнацтві та приписує відповідні ступені, що їх одержує юнацтво по складені іспитів. Тому їх застосування залежить багато від іспитових комісій, які покликає КУ. До іспитів юнацтво підготовляється завжди, але посилена підготовка відбувається у юнацьких таборах. Час іспитів визначується відповідно до умов і обставин даного терену. Це може бути закінчення таборування, або під час шкільних ферій, коли нема великого обтяження шкільними завданнями. Учасники мусять мати час до підготовки і тому поспіху треба уникати.

«Слово», «Обітницю» чи «Приречення» складає юнацтво на Здвигах, Злетах, або Сумівських Вогнях в приписаних одностроях і святковому настрою.

Застосування Правильника в таборах залежить від Команди табору, яка разом з КУ складає виховну програму. Цю частину найлегше ввести в ужиток, бо всі вимоги до іспитів є точно сформульовані.

Введеня в життя Правильника Ю СУМ вимагає відповідних рішень і інструкцій КУ та співпраці референтури юнацтва з Виховниками та позасумівськими виховними кадрами. Читання, пояснення і обговорення Правильника на сходинах можуть лише приспішити його застосування. Широке розповсюдження має своє значення, тому кожний Виховник і кожний член Ю СУМ повинен придбати собі цей підручник.

Про виховання національної свідомости

Національну свідомість, як фактор духовости, не вичерпуємо знанням українських пісень, чи постійними деклямуваннями «я є українець»; чи приналежністю до організації; замало «вродитися українцем» — треба ще бути *творчим, активним* членом української спільноти, треба пізнати і зжитися з українським народом, з традицією, з його культурним надбанням, треба глибоко й основно це собі засвоїти. Праця над поглибленням *знання* про свій рідний край і народ, про всі ці чинники, що відрізняють його від інших народів — успішно причиняється до збереження *національної свідомости.*

Ця праця над собою дає нам не тільки віру у свій народ; вона дає нам у руки сильну зброю, якою можемо покористуватися у боротьбі з нашими ворогами і яку можемо висунути проти тих їхніх тверджень, якими вони хочуть убити в нас віру в самостійність українського народу.

Ця праця над собою, праця над пізнанням великої кількости цінних різнородних дібр, що їх придбав український народ впродовж сторіч — має незвичайно важливе значення для національного виховання юнацтва, для виховання характеру; це першорядні чинники і тривала основа формування особовости молодого юнака чи юначки; це невичерпне джерело духової поживи для розвитку і закріплення моральних, естетичних, суспільних, національно-державних прикмет.

Невже, наприклад, така світла постать князя Святослава Завойовника не є для нас світлим зразком хоробрости, відваги, самопосвяти для рідного краю, праці для піднесення батьківщини на вищий рівень? Невже бажали б ми хоч частинно дорівняти йому?

Славна, понад тисячліття історія українського народу має багато світлих моментів — від княжої доби по діючу сьогодні Українську Повстанську Армію — вірного служіння українському народові.

Це *вірне служіння* українському народові — це *наш святий обов'язок.* Глибоко засвоєне знання про минуле українського народу, про його культуру, про рідний край виробить тебе, молодий юначе і молода юначко, на духово сильну одиницю, впровадить в круг загальноукраїнський вартостей, сформує тебе на вірного члена української нації.

І якщо ця духова пожива стане спільною для всього сумівського юнацтва — тобі буде вона тим цементом, що сцементує все юнацтво в одну спільну громаду, свідому своїх завдань та обов'язків, буде тим рушієм, що постійно підіймає на висоти ідеалу сильного характером і духом, свідомого і корисного юнака-українця.

Збудований же в душах молоді спільний фундамент почувань, думок і змагань дозволяє краще пізнати й розуміти один одного, краще співдіяти тоді, коли цього вимагатиме добро народу.

М. ЛОМАЦЬКИЙ

Кошовий Іван Сірко

«Та сідлайте ж ви коней, хлопці-молодці,
Та збірайтеся до хана у гості! —
Та туман поле покриває,
Гей та Сірко з Січі виїзджає...

Гей, та ми думали, та ми гадали,
Що то орли та з Січі вилітали...
Аж то військо та славне запорозьке
Та на Кримський шлях з Січі виїзджало.
Та ми ж думали, та ми ж гадали,
Що то сизий орел по степу літає,
Аж то Сірко на конику виїзджає...

Гей, ми ж думали, ой, та ми ж гадали,
Що над степом та сонечко сяє,
Аж то військо та славне запорозьке
Та на вороних конях у степу вигравае.

Та ми ж думали, ой, та ми ж гадали,
Що то місяць з степу, ой, та заходжає,
А то козак Сірко, то отаман Сірко
На битому шляху татар оступає»...

(З давньої думи про кошового Січі І. Сірка)

Ой, облягали Сіркові козаки ворогів України, татар препоганих; із самопалів на них стріляють, шаблями голови з них здіймають, січуть їх і рубають, милосердя для них не мають!

Татари не мало лиха коїли українському народові. Палили села, мордували людей, молодих жінок і дітей в ясир-полон забирали, на базарах ними торгували, а зловлених дітей у своїй татарський вірі на яничарів виховували.

О, давалися взнаки татари і турки українському народові. Але наш народ мав своїх оборонців — козаків з Січі за дніпровими порогами, запорожців чубатих. Частенько воювали наші козаки-запорожці з тими турками і татарами та платили їм сторицею за їх напади на Україну. Козаки воювали з ними безупину.

А в часах коли кошовим Запорозької Січі був славний козак Іван Сірко (друга половина 17-го ст.), козаки не лише в степу сікли й рубали татар, але робили виправи на Крим і там їх били й карали, а наших людей-бранців з татарської неволі визволяли. І так одного разу зібрав кошовий Сірко козаків-молодців і пішов з ними на Крим — «татарів карати, братів з неволі визволяти» — як співається в думах. Похід козаків удався, з неволі визволено людей і взято велику добич.

Вертається Сірко з козаками й визволеними бранцями на Україну... Бандури грають, козаки співають... Ось вони в степу... Зайшло сонце, вечоріє — вони в Чорній долині. Тут каже Сірко розложитися та-

бором і заночувати... Після вечері і молитви козаки лагодяться до сну під зоряним, весняним небом. Але Сірко не думає про сон... Сидить, курить люльку та слухає нічних шепотів степу... Втягає в себе пахощі степових квітів, що їх розносить вітерець. Його думка літає попід небесами, благодарить Творця, що зволив поблагословити похід і визволити християнських бранців.

Аж тут ненадійно підходить до Сірка один з козаків.

— «Пане отамане, я прийшов сказати тобі, що багато з визволених бранців невдоволені, вони плачуть за Кримом, хотіли б назад туди повернути».

На це Сірко не відповів нічого. Дав рукою знак, щоб козак відійшов...

Всю ніч провів Сірко на безсонні... Сидів, курив люльку й важку думу гадав... Час від часу морщив чоло і тер його рукою. Не міг зрозуміти визволених з татарської неволі бранців... Він же визволив їх, у рідний край привіз... а вони?

Вони замість радіти, що побачуть рідну землю і заживуть на ній вільним життям — сумують і плачуть за Кримом, де зжились з неволею і звикли до неї, відкреклись своєї віри й мови, потатарщилися, побусурменилися...

Скільки труду коштувало їх визволення. Треба було перейти безмежні степи і дістатись аж у Крим. Немало козаків мусіли заплатити життям, щоб визволити братів з неволі. А тепер... їх тягне до чужого, до ворога. Цього Сірко не може зрозуміти, хоч думав про це цілу ніч.

А рано-ранесенько, як лише зорі на світ зазоріли й небо на сході зарожевіло, кликнув кошовий Сірко на свого чуру, щоб сідлав коня!

Скочив на коня і поїхав до табору визволених бранців. Козацький табір був готовий вже до дальшого походу, поки степове сонце не прижарить.

— «Здорові були козаки-молодці», — привітав Сірко своїх запорожців.

— «Здоров будь, батьку отамане, — доброго ранку», — відповіло козацтво.

— «Чув я, що між вами є такі, що хотіли б вернутися в Крим; ці нехай стануть ліворуч. Ті ж, що бажають іти з нами — праворуч!»

Заворушився табір, заметушились бранці і за хвилину зробилося з табору визволених два табори. Страшними очима глянув Сірко на невеликий гурт, що станули ліворуч. Ударив коня острогами і поїхав до своїх козаків...

Показав шаблею на «поворотців» в Крим і грізним голосом промовив:

— «Вдарити на потатарщених! Ні один з них не верне на Крим! Не верне, щоб плодити там яничар! Посікти й порубати зрадників-відступників!»

Вихром понеслися на них козаки з витягненими шаблями... За хвилин з дві ні один з них не залишився в живих... Не вернуться в Крим, щоб, як сказав Сірко, «не плодити там яничар».

Так воно записано в нашій історії.

Б. Л.

Наші українські Карпати

Українські Карпати, розташовані в межах сучасних Закарпатської, Станиславівської, Чернівецької і Львівської областей України. Вони підковоподібною дугою розкинулися на теренах Польщі, Чехо-Словаччини, Румунії, Мадярщини і України.

Коли вдивимось в віддалені куточки гір, збагнемо минувшину наших Карпат. Перед зором постають величезні оголені площі, ніби гігантські лисини. Колись вони були вкриті пишною зеленню, а нині тут пустелі. Це «пам'ятники» хижацького господарювання різних окупантів України, серед яких найбільше спустошення робить московський поневолювач.

Багато віків нещадно визискували карпатських українців різні поневолювачі, а нині найжорстокіше діє своєю підступною системою московсько-большевицький імперіялізм. Але не зломив він національної гордости, прагнення до свободи карпатських українців. Місцеве населення зберігає рідну мову, культуру, зв'язок із своїми рідними единокровними братами — українцями на всіх українських землях. В роки другої світової війни в Карпатах проти гітлерівських та московських загарбників героїчно боролася УПА — тисячі месників українського народу. Хоч у червні 1945 року Москва й загарбала Закарпатську Україну, однак боротьба УПА і підпілля ОУН продовжувалося далі аж до сьогодні. Недавно московське КҐБ в Україні підступно заарештувало одного з українських націоналістів П. Маланюка («Лиса»), що довгі роки воював у загоні УПА проти москалів серед Карпатських гір.

Серед нескінчених Карпатських пасм виділяється своєю масивністю хребет Чорногора, над яким здіймаються найвищі гірські вершини — Говерля (2.058 метрів над рівнем моря), скелястий Піп Іван Чорногорський (2.026 метрів), кам'янистий П'єтрос та інші.

Чарують своєю красою гірські озера. Про Синєвірське озеро складено багато народніх леґенд. Це озеро розкинулось високо в горах серед дрімучих лісів. За велику глибину, прозорість і блакитний колір води українці прозвали його «Морським оком». Підземний відток з нього дає початок річці Тереблі. (Тепер тут збудовано Теребля-Ріцьку гідроелектрівню. Вона рухає електровози на залізницях, що пролягають через круті перевали).

Надра Карпат багаті на різні копалини, які по-хижацькому грабуються Москвою. Тут є нафта, природний газ, буре вугілля, фосфорити, озокерит (підземна смола), залізна руда, кухонна і кам'яна сіль, будівельні матеріяли. Велике родовище кам'яної соли розробляється в м. Солотвині. Вона тут напрочуд чиста і високоякісна. Після Артемівських у Донбасі, Солотвинські родовища соли займають в Україні друге місце. Багаті українські Карпати і на гідроенергію, бо тут тече чимало річок. На їх долю припадає до 40% усієї потенціяльної енергетичної потужности річок України. Гірські потоки й річки, що мчать по кам'янистих порогах, живлять своєю водою Дністер, Стрий, Прут, Тису і оспіваний в народніх піснях леґендарний Черемош.

Клімат цього краю помірно теплий, вологий. З-під землі б'ють численні цілющі мінеральні джерела. З лікувальною метою використо-

вуються вуглекислі, сірководні та інші джерела. Москва набудувала в Карпатах багато спеціяльних курортів для високих партійних начальників та її відпоручників в Україні. В селі Красах, Рахівського району, розмістився закритий курорт для високого начальства, яке лікується дуже цінною вуглекисло-залізистою миш'яковою водою. Такі відомі карпатські курорти, як «Нафтуся», «Юзя», «Поляна квасова», «Свалява», щорічно переповнені високими партійними урядовцями та іншими «старшими братами»-москалями. Місцевим жителям-українцям суворо заборонено лікуватися на цих курортах. Треба мати спеціяльний дозвіл аж з Москви.

Особливо велику цінність має курорт Трускавець, Львівської области, де лікуються різні поневолювачі України, а навіть високі партійні достойники з сателітних московських держав та червоного Пекіну.

Схили гір вкриті чудовими лісами, а високогір'я — це субальпійські полонини для сінокосів і пасовиська. Ліси — краса і гордість Карпат. Найбільш поширені тут ялина і бук, потім дуб, смерека, граб.

Москва жахливо винищує карпатські ліси, приспішуючи вирубування механізацією лісозаготівель — електропилками, трельовочними тракторами, тягачами, кранами тощо. Для перерібки лісу Москва збудувала деревообробну промисловість в Ужгороді, Мукачеві, Львові, Станиславі та інших містах. Мебльові фабрики виробляють з твердої карпатської деревини люксусові меблі, які вивозиться в Москву, великі міста Московщини та експортується закордон. Карпатський ліс — цінна сировина і для лісохемічної промисловости. З неї виготовляються кислоти: мителевий спирт, ацетон, каніфоль, скипидар. Жидачівський паперовий комбінат та Рахівська картонна фабрика переробляють карпатський ліс на папір і картон. Територія низовини та передгір'я Карпат, де немає лісів, повністю розорана колгоспами. Тут вирощуються кукурудза, соняшник, тютюн, пшениця, а на південних кам'яних терасах — виноградники. на спилах і улоговинах — плодові сади — гордість і багатства України, що їх грабує Москва.

Якщо підніматися по схилах вгору, то ліс поступово рідшає, а за верхньою межею лісів, гірські схили вкриті повзучими заростями жерепа — гірської сосни. Тут пахне смолою. повівае прохолодний вітер, а перед очима лежать у всій своїй красі безлісні простори, вкриті зеленим килимом молодої соковитої трави. Це карпатські полонини, про які складено так багато ліричних, задушевних пісень. В горах розкинулися величезні зарості малини, чорниці, ліщини; в лісах і на полонинах ростуть лікарські, декоративні та олійно-ефірні рослини. До місцевої фльори входить майже двісті видів лікарських рослин, серед них арніка гірська, чемерник червонуватий, тирлич жовтий.

В лісах Карпат водяться такі птахи, як глухар, рябчик, тетерев. сіра куріпка, яструб-стервятник, орел-беркут, чорна лелка, трипалий дятел. З ссавців зустрічаються олені, козулі. дикі свині. веприки (білки), рись, борсук, бурий ведмідь, вовк, лісова куниця. У річках і водоймах водиться понад 50 видів риб, в тому числі така рідкісна, як річкова райдужна форель, харіус (вид півфорелі — гірська риба), дунайський лосось, марина, пструг.

Такими є Українські Карпати — край казково-багатої природи, край талановитих, тяжко поневолених українців. Але: «Чи бачиш, Карпати посмутніли, а люд наш голодний, в ярмі!» . . .

Д-р П-х

Підстави духового здоров'я

(Продовження з чч. 5—9)

Три попередні розділи нашого курсу були присвячені питанням пам'яті (природня, числова і чергова пам'ять). Перед тим заки прийдемо до наступного розділу про розвиток уяви, буде доцільним зупинитись дещо над попередніми розділами, як для пригадки так і для поглиблення знань. При цьому хочемо звернути увагу на подвійну властивість пам'яти: **задержати і забути.**

Кожна пам'ять повинна бути під постійною контролею. Нашим бажанням повинно бути: **пригадувати собі речі важливі і забувати горе та турботи, що тільки послаблюють і пригноблюють духа.** Найважливіша частина нашого мозку, це та, що думає і творить, а не сама пам'ять, що є лише свого рода магазином відомостей і знань. Бувають люди, що відзначаються бистротою і силою думки, але їхня пам'ять є собі зовсім звичайна, на яку вони не можуть покладатися. Інші, натомість, не відзначаються інтеліґентністю, але мають знамениту пам'ять. Пам'ять, однак, мусить бути загнуздана, вдержана на своєму місці, як слуга, а не господиня мозку.

Кожна правда, або нова метода викликає спротив. Вона мусить станути віч-на-віч з безліччю пересудів, недовірчивостей і прямо ворожости. На перешкоді є пам'ять. Кожна людина пригадує собі менше чи більше правильно якийсь факт, **але мало людей думає.** У висліді маємо постійний конфлікт між тими, що творять нове знання і нові цінності і тими, що затямили і пам'ятають тільки попереднє. Напр., історик, що знає на пам'ять історію свого народу не завжди має здібности рішати про актуальну ситуацію свого народу. Таким чином саме знання минулого без бистроти і сили думки в сучасному може привести до спізнених і нереальних висновків в житті одиниць, а в суспільному і державному житті до невдач, а навіть катастроф.

Пам'ять не завжди є нашим союзником, так як ним не завжди є природа. Пам'ять це сила, яка може бути раз корисною, раз шкідливою. Якщо вона не є під контролею, вона може довести до екстремного фанатизму, до безглузної реакційности, або до божевілля. Як в багатьох випадках того рода, сила може дати користь тільки тоді, коли ми зуміємо нею користуватись.

Якщо ми хочемо собі щось пригадати, ми мусимо на цьому зосередити нашу увагу, щоб таким чином створити в собі живе враження. Ми мусимо це повторювати, про це думати, пов'язувати його з іншими речами. Якщо ми хочемо щось забути мусимо послабити і стерти першу реакцію, спричинене враження, відвернути нашу увагу в інший напрям і зосередитись на зовсім іншому предметі. Це і є контроля пам'яти.

Існує чимало практичних способів покращати нашу пам'ять. Одним з кращих вважаємо способи, які подаємо в цьому курсі. Майже всі відомі методи зводяться до пам'ятевого зосередження (концентрації), якого завданням є створити таке сильне враження, щоб воно залишилось закарбоване в пам'яті назавжди. Треба однак ствердити, що абсолютно досконалої пам'яти не існує, може бути тільки релятивна досконалість. Насправді, кожна людина потребує не так досконалої, як практичної пам'яти. Нам не потрібно такої пам'яти, що подібно до грамофонної пластинки, віддавала б кожний зловлений звук. Вам потрібно пам'яти селективної, спроможної пригадувати речі потрібні, а відкидати непотрібні. Наша властивість забувати має нам в цьому спішно служити.

Під тим оглядом наш мозок можемо поділити на волю, варстат і склад. Більшість людей є під владою складу (магазину), вони дають себе вести пам'яті. Їхній варстат є нечинний, а їхня воля спить. Що більше: сам склад не має управління. Його речі не є упорядковані, а деякі затрачуються. Чимало тих речей були вкинуті до складу зовсім недбало, а тому коли їх потрібно, не можна віднайти. Противно, те що не має вартости стоїть в тому складі на першому пляні. Такий склад великої користи не дає.

Скільки ж з нас живе життям магазинера? Духові запаси тих людей складаються з убогої скарбнички спогадів, що називаються «досвідом». Вони розпоряджають кількома зареєстрованими фактами, чи радше монтажем декількох усталених поглядів, взятих, до речі, від оточення. Вони можуть бути добрі, погані, або безвартісні. Мало з-поміж нас переводить селекцію і поділ тих речей на корисні і некорисні.

Якщо жми хочемо навести порядок в наших духових справах і якнайкраще використати наш мозок, нам необхідно піддати постійній контролі наш пам'ятевий магазин. Інтеліґенція вимагає **активної волі, продуктивного варстату і пам'ятевого магазину,** що служить як звичайний склад, де зберігається сировина і готові вироби.

Потрібно вміти розрізнити, коли треба зосередити свою увагу, а коли треба забути. Властивість забувати є для нас великою поміччю. Нашу пам'ять не можемо залишати відкритою, щоб кожний прохожий міг вкидати, як до смітника, відпадки і неужитки. Мусимо отже посилювати контролю нашої пам'яти.

VIII.
РОЗВИТОК УЯВИ

Хто б Ви не були, Ваш успіх залежить у великій мірі від сили Вашої уяви. Не одинокі лише поети і письменники послуговуються цею спроможністю. Науковець, що випрацьовує гіпотези для вияснення якогось явища природи, генерал, що укладає оборонну дію, торгівець, що комбінує свою рекляму, добродій, що основує харитативну установу, — усі вони нею послуговуються. Ви також, тисячу разів денно у розв'язці важливих чи незначних проблем, які Вам ставить життя, коли Ви даєте наказ, або його виконуєте, коли вибираєте своє меню, або застановляєтеся як одягнутися, Ви шукаєте розв'язок, які Вам видаються найкориснішими.

Щоб уява могла належно проявлятися вона мусить черпати з великого складу споминів. Її праця в дійсності полягає одиноко в тому, щоб надати нашим спогадам нову форму, або представляти їх в спосіб відмінний від того, яким ми їх набули.

Часом уяву називаємо **творчою,** але це несправедливо, бо ця спроможність ніколи нічого не творить. Коли промисловець забавок виробляє для втіхи дітей паяца з довгими ногами, горбом, чи кривим до підборіддя носом — він не творить чогось нового, він лише змінює пропорції людини, прибільшуючи якісь неправильності, що він їх зауважив на інших людях.

Це є настільки правдиве, як сліпий з уродження не є здібний уявити собі заходу сонця, тому що йому бракує матеріялу на якому вправлялася б його пам'ять.

Методичний розвиток пам'яти є отже найкращою підготовкою до витонченя уяви.

Щоб виробляти — не вистачає, щоб фабрика розпоряджала лише сирівцями, треба також достатньої тягової сили, щоб порушати машини. Так само і Ваша уява викажеться плодовитою лише тоді, коли вона буде порушатися сильним **зацікавленням.**

Микола отримав дуже добру торговельну освіту, але торгівля його не зовсім захоплює. Він відсиджує своїх 8 годин в бюрі, але його думка блукає деінде: крім спорту нічого більше його не захоплює. Не треба отже дивуватися, що його підприємство кульгає; його уява звернена звичайно на успіхи його клюбу, а великі грачі не можуть дати йому корисних порад, яких вимагає його підприємство.

Ми вкажемо Вам пізніше як визначити ціль Вашого життя і захоплюватися всім тим, що дозволяє цю ціль осягнути. Покищо задовольніться, будь ласка, одним принципом: **для запліднення нашої уяви є необхідним захоплення.** Очікуючи, щоб довідатись про це щось більше, ви повинні запрягти усі сили Вашого духа для таких студій, до яких відчуваєте природній нахил.

Праця уяви, як кожна інша праця, вимагає методики. Коли постає перед Вами якась проблема, то не вистачає знати її складові частини і цікавитися нею, щоб могти її розв'язати; треба ще зуміти розглянути її з різних точок зору і бути цілковито певним, що ми не забули жодної можливости.

Вам доручено кинути на ринок якийсь новий вибір мила і Ви призадумуєтесь над аргументами, які маєте ужити у Ваших реклямових оголошеннях. А їх треба досить, щоб забезпечити рекляму протягом одного року. В кожному разі не треба поминути жодного, тому що не виключене є, що якраз цей поминений Вами дав би найкращі наслідки. Студію цього нового мила, як зрештою кожного іншого товару, Ви повинні б вести за нижчеподаним загальним пляном:

Опис. Після враження наших п'ятьох змислів:

Витляд: колір довільний і різнородний після бажаного запаху;

Слух: жодних зауваг;

Дотик: витворює товсту піну;

Смак: без уваг (припускаємо, що не ходить тут про мило до зубів);

Запах: дискретний, але сталий; вибір поміж 12-ти різними відтінями.

Ужиток. З точки зору споживача:

Додатні користі: змислюється поволі і до кінця; відмолоджує шкіру;

Від'ємні користі: не сушить шкіри;

Виключні користі і прикмети: опатентована формула; мило вживане Її Величністю Кролевою Англії.

Вибір. З точки зору відвідувача фабрики (тут знаходимо аргументи, що викликують довір'я):

Хто: І. Чорний, знавець товарів краси світової слави;

Де: В Одесі — місті квітів і гарного підсоння;

Як: В розкішних фабриках, випосажених найновішим знаряддям та з рідкісних олив;

Продаж. Із становища покупця і легкости набуття нашого товару.

Де? В усіх крамницях товарів краси;

Ціна? Лише 20 шагів; при закупі 6-ти кусків, один кусок даром.

Полегші сплати? Жодної відповіді на це питання; наше мило продається лише за готівку, а не на кредит.

Такий запитник треба виготовляти кожний раз, якщо стоїть перед нами якесь важне питання. Ці запитники, старанно зберігані і доповнювані в міру поглиблення нашого доходження, допоможуть нам в наших майбутніх дослідах і усистематизують наші думки.

Вправи. Уявіть собі, що завтра Ви знаходитесь без гроша і праці. Яким способом маєте прожити?

Зробіть плян віллі, яку Ви хотіли б собі побудувати десь в спокійній околиці.

Вивчайте цю лекцію продовж одного місяця.

IX.
НАВЧИТИСЬ ПРАВИЛЬНО МІРКУВАТИ

Жодна життєва проблема не дасться звести до математичної рівности. Усі вони, хочби з огляду на людські елементи, включають більше, або менше непевности, яка може підвести навіть найбільш стислий обрахунок. Після докладної аналізи Ви вкладаєте свої заощадження в якесь колоніяльне підприємство: непередбачена повінь може знищити Ваші плянтації; тубільні робітники можуть зробити страйк; клієнтеля може знеохотитись Вашими товарами і Ви втрачаєте Ваші гроші, без того, щоб поповнити якусь необережність. Одначе, якщо Ви навчитесь логічно міркувати, Ви оминете великий відсоток тих неминучих ризків і Ви ствердите, що майже завжди Вам щастить.

Багато помилок постають з того, що ми розглядаємо речі через викреслені скла нашої уяви та заводимо себе під впливом наших сантиментів.

Ось дуже частий випадок на якому напевно і Ви пересвідчились: якась особа викликує у Вас симпатію і Ви самі не знаєте чому; вона представляє Вам якусь пропащу справу і Ви даєте свою згоду проти Вашого переконання; Ви завелися в свойому нахилі і Ваш осуд був мильний.

Інші помилки постають з недостатньої інформації.

Таблетки «Білий Хрест» привернули здоров'я якійсь особі з Вашого окруження і Ви очікуєте від них тих самих наслідків. Проте мимо однакових симптомів Ваша хвороба може бути зовсім відмінна і цей лік може Вам принести шкоду замість поправи. Було б правильніше порадитись у доброго лікаря, який лік уживати.

Вкінці, наші міркування і осуди можуть бути викривлені з браку відповідної методи в нашому думанні; деякі софізми є добрими прикладами подібних випадків. Ось один із них:

«Це, що я не згубив, я його маю:

«Я не згубив рогів: отже, я маю роги.»

Поступаючи за правилами логічного мислення, Ви розкриєте всі причини помилок і осягнете правду. Ось ці правила:

1) Супроти життєвих проблем занимайте безстороннє становище. Якщо Ви цього не можете, відложіть розв'язку на пізніше. Степан користуючись Вашою дружбою, старається приневолити Вас дати згоду на якусь поважну річ. Він обкладає Вас доказами, яких Ви не здібні здорово оцінити; відложіть відповідь на пізніше та скажіть, що зробите це листовно.

2) Якщо перед Вами виринає якесь питання, застановіться чи Ваші знання достатні, щоб його розв'язати; якщо ні — поінформуйтеся; постарайте собі книжку з тої ділянки, порадьтеся у фахівця.

3) У розгляді самого питання дотримуйтеся правил Декарта:

а) звіряйтеся лише на ідеї повністю ясні: поступайте як купець, що старанно перевіряє кожну монету, щоб не проховзнулась якась фальшиак.

б) Складні питання розкладайте на якнайпростіші; кожне питання поставлене ясно і вичерпно є часто близько розв'язки.

в) провадьте Вашу думку від цього що є знане — до незнаного; від простого — до складного. Ваше розумування мусить мати основу, подібно як хата, бо будинки не можуть держатися в повітрі.

г) висловлюйте свої думки ясно, щоб словами зміцнити Ваше переконання: дослідник вкладає свою дорогу опірними точками, Ви вкладаєте Вашу думку словами.

Тепер треба було б сказати декілька слів про інтуїцію — цю чудову прикмету, що її здається посідають лише одиниці і яка дозволяє їм розкрити правду і нащупати її у випадках, де пересічна людина потребує нераз довго міркувати, щоб її діпняти.

Інтуїція, це стан повністю зрівноваженого духа, який скоро пристосовується до всіх проблем та знаходить розв'язку на основі скорого міркування, зроджуваного підсвідомістю.

Розвиваючи Вашу духову гармонію, повне вивчення цього курсу, збільшить і Вашу інтуїтивну спроможність.

Вправа. Візьміть вправи з попередньої лекції і скритикуйте їх з точки зору логічного міркування відповіді, які Ви дали на ці питання.

Вивчайте цю лекцію протягом одного місяця.

Леонід ПОЛТАВА

Тарасові Шевченкові

(Пісня)

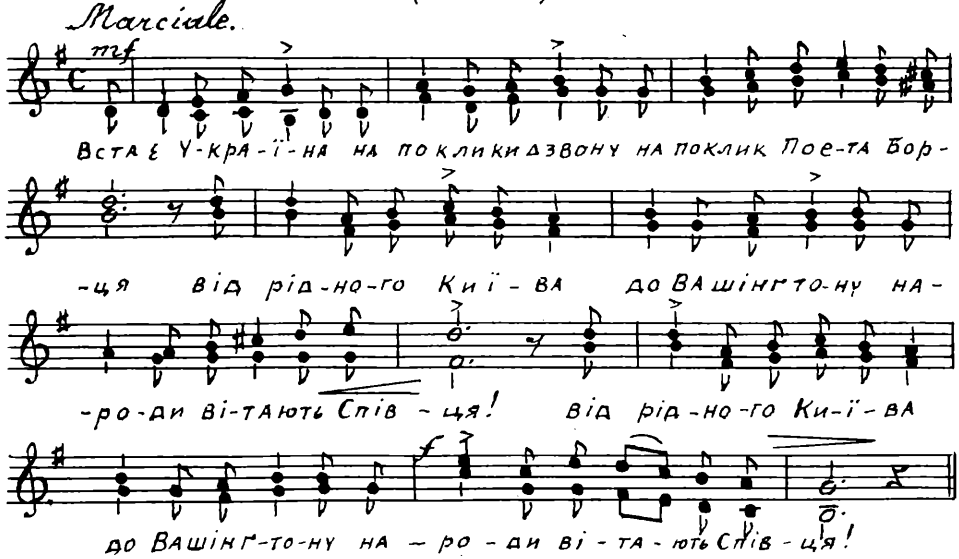

Встає Україна на поклики дзвону —
На заклик Поета-борця.
Від рідного Києва до Вашінґтону —
Народи вітають Співця!

Гримить Твоє слово, мов сурма завзята,
Для нього нема загород:
Не буде, не буде врага-супостата, —
До волі прямує народ!

І доки кружлятиме сонце у небі,
Шумітимуть вічні моря, —
Народи землі не забудуть про Тебе —
Поета-Співця-Кобзаря!

1961, Нью Йорк.

Обмін досвідом

Б. СТЕБЕЛЬСЬКИЙ

Приклад — найкращий засіб виховання

Виховник, що переконує юнака чи юначку про те, що вони повинні привезти до табору однострій, або що вони повинні прийти на святочні сходини в повному однострої, бути на збірці одягнуті згідно з наказом команди, мусить в першу чергу все це виконувати раніше сам. Хто не розуміє цього дуже простого психологічного засобу впливання на іншу людину, тому треба відмовити право бути виховником. Наше твердження не випливає з потреб формальної дисципліни, а є воно вислідом життєвої правди, яку знала людина від найдальших часів. Та ж на прикладі виховується дитина в хаті своїх батьків, виростає на прикладах своїх учителів у школі, наслідує своїх друзів, оглядається на довкілля, втягає мов губка в себе, критично і безкритично, все що оточує її в житті і є поважні голоси, що твердять, що тільки дуже сильні одиниці можуть вирости понад все те, що ми називаємо — оточенням.

Наше завдання є виховувати. Але ж ми свідомі того, що заки зформується людина, що самостійно сильними раменами почне гребти веслами свого човна у вибраний і окреслений напрям, вона приходить найчастіше квола в наші руки і при тому дуже вразлива, чуйна, спроможна наслідувати, приймати безкритично довкілля і кожної хвилини міняти курс свого човника, що ще пливе безцільно по плесі ставка мов у грі, мов у забаві.

Коли в тебе брудні і невичищені черевики, ти не можеш, і ти не повинен на збірці юнацтва читати в наказі про потребу чистої обуви. Тобі не вільно на гутірці оповідати юнацтву про шкідливий вплив на зуби людини солодощів, коли ти сам після гутірки виймаєш з кишені цукерки, або жуєш крадькома ґуму.

Якщо ти караєш юнака за непослух, а він на іншому місці є свідком твоєї острої «дискусії» з командантом табору, або головним виховником, ти даєш такий приклад як би ти, затягаючись димом папіроски, проповідував повздержливість від нікотини і висловлював свою погорду до людей, що їх опанував налог.

Ми мусимо свідомо створювати обставини і такий клімат, що в ньому слово має своє покриття в ділах, як обігова паперова валюта в золоті державних банків. Забракне цього золотого покриття в нашій поведінці, то тоді наступить знецінення усіх правд нашого слова. Будьмо ж обережні в наших словах, бо за ними мусять йти вчинки, що не можуть відхилятися від проповідуваних правд нашого слова.

Дуже часто в наших таборах і оселях при ранній молитві юнацтва або при денних наказах стоять в лавах старші виховники та виховниці. Комендант табору, або головний виховник до втоми проповідує молодим юнакам потребу вдягати приписаний однострій, або одяг у відповідну пору дня. Струнчаться в однострої молоді постаті юначок і юнаків, виступають із рядів виломленці з дисципліни та слухають догану за брак краватки, чи прикриття голови, за не такий по-

яс, як його приписує Правильник. Засоромлено спускають вони очі і їхній погляд падає на спідницю циганських кольорів виховниці, що стоїть в булаві, на цятковану блюзку мед-сестри, на купелеві штанці інтенданта табору і довгі чорні штани та червону сорочку виховника. Їм ані в голові не промайне, що вони вбили повагу до одностроїо в юнацтві, самі не шануючи його, не респактуючи наказів, які тільки для дітей пишуть і читають.

Це не є тільки закон традиції та звичаїв, що священик цілує святу книгу — Євангеліє, і не був забобон в тому, що наш український селянин кусок хліба з мемлі, який припадково падав зі стола, піднімав з пошаною, цілуючи його. Він піднімав дар Божий і піднімав плід своєї праці. Тому піднімали козаки з піхов шаблі при читанні слова Божого, тому образ батька і матері, праці і хліба, образ Бога мають свою цінність в культурі нашої спільноти, в світогляді українського народу.

Олександр Македонський вилляв кухоль води, коли йому подали полководці в поході через безводну пустиню і коли падали виснажені спекою його вояки. Тому не п'ю, що мені за багато, а їм за мало, сказав полководець і його примір допоміг більше армії перемогти труди, чим кухоль води для кожного, як би вони його мали.

На прогулянці виховник п'є останній і їсть останній. І накази його будуть такі, щоб він їх сам виконував найточніше, найпевніше і перший.

В таборі не може команда мати кращу кухню, кращу постіль, вигідніші приміщення, легший режим, більше вигоди. Той добрий комендант табору, той добрий виховник, що вимагатиме більше від тих, що мають служити прикладом меншим, молодшим, підвладним. І не тільки в таборі, на кожному кроці і, щоб заправитись, постійно! Про це нам, виховникам, треба постійно думати і пам'ятати, щоб в практиці здобувати досвід і творити рутину виховної праці.

Друзі Виховники! **Юуні Сумівці!**

Правильник Ю СУМ вже появився!

Це люксусове видання, в якому зібрано весь виховний досвід нашої Спілки повинен стати настільною книгою кожного з Вас.

В Правильнику Ю СУМ Ви знайдете:

— Напрямні праці, світоглядово-виховні заложення, закони, що є основою нашого виховного ідеалу.

— Організаційно-виховну побудову Ю СУМ, керівні органи, назви клітин, відзнаки, одностроі.

— Ступені в Ю СУМ, іспити та вимоги до іспитів.

Правильник містить рисунки, кольорові таблиці, схеми і графіки.

Тому придбайте його самі і постарайтеся, щоб його мали члени Вашого гуртка!

Будова тризуба зі смолоскипів

(виконувана руховиками (-чками)

Будову тризуба при допомозі руховиків (-чок) зі смолоскипами можна переводити лише на великі свята національного характеру. Місцем може бути площа, або арена, під умовою, що глядачі будуть дивитись згори в долину. Це повинна бути кінцева точка програми, по якій співається гімн.

Виконавці уставляються в три ряди, держучи запалені смолоскипи, під звуки маршу вмаршовують на площу, лицем до себе з двох протилежних сторін. Руховики (-чки) вмаршовують трьома рядами з двох боків, понижче лінії (підстави) тризуба. Цілий тризуб мусить бути позначений на землі знаками (відалення знаків від себе — 5 стіп).

Провідники (перші з кожного ряду) мусять знати точно дорогу, по якій ведуть свої ряди. Перший ряд від підстави (ліве і праве крило), дійшовши до середини будучого тризуба, завертає на місці і по визначених точках іде до кінця двох крайніх стін тризуба, завертає намісці і по визначених точках іде до кінця двох крайніх стін тризуба. Руховики (-чки) стають на позначених точках.

Середні ряди доходять зліва і зправа до середини і на визначених точках творять виповнення (два зиґзаки) лівого і правого рам'я тризуба, доходячи до його вершків.

Треті ряди доходять зліва і зправа до середини і йдуть прямо вгору тризуба, будуючи його середину. Кінцеві руховики (-чки) третього ряду, дійшовши до середини, роблять звороти: праві ряди вліво, ліві — вправо (1/4 обороту) і творять долішню частину тризуба. Дійшовши на місце, виконують пів-обороту і стають лицем до чола (вершка тризуба).

Нижче подаємо схему готового тризуба:

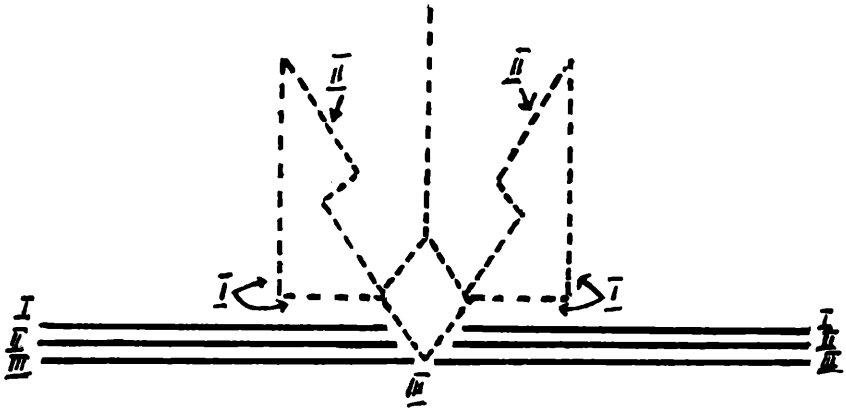

І-ий і ІІ-ий ряди лівої сторони творять повне ліве рам'я тризуба,

II-ій ряд лівої сторони творить середину тризуба,
I-ий і II-ий ряди правої сторони творять повне рам'я тризуба,
III-ій ряд правої сторони творить середину тризуба.

Руховики (-чки), вмаршовуючи рядами на площу, тримають запалені смолоскипи в правих руках. Руки випрямлені перед собою.

Уложивши тризуб, руховики рецитують відповідний уривок твору, змістом підходячий до даного свята.

По рецитації учасники співають національний гимн. Після цього всі руховики роблять відповідні звороти і відходять з площі тією самою дорогою, але у відворотному порядку: останні відходять першими.

Опрацював **проф. Є. О-н**

Коли винайдено шахи?

Напевно ви бачили, як грають у шахи старші, а можливо й самі вже захоплюєтеся цією дуже цікавою, корисною грою, що розвиває наші розумові здібності, привчає розраховувати наперед свої кроки.

Шахи — надзвичайно стара гра. В одній індійській леґенді оповідається про те, що шахи винайшов якийсь індійський мудрець. Він прийшов у палац до царя і показав йому свій винахід. Індійський цар був захоплений його грою, у якій в розумному ладі рухаються королі й пішаки, королівни й офіцери та інші фігури. Вирішив цар якнайщедріше обдарувати винахідника шахів.

— Попрохай у мене будь-яку коштовну річ з мого царства — все тобі подарую — сказав цар, що мав багатства без ліку. — Навіть арабського коня!..

— Дякую, вельможний царю. Не хочу ні золота, ні діямантів, ані слонів, ні коня, що ти мені пропонуєш. Прохаю в тебе пшениці.

Цар аж руками розвів від здивування:

Тільки пшениці?

— Так, тільки пшениці.

— Багато?

— Бачиш, царю — відповів мудрець. — Дай мені на першу клітку шахової дошки одне зерно, на другу — два, на третю — чотири, на четверту клітку — вісім, і так на всі клітки шахової дошки, кожного разу збільшуючи вдвоє те число зернин, що було на попередній.

Математики, що були постійно при царському дворі взялися швидко обчислювати, а цар посміхався про себе: яку малу платню жадає собі мудрець! Та, коли математики вирахували, скільки треба зерна (і ви можете це зробити), то й за голову схопилися, а цар вперше в своїому житті зблід: такої кількости пшениці не було і в цілому світі!

Однак це лише леґенда, як і леґендою є те, що шахи винайдено в Індії. Найновіші археологічні розкопки (в землі) показали, що ще раніше, ніж в Індії, шахи були вже відомі в старинних країнах Середньої Азії.

ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА

ЖУРНАЛ ВИХОВНИКІВ ЮНАЦТВА СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Рік VIII | Березень-квітень 1962 р. | Ч. 11 (30)

ЗМІСТ:

Стор.

Травень — місяць юного сумівця 151

(г. о.): Великодні дзвони 155

Проблеми виховання

Б. СТ.: З гутірок на виховні теми (виховний ідеал) . . 156

Для читання і гутірок

І. КЕРНИЦЬКИЙ: Писанка для Оленки . . 160

А. ГАЛАН: Таємниця турецького мосту . . 162

О. ЛУБСЬКА: Воскрес... 163

Удосконалення виховання

Д-р П-х: Підстави духового здоров'я . . 164

Гри й забави

Відгадайте, хто це є? . . 167

Хто що робить? . . 167

«Дайте руки» 167

«ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА» видає для внутрішнього вжитку виховників Юнацтва Спілки Української Молоді, Центральна Виховна Рада при ЦУ СУМ-у

Головний і відповідальний редактор: проф. З. Б. Саган.

Адреса Редакції: «Zapysky Wychownyka», 562 Genesee St., Buffalo 4, N.Y. USA.

Адреса Адміністрації: 72 Bd. Charlemagne, Bruxelles IV, Belgique.

Травень — місяць Юного Сумівця!

НА ПРОТЯЗІ МІСЯЦЯ ТРАВНЯ — ЮНАЦТВО СУМ:

— Робить підсумки своєї цілорічної праці.

— Посилює науку і знання про свій народ.

— Скріплює свою організованість і дисципліну.

— Демонструє перед громадянством осяги праці в Ю СУМ.

— Змагає до приєднання в ряди Ю СУМ незорганізованої молоді.

— Організує злети, з'їзди, свята, мистецькі і спортові пописи.

— Змагається між собою за кращий стиль роботи й самовияву.

— Приймає участь в розбудові Фонду Ю СУМ.

— Посилює твердість свого характеру, сильної волі, дружности й побратимства, чемности, услужности та доброго діла.

— Приготовляє себе на свідомих і ідейних пропаґаторів української справи.

— Боронить доброго імени й опінії про Україну.

— Інформує своїх товаришів-неукраїнців про визвольну боротьбу нашого народу.

— В 20-ту річницю створення УПА взорується на світлих і геройських прикладах молоді УПА.

— Вкладає свій молодечий зміст у слова Тараса Шевченка, що прийняті за гасло СУМ в 1962 році: «Борітеся — Поборете!»

— Стоїть на сторожі сумівського гасла:

«БОГ І УКРАЇНА!»

Гартуйсь!

Великодні дзвони...

(г. о.) Здається немає ні одного українця на чужині, якого не застановили б хоч на мить великодні дзвони, мимо того, що чуємо їхні радісні звуки не з українських церков, але з церков багатьох країн нашого поселення. Проте вони відтворюють нам наші колишні почування й спогади, які ми протягом літ леліяли в наших серцях, щороку як надходив цей великий день християнської радости, день спонтанного самопіднесення, день, якому всміхалися назустріч промінчики ранньої або повної весни, вбиралися в шати просторі поля, ліси, левади, з приходом якого наповнювалися гамором не лише міста й села, але навіть найдальші гірські колиби й степові хутори. Цей день оживлення закутаної Правди знаходив своє відзеркалення в усміхнених обличчях гамірної дітвори та пробивався мелянхолійними акордами з уст безжурної молоді, щоб доповнитися відтак у гомінкій мові людей дорослого віку...

День перемоги потоптаної думки, віри й слова! День самопіднесення, одушевлення і надії! День тріюмфуючої Правди, Справедливости і Добра! І тому не диво, що звук дзвонів у цей Воскресний День переносить нас мимоволі в роки, коли це торжественне свято сприймали ми інакше як сьогодні...

*

... На Святій Софії дзвони пронесли своє настроєве «Христос Воскрес», голосячи цю радісну вістку мешканцям золотоверхої столиці. В свою чергу із Святого Юра пролунала ця сама мелодія, карбуючи в душах льво-городов'ян безсмертні символи Христового Воскресіння. Могутнім звукам українських архицерков відповідають дзвіниці сіл і міст нашої безмежної батьківщини, щоб злитися відтак в одну чарівну симфонію — симфонію великоднього культу...

... Маєстатичним голосом співає панотець «На початку було слово», а його переривають вибухи пострілів — символи упадку несправедливости, рабства й кайдан.

... В церкві та під церквою святять паски, а з соток грудей лунає пісня «Христос Воскрес із мертвих...». Слова молитви глибоко западають в душу, викликуючи піднесений настрій.

... Коло церкви окруженої столітніми липами зібралась молодь на гаїлки, щоб своїми піснями звеличати свято весни. Гамір і спів наповнюють площу, їхній відгук несеться далеко над полями.

Гомін-спогад тих днів завітав до нас на хвилину та повернув знову назад в обійми дійсности...

Багатьом із нас вже близько два десятки разів продзвонили на чужині воскресні дзвони. Завжди думаємо й віримо, наступне свято радости зустрічати в рідній церкві під звуки знайомого нам гомону. Ця віра тримає нас при житті і є нашим одиноким скарбом. І тому ми переносимо всі печалі й скорботи, бо в наших серцях гомонять дзвони воскресшої батьківщини. Ми мужньо зустрічаємо кожний рік, бо до наших вух долітають звуки дзвонів рідних церков...

Так! Ми надіємось й віримо твердо, що вже скоро прийде цей великий день, «день радости і день пісень». День Божого Світла, весняного сонця, день волі й перемоги, день Божого і національного Воскресіння!

Ми вернемось до вас, наші архи-церкви, церкви й церковці, щоб під акорди ваших великодніх дзвонів заспівати радісну пісню — пісню Воскресіння оновленої землі...

Б. Ст.

З гутірок на виховні теми

ВИХОВНИЙ ІДЕАЛ

Переважно думаємо, що питання методики виховання, це основне й одиноке питання у вихованні. Це, очевидно, було б вірним і правильним поглядом, коли б ми жили в умовинах спільноти оформленої на одному етнічно-національному і державному принципі.

В наших умовинах, в умовинах національної спільноти, що пливе в спільному морі різних течій, різних сил і напрямків, в багатонаціональних державах основним питанням виховання є *виховний ідеал, є людина, що її видвигаємо як ціль виховання.* Саме це питання правильно поставлене і розв'язане, дасть нам відповідь і вказівки як розв'язати проблеми методичного порядку. Іншими словами: форму зумовлює зміст, або питання «як» розв'яжемо після розв'язання питання «що».

Арґументи для такого твердження достачає нам саме життя. З усіх сторін постійно чуємо заклики:

— «Молодь треба виховувати, щоб була доброю!»

А ми запитаємо: чи всі ми, що виховуємо, або про виховання говоримо, узгіднили між собою поняття, що це є добро?

— «Молодь треба виховувати, щоб мала характер!»

А чи маємо узгіднене поняття, що таке добрий характер?

— «Молодь треба виховувати, щоб вона навчилася любити свою батьківщину!»

А чи ми даємо їй однаковий образ батьківщини і чи такої батьківщини, що вона має любити?

— «Молодь має любити свою націю і служити їй!»

А чи ми узгіднили поняття нації між собою, заки понесемо його молоді і чи створили систему виртостей: людини, покоління, народу, нації?

А чи ми упорядкували відношення цих понять і їх залежність від себе? Чи ми знайшли для них однаковий відповідник і місце? Який ідеал людини ставить перед собою наше виховання?

Цих кілька питань, це лише частина цілого ряду проблем від розв'язки яких залежить майбутнє нашої молоді і спільноти.

Не можна сказати, що до тих питань ще ніхто не брав голосу. Але спорадичні випадки ще нічого не вирішують. Від одної ластівки весна не починається. Треба загального усвідомлення цієї проблеми. Потрібне є засвоєння її правильної розв'язки і напрямних не лише виховниками, не лише батьками, але в такій же мірі усією суспільністю. Бо лише в той спосіб витвориться потрібне виховне середовище, ширше як церква, школа, молодеча організація, як родинний дім, — те середовище, що його називаємо *довкіллям.* Можливо, що в наших обставинах буде воно представляти це вужче поняття довкілля, що його згірдливо називають «ґеттом», але реально воно заступатиме абстрактне і дійсне поняття національної спільноти.

Ми постійно вертаємося до поняття спільноти, коли говоримо про проблему виховання молоді. Справа в тому, що тільки таке виховання є здорове, яке виростає з рідної культури, ідей і традицій національної спільноти та змагає до їх формування. Тільки таке виховання є скріпленням індивідуальних і соціяльних первнів характеру одиниці і тільки воно забезпечує нормальний розвиток спільноти.

Про те вже виразно говорять дослідники антропологічних наук і суспільного життя людини. Відомо, що наглий перехід в одному поколінні з одного типу цивілізації до іншого, нерідко приносить загладу тих первнів, що є предметом жорстокого експерименту. Експеримент з ескімосами та індіянами, що змінили умови життєвого побуту, показав, що такі зміни є шкідливі і їх наслідки тим більш негативні чим більш революційним способом впроваджується ці зміни в життя. Зміна цівілізаційного побуту (харчу, житлових умовин, одягу і т. д.), зміна соціяльно-культурних відносин (способи виробництва, побуту, творчих виявів) привели цілі племена до фізичної і духової деґенерації, що проявилась в туберкольозі, затраті звичаїв, моралі і суспільного розвитку.

Один з канадійських антропологів стверджує, що індіянські резервуари в яких залишено індіянам власний стиль життя, і рівночасно недано їм доступу до стилю життя европейських мешканців Канади, витворили духову порожнечу і ідейну вбогість. Тільки найсильніші з них затримують рівновагу духа, а більшість (колись дуже морально й суспільно розвинуті) перемінюються в менш вартісний елемент, і в своїй духовості носять симптони порожнечі. Не тільки пропадає їхня культура, філософія життя, але й сама вартість життя. Їхнє життя виповнюється штучно викликаними емоціями, алькоголем та іншими напитками, сексуальними розвагами, що ведуть до протизаконних вчинків, до тюрми, або до домів для психічно хворих.

Духові катастрофи індіянських племен знаходять свою аналогію в індивідуальних випадках поселенців цього континенту, що етнічно і культурно творили елемент національних меншостей. Вони живучи індивідуально між чужими етнічними групами, є позбавлені власного групового культурного життя, звужують постійно всі свої проблеми до фізичної веґетації — заощаджування гроша (в кращому випадку), або до розважування себе хвилевими приємностями і розтрачуванням зароблено гроша (в гіршому випадку). Одначе в одному і другому прикладі заникали їхні духові потреби та вияви і згодом витворювалася порожнеча, що робить їх правдивими дикунами, можливо більшими як ті, що ми їх зараховуємо до примітивних людей. Наводимо ці обставини, щоб зрозуміти причину і суть «філософії» та «моралі» спільноти, що витворила антисуспільні тенденції, що її розкладають і нищать.

Підкреслюючи постійно значення спільноти в житті одиниці, ми вказуємо на важливість цього чинника, який навіть в індивідуальному вихованні одиниці має своє значення. Коли б ми навіть відкинули наш ідеалістичний погляд на життя людини, її змагання до абсолютного Добра і Правди, коли б ми навіть відкинули найкращі їдеї щодо нашої національної спільноти, висловлені її геніями та збережені в традиціях, звичаях і побуті, то й тоді, обмежені до матеріялістичного

розуміння життя, одиниця є залежна від спільноти, а спільнота від одиниці. Для одиниці немає порожнього, відділеного від спільноти місця на землі. Яке б не було становище одиниці супроти спільноти — чи живе вона для неї, чи в компромісі з нею, чи в боротьбі за свої особисті привілеї, — одиниця все є частиною суспільної цілости і її складовим елементом. Ціла проблема зводиться до основного питання, від розв'язки якого залежить визначення нашого виховного ідеалу: яку спільноту визначуємо ми для одиниці, в рамках якої має відбуватися процес виховання. Коли людина вважає себе клітиною організму спільноти, з якої вивести її може тільки смерть, так як впровадило її до неї народження, і то лише фізично, бо духово вона в ній залишається і живе дальше, — то таке відношення одиниці до спільноти входить в обсяг ідеалістичного світосприймання. Коли ж людина приступає до якоїсь спільноти механічно, із спонук і потреб існування чи інших матеріяльних користей, то таке відношення людини до спільноти в'яжеться з матеріялістичним світоглядом, бо інтереси одиниці створені мехенічно є умовні, суб'єктивні і проминаючі.

Одиниця пов'язана із спільнотою органічними вузлами через рід, покоління, народ і націю, що є найвищою формою спільноти, мусить в своїому житті визнавати альтруїзм, службу для цілости і своє особисте життя виявляти в ім'я спільноти. Ці органічні зв'язки людини з спільнотою, християнська мораль звела до двох законів, що їх мусить прийняти кожна виховна система ідеалістичного світогляду:

— Люби ближнього свого, як самого себе.

— Немає більшої любови, як хто життя своє віддає за друзів своїх.

Еґоїстична любов не вміщається в тих християнських законах, як і не вміщається вона і в засадах служби спільноті. Любов, що випливає з самолюбства не є взагалі любов'ю. Вона ніколи не є здібна на жертву і посвяту, бо шукає постійно компромісів і є продуктом життєвого опортунізму. Самолюбство веде людину до матеріялізму, віддалює від високих ідей і від справжнього суспільного життя. Суспільне життя еґоїстів-матеріялістів спирається на інтересах одиниці, групи одиниць, на інтересах суспільних кляс, станів, професій, що постійно дбають про інтереси своїх механічо-об'єднаних членів одиниць, респектуючи суспільні закони не так в ім'я любови, добра і правди, як ради страху перед законами, коли легально не можуть їх обійти.

Світ в якому ми живемо в своїх суспільних формах не є суцільно окреслений за тим поділом, що ми ствердили теоретично. Боротьба за людину та її ідеї постійно триває і виховання є одним із засобів тієї боротьби. Існують держави, в яких проявляють себе органічні спільноти, але теж механічно об'єднані в організації, в яких сильніше або слабше виявляються прояви їхніх вузьких еґоїстичних інтересів.

Наш виховний ідеал, що спирається на традиціях історії українського народу, його культури та національного характеру, оформився органічним поєднанням двох понять: *Бог і Україна*. Цей клич наших ідеалів — Бог і Україна, — що його носять на свому прапорі наші молодечі організації, є найбільшим нашим здобутком, вислідом зрілости нашого національного світогляду, що втримує при житті українську націю, навіть в умовинах, де це гасло проскрибоване і тавроване.

Найбільша небезпека, що загрожує гаслові наших виховних іде-

алів і стоїть на перешкоді їх здійснення є теорії, що заперечують природу духового розвитку одиниці і спільноти і їх духову взаємозалежність. Шляхи того заперечення йдуть двома напрямками. Перший твердить, що закони розвитку народів є лише звенами загальної еволюції людства в космічному процесі розвитку всіх істот — тварин, нижчих організмів і рослин та що народи в процені того розвитку займають різні щаблі; переходячи через примітивний розвиток, пересічний і досконалий. На цей останній розвиток повинні взоруватися народи соціяльно і культурно слабше розвинуті. Другий погляд доповнює перший. Він твердить, що розвиток народів визначує економічний процес, і від нього залежить характер їхніх культур. Остаточна мета обох матеріялістичних теорій це розвиток індивідуального і суспільного в напрямі вселюдського, в якому мають затертися всі різниці, що їх посідають національні спільноти. Згадані теорії будучи на услугаг імперіялістичних націй, що за їх допомогою стараються закріпити своє панування над підбитими народами, засимілювати їхні культурні досягнення та здеправувати їхні ідеали і мораль. Ці теорії вдаряють в основу духового життя народів — в їх релігію, національну спаяність, традиції, звичаї, побут. Яку руїну викликають вони в житті людини вказує твердження французького соціолога *Ле Бона* на думку якого сучасники живуть культурною спадщиною предків. Лише одиниці живуть власними думками, волею і свідомістю, а в дев'ятдесяти відсотках люди керуються силою ідей, волею та світоглядом предків, що є незаступним національним спадком поколінь.

Наше життя це синтеза свідомого і підсвідомого буття. Позбавити одиницю і нарід спадщини предків, це урвати контакт з досвідом минулого, а тим самим упростити і звести до убогости сучасне.

Цим теоріям ми протиставимо наш виховний ідеал опертий на гаслі «Бог і Україна». В його змісті є окреслене духове і матеріяльне життя кожного українця, що хоче вповні розвинути свої вроджені індивідуальні прикмети.

Пригадуючи собі причту про таланти, хочемо вказати також на її застосування у вихованні. Людина наділена талантами є зобов'язана їх визволити і помножити, тобто розвинути їх, а не закопати згідно з теоріями комополітизму. Ці таланти є рамами, в яких природа оділа закони розвитку одиниці та народів. Людське право і обов'язок розвинути свої таланти не обмежується лише до одиниці, але поширюється на спільноту, та в повній силі здійснюється в суспільному житті. Кожний з нас відрізняє дерево дуба від сосни, а сосну від бука, одначе властивість тих дерев відчуваємо найкраще, коли з дубового лісу перейдемо в сосновий, або зі соснового в буковий. Невже ж людина гірша від рослин? Невже ж вона має бути позбавлена найважніших передумов власного розвитку і Богом даного стилю життя, чи як кажуть безвірки природою, що в основі не міняє суті, бо природа створена за Божим пляном?

Наш виховний ідеал: Бог і Україна! — Це найповніший розвиток одиниці в рамах своїх талантів, зміцненийдуховими силами спільноти, що своєю вільною волею веде до абсолютних ідеалів — Бога, Любови, Добра і Правди та до найповнішого вияву творчих сил своєї індивідуальности в спільноті, через спільноту та для одиниці і спільноти.

Для читання і гутірок

І. КЕРНИЦЬКИЙ

Писанка для Оленки

(ВЕЛИКОДНЯ КАРТИНА ДЛЯ ДІДЕЙ)

ДІЄВІ ОСОБИ: Рецитатор, І-ий Зайчик, ІІ-ий Зайчик, Тітка Сорока.

РЕЦИТАТОР: Два зайчики-побігайчики бігли один з поля, другий з лісу, аж на зеленому горбочку зустрілися.

І-ий ЗАЙЧИК: Ти куди?

ІІ-ий ЗАЙЧИК: А ти куди?

І-ий ЗАЙЧИК: Я до села.

ІІ-ий ЗАЙЧИК: А я до міста.

І-ий ЗАЙЧИК: Чого ж тобі до міста?

ІІ-ий ЗАЙЧИК: Ой, та писанок купити на Великдень чемненькій дівчинці Оленці!

І-ий ЗАЙЧИК: Запізнився ти, братчику, запізнився! Скоро понесуть у церкву паски святити, а ти собі щойно тепер про писанки пригадав.

ІІ-ий ЗАЙЧИК: Діла, братіку, діла! Сам здоров знаєш скільки роботи на весні: то фіялкам очки порозтулювати, то комашок побудити, котрі ще з зимового сну не проснулися... Так заходився, то за тим то за сим, тай про писанки забув. Ну, пращай, я поспішаю!

І-ий ЗАЙЧИК: Стрівай!.. Прикро мені сказати таку новину, та мені так бачиться, що в місті писанок не дістанеш. Все люди розкупили, хочби тобі в крамниці, за вікном, одно мальоване яєчко залишилось!

ІІ-ий ЗАЙЧИК: Ой горенько-горе! Що ж мені робити... З чим же я тепер до чемної дівчинки Оленки прийду? З порожнім кошечком?

І-ий ЗАЙЧИК: Не плач, братіку, не журись. Твоє щастя, що ти мені на дорозі трапився. Я знаю, що ми зробимо: туг недалако живе тітка Сороко, що чудові, пречудові писанки пише. Не звичайною краскою і воском, а просто з неба, з дуги-веселки бере найкращі барви і такі взори розписує, що їм подібних ніде в світі не побачиш.

ІІ-ий ЗАЙЧИК: Ой, братіку-Гостровушку, веди мене чим скорійше до тітки Сороки, бо я мушу конче писанок дістати чемній дівчинці Оленці!

І-ий ЗАЙЧИК: Біжи за мною, та швидко!

РЕЦИТАТОР: Ой то ж бігли вони, бігли, з вітром у перегони, вітер перегнали, воду перейшли, полем промчали, лісом зашуміли,

аж тут тобі гульк! — і тільки — сороки хатка стоїть, а сама тітка-сорока сидить на плоті з окулярами на носі, писальце в дзьобі тримає, в росі весняний його миє: скінчила роботу. А довкола на зелених луках, ой, Боженьку, — чи то райські килими землю застелили, чи всі веселки з неба попадали?... Ні, це тітка-сорока таких чудових українських писанок написала і скрізь на травичці порозкладала, щоб сушились на сонці. Тут зайчики-побігайчики вклонились тітці до колін тай один наперед одного заговорили:

ОБА ЗАЙЧИКИ РАЗОМ: Тіточко, ми до вас!... За писанками.

ТІТКА СОРОКА: А гроші у вас є?

ЗАЙЧИКИ РАЗОМ: Немає, тіточко, — грошей, немає.

ТІТКА СОРОКА: То як ви хочете робити торг? Без грошей?

ЗАЙЧИКИ РАЗОМ: Та ми не робимо торгу! Це ж ми такий дарунок хочемо принести чемній дівчинці Оленці!

ТІТКА СОРОКА: Гм, чемній... чи насправді вона така чемна, щоб заслужила собі на писанки, розмальовані всіма барвами веселки?

ЗАЙЧИКИ РАЗОМ: Чемна, тіточко! Дуже чемна!

ТІТКА СОРОКА: Побачимо, побачимо. Мене не одуриш. У мене все записано у великій книзі!

РЕЦИТАТОР: Тут тітка-сорока витягла з дупла старої верби товсту книгу, поправила окуляри на носі і стала читати.

ТІТКА СОРОКА: Оленка, дівчина восьми років. Ходить до української школи, до другої кляси, гарно читає і пише по-українському і по-англійському. Щонеділі ходить до української церкви, підчас перерви, в школі, не збиткує, не штовхає на сходах дівчаток і хлопців, не галасує на вулиці, не читає «каміксів», не їсть забагато мороженого. Завжди слухає маму і тата, тільки тоді дивиться на телевізію, як батьки дозволять. Що вечора молиться за здоров'я своїх батьків, бабусь братчиків і за дідуся, що лишився в рідному краю і просить Бога, щоб послав щастя й добру долю Україні.

РЕЦИТАТОР: Далі вже тітка-сорока й не читала товстої книги, а швиденько зняла з носа окуляри і ласкаво глянула на зайчиків:

ТІТКА СОРОКА: Кошики маєте?

ОБА ЗАЙЧИКИ: Маємо, тіточко!

ТІТКА СОРОКА: Наберіть собі до кошиків найкращих писанок і занесіть їх Оленці. Така чемна дівчина заслужила собі справді на гарний гостинець!

ЗАЙЧИКИ: Спасибі, вам тіточко!

РЕЦИТАТОР: Як набрали зайчики в кошики писанок, то так бігли до Оленки, що перегнали по дорозі всі автомашини! На щастя, прибігли саме в пору, як панотець прийшли святити паску. Побігушок і Гостроушко поставили кошички з писанками на столі, а самі щасливо поскакали в поле. Ой, скільки ж то було радости в хаті, в цей Святий Великдень!

А. ГАЛАН

Таємниця турецького мосту

(Л Е Ґ Е Н Д А)

На підступах до міста Кам'янець-Подільського стоїть старовинна фортеця. Грубезні мури її посивіли від часу, місцями пощербилась і випала цегла, замість тяжких, залізом обкутих воріт, незграбні дощані двері, ще й поламані зі споду. Руїна...

Нема мови про те, щоб ту руїну реставрувати або, принаймні, зберегти від дальшого розвалу. А це коштувало б зовсім небагато, це... Зрештою, чи послухає наших рад окупант? Чи йому дороге хоч трохи минуле козацького краю?

Але уявімо собі колишню грізну фортецю, перенесімось думкою кілька століть назад. Леґенда розповідає, що кам'янець-подільська фортеця була зачарована, що її стін не могли пробити ніякі ядра... Справді, в тих стінах стирчать до половини вгрузлі залізні м'ячі, стирчать безпомічно, як пацюки, що потрапили в пастку.

Зразу ж за фортецею шумує мілка тепер річка Смотрич. А раніш вона була глибокою, майже врівень із скелястими крутими берегами. Раніш переплисти ту річку, особливо конем, було неможливо. Круговороти підхоплювали тварин, як тріски, обертали навколо все швидше й швидше і затягували на дно. А згодом Смотрич укривався розбурхлими кінськими трупами й лякав навколишніх поселенців.

До Кам'янця Подільського довго добивалися турки. Але не пускала фортеця. Турки лізли, як сарана, і кожного разу відкочувались назад, лишаючи на міських підступах гори забитих. Та врешті не встояли козаки, і бусурмен «узяв верх».

Трапилось це за гетьмана Юрка Хмельниченка. Гетьман був молодий і недосвідчений, а ще вірив у свою щасливу зірку. Йому казали:

— Тікай! Не вір бусурменам. Тепер уже вони тут володарі й нічого доброго від них сподіватись не слід.

Та Хмельниченко не втік. Він здався в полон туркам, власне, виїхав до них на зустріч з фортеці, на чорному коні, оточений своїм почетом; гадав, що цим виїздом, добровільною здачею приверне до себе жорстокі турецькі серця.

Отже, бранців спочатку примістили турки в тій же фортеці, пильно доглядали, але годували й поїли добре, навіть виказували пошану, салютуючи полоненому гетьманові, коли він показувався на дворі.

А тим часом будували міст через Смотрич, бо ця проклята річка відокремлювала місто від фортеці, утруднювала підвіз амуніції, перешкоджала розбудовувати нову оттоманську твердиню.

Турецький муедзин скликав на молитву своїх вірних покищо з християнської дзвіниці. Але вже заклали підмурок під мечеть, і сотні робочого козацького люду трудились коло тієї будови. Видно було, що зайди готувались осісти тут надовго.

Виростав міст і разом з ним виростала й турецька пиха. Зникла попередня шанобливість до українського гетьмана. На нього вже кричали вартові, грозили кривими ятаганами, мовляв, заріжемо, якщо будеш неслухняний...

І ось одної ночі, коли все спало навкруги, у вікно до гетьмана прилетіла стріла. А до тої стріли був прив'язаний папірець, і на тому папірцеві турецькою мовою було написано:

«Я люблю тебе. Вартові сплять. Вони напоєні сонним зіллям. Тікай зараз же, через стіну з західньої сторони. Там перекинута мотузка. Якщо не втечеш, завтра в тебе відберуть життя. Айше».

Хмельниченко мав письменного перекладача-козака. Перекладач розібрав написане. Сказав гетьманові. Але гетьман розсміявся.

— Знаємо ми ці штуки. Хочуть затягнути в пастку. Хай шукають дурніших від себе.

І ось настав день. І прийшли до фортеці високі турецькі старшини — запросити українського гетьмана на урочистість посвячення нового мосту. Порадили Юрієві одягнути найкраще своє вбрання, дозволили причепити шаблю йому одному, а почетові, мовляв, це непотрібно. І рушили на міст...

Під мостом вирувала ріка. Білі гребені води люто обкручувались навколо мостових стовпів і летіли в простір. Тисячі людей, турків і наших, пригнаних сюди, стояли по обидвох боках Смотрича. Дивились.

Юрій ступив на міст, і тоді підійшов до нього турецький найстарший мулла, вклонився й сказав:

— Привіт тобі гетьмане! Ти був колись володарем цього міста й тобі першому належить честь освятити цей міст...

Раптом чиїсь вправні руки блискавично накинули Юрієві ззаду на шию зашморг із тяжким каменем і штовхнули його з мосту.

І в цю хвилину, заглушуючи рев води, пролунав відчайдушний, страшний, як божевілля, жіночий крик...

О. ЛУБСЬКА

Воскрес...

Воскрес Божий Син з могили, —
Піснями сповиті зорі;
І ангелів білі крила
В блакитному ночі морі...

Світанок розвіє чистий
Воскресної ночі шати.
Чи скоро воскресне, Христе,
Моя на Голготі Мати?

Тоді в душу знову сине
Проміння лямпадки блисне,
Що сяйвом Божого Сина
Десь в хаті убогій висне.

Ніч п'є Воскресіння келих,
Б'є серце, мов дзвін на сполох, —
Я знаю, у рідні села
Вернуся, вернуся скоро.

Д-р П-х

Підстави духового здоров'я

(Продовження з чч. 5—10)

Ми нераз чуємо таке мудре речення, як: «Хто не йде вперед, той відступає». В цьому вже напевно й самі нераз могли переконатись. Ми тут зупинимося на мить над значенням потреби самовдосконалення, що повинно ясно випливати вже з дотепер прооблених лекцій про «Підстави духового здоров'я». Воно є важне так само і в приміненні наших засад удосконалення в житті суспільних організацій, професійних підприємств, в науці і в інших ділянках.

В кожній людській генерації не бракує ні руїнників, ні будівничих. Боротьба між тими, що будують і тими, що руйнують ніколи не припинялась і триватиме поки живе людський рід. **Однак майбутнє окремих народів і всього людства залежить виключно від знання і духової сили людей, що не перестають працювати над удосконаленням на всіх відтинках людського життя.** Удосконалення це мистецтво, що безперечно має свою випробувану формулу, що пересічній людині є нормально недоступна. Вона заключена в наступних точках:

1. Вивчати уважно, це що вже зроблено в даній галузі досі;
2. Кожний предмет і кожну орудку належить докладно перевірити;
3. Робити проби й досліди;
4. Приймати тільки те, що забезпечує високу видайність, чи найкращий вислід.

Кожна велика ідея мусить, звичайно, пройти процес шліфу, як це нормально буває з мармуром з якого має постати фігура. Людська праця вимагає послідовного зусилля і зосередження думки, про що буде мова в наступному розділі нашого курсу. Думки однак не приходять самі до нашої уяви. А як проходять то не завжди ті, яких потрібно. Щоб розв'язати хрестиківку потрібно деякого зосередження. Його потрібно неменше для знайдення ключа для розв'язки, виховної чи іншої проблеми.

Для тих, що люблять спочивати на лаврах своїх дипльомів, ми радили б також час-до-часу, і сектор за сектором провірити свої відомості в світлі нових удосконалень. На цьому скористали б не лиш заінтересовані одиниці, але також і суспільство вцілому. Для цього однак потрібно плекати в собі духа учня, студента, навіть тоді, коли мається вже титул професора.

Коли зупинимось над шляхом удосконалення, що його пройшло людство від кам'яної доби до наших днів, то мусимо ствердити, що тому шляхові не можна устійнити кінця. Немає меж для вдосконалення ні в особистому, ні в суспільному, ні в технічно-науковому відношеннях. Одне покращання викликає зразу друге, так як за одним узгірям виринає друге. Коли б так хтось з нас мав властивість відгадувати майбутнє, а тим самим побачити досягнення своєї професії, чи окремої ділянки свого зацікавлення за 50 літ, то напевно був би приголомшений змінами, що в міжчасі заіснували. Тому, як довго людина живе, так довго повинна вона бути в русі, переводити перетворення, робити сьогодні краще, ніж це було вчора.

При сучасних винаходах і вдосконаленнях видно найкраще те, що ми сказали на початку: «Хто не йде вперед — відступає».

Ваше місце повинно бути між тими, що йдуть вперед, що ростуть в русі і. вдосконалюючи себе, вдосконалюють також інших, зокрема своїх вихованців.

Провірити своє місце в тому русі можете Ви самі, стверджуючи наскільки дотеперішні розділи нашого курсу стали частиною Вашого «я».

X.

ЗОСЕРЕДЖЕННЯ ДУМКИ

Зосередження думки розглядають часом, як річ відразливу. Деякі так зв. факіри вбачають в ньому лише вправу волі. На їх погляд, вистачило б унерухомити свою думку, зосередити її сильно на якомусь одному об'єкті, протягом кількох годин. Цим способом вони бажають осягнути пряму дію на людей, або речі: напр. привернення на віддаль уваги любленої особи, або раптове скільчення зерна вівса, що лежить на долоні. Одинокий вислід цієї практики — це сильний біль голови.

Зосередження думки, що ми його навчимося, це зовсім інша річ: це означає радо сприймати якусь ідею у своїй свідомості, у свому серці і зачерпнути в неї поради як в доброго товариша, від якого хочемо довідатись якусь річ.

Певні умови значно улегшують зосередження думки:

Насамперед, зовнішній спокій. Спокійніше думається в замкненій кімнаті, як на публічній площі. Шум і рух впливають на пам'ять, так само, як на мухи: ганяють їх то сюди то туди і перешкоджають їм осісти.

Відтак, добрий фізичний стан. Рух, прохід пожвавлює думку, тяжке травлення її гамує.

Однак передовсім важливим є зацікавлення даним питанням. Дуже легко є зосередити думку на питаннях, що нас цікавлять: роздумування є тоді приємне і корисне; Ваша уява звернена на об'єкт, нові ідеї напливають масово і зроджують оригінальні розв'язки. Сильне напруження волі не дасть ніколи подібного висліду. Так само, як осях робітника, що працює вільно і любить свою працю, є вищий за осяг робітника, що працює з примусу і шукає лише нагоди, щоб висмикнутись від праці. Перед тим заки заставити Вашу думку для пізнання якоїсь проблеми, Ви мусите зрозуміти мотиви зацікавлення, які вона для Вас представляє і ці мотиви мусять Вас зворушити до глибини.

Властивий погляд на проблему полягає у розгляді її з різних боків і в шуканні зв'язку, що лучить її з суміжними питаннями уже Вам відомими та у витягненні відповідних висновків. Зосередження думки, що Ви повинні застосовувати, повинно бути подібним до прогулянки серед природи довкола якогось села, з яким Ви хочете зазнайомитись і стараєтесь не втратити з очей дзвіниці, щоб не заблудити.

Ця метода, цей приємний спосіб розглядати життєві труднощі заощадять Вам багато часу та уможливить знайти скорі відповіді; Ви ствердите також, що вона дає правильні розв'язки і після кількох тижнів її застосування будете здивовані, переконуючись наскільки Ваші ідеї стали глибшими.

Вправа. Виберіть кілька Ваших найпростіших проблем і зосередьте свою увагу на першій протягом 5-ти хвилин. Наступного дня на другій, дещо довше і т. д., аж доти, доки без трудности зможете зосередити Вашу думку продовж 20-ти хвилин, не відриваючись від неї ні на мить.

В міру Вашого поступу беріть тяжчі питання, до яких Ви відчуваєте менше зацікавлення. Вивчайте цю лекцію протягом одного місяця.

XI.

УМІННЯ ВІДПРУЖИТИСЬ

Відпочинок є фізіологічною потребою: під час праці клітини нашого мозку виділюють отруйні речовини, що їх занечищують і паралізують. Відпочи-

нок уможливлює видалення тих отруйних речовин і привернення організмові його правильного функціонування Час проведений без праці не є втратою; сон не переривае нашої умовної активности і Ви нераз могли ствердити наскільки рано Ви маєте ясніші ідеї на питання, що Вас турбували вечором.

Навчіться спочатку способу відпруження, який полягає урізноманітнювати свою працю, коли відчуваєте, що Ваша уява слабне: підприємець диктуватиме свої листи протягом години, відтак відвідає кілька клієнтів; умовний працівник змінить предмет чи книжку, або ще краще візьме собі якусь ручну роботу. Не є також добре залишатися цілий час в одній обстановці — час-від-часу змінити кімнату, або навіть місце.

Інший спосіб відпруження може полягати в читанні часопису, або проході по вулиці. Часопис, це по суті, вулиця у себе вдома; тут маєте різні вістки, події, а навіть стіни з реклямами. Одначе користь проходу для відпруження є подвійна, тому що рух сприяє здоров'ю. Стик із зовнішнім світом стає для нас нагодою для нагромадження нових ідей, з котрих деякі можуть бути для нас неоціненої вартости.

Стомленим і перепрацьованим ми поручаємо наступну вправу, яка принесе їм цілковите відзискання сил:

1) сісти вигідно в доброму фотелі;
2) відпружити старанно всі мускули;
3) заспокоїти увагу і скупчити свої думки на приємних і спокійних речах;
4) задержати так цілковиту нерухомість протягом 10-ти хвилин спочатку, а відтак продовжувати аж до пів години.

Не будемо приховувати Вам великої трудности правильного виконання цієї правди, однак чудові наслідки, які з цього витягнете, варті того, щоб Ви це спробували.

Добрий сон, без перерви, протягом 8-ми годин є очевидно найкращою формою відпочинку. Не забувейте, отже, відвести собі кожної ночі тих 8 годин сну; ідіть раніше спати і рано вставайте; не перегрівайте своєї кімнати, візьміть краще ще одно накривало, якщо Ви не можете спати при відчиненому вікні, подбайте принаймні, щоб Ваша кімната була добре провітрена протягом дня.

Якщо Ви страждаєте не безсонницю, Ви скоро вилікуетесь без жодних таблеток, застосовуючи наші поради:

Сьогодні ідіть спати о 12-ій год. ночі та примусте себе встати з ліжка мимо всього о 6-ій год. рано. Протягом цього дня не кладіться спати мимо дошкульної втоми; відтак, заки підете спати о год. 11,30 зробіть три кілометровий прохід. Продовжуючи в цей спосіб регулювати Ваш сон, встаючи рано в тій самій годині, а добавляючи постепенно годину спання з вечора, Ви дійдете до безперервного сну, який одинокий відтворює всі сили.

Ви знаєте тепер механізм відпруження і відпочинку. Вам залишається визначити форми і ритм, що найкраще відповідають Вашому темпераментові. Ви будете завжди свіжим, спритним при праці, будете молодо виглядати і оминете неприємности безсонниці, яка в наших часах так розповсюджена.

Вправа. Вправляйте продовж одного місяця третю форму відпруження, яка полягає в задержанні стану нерухомости і відпруженні мускулів протягом пів години; навіть якщо Ви не думаєте в майбутньому його застосовувати, Ви повинні це спробувати.

Якщо Ви не маєте спокійного безперервного сну протягом 8-ми годин, застосуйте від сьогодні цю методу.

Вивчайте цю лекцію продовж місяця.

Ґри й забави

Відгадайте, хто це є?

Дома, — що тільки може — сам собі робить. Не уникає праці, не волочиться без цілі; як тільки закінчить приписані школою завдання, біжить до матусі і весело звітує: «голошусь до праці!» — і призначену працю виконує радо і совісно. Він не говорить неправди і не обманює батьків, коли хоче йти прогулятись з товаришами. Є точний та уважний. Зі своїм одягом й іншими особистими речами поводиться ощадно і дбає про їх вигляд. Не ласує і не видає грошей на дурниці.

В школі вчиться совісно та старається дістати гарне свідоцтво. Так хоче заслужити собі дозвіл на сумівський табір на другий рік, але так також хоче віддячитися своїм батькам за їхню опіку та жертвенність для нього. А також тому, що добре розуміє вагу знання. Своєю совісністю та правдомовністю здобув собі довір'я учителів. Він є гордий з цього.

В товаристві є чемний і охочий помогти кожному в потребі. Є проворнішим від інших, завжди вміє собі порадити. На кожному кроці чогось корисного вчиться.

В лісі є він тихий як сова, бачить усе як сокіл, чує все як серна та ходить обережно, — як лис, бо знає, що тільки так може докладно пізнати природу. Не нищить рослин, не докучає тваринам і пташкам.

Він є завжди вразливий на красу оточення, все і всюди є статочним.

Всі ці прикмети розвиває в собі, щоб добре служити Богові й Україні, що він понад усе любить! Хто це є? Відгадайте.

Відповідь: юний сумівець. (Таким він повинен бути!).

Хто що робить?

Юнаки сідають в коло. Посеред кола стоїть виховник. Він звертається на переміну до різних юнаків і називає людей різних звань: письменник, учитель, коваль, летун, астроном, листонош, пекар і т. д. Запитаний юнак має негайно відповісти, хто що робить. Хто не відповість вчасно, того виключають з гри. Виграють три останні.

«ДАЙТЕ РУКИ»

Дайте руки, юні друзі,
Серце к серцю най припаде,
Най щезають важкі туги,
Разом, разом, хто сил має
Гонім з Руси (України) мряки тьмаві.

о. Маркіян Шашкевич

Роман ЗАВАДОВИЧ

Чуєте, дівчата?
Чуєте, хлоп'ята?
Грають срібні дзвони: Великодні Свята!
Грають срібні дзвони, грають урочисто,
І несеться гомін понад сіре місто.

Бачите, дівчата?
Бачите, хлоп'ята?
На столі святковім писанка багата —
Писанка, мов квітка з лугу України,
Мов чудовий спомин, що в душі не гине...

Слухайте, дівчата!
Слухайте, хлоп'ята!
Піснею стрічайте Великодні Свята!
Хай дзвенить гаїлка, як колись дзвонила —
В ній краса, і радість, і весняна сила.

УВАГА! **УВАГА!**

ДЛЯ ВИХОВНИКІВ І ЮНИХ СУМІВЦІВ!

«ШЕВЧЕНКІВСЬКЕ СТИЛЬО»

реалізації ЦУ СУМ-у з написами: «Свою Україну любіть», або «Учітеся, брати мої», датами 1861—1961, контуром голови Т. Шевченка та буквами СУМ.

Добра якість! **Ціни приступні!**

Цей пам'ятковий олівець повинен набути кожний член СУМ-у, а Юнацтво повинно взяти участь в його розпродажі по-між українським громадянством. Чистий дохід з продажі призначений на працю і видавництво Юнацтва СУМ.

Замовляти через Крайові Управи СУМ-у.

Друзі Виховники! **Юуні Сумівці!**

Правильник Ю СУМ вже появився!

Це люксусове видання, в якому зібрано весь виховний досвід нашої Спілки повинен стати настільною книгою кожного з Вас.

В Правильнику Ю СУМ Ви знайдете:

— Напрямні праці, світоглядово-виховні заложення, закони, що є основою нашого виховного ідеалу.

— Організаційно-виховну побудову Ю СУМ, керівні органи, назви клітин, відзнаки, одностроі.

— Ступені в Ю СУМ, іспити та вимоги до іспитів.

Правильник містить рисунки, кольорові таблиці, схеми і графіки.

Тому придбайте його самі і постарайтеся, щоб його мали члени Вашого гуртка!

ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА

ЖУРНАЛ ВИХОВНИКІВ ЮНАЦТВА СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Рік VIII Травень-червень-липень 1962 р. Ч. 12-13 (31/32)

ЗМІСТ

Стор.

«На виховання потрібні гроші» 170

Проблеми виховання

Ст. СТЕБЕЛЬСЬКИЙ: Виховні напрямні для таборування 171

В. БУЖЕНКО: Від родинного до шкільного виховання . 177

Для читання і гутірок

Кирило Кожем'яка (Переказ) для Молодшого Юнацтва . . . 180

К. КИСІЛЕВСЬКИЙ: Дещо про деклямацію 181

Гей повстанці українські . . 186

Для театральних гуртків

Упівська сценка 187

Удосконалення виховання

Д-р П-х: Підстави духового здоров'я (Продовження з чч. 5-11) . 189

«ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА» видає для внутрішнього вжитку виховників Юнацтва Спілки Української Молоді, Центральна Виховна Рада при ЦУ СУМ-у

Головний і відповідальний редактор: проф. З. Б. Саган.

Адреса Редакції: «Zapysky Wychownyka», 562 Genesee St., Buffalo 4, N.Y. USA.

Адреса Адміністрації: 72 Bd. Charlemagne, Bruxelles IV, Belgique.

„На виховання потрібні гроші“

Висуваючи такий клич — не відкриваємо якоїсь таємниці. Ці речі відомі і самозрозумілі. Йдеться лише про те, наскільки наша еміґраційна спільнота практично признає вагу фінансових засобів у виховній роботі і підтримає збірку на Фонд Юнацтва СУМ, що її впродовж весни перепроваджує наша Спілка. Ось що пише нам про потребу грошей на виховні цілі заслужений педагог Михайло Ломацький.

Дитячі садки, передшкілля і рідні школи, юнацькі організації, літні оселі, дитяча й молодеча література, журнали й книжки для дітей і молоді та все що потрібне для виховання, не сміють виходити з нашої уваги, але мусять завжди бути «актуальні». Правда, на все це потрібні гроші й люди, потрібна скоординована та об'єднана праця.

Відносно грошей... От маленький приклад: у Німеччині влаштовано літній табір для дітей із східньої московської зони, недалеко Штутґарту. Там мало бути приміщених 300 дітей. На заклик через радіо, продовж двох тижнів зложили німці для удержання табору стільки грошей, що не 300, а 600 дітей можна було удержати. Були такі, що офірували по 500 НМ, а шкільні діти випорожнювали свої заощадження і висилали гроші на вказане чекове конто. А знаємо, що німці люблять гроші і не легко їх випускають з рук. Але тут йшлося про рятування німецьких дітей з-під московської окупації! На таку річ німець не жалує грошей. Він патріот, хоч ніколи свого патріотизму не несе на базар! Він патріот ділом і чином, а не на словах...

В нас натомість багато «патріотів», в яких патріотизм проявляється на словах, в пісні, при забаві і т. п. Тому ми мусимо викорінити їх скупарство і з «великих і крикливих» патріотів зробити зовсім маленьких і тихих та дати їм найпочеснішу назву — «патріотів кишені», отаких, як має Німеччина.

Для рятування того, що є нам найдорожче, для рятування душ українських дітей, гроші мусять бути! А раз будуть гроші, то все інше знайдеться. Будуть і школи, будуть учителі, будуть бібліотеки, книжки, журнали, найдуться і письменники, що будуть писати для дітей. Кожний, хто любить молодь і дорожить її майбутнім, не повинен жаліти гроша для її рятування від загибелі. Так батьки, як і ті, що не мають власних дітей. Людина, що не любить дітей та ще й й рідних не має права називати себе людиною. Що ж може бути краще і величніше, як любов людини до дитини, рідної їй по крові, по душі, мові й походженню?

Великий поет Данте писав, що ніщо інше, а тільки любов порушує наше сонце й усі зірки... Чому ж наша любов до рідних дітей і до всього, що рідне, не мала б «порушити» нашого серця, а з ним і кишені, навіть найбіднішого з нас. Справа задержання молоді, підростаючої тут на чужині, при нашій нації є важка й складна. Ця молодь втягає в себе все, що підсуває їй окруження і середовище в якому вона постійно перебуває. А що наше середовище є вужче від чужого, то для того щоб мати вплив на молодь, воно мусить бути сильніше і активніше, а на засоби активности потрібні в першу чергу засоби.

Все це мусить бути зроблене, і чим скоріше, тим краще. Мусимо спромогтися на власні середники виховання і на створення власного середовища, яке мало б силу притягнути і задержати молодь в українському світі. Мусимо добитись того, щоб наша молодь, а з нею і старші, могли з гордістю повторити за нашим філософом Г. Сковородою: «Світ нас ловив, та не зловив»... Чужий світ...

Д-р Б. СТЕБЕЛЬСЬКИЙ
Референт Юнацтва ЦУ СУМ

Виховні напрямні для таборування СУМ в 1962 р.

Згідно з рішенням Центральної Управи СУМ від 3 грудня 1961 р. у Лондоні. 20-річчя УПА, що припадає в 1962 році, повинно стати основою вишкільної програми літніх таборів і осель СУМ та проходити під гаслом слів Тараса Шевченка — «Борітеся — поборете!».

Щоби це доручення здійснити, воно мусить бути доведене до відома осіб, що укладають виховно-вишкільну програму, як також і тим, що переводитимуть цю програму в життя, тобто організаційним чинникам в системі СУМ, керівників таборів, виховникам та запрошеним викладачам.

Що повинен взяти до уваги виховник, що плянує програму, ідейним змістом якої є визвольна боротьба українського народу в останньому періоді нашої історії під стягом ОУН-УПА?

В першу чергу, заки опрацює матеріял, повинен подумати про його практичне примінення, про вік юнацтва для якого призначений матеріял. Згідно з досвідом набутим в останніх роках, знаємо, що треба опрацювати програму для трьох груп юнацтва. Окремо для перших річників молодшого юнацтва, окремо для останніх річників молодшого юнацтва і окрема для старшого юнацтва. Чому мусимо ділити молодше юнацтво на дві групи? Тому що вік і переміни зв'язані із світосприйманням молодшого юнацтва не є однородні і воно потребує різних методів викладу не лише у гутірках, але також різних форм гри, творчої праці та розваги. Тому для кожної групи треба достосувати гутірки, гри і розваги. Сам виховник також мусить бути у «своїй атмосфері» і знати як поводитися з дітьми від 7-10 років, а як пристосовуватися до групи від 10-13 років та яку примінити методу з юнацтвом від 13-18 років, що вже більш-менш здібне сприймати думку та діяння на взір дозріваючої людини. Нагадуємо цей факт і потребу пристосуватися до нього з прикрого досвіду, що нас переконав, як часто найкращі педагоги для старших віком юнаків ставали безпорадними перед дітьми, не маючи спроможности формою казки та оповідання знайти з ними контакт і спільне розуміння. Це саме відноситься до форми практичних зайнять і гор, що мають свої окремі світи уяви, ключ до яких не все мають ті самі особи, що провадять гру. Та це тільки завваги на вступі.

Готуючи теоретичну програму, виховник поділить гутірки за їх стилем пристосовуючись до віку, байдуже, що зміст програми і ідейні напрямні є незмінні. Завданням СУМ згідно з програмою є виплекати українського лицаря в розумінні його прикмет, світогляду і характеру. Завданням молодшого юнацтва СУМ є досягти ступеня воїна, щоб стати дружинником на шляху до лицаря і його досконалої форми — витязя, в системі дружинників СУМ. Беручи до уваги юнацтво молодшого віку ми маємо ступені: *отрока, вістового і звідуна.* Це під-

готовчі етапи, щоб досягти ступінь *воїна і дружинника* в Старшому Юнацтві СУМ.

20-річчя УПА, а радше всі дії УПА, є нагодою розкрити практичними методами зміст виховної програми захованої в організаційній системі СУМ. Приймаємо систему, що готує людину від першої нагоди самостійного думання і діяння в системі ідейних вартостей, спертих на традиціях нації як найвище оформленої спільноти на землі. Тим самим відкидаємо легкодушні теорії тих, що залишають вибір ідей дозрілим людям. Одиниця в нашій виховній системі не є замкненим в собі світом, але є замкнутим світом індивідуальности, — звена в ланцуху ширшого світу спільноти. Це не є дегресія від теми. Це властиво основа теми, що її треба розвинути для всіх ступенів вікового розвитку юнацтва при готуванні програми таборування в цьому році.

Образ для підготовки нації до її завдань і призначення є її наймолодше покоління показане Іваном Франком у «Мойсеї». В її природі, в інстинкті є те відчуття соціяльної функції, що дуже часто губиться в свідомості дозрілої людини:

«Та дрібна дітвора по степу
Дивні іграшки зводить:
То воює, мурує міста,
То городи городить.

І нераз напів сонні батьки
Головами хитають
«Де набрались вони тих забав?»
Самі в себе питають.

«Адже в нас не видали того,
Не чували в пустині!
Чи пророцькі слова перейшли
В кров і душу дитині?

Підготовка молодшого юнака на ступінь *отрока,* означає готовити його, як сама природа чоловіка вимагає, бути воїном. Шлях цей є довгий і має свої етапи. Ступінь отрока це перший етап. Символічно він означає, що юнак і юначка закінчили дитячий вік і період суцільної опіки над ними виключно родинним домом і батьками. Звичаєм середньовічних лицарів було передавати юнацтво в тому віці під опіку інших домів, щоб рука і серце чужого виховника були вільні від зайвого батьківського тепла й перечулення, від пересадної любови, що прислонює часто міри справедливости. Тим новим виховником дитини батька-лицаря є СУМ.

СУМ не є військовою формацією УПА. Але ідеї та лицарські прикмети воїнів УПА, є виховним ідеалом юнацтва СУМ.

Другий ступінь молодшого юнака і юначки є ступінь *вістового.* У змісті самої назви ступеня і вишкільного матеріялу, що є передумовою досягнути цей ступінь, є певні моральні, ідейні та практичні вартості, що їх мусить здобути юнацтво того ступення. Образом для нього буде той реальний, існуючий в історії української визвольної боротьби, молодий юнак, пастушок у Карпатських полонинах, або на подільських полях чи поліських галявинах, що носив накази командирів УПА через ворожі застави, що виконував обов'язки вістового української армії, вмів, коли полонений, затримати тайну, доручення, вмів перемогти страх і біль, умом мусів випередити свій вік, бо життя

вимагало бути поважним в обличчі смерти сотень людей і своєї власної. Юнак знав природу, жив серед неї, приспосіблювався до неї і використовував її. Був для ворога неспостережливий, перемагав найтрудніший для переходу терен, щоб виконати обов'язок.

Ще трудніші завдання виконували старші віком групи молодшого юнацтва. Це ті, що їм доручали розвідати терени зайняті ворогом, затямити положення ворожих частин, зуміти приблизно оцінити кількість ворожого війська, його формацію, його озброєння. Такий юнак мусів перемогти більший простір терену в кожній порі дня і ночі та орієнтуватися в ньому і бути обережним у поведінці та свідомим наслідків своєї помилки. Цей останній образ юнака, це взір для третього ступеня в системі юнацтва СУМ молодшого юнацтва — *звідуна*. Моральний гарт, ідейний світогляд, життєва заправа і досвід, здоровий інстинкт боротьби, бажання і воля здійснювати ідеї вчинками, — це той поріг, що переступивши його, народжує старшого юнака і веде до четвертого ступеня *воїна*.

Життя змушувало дітей духово і морально та умово переростати свій вік. Це називалось вже й тоді, що діти мусіли бути старими розумом. Цей факт не є протиприродній. Більше протиприродньою є інша екстрема, коли дітьми залишаються двадцятилітні чоловіки, або по діточому граються до смерти, сивоволосі та лисі дідугани, що ціле життя грами готуються до життя, а ніколи практично до нього не входять.

Практичне примінення теорії в життя є основою виховної системи СУМ. Про це точніше обговорює Правильник Юнацтва СУМ в окремих поясненнях при підготовці до іспитів. *Основний наш акцент у виховній програмі є — кожну теоритичну тезу примінити на практиці.* Кожну гутірку треба пристосувати в образ практичних зайнять, як передумову реального життя.

Саме так трактуючи виховну проблему, виховник, що готує програму для таборів повинен мати на увазі, що найкраще, коли табір є організований для певної вікової групи, а якщо так не є, то він повинен мати свої підтабори. Тому гутірки для молодшого юнацтва повинні бути приготовані у формі казок і оповідань, доступно, цікаво, та передані якнайбільш образовими подіями в яких діяли б виразні постаті не лише старших, але і дітей-героїв. Для молодшого юнацтва не треба переладовувати програми виключно сюжетами з історії УПА, Тим більше, що маємо дуже мало готового друкованого матеріялу, що можна б легко примінити до програми. Тому треба використати багату літературу українських народніх казок, леґенд і переказів, а також твори, в яких виразно показана лицарська духовість українського народу. Прикладом тієї літератури є казка про Кирила Кожем'яку.

Чому я покликаюся на цю казку? Для порівняння можна шукати аналогії тієї казки в інших народів, що мають трохи відмінну систему вартости і інший образ характеру головного героя. Польська казка про Кракуса, що звільнив царівну від змія, як і Кожем'яка, різниться тим, що Кракус підступом знищив змія, підсуваючи йому наповненого отрує бика, уникаючи сам бою зі змієм. Кожем'яка зводить особисто бій, віч-на-віч з напасником. Образ лицарськости українця про-

довжується в постаті князя Ігоря, що йде на половців в обороні української землі, але клясичним образом є одначе князь Святослав. Його слова: «Іду на вас!» — є безприкладні у світовій історії та літературі. З них пробивається лицарськість, бажання боротьби і чесної перемоги. Другою найкращою прикметою української шляхетної людини є жертва одиниці для спільноти. Вони себе взаємно доповнюють. Лише любов до нації та рідної землі степенює вартість чеснот лицарства, що не випливають з амбіцій виключного індивідуалізму та самолюбства, але з глибших спонук виявити свою особитість для добра і користи цілої спільноти. Це є патріотизм.

Тому виховник повинен подбати, щоби гутірки під час табору (приблизно 12-18 днів) заторкували всі прикмети ідеального характеру українського воїна-лицаря: — відвагу, любов, честь, обов'язковість, жертвенність, терпеливість, витривалість, мудрість, уважливість, здисциплінованість, точність, словність і т. п. та знайшли віддзеркалення у підібраній казці чи оповіданні, в яких головний герой давав би приклад одної з прикмет. Добре було б, коли того самого дня крім гутірки юнацтво могло в грах і забавах практично пережити сюжет даної гутірки. Для того треба підбирати гри де були б ці позитивні герої і перемога та які відтворювали б не лише саму акцію-сюжет, але й характери типів, щоб юнацтво могло засмакувати зміст і суть героїчного життя.

Крім практики, що її дає гра, треба заправляти також юнацтво практикою труду-праці. Це є засіб присвоювати прикмети лицарства індивідуальними зайняттями чи спільними дорученнями та вправами і грами, що слідують після гутірок. Є побажаним, щоб приготовляти гутірки та гри-вправи окремо для трьох вікових груп юнацтва, про які згадано на початку.

Для першої вікової групи 7-10 років підшукуємо казку, для другої 10-12 років, казку заступить оповідання, найкраще історичного характеру. Є багато творів в нашій літературі, що їх можна в скороченій формі пристосувати до цього віку юнацтва. Напр. переповісти підпільне видання М. Дмитренка — «Михайлик», твори Чайковського, А. Кащенка, «Олеся» Б. Грінченка та інших. «Облога Буші» — це твір в якому юначка знайде відповідь на питання: чи дівчина, або жінка взагалі може бути лицарем. Ольга Басараб це не відокремлена постать. Жінка в рядах УПА, як воїн, явище буденне і щоденне. Сучасне розуміння воїна і лицаря більше відноситься до духової сили і характеру людини, і в тому відношенні жінки є рівнорядними партнерами чоловіків.

Гри і вправи для цієї категорії юнацтва повинні сюжетом більше наближатися до реального образу, який можна показати на діях УПА. Ці гри можуть імітувати вже деякі сцени з життя, поведінки і боротьби одиниць і частин УПА в різному терені, напр. розпізнання слідів ворога, відгадання його рухів, маскування, поведінка в терені «фронтової» полоси зайнятої «ворогом», перехід «границі» і т. п.

Зайняття, при допомозі яких мають утривалюватися прикмети лицарського характеру мають посилити виховну систему в часі таборування. Міняти кожного дня гасла під якими юнацтво проводить свої

зайняття. Пристосовувати до теми гутірки дня та гри й забави, що слідують після них.

Старшому юнацтву треба гутірки, зміст і характер яких вже можна частково відкрити з розповідної форми літературного жанру, в яких менше образових, а більше абстрактних понять, що їх може сприймати дозріваюча людина. Старше юнацтво може вже сприймати арґументацію певних правд, явищ і подій. може аналізувати їх і робити певні висновки. Поруч літературних образів, постатей і характерів та подій, що розвивають уяву, емоції і почування, юнак може сприймати теж поняття розумових категорій, провадити дискусію, запам'ятовувати певні висновки у формі визначень. В гутірках треба не лише передавати зміст таких творів як «Тарас Бульба» — Гоголя, «Гайдамаки» — Шевченка, «Конотоп» — Тиса, «Захар Беркут» — Франка», «Крізь сміх заліза» чи «Зимою в бункрі — Хріна, «Спомини чотового Островерха» і т. п., але виходячи з літературних образів, характерів та згаданих подій, виховник повинен робити аналізу твору, щоб знайти основні правди життя, їх моральний та ідейний зміст і в висліді навести молодь до умового сприймання тих правд, що раніше подані були виключно мистецькими засобами: казки, оповідання, звичаїв, молитви. Юнацтву цього віку можна вже аналізувати проблеми життя, в доступних йому формах. *Особливо треба вияснити ролю одиниці в родині, суспільстві, поколінні, в народі та нації.* Треба пояснити ці поняття, знайти їх залежність та ієрархію, показати одиницю, суспільність, націю і державу. У кожному творі ті проблеми в якійсь мірі існують. Вказати на місце Божого, людського, звірячого та рослинного світів. Звернути увагу на форми існування ідеї та матерії. Без вияснення цих явищ, духових і фізичних та матеріяльних процесів в житті людини, ми не зможемо самими фразами довести конечність «жертви», «посвяти», «обов'язку». Філософічні визначення це вже завершення наших понять у виховній системі. Це завдання слід здійснити в новому згрупованні «дружинників» після 18-го року життя, коли сумівець вже є студентом університету.

Старшому юнакові крім літературних образів даємо наукові арґументи на основі спостережень природи, в якій життя базується на законах існування. Людина є часткою природи. Від інших сотворінь вона відрізняється умом, але не є звільнена від всіх тих законів життя, що панують в природі. Ум є даний для пізнання і відрізнення добра від зла, щоб людина могла діяти згідно з Божими заповідями. Ум, що заперечує закони природи, закони Божі і вибирає зло, — заперечення в собі Бога, є протиприроднім, злочинним і веде людину до упадку.

Виховник повинен навести приклади законів і ладу в природі в усіх їх формах. Мурашки, бджоли, бобри і т. п. працюють індивідуально і спільно. Вони мають свій провід, поділ функцій. Життя одиниці пов'язане з життям спільноти. Навіть істоти, що керуються виключно інстинктом, вміють жертвувати себе родині, спільноті. Тільки людина надуживає свій ум на те, щоб використати родину і спільноту для свого еґоїзму, очевидно, зла, здеґенерована людина. Історія людства доводить, що в здоровому суспільстві людина використовує свій ум на духовий вияв спільноти, для її розвиток і служби для неї. Виховник покаже на прикладі рослин, навіть найнижчих видів, їх особливе при-

значення, на рибах, напр., — їх спосіб кормлення, здобування поживи, а на звірятах та їх окремих родинах, своєрідний стиль життя. Напр. у собак-вовчурів — поліційний змисл, у хортів і ямників — мисливський, у вовчарів — нахил до стороження і т. п. Можна вернутися до психології людини і показати, що серед людей є також різні породи — хижаки і мирні, продукуючі і паразити, хлібороби, мисливці, пастухи, осілі і номади. Всі вони різняться своїм стилем життя і мають своє призначення. Є народи, що насилують природні закони, накидають свою волю і свій стиль життя іншим народам, або нівелюють їх у новітній формі бунту проти Бога, у формі інтернаціонального «Вавилону» — большевицької системи. Виховник спробує легесенько покликатися на соціологію, показуючи історію розвитку народів в найдавніших часах, що їх реєструє архіологія і рання історія. У висліді треба доказати, що в житті кожної істоти, а людини зокрема, інує найважливіша проблема пізнати себе, свою ціль і здійснювати зміст свого життя і призначення. Соціологи і психологи називають це інстинктами самозбереження, продовженням роду, суспільним гоном, коли ходить про життя спільнот.

Юнацтву молодшого віку можна довести це до свідомости казками Езопа, Андерсена, Братів Ґрімів і нашого Глібова. Навіть Сковорода є доступний для юнацтва, хоч треба його читати старшому юнацтву, з огляду на його ляконічну форму позбавлену ширшої фабули. Сковорода, як і Сократ, вчить що основою пізнання цілі життя, є пізнання себе. У висліді, наше завдання — робити «собі сродне діло». Коли черепаха захоче літати як орел, вона скінчить свої мрії упадком. Кожне Боже сотворіння живе на те, щоб бути собою. Тому людина обдарована не лише характером, але й інстинктом — боронити цей характер, боронити себе. Дитина і старший юнак прекрасно сприймає приклад пташки, що боронить яєчка в гнізді. З оповідань мисливців знаємо, що звір найбільш небезпечний, коли водить своїх молодих. Кожне сотворіння боронить своїх нащадків перед ворогом, наражуючи своє власне життя. Людина з здоровим інстинктом боронить не лише своїх дітей в небезпеці, але й віддає життя в обороні інших дітей, інших матерей загрожених ворогом. Мала бджілка гине в обороні входу до улия жалячи напасника, курка кидається на шуліку, гуска на людину, матір скаче у воду за дитиною, не вміючи плавати, вояк іде в бій захищаючи свій рід, народ, свою землю.

(Продовження в наступному числі)

ФОНД ЮНАЦТВА СУМ — ЦЕ ФІНАНСОВА БАЗА РІДНОГО ВИХОВАННЯ!

В. БУЖЕНКО

Від родинного до шкільного виховання

Не конечно бути аж надто досвідченим і фаховим педагогом, щоб відчути потребу певної упорядкованости у вихованні. Бо ж не тільки сам процес виховання складний, але також вихованням займається не лише одна особа, а ціла низка осіб завданням яких є виховання дитини на повну людину.

Тому то треба, щоб між тими різними виховниками була «координація» чи зговоренням, щоб виховання могло дати позитивні наслідки і не стало, борони Боже, карикатурою та не виховувало моральних і часто фізичних калік на тягар суспільства. Про цю справу гарно говорить великий французький католицький виховник-теоретик Дюпанлюп, кажучи: «Коли ж велич і тривання виховного процесу вимагає, щоб дитина була в багатьох руках, буде добре, коли ті, що їм довірена дитина, не будуть ламати чи ділити праці, але кожний буде старатися, відповідно до своєї спромоги, її вповні виконати, одночасно плекаючи не тільки духа, але й серце, подавати знання і формувати життя та виконувати справжнє вчителювання, щоб бути їм справжніми вчителями» (Виховання, т. III, стор. 182). Ми це технічно назвемо «лінією» і вкажемо тут, як то різні виховники одної і тої самої дитини повинні тої лінії притримуватися.

1. У рідній хаті має дитина перших і самою природою даних виховників — батька і матір. Від них найбільше залежить і вони мають найбільшу спромогу навчити своїх Івасів і Марусь, щоб колись їхні Івани і Марії знали як поводитися в житті.

Ця лінія повинна йти на певній сталій висоті. Батьки не повинні вчити сьогодні одне, а другого дня зовсім навпаки. Ось напр. у вашій місцевості відбувалася місія. Отець місіонар гарно говорив про виховання в рідним і релігійнім дусі. Батьки дитини захоплені, купують їй буквар і молитовник і в присутності дитини заявляють, що наш обряд і мова, це найдорожчі для нас речі. Не минуло кілька місяців і хтось переконав їх, що дитину треба вчити по-англійськи, бо буде мати кар'єру в житті, і буквар і молитовник опинились на смітті.

Ще гірше, коли думки тата і мами є поділені. Мама вчить дитину рідної мови, правдомовности, а тато, як на злість, говорить до дитини дивовижним американським язичієм, якого не можна назвати англійською мовою. Великою помилкою є мішані подружжя, в яких обов'язково ведеться стало війна за дітей, і діти виходять врешті — всім і нічим. Подібна небезпека для вихованка в рідній халі може грозити не тільки від батька-матері, але й дальшої родини: діда, баби, тіток, стрийків, і врешті, від братів і сестер. Старші діти повинні знати, що вельми ведмежу прислугу роблять своїм молодшим братам і сестрам, коли противляться виховним намаганням батьків. Якщо батько чи мати, а навіть тітка чи дідусь, заборонили дитині щось робити, то вона повинна знати, що рекурсу нема до нікого в хаті.

2. Дальше, повинна бути узгіднена система хатнього виховання з громадським (школа, товариство, громада). Тут бувають ще частіші промахи як у родинному вихованні. Звичайно діти мусять іти до дер-

жавних шкіл і нам на еміґрації школа є зовсім іншим світом, з іншою культурою, ментальністю і обрядом. Тут приходить досить драстичний і слизький перехід і неодна дитина може заломитися. Не тому, що школа має іншу мову, ментальність, окруження, але тому що батьки і виховники державної школи можуть тримати *не однозгідну лінію*.

Батькам пора позбутися тієї рабської натури, яка диктує їм, що «своє тільки до порога», що «наше тут не потрібне». Ще інші взагалі попадають у дивний стан і вважають, що з першим днем школи їхні діти — стають не їхні діти! Вони зрікаються того, що давали дітям продовж шести років. Виходить, що вся теперішня родинна наука батьків була згубним злом для дитини, якого однак батьки не могли усунути, і тому вони вже опускають руки і дальшою долею дитини не журяться. «Воно вже в школі» і кінець. А потім дитина «не хоче по своєму говорити», чи «пропадають наші діти та й годі»... А властиве поступування батьків повинно бути таке: ведучи дитину до школи перший раз, треба її повчити, що то є інша мова, інше окруження, та дати дитині зрозуміти, що дотеперішнього вона не може залишити, чи кидати, бо воно їй пригодиться. Одночасно треба сказати вчителям, що то за дитина, яких батьків і їм чемно пояснити, що дитина входить в новий світ і тому просять вчителів, щоб вони розуміли їхню дитину. Часто треба дати таким вчителям до пізнання, що ми маємо право до власного виховання і їхнім обов'язком є вчити державної мови й програми і не викорінювати того, що дитина винесла з хати. Скажемо рівнож, що правдиві вчителі і педагоги (не партачі) мають повне вирозуміння для таких батьків і дитини. Бувають випадки, що самі вчителі запізнаються з нашою мовою, щоб краще дитині щось пояснити. Інші, і це кажемо з власного досвіду, ще й заохочують наших дітей плекати свою рідну мову!

Назагал українська дитина дуже скоро похоплює офіційну мову і програму. Якщо так не є, то це рідкий вийняток, або ознака, що сам вчитель невідповідний. Такі «нові» учні більше зосереджуються і сприймають на лекціях, більше від всіх інших.

Треба знати, що релігійним навчанням керує Церква і навіть в державній школі навчання дітей нашого обряду повинно відбуватися на нашій мові, бо Церква признає наш обряд і дає право на його науку.

Треба ще сказати кілька слів про т. зв. «Рідні школи», чи цілоденні з офіційною програмою та суботні-недільні. У них дуже часто навчання мови й української ментальности відбувається способом навчання руханки чи малюнків. Тобто як *другорядний предмет*. Так не може бути. Як в родині діти будуть добре говорити на рідній мові тільки тоді, коли вони стало так розмовляють зі своїми, так і в рідній школі, коли мову вживається весь час, при навчанні в клясі і на перервах, при зустрічі з вчителями та батьками, то тоді та мова стає *виключним середником порозуміння*. А коли на лекції вчаться мови, а на перерві вже говорять між собою іншою мовою, тоді створюється враження, що рідна мова є другорядна, гірша і її діти вчаться тільки тому, що так хочуть батьки. Це ще більше важне при навчанні ді-

тей, зовсім нашої мови не знають. Їх треба вчити поволі, терпеливо, але тільки нашою мовою, бо інакше не буде жодного успіху. На жаль, часто наші школи хотять забагато вкусити нараз, і починають навчання не від «тато-мама», а від абстрактних понять.

Тут школа повинна не тільки узгіднити свою лінію з родинним вихованням, але часто *підтягнути те виховання до рідної школи* і віку дитини. Буває, що наперед треба батьків навчити по нашому читати, а опісля вчити дитину. Хата все залишиться запіллям виховання і на те наші виховні чинники повинні звертати увагу. Попросту треба вимусити від батьків, щоб вони дух рідної мови перещепили на дітей, бо тільки тоді завчене в домі батьків, можна буде продовжувати у рідній школі і навпаки — здобуте навчання в своїй школі поглиблювати в родині. Наше шкільництво поза межами батьківщини вже старе, бо має понад 67 літ (Пенсильванія — 1894), але воно замало виплекало *українських* людей, особливо тому, що громадянство не зуміло втримати лінії між родиною і школою. Вчили вдома і в рідній школі і ще вчать, бо «так треба», «ми ж українці», але не вчать, що *це вимога української спільноти, її утримання і поширення.*

Правильник Ю СУМ-у це підстава праці з Юнацтвом

— **Правильник Ю СУМ, це підстава для праці з Юнацтвом**

— **Замало є лише придбати його. Його треба засвоїти, перестудіювати**

— **Його треба застосовувати в практичній роботі**

— **Організувати працю в дусі вимог Правильника**

— **Підібрати назви, символи, прапори на всіх щаблях структури Ю СУМ**

— **Вживати лише термінології нового Правильника**

— **Приготовляти Юнацтво до практичного життя за вимогами Правильника Ю СУМ**

Кирило КОЖЕМ'ЯКА

Переказ для молодшого Юнацтва

У давні часи у Києві жив князь-лицар, а поблизу Києва ховався у печері змій. Кожного року вимагав змій собі данину: молоду дівчину, або парубка.

Надійшла черга на дочку самого князя. Не було що робити: мешканці Києва давали данину, треба було її віддати і князеві. І послав князь свою доню в данину змієві. А що доня була вродлива, змій покохав її. Та князівна задумала визволитися з неволі. От і питає вона одного разу змія:

— Чи є на світі така людина, яка могла б тебе подолати?

— Є — каже змій. Він живе у Києві над Дніпром. Як запалить піч у хаті — дим підіймається під саме небо. А як вийде до Дніпра мочити кожі — бо він кожем'яка, — то несе не одну, а двадцять. А як намокнуть вони у Дніпрі, я чіпляюся до них; чи витягне? — думаю. А йому все одно: підійме і кожі й мене разом з ними та й на беріг виносить. Лише його одного я боюся.

Зрозуміла князівна й думає:

— Як би я могла сповістити про це батька та й на волю вийти?

А коло неї не було живої душі, лише один голуб. Цього голуба князівна випестила живучи ще в князя — батька свого. Думала, думала: що робити? А потім написала батькові:

«Живе у Києві людина на ім'я Кирило з прізвищем Кожем'яка. Хай старі люди-кияни умовлять його битися зі змієм, щоби я бідна визволилася з неволі. Прохайте його, Батеньку, і обдаріть подарунками, та уважайте, щоби він не образився якимось випадковим словом. А я буду молитися Богові й за Вас і за нього весь вік.»

Написала так князівна, і листа під крильце голубові прив'язала та випустила його на волю. Високо знявся голуб і прилетів до дому, на князівський двір. Діти, які бігали, побачили голуба та донесли князеві.

— Татусю, татусю, — кажуть вони, — бачиш голубок прилетів від сестрички.

Зрадів князь спочатку, а потім засмутився бо подумав:

— Згубив мабуть проклятущий змій мою доню.

А потім покликав князь голуба і побачив під крильцем папірець. Взяв його князь, прочитав і покликав до себе своїх старшин:

— Чи живе у Києві Кирило Кожем'яка? — питає князь.

— Так! — відповідають старшини. Живе він над Дніпром.

— Як треба з ним розмовляти, щоби послухався він і зробив добре діло?

Порадилися старі й послали до Кирила найвидатніших і найстарших. Підійшли посланці до хати Кирила, відхилили тихесенько двері й зупинилися здивовані. Бачать — сидить Кирило на землі спиною до них і мне руками всі двадцять кож. Один із старих посланців ка-

хикнув... Схопився Кирило від несподіванки і всі двадцять шкір луснули... А старі до нього:

— Прийшли ми до тебе, Кирило, від нашого князя.

Куди там! Кирило і не дивиться на них, і не слухає, бо розлючений був — дванадцять шкір пропало!

Посланці знову його прохали, умовляли. Лихо! — не слухає їх Кирило. Так з нічим і повернулися.

Засмутився князь, засмутилася вся старшина. А чи не послати до Кирила молодших?.. Послали. І молоді повернулися з нічим: мовчав Кирило, сопів, ніби нічого і не чув. Він продовжував гніватися за загублені шкіри.

Вирішив нарешті князь послати до Кирила малих дітей.

Почали діти прохати Кирила, плакати. Не витримав Кирило, заплакав і сам та й каже:

— Добре! Для вас я це зроблю! — і пішов до князя.

— Давайте мені дванадцять бочок смоли і дванадцять возів конопель!

Обмотався Кирило коноплями, добре осмолився смолою, взяв у руки палицю пудів з десять і пішов до змія.

А змій питає його:

— Чого ти прийшов, Кирило, до мене? — битися чи миритися?

— Не миритися, а битися з тобою і родом твоїм окаянним!

Почали вони битися, аж земля гуде. Розбісився змій. Хапає Кирила зубами і рве шматки смоли. Розбіжиться — і рве знову шматки з конопель. А Кирило частує його своєю палицею... Змій палає, як вогонь, та біжить до Дніпра напитися води і охолодитися... А Кирило за той час знову обмотується коноплями та накладає смолу...

Ось вискакує вже змій з води і прямує на Кирила, а цей його залізною палицею частує...

Борються, борються, порох здіймається, гуркіт розходиться... Синій вогонь із змія виходить — з пащі, з очей, сама земля стогне під ним. А на горах київських народ стоїть, як неживий, чекаючи, що буде.

Аж нарешті змій впав... Аж земля затряслася! Кирило побідив!.. Люди у дзвони задзвонили та окликами вітали перемогу:

— Слава Тобі, Господи! — позбавив нас Кирило гіркого лиха. Кирило звільнив князівну та віддав її батькові-князеві. І не знав князь як віддячитися Кирилові за його геройський вчинок.

З того часу люди стали називати місце де жив Кирило — «Кожем'яками».

К. КИСІЛЕВСЬКИЙ

Дещо про деклямацію

Хто з нас не пам'ятає тих гарних хвилин із нашого дитинства, як то старенька бабуся, чи няня своїм таємним голосом водила нас по царстві казки? А як любо було нераз вслухатись у чудову голосову мельодію наших мистців, що відтворювали на сцені світ поезії!

У старині виголошували співці перед зібраним суспільством цілі великі пісні про облогу Трої, а серед нашого козацтва улюбленою по-

статтю був кобзар, що в супроводі бандури розказував про геройські події, або важкі муки лицарства в неволі.

Є у нас і тепер гарний звичай, що майже по кожному концерті, чи святочному вечері виступає декляметор. З його уст можемо почути виголошення якогось поетичного твору чи вірша. Тим способом пізнаємо нашу поезію, ліпше як з книжок, бо виголошує її людина, що думку й почуття поета передає нам, звичайно, по-мистецьки. Мертвий знак книжного слова оживає в устах декляматора, набирає сили виразу поетової творчости. За це високо ставимо декляматора, а його мову зачислюємо до найкращих.

ПРИКМЕТИ ДОБРОГО ДЕКЛЯМАТОРА

Щоб бути ним, треба мати передовсім здібності до цього мистецтва. Як не кожний може бути добрим музикою, малярем, чи поетом, так само й не всякий може бути добрим декляматором. Цей хист має свої особливі прикмети, які складаються разом на його особовість. Часом говорять собі люди: «цей хлопець має добрий голос, той може деклямувати на концерті...» Одначе показується згодом, що сам голос нічого не вдіє; не поможе також сам лише слух, або пам'ять. *Основою цього хисту є здібність розуміти, відчувати й відтворювати красу поезії.* В парі з нею мусить іти гарна, дзвінка краса голосу декляматора, відповідна постава, приманливий вираз лиця, здоров'я мовного знаряддя, легенів, вух, очей, губ, уст, зубів. Врешті не маловажною є пам'ять декляматора. Вона мусить бути бистра й тривка. Цілість всіх тих прикмет творить той особливий хист, що звемо декляматорським.

Декляматор обдарований усіми тими прикметами, відчуває найніжніші прояви життя поетової душі та відтворює всю таємну її глибину; немов маляр, зображує він слухачам картини своєю ріжноманітною краскою голосу; немов співак, відчуває і передає ритм поезії та її мелодії. Отже й мова його небуденна!

Почуєте в ній то звуки вихру в тугих, понурих тонах, що наслідують бурю, то ніжний чар почування в любих, солодких пестощах голосової краски.

Мова декляматора має спроможність міняти свої чари, немов калейдоскоп барви: від тужного вияву любови переходить вона легко у різкий крик розпуки, або мужеське зрівноваження; від грімкого поклику до бою, від одушевленого тону геройства, посвяти — до спокійного оповідання, до їдкого глуму, чи ніжного почування...

Про доброго декляматора, кажемо що він має снагу модулювати голос, відповідно до почувань і дум письменника, чи його твору. Щоб дійти до вершка цього мистецтва, треба не тільки хисту, але ще більше праці над собою.

Отже коли ви завважуєте в собі бодай трохи здібности, про яку була вище мова, то не забувайте її, а беріться до праці та завзято прямуйте до найвищого її розвитку. Коли ж ви завважите цей дар, хоч би тільки в початках, у ваших дітей, знайомих, учнів, тоді не закопуйте його в землю, але дайте йому змогу розвинутися, або зверніть на нього увагу знавців.

ЯКИМ ШЛЯХОМ ПОВИННА ЙТИ ПРАЦЯ НАД РОЗВИТКОМ ДЕКЛЯМАТОРСЬКОГО ХИСТУ?

Часто проявляється він уже у дітвори. Тоді повинні батьки піклуватися ним, заохочувати дітей до вивчення коротких та гарних творів і спонукувати до прилюдних виступів. Одначе треба пам'ятати, що до кожного виступу дитина мусить бути дбайливо підготована, щоб не стрінуло її вже в заранні розчарування та знеохота.

Коли цей дар проявиться у шкільнім віці дитини, тоді відповідає за його розвиток учитель, знавець цієї ділянки мистецтва. Отже до нього повинні звернутися батьки за порадою та вказівками, щоб повести якслід ученика та розвинути його талант. У старших літах шкільного життя, звичайно, занедбане це мистецтво. Ученики нерадо вчаться віршів, а до виголошування або виступів не рвуться, призначаючи на це, звичайно, вибрані одиниці, неначе жертви. Цю нехіть можна виправдати, коли зважиться психологічні її основи. Тут упершe стрічається молодь з критикою товаришів-слухачів, яка часто буває безоглядна, несправедлива, незрівноважена, невідповідна, пристрасна, заздрісна. Нищить вона в зародку молодечі таланти, бо виставляє їх на глум. Не багато помагає мистецтву також надто прихильна, поблажлива, все прощаюча критика старшого громадянства, бо скривлює вона шлях праці молоді, витворює пересадну розманіженість, претенсійність, передчасну зрілість, манір великости, тощо.

Маючи це все на увазі, подамо молодому декляматорові-самоукові дороговказ, щоб ідучи за ним, зумів він успішно розвивати свій талант, або певно виступати на сцені:

1. У першу чергу мусить він шанувати голосове знаряддя та берегти його перед простудою, нежитом, запаленням. Легені гартуються, якщо змиваємо та натираємо груди зимою водою, а горло, коли носимо отвертий ковнір. Одначе одно й друге треба починати в літі й звільна призвичаюватися до цього. В часі переміни голосу (мутації) не вільно співати й вправлятись у виголошуванні. Тютюн, алькоголь, побут у кімнаті закуреній тютюновим димом — не причиняється до краси голосу. Горло й уста треба полокати окисненою або сільною водою.

2. Декляматор мусить послідовно й систематично вправлятись в голоснім, грімкім, повільнім читанні та в виголошуванні ріжних слів складами та в ріжних голосових тонаціях. Найкраще робити це при науці якої-небудь коротенької поезії. Вправи тривають спершу 10 хвилин, а згодом доходять до цілої години, при чому треба зміняти силу голосу (динаміку) відповідно до різних просторів. Отже треба відбувати вправи в ріжних кімнатах, а то й театральній світлиці, або на вільному просторі, щоб не призвичаювати голосу до того самого голосника. Перед виступом треба конечно випробувати декілька разів голосник призначеної світлиці, при чому треба руководитися думкою знавця.

3. Коли декляматор має виступити прилюдно, то мусить знати про те вже заздалегідь, бодай на 15 днів перед виступом, щоб якслід приготуватися до нього. Наперед мусить вибрати твір, відповідний до своєї голосової краски та до характеру свята. Не кожний голос нада-

ється до всякої поезії. Один декламатор виголошує найкраще патріотичні твори, другий має голос відповідний до вияву особистого болю, горювання; ще інший відтворює найліпше запал, гнів, глум... Важне також і те, якого характеру буде вечірка, свято, чи концерт. Декламатор мусить вибрати твір, що своїм настроєм, або ідеєю найбільше підходить до настрою цілого свята. Коли це буде вечірка у шану якогось письменника, тоді треба виголосити найкращі його твори, щоби тим способом познайомити слухачів з його творчістю. При виборі треба пам'ятати також і про те, щоб твір був мало знаний, визначний своєю ідеєю та красою будови, невеликий розміром. Виголошувати можна також твори писані прозою, з визначним поетичним змістом, або цікавим зображенням життя. Час виголошування твору повинен виносити 5-10 хвилин; при надзвичайних, мистецьких деклямаціях не треба його обмежувати. Якщо якесь свято має за ціль викликати серед зібрання любов до батьківщини, народу та його ідеалів, запал і пієтизм, тоді вибирається один із визначних творів наших геніїв і виголошується його у піднесенім, палкім тоні.

А тому нехай кожний декламатор, хоч би навіть найліпший, пам'ятає про одне: у виборі творів треба засягнути поради знавців поезії і деклямації!

4. По виборі твору наступає пізнання умов, серед яких він творився. Декламатор мусить, отже, познайомитися з життям автора, його ідеалами, творами, напрямком, який вони представляють і т. д. Коли ж здобув собі те загальне знання, що торкається твору, тоді приступає до особлившого, подрібного розбору (аналізи) твору.

5. За змістом ділить його на малі, суцільні частини, звані в деклямації «фразами», зазначуючи їх на боці дужкою. Кожна фраза представляє осібну цілість з якимсь провідним почуванням, чи думкою, яку декламатор повинен відтворити відповідною зміною голосової краски (модуляцією голосу). В кожній фразі є слово, або кілька слів, що немов володіють цілістю. Кажемо про них, що мають вони символічний наголос на собі. Видвигаємо їх з-посеред окруження і виголошуємо з більшою силою, вищим, чи нижчим тоном, як інші, суміжні слова. Символічний наголос зазначуємо вужиком під відповідним словом.

Ось приклад:

«За сонцем хмаронька пливе,
Червоні поли застиляє,
І сонце *спатоньки зове*
У синє море; покриває
Рожевою пеленою,
Мов *мати* дитину...

Очам любо... годиночку,
Малую годину
Ніби серце *одпочине*,
З *Богом* говорить...

А туман, неначе ворог
Закриває море
І хмароньку рожевую
І *тьму* за собою
Розстилав туман сивий.

І тьмою німою
Оповине тобі душу,
Й не знаєш, де дітись,
І ждеш його, того світу,
Мов матері діти»

(Кос-Арал, 1849.)

Це одна з найкращих перлин Шевченкової музи. Щоб гарно її віддати, мусить декламатор вжитись в почування автора, себто віддати

тугу за красою, а з тим і пестощі, з якими він голубить природу, прирівнюючи захід сонця до сну дитини; а далі у почування одчаю. Отже загальною рисою цієї поезії є ніжність та пестощі, а в другій частині: відраза, осоружність, яка переходить вкінці у надію. — Найкраще зуміє передати в голосі ці почування жінка, або мужчина, що орудує ніжним, пестливим голосом, який легко переходить у докірливий тон.

Декламатор поділить собі цю поезію на частини та визначить символічні наголоси: 1) Хмаронька зове спатоньки сонце, піклуючись ним, мов мати; 2) поет любується цією картинкою та немов одпочиває і з Богом говорить; 3) туман розстиляє тьму над усією красою; 4) поет почуває відразу до нього і розпуку; 5) одна в нього розрада, це надія, що верне світання, а з ним уся краса; жде його приходу, мов діти матері.

Як бачимо, всі символічні наголоси разом підкреслюють гаразд зміст цілої поезії, а вершком їх сили (динаміки) є слова: *«Й не знаєш, де дітись»*, — що виявляють вершок розпуки в поетовім житті на засланні. Усі символічні наголоси треба також зазначити у модуляції голосу, надаючи їм у першій, другій і п'ятій фразі виразу пестощів, у третій і четвертій осоружности. Все це можна осягнути найкраще через щире переживання, співчутливість до долі поета, а не через штучний (патос) вияв болю, крик, або пересаду, чутливість (сантименталізм). У зв'язку з цим остається дальша прикмета деклямації, а саме модуляція голосу.

6. Всякі почування поета віддаємо у виголошуванні також через відповідну закраску голосу. Інакше виглядає фраза, у якій побивається спокій (епічний настрій), інакше виходить фраза, у якій головним почуванням є гнів, глум, тощо. Ця снага закрашувати голос (модулювати) відповідно до почувань — це є і найбільша признака таланту декламатора. Здобути її штучно мабуть не доводиться тому, хто її не має з роду. Можна її лише розвинути якслід через відповідне начитання, познайомлення з основами психології творчости й життя творців. Коли знаємо причину поетового горя, коли розуміємо й з ним сумуємо, тоді щось щемить глибоко в нашому серці, а слова дають вислів нашого почування. Правдиві мистці слова живуть на сцені всією своєю душею, а їх переживання проявляється в очах, в огниках палу, гніву, у сльозах співчування. — Чим щиріші почування, тим краще зворушення, тим більший вплив на слухача і його очаровування.

7. Важною основою доброї деклямації є виразна вимова слів. Щоб осягнути це, треба вправлятися у повільному, ритмічному говоренні, при чому треба виминати тяжкої сполуки шелістивок, а голосівкам надавати вірної характеристики.

8. Віддих відограє також немалу ролю. Зазначується його знаком «^{V}» там, де логічно не потерпить на цьому думка. Для віддиху має декламатор зупин на точках, зупинках, середниках, тощо; одначе не все можна віддихати на кінці вірша, бо часто зміст його ще не покінчений, але в'яжеться логічно з другим. Наприклад:

І сонце спатоньки зове
У синє море; покриває
Рожевою пеленою,
Мов мати дитину...

Отже віддихати при деклямації треба вміти, а щоб осягнути це знання, треба вчитись його через вправу!

9. Але от декляматор покінчив уже всю підготовку, вивчив напам'ять цілість, зробив кілька спроб перед знавцем і незабаром має виступати на сцені. Тепер не сміє злегковажити собі важної справи, а саме відповідного поміщення у праграмі його точки. Деклямацію випереджують усе промови, співи, гра, щоб розбудити серед слухачів настрій.

10. На сцені держиться декляматор зрівноважено, не виконуючи рухів, але зате надає рисам лиця і очам виразу, відповідного до фраз. Треба одначе берегтись пересади й штучности!

11. Коли деклямація проходить у супроводі якогось музичного інструменту, тоді сила голосу і виразність мови мусять перевищати звуки інструменту, який тоді має бути лиш супроводом.

12. Декляматор не сміє знеохочуватися критичними заввагами, але навпаки, повинен приймати їх як голос слухача з увагою та розвивати талант частинно також згідно з вимогами критики. Проти суспільства, або понад його думку годі йти; адже ж декляматор є для нього.

13. Отже по вдатнім, чи невдатнім виступі починайте працю знову від вправ та прямуйте до вершка розвитку цього великого мистецтва.

(Передрук із «Життя і знання», Ч. 6 (18) Березень, Рік II. 1929. Львів, Т-во «Просвіта»).

Гей повстанці українські

Гей, повстанці українські,
Як це вам здається,
Прийшов москвин в нашу хату,
Тай ще з вас сміється.

Нападає на всі села,
Б'є, мордує діти,
Палить села і хутори,
Мусять всі терпіти.

Разом з вами в святім бою
Встануть всі народи,
Бо усім їм московщина
Не дає свободи.

Вже повстанці України
Взяли кріси в руки,
Здобувають Україну
Козаків правнуки.

Для театральних гуртків

Упівська сценка

Виведена при ватрі на літньому таборі «Одеса» Осередку СУМА ім. Лесі Українки в Боффало в липні 1954 року

Варта. Кругом стрільці, між ними медсестра. По боках виставлені стійки. Всі співають одну з повстанських пісень. В часі передиху чути в кущах шарудіння.

КОМАНДИР: Хлопці, алярм! Приготовити зброю! Ґранати на поготові! Командант варти — справдити стійки!

Всі зриваються, вправно уставляються в боєвому поготівлі.

КОМАНДИР: У випадку ворожого наскоку, після сильного вогню відступ в напрямі галявини Вовчий Діл. Кличка: «Юний СУМ», відклик: «Честь України».

Командант варти відходить озброєний в ліс. По хвилині чути голос з лісу:

ГОЛОС: Хто йде?

ВІДПОВІДЬ: Командант стійки.

ГОЛОС: Друже командир! Зголошую прибуття зв'язкової Ірини з села Вербівка. Вона принесла дуже важливі відомості.

З лісу виходить командант стійки, а з ним зв'язкова Ірина. Вони підходять обидвоє до головного командира.

ІРИНА: Друже командир! В нашому селі примістився дуже сильний відділ емведистів. Квартира команди відділу приміщена в нашому домі. Мені вдалося підслухати розмову підпитих большевицьких офіцерів. Вони знають про те, що в тому лісі бункрують українські повстанці. Большевицькі катюги готуються знищити ваш відділ.

КОМАНДИР: Дякую Тобі, Ірино. Ти сповнила, чесно й віддано свій обов'язок по відношенні до України. Так повинна поступати кожна українська юначка! Дякую Тобі ще раз. (Подає її руку). — Ірино! Ти поведеш один наш відділ в напрямі твого села. — Роєвий Тур! Ви підете в напрямі Вербівки. Дорогу покаже зв'язкова Ірина. На самому краю села заляжете з роєм. Вам доручається зловити ворожу стійку і привести сюди. Після виконання завдання повідомите рій друга Креміня. Приказ зрозуміли?

ТУР: Зрозумів!

КОМАНДИР: Роєвий Кремінь! Ви із своїм роєм займете становище побіч села. Якщо б рій командира Тура ув'язався в бій, Ви прикриєте його відворот повним вогнем.

КРЕМІНЬ: Приказ, друже Командир!

КОМАНДИР: Я сам з рештою відділу остаюся на місці. Медперсонал і решта частини остається також на місці. Роєві відмаршувати!

Рої відходять. Перестановка біля ватри. По хвилині повертається рій Тура, опісля повертається командир Кремінь із своїм роєм. Рій Тура веде зловленого емведиста, він із зав'язаними очима.

ТУР: Друже Командир! Підслухи зловили оцього емведиста.

КОМАНДИР: Дякую за добре виконання наказу. (До емведиста): ти хто? (Емведист не відповідає).

КОМАНДИР: Вдруге запитую тебе — ти хто?

ЕМВЕДИСТ: Не відповідаю.

КОМАНДИР: А це що? Ти вмієш по українськи? Українець? Не погано по нашому відповів!

ЕМВЕДИСТ: Так, я за національністю українець.

КОМАНДИР: А чому ж ти борешся проти своїх братів, проти нас, таких же українців, як і ти сам?

ЕМВЕДИСТ: Ви мені не брати. Ви вороги українського народу, бандити!

КОМАНДИР: Ти плетеш дурниці, яких тебе навчили в емведівській школі. Ми не бандити, ми вояки Української Повстанської Армії. Ми боремося за Україну, за вільну, самостійну українську державу!

ЕМВЕДИСТ: Саме така держава — це УРСР.

КОМАНДИР: Це так тобі тільки здається. А хто в УРСР виконує владу? А думав ти над тим — хто це в Україні виконує владу і живе в розкошах. Це москалі. А хто в Україні працює і не має з чого жити? Це українці. Українці працюють і голодують, а москалі панують і кормляться нашою працею і хлібом. Чи не так воно?

ЕМВЕДИСТ: Не знаю. Но все одно ви бандити. Ви мене безборонного замордуєте.

КОМАНДИР: А, ти смерти налякався, совєтський герою! Не бійся, ми не емведисти, ми не бандити. Ми і тебе не вб'ємо. Ти повернешся від нас цілий. Ти перекажеш після того всім українцям те, що ти тут почув. Ти їм скажаш за що ми боремося. Ти навіть скажаш те, що ми з тобою зробили. Ти сам згодом зрозумієш те, що ти тут почув і ті, що від тебе почують зрозуміють, що слушність за нами, слушність може бути тільки по боці народу, який бореться за свою волю. — Ройовий Тур! Зав'язати полоненому очі і перевести поза наші становища. (До емведиста): Іди поблудивший земляче і розкажи, що тобі українські повстанці дарували життя. Тільки гляди! Попадешся вдруге, а тоді вже пропало! Тоді тебе судитимемо як зрадника. Ти знаєш чим карається зраду?

ЕМВЕДИСТ: Знаю. Дякую тобі, командире, і вам хлопці — за життя. Я багато дечого зрозумів. Ви таки не бандити. Ви військо, добре військо! Так, бути з Вами — це честь. Я й сам остався б з вами. Та ні, я виконаю спершу ваш наказ, а тоді я ще сюди прийду, щоб бути з Вами і між вами назавжди... Гей, гей, хлопці, мене, як і вас українська мати родила! Куди зайшов я, куди Ви! — Хлопці! Ведіть мене! До побачення! Я ще повернуся, та я думаю, що зі мною прийде ще багато інших, які досі блудили, так як я! Бувайте, не поминайте лихом!

Емведиста відводять.

КОМАНДИР: Він, поблудивший брат вже сьогодні на порозі правди і свідомости, завтра заговорить в нього українська кров і він буде наш. Правда перемагає все, і тому Україна буде вільною. А тепер, друзі, приготовитися до відмаршу звідти, бо наші становища знані ворогові.

Кінець

Д-р П-х

Підстави духового здоров'я

(ПРОДОВЖЕННЯ З ЧЧ. 5—11)

ДЕЩО ПРО СИЛЬНУ ВОЛЮ

Про сильну волю пишуть вже від давна вчені психологи і метафізики. Беручи справу практично, можемо тільки ствердити, що багато людей в житті досягають успіхів тому, що вони знайшли спосіб як розвинути в собі сильну волю, а багато людей не справляються з життєвими проблемами, бо їм бракує в критичних моментах сильної волі.

Людський мозок немає окремої комірки, що містила б в собі сильну волю. Мозком керують певні нагромадження страху, надії, спогадів і ідей, тощо. Коли ми приймаємо якесь рішення, то кажемо, що робимо акти сильної волі. Це однак гра слів. Коли маємо на увазі людину сильної волі, то це значить, що її мозком керують певні бажання і ідеї. Коли ж йдеться про людину слабої волі, то це значить, що вона не має панівних бажань, а навпаки, її мозком керує страх.

Чим же ж ми можемо посилити нашу волю? На це може бути лиш одна відповідь: **сильно цікавитись справою, що гідна нашої уваги; пильно її студіювати та достосовувати до розвитку нашої особовости; відкрито і якнайчастіше нею послуговуватись; визначити собі ціль і до неї прямувати.**

Кожна людина в своїй природі має два аспекти: позитивний і негативний. Людина є рівночасно динамічною і статичною. Її пхає вперед і тягне взад. Можна сказати, що в людині є дві особовості — одна сильна, а друга квола. З моментом, коли людина має якусь ціль, вона зміцнює свої конструктивні елементи і поборює страх. Кожний хто дійшов успішно до мети, зі здивуванням глядить в минуле, пригадуючи собі побоювання і страхи, що здержували його на початку даного діла.

Спостерігаючи великих людей не можна ніяк про них твердити, що вони є якісь надлюди. Одинока річ, яка різнить їх від інших людей, це те, що кожний з них завершив якесь велике діло і до нього прикувався, не зважаючи на нікого, і на нїщо. Великі люди є непоборні, вони мають сильну волю і це є їх спільною прикметою.

Велика людина, є творча людина. Чи то йдеться про великого підприємця, письменника, науковця, стратега, чи педагога — всі вони поставивши собі мету вперто до неї змагають. Велика людина не йде ніколи втертим шляхом. Часто вона є звичайною людиною, якщо йдеться про її здібності, однак вона росте тому, що ніколи не піддається химерній долі. Власне, величина її завдань робить з неї велику людину.

Через розваги й забави, через зростаючі ускладнення життя, мало людей має сильну волю й мужність зосередити свої духові сили на одній проблемі і наполегливо змагати до її повної розв'язки. Це, що найбільше нам бракує, щоб розпочате діло довести до успішного кінця є **сильна воля, дух ініціятиви, дух завзяття і мужність.**

Сучасна техніка, велика бюрократична машина, маса спеціялізованих організацій не залишають багато можливостей для людських зусиль, а без зусиль людини не може бути й мови про силу волі. Проте саме тепер, і особливо для нас, що прагнемо до визволення нашої батьківщини, потрібно людей інтеліґентних, зрівноважених, з могутньою особовістю і з розмахом.

Дуже часто в молодій амбітній людині дрімає велетень. В ній існують можливості гарту і реалізацій про які їй і не снилось. Скриті сили її мозку є набагато більші ніж про це вона може собі уявити. Перед нами виховниками стоїть завдання їх відкрити і спрямувати на шлях формування і удосконалення.

XII.

ПЛЕКАННЯ ЗДОРОВ'Я — ПЕРШИЙ КРОК ДО ПОСИЛЕННЯ ВОЛІ

Багато людей застановляються над своїм здоров'ям лише тоді, як захворіють. Доки їхній організм здоровий, зовсім не дбають про себе — живляться поганими стравами, сплять в задушній атмосфері, не роблять проходів, живуть так, неначе б правила гігієни до них не відносились.

Лише тоді, як захворіють, зрозуміють, що значить бути здоровим. Тоді починається ходження до лікарів, що накладають суворий режим; вони будуть купувати усі середники, реклямовані на останній сторінці часописів. Було б краще доглядати свій організм поки він ще не нарушений.

Не треба також думати, що хвороба є неминуча. Якщо Ви маєте добру будову тіла і якщо Ви придержуєтеся правил гігієни, то хвороба не буде для Вас частішим випадком, як випадок автомобільний чи залізничний. Якщо Ви успадковили від батьків нахили до хвороб, Ви можете їх позбутися відповідною гігієною достосованою до Вашого темпераменту.

Крім життєвої радости, Ви будете завдячувати також Вашому здоров'ю великі можливості успіху. Вам відомий вплив фізичного стану на моральний: організм, якому щось бракує не здатний належно виявити своєї потужности. Здорова людина зноситиме легше боротьбу, щоб стати побідником в житті.

Треба спочатку приневолити себе застосувати добру гігієну. Є очевидним, що треба конечно дбати про своє тіло; наших порад не буде тяжко притримуватись і Ви витягнете з того безпосередню користь, бо будете краще почуватись. Ви маєте, отже, чудесні умовини, щоб виграти це перше зусилля волі.

Ось основні закони гігієни:

Любіть сонце. Сонце достарчає нам усю енергію; його проміння збуджують життєздайність нашого організму і вбивають мікроби. Ноняшні купелі, це дуже добра річ для здорових людей, але їх треба застосовувати постепенно і не надуживати. Люди нервові, хворі на серце, чи на легені, повинні уникати соняшних купелів. Вигрівання на лагідному сонці в легкому одінні, або при широко відчи неному вікні є найкращим середником користати зі сонця. Впускайте багато світла до Вашого помешкання, відкриваючи вікна.

Любіть повітря. Вдень і вночі, літом і зимою треба провітрювати мешкальні кімнати; найкраще завжди залишати вікна напів відчинені, а якщо зимно — сильніше натріти. Вкінці не тратьте ніколи нагоди, щоб піти подихати свіжим повітрям.

Любіть чистоту. Ви миєте руки перед ідженням, і це добре, але не забувайте про інші частини тіла: беріть часто душ (літній, або холодний) кожного ранку і купіль кожного тижня. Чистіть свої зуби після кожного їдження та перевіряйте їх у дентиста принайменше три рази до року.

Кожного ранку трохи руханки. Наше тіло, м'язи і сустави створені для руху; тому необхідно кожного ранку зробити кілька вправ і рухів; хто цього не дотримується не може добре себе почувати.

Найкраща форма це кілька спортових вправ, що заторкували б усі мускули і усі сустави, напр., плавання, веслування, біг. Якщо не маєте змоги вправляти ці роди спорту, можете вправляти в кімнаті за якимось добрим підручником, а крім того робіть кожного дня 3/4 години скорого проходу.

Харчуйтеся просто і не більше як потрібно. Більшість людей їдять забагато і їдять зле. Не переїдайтеся; добре пережовуйте; їджте радше городовину і свіжі овочі, як приправлювані м'ясива і вибирані страви.

Їджте в сталих годинах і не беріть нічого в міжчасі. Випивайте склянку води натще, пополудні і перед спанням; пийте мало, не більш одної склянки при кожному їдженні.

Не пийте алькоголю.

Задовольняйте регулярно свої природні потреби.

Відведіть собі 8 годин сну кожної ночі. В попередній лекції Ви навчились поборювати безсонницю.

Не куріть. Ви вилікуєтеся з цієї привички заступаючи її ссанням цукерків та зменшуючи кожний день число цигарок.

Одягайтеся розумно. Вибирайте одяг розмірний і не надто тяжкий, що дозволяв би вивітрюванню потів та який не тиснув би Вас.

Будьте своїм власним лікарем. Пізнайте Ваш темперамент; якщо чуєтеся зле, лікуйтеся природними середниками і ставтеся з упередженням до всякого рода таблеток.

Виберіть собі доброго і совісного лікаря, що не удає чудотворця та один раз у рік перевірте свій загальний стан.

Вправа. Прочитавши цю лекцію, Ви бачите в чому Ви повинні справити Ваші навички та постарайтеся совісно виконати це.

Роздумуйте протягом місяця про зміст цієї лекції заки перейти до наступної.

XIII.

ВИЗНАЧЕННЯ ЦІЛІ

Я не раз питався себе чому стільки мужчин і жінок, яких інтелектуальні здібності видаються нормально розвинені, тупцюють на місці та не виходять з пересічности.

Я стрічаю щодня людей інтеліґентних і сміливих при праці, але яких успіхи є менші за їх здібності. Слухаючи їх нарікань, доля не є справедливою для них, що не дає їм нагоди виявитись. Замість скаржитись вони повинні себе спитати, що керує їхнім життям — припадок чи ясність визначеної цілі.

Коли Роман осягнув вік, що міг заробляти на життя, він не почував в собі жодного особливого покликання. В одному банку його родинного міста було вільне місце; за порадою батьків, які не хотіли, щоб він відходив далеко, він прийняв це місце. Роман не є ні лінивий, ні дурний; але вже ось 20 років, як він там працює і завжди за тим самим вікном, і майже з тою самою платнею.

І коли він порівнює себе з Мироном — своїм шкільним товаришем, менше розумним за нього, який має чудові успіхи в торгівлі, — він скаржиться, що несправедливо замало заробляє.

Скільки мужчин і скільки жінок, так само як Роман, не зуміли виробити собі якогось життєвого прагнення. Обставини поставили їх перед мишачими дірами; вони залишились сторожити ці діри, забуваючи, що на подібній засідці не зможуть вони вполювати жодної гідної себе штуки.

Я знаю подібних нещасливців всюди потрохи: в торгівлі, в літературі; серед верхівки; всім їм бракувало лише одного: визначити собі ціль та ставити відважно крок за кроком до її осягнення. В цій лекції навчитеся визначити собі ціль, яка повинна керувати Вашим життям.

Ось як Ви повинні поступати:

1. Спитайте себе спочатку, що Вам найбільше подобається і чим Ви хотіли б бути за кілька років.

Відповідь на одно, або друге питання вияснить Вашу ціль, яку Ви повинні собі поставити

2. Спитайте себе відтак, чи можете її осягнути. Не набивайте собі голови дурницями, але тримайтеся здорового глузду. Однак не зневірюйтесь, якщо Ви визначили свою ціль дещо вище за Ваші теперішні здібності; щирість Ваших зусиль піднесе Вас скоро на належне місце.

3. Поділіть Вашу головну ціль на поодинокі етапи та визначіть реченець на кожний етап.

4. Подумайте над середниками, які треба застосовувати.

5. Кожного дня, в хвилину коли не маєте нічого кращого до зайняття, роздумуйте довго над Вашою ціллю та над користями, які вона Вам забезпечить; тіштеся першими своїми осягами; вмовляйте в себе Ваш повний успіх.

Визначення цілі Вашого життя розбудить у Вас велике зацікавлення та збільшить в десятеро Вашу духову силу; вона улегшить Вам потрібні зусилля і потягне Вас вперед до нових успіхів. Вивчення цеї лекції повинно позначити початок Вашого нового життя.

Вправа: Випишіть на відповідних таблицях ціль Вашого життя, її поодинокі етапи та середники, які думаєте застосувати.

Від сьогодні беріться за здійснення цього пляну дії згідно з методою, яку ми Вам подали.

Засвоєння цеї лекції вимагатиме одного місяця часу.

ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА

ЖУРНАЛ ВИХОВНИКІВ ЮНАЦТВА СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Рік VIII | Серпень-грудень 1962 р. | Ч. 14-15 (33/34)

ЗМІСТ

Стор.

(г. о.) Юнацький журнал стає дійсністю 194

Проблеми виховання

Постанови Виховно-юнацької Комісії затверджені VII. Конґресом СУМ 195

Для читання і гутірок

Б. СТЕБЕЛЬСЬКИЙ: Виховні напрямні для таборування (продовження з попереднього числа) 196

Іванна ДРОГОБИЦЬКА: За духову молодість 202

Для театральних гуртків

Під покров Богородиці . . 204

Удосконалення виховання

Д-р П-х: Підстави духового здоров'я (закінчення з чч. 5-13 207

«ЗАПИСКИ ВИХОВНИКА» видає для внутрішнього вжитку виховників Юнацтва Спілки Української Молоді, Центральна Виховна Рада при ЦУ СУМ-у

Головний і відповідальний редактор: проф. З. Б. Саган.

Адреса Редакції: «Zapysky Wychownyka», 562 Genesee St., Buffalo 4, N.Y. USA.

Адреса Адміністрації: 72 Bd. Charlemagne, Bruxelles IV, Belgique.

Юнацький журнал стає дійсністю

(г. о.) В місяці вересні 1962 р. закінчився VII-ий Конґрес СУМ. Центральна Управа розпочала нову каденцію. Найважнішим завданням в цій каденції є дати нашому юнацтву український журнал, який став би магнетичним полем і духовим полюсом усіх шукань і бажань молоді. Десятки тисяч української молоді на еміґрації виховуються на одній західньо-европейській культурі, але в різних шкільних системах, які в більшій, або меншій мірі втягають її в обсяг своїх виховних ідеалів. Нашим завданням є задержати молодь в орбіті українського виховного ідеалу, себто спрямувати її пориви, її бажання і її працю на службу українській визвольній справі й українській державницькій ідеї. Але для того наша молодь мусить мати свій власний світогляд зформований на українській культурі, історії, на віковічних традиціях, пересякнутий історичним процесом до самостійного державного життя. Світогляд нашої молоді повинен кристалізуватися на геройських подвигах нашого минулого, починаючи на княжих походах і кінчаючи рейдами УПА.

Українське виховання набуває наша молодь в родині, «Рідних Школах», Ю СУМ, та у всіх інших молодечих організаціях, громадських установах, в таборах, імпрезах, національних святах і маніфестаціях. Але це виховання і оформлення світогляду мусить бути скріплене лектурою достосованою до смаку молоді. Всі ці виховні чинники діють під певним тиском довкілля, тоді коли лектура, це свобідний вибір і лише посереднє, а не безпосереднє унапрямлювання і зосередження уяви і фантазії. Тому і свобідна лектура має більше переконуючий і спонтанний вплив на переживання юнацтва.

Такою добірною лектурою для нашого дорослу має стати сумівський журнал «КРИЛАТІ», що буде появлятися від січня 1963 р. «Крилаті», як це вказує назва, мають дати юнацтву широкий полет в український світ, у нашу духовість, у власний виховний ідеал. Вони мають допомогти українському юнацтву взнестися понад кордони діяспори й одушевлятися візією нашої минувшини, а передовсім — ідеалом майбутнього, вільного життя на землі, у «народів вольних колі». «Крилаті» мають нести думкою нашу молодь в поневолену Україну і сталити її дух до боротьби за визволення. «Крилаті» мають літати по всіх країнах нашого поселення і загрівати нашу молодь до праці над собою, до росту, до шляхетних діл, до наслідування великих постатей нашої історії і сучасної визвольної боротьби.

Але молодь сама не зголоситься по «Крилаті». Їх мусять доставити, поручити і заохотити читати наші Виховники, кольпортери і старше членство. Перед нами, отже, стоїть завдання капітальної ваги: або ми спроможемося на зусилля, щоб кожний юнак і юначка регулярно читав і передплачував «Крилаті» (а від того залежить і їх поява та фінансова ситуація), або ми втратимо нашу молодь, а разом з тим нашу шансу виграти бій за українську душу нашої молоді на чужині. Досі ми завжди йшли вперед. Ми пережили кризу «відмолодження» нашої Спілки, ми зорганізували в наших рядах тисячі юнацтва, оформили виховні кадри, набули домівки, доми й оселі, ми дали в руки виховників і юнацтва «юнацьку конституцію» — Правильник Ю СУМ, а тепер черга на виповнення нашої програми властивим її змістом. Наш клич: кожна українська дитина залишається українцем!

Тому всі наші сили спрямуймо на розповсюдження «Крилатих». Організуймо кольпортаж, збірку на видавничий фонд, творімо гуртки членів-господарників, що займалися б продажею, розчисленням і поширенням «Крилатих».

Центральна Управа СУМ вірить, що всі наші виховні кадри, наш сумівський актив і всі наші прихильники молоді включаться в цю важливу акцію, мета якої — збереження національного обличчя української молоді на еміґрації.

ПОСТАНОВИ ВИХОВНО-ЮНАЦЬКОЇ КОМІСІЇ ЗАТВЕРДЖЕНІ VII. КОНҐРЕСОМ СУМ

Виховно-юнацька Комісія продискутувавши виховно-юнацьку проблематику представляє Конґресові наступні висновки:

1. Правильник Юнацтва СУМ

Зазнайомившись з Правильником Юнацтва СУМ, Комісія пропонує VII. Конґресові прийняти цей Правильник, як обов'язуючий для всього Юнацтва СУМ. Кожна юнацька клітина є зобов'язана точно придержуватися цього Правильника і не може міняти ні цілости, ні окремих точок. Якщо одначе виринула б конечна потреба доповнення чи евентуальної зміни деяких точок Правильника на поодиноких теренах, тоді дана Крайова Управа повинна надіслати до Центральної Управи свій проект доповнення чи модифікації. Центарльна Управа в конечних випадках може дати доповнення, незначні зміни, у формі інструкцій. Заряджені Центральною Управою доповнення чи зміни Правильника стають зобов'язуючими аж до наступного Конґресу та рівночасно служать проєктом доповнення чи зміни даних точок Правильника для наступного Конґресу.

2. Юнацькі видання

Для практичної виховної праці Юнацтва СУМ конечним є забезпечити юнацтво і виховників відповідною літературою, достатніми посібниками для праці над характером, світоглядом і підвищенням загальної освіти, а українознавства зокрема.

Виховно-юнацька Комісія пропонує Конґресові зобов'язати новообрану Центральну Управу та Референтуру Юнацтва:

а) видавати неперебійно щомісяця «Записки Виховника»;

б) видавати місячний журнал для Старшого Юнацтва;

в) видавати Бібліотеку Ю СУМ пристосовану до іспитових вимог юнацтва;

г) поширювати і використовувати в Юнацтві також позасумівські журнали і книжки, видавані для української дітвори і молоді, якщо вони не суперечать нашим виховним ідеалам;

ґ) доручити Референтурі Юнацтва, щоб вона в порозумінні з Центральною Виховною Радою визначила підручники, якими повинно користуватися Юнацтво у вивченні українознавства.

Д-р Б. СТЕБЕЛЬСЬКИЙ
Референт Юнацтва ЦУ СУМ

Виховні напрямні для таборування СУМ

(Продовження з попереднього числа)

В ЗВ'ЯЗКУ З КОНҐРЕСОМ СУМ, ЦЕ ЧИСЛО «ЗАПИСОК ВИХОВНИКА» НЕ МОГЛО ПОЯВИТИСЯ НА ЧАС. ВСЕ ТАКИ МІСТИМО ПРОДОВЖЕННЯ СТАТТІ Д-ра Б. СТЕБЕЛЬСЬКОГО ПРО ТАБОРУВАННЯ, ЯКА ДЛЯ ВИХОВНИКІВ МАЄ ДИДАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ, БО ДАЄ ЧИМАЛО ПРИКЛАДІВ, ТА БІБЛІОГРАФІЮ.

РЕДАКЦІЯ

Виховник мусить допровадити до такого способу думання, щоб усі не тільки відчули, але й зрозуміли своїм умом, що існування продовжується в постійній боротьбі за нього. І так як людина прийшла на світ для *творчого життя, бо створена на подобу Творця-Бога,* так її існування, як і творчість немислимі без боротьби. Бог наділив людину *любов'ю* до творення, а любов вилонює не лише творчість, але й *жертву.* Ми боронимо себе, (як одиницю, рід, націю), творимо для вияву себе і спільноти, для неї і в її імені. Як картопля гине, видаючи парості зі себе для продовження ґатунку і стає жертвою продовження життя, так і людина з любови до свого роду, з творчого вияву, жертвує себе. Жертву приносять усі, що живуть своєю нацією, батьківщиною, що для неї працюють і творять. Жертву цю приносять працею ума і рук, потом і кров'ю та життям, коли треба забезпечити спільноті нормальні творчі умовини, які дає самостійна держава. Коли ж немає власної держави, цієї найкращої форми в якій свобідно росте, розвивається і творить спільнота та одиниці, тоді її треба здобути, тоді любов нації кличе всі одиниці до жертви й боротьби в обороні цілости.

Тільки таким розмалюванням тла треба і можна ввести молоду людину в логіку національної боротьби за державність, до ідеалу людини, що цю боротьбу підняла й вела з ворогом, до образу лицарів УПА. Тільки тоді можна буде вияснити шляхетність таких постатей як полковник УПА Гасин, що прийняв псевдо «Лицар» і чому юнак, коли стане дружинником, повинен змагати до того, щоб стати лицарем. Юнак зрозуміє, що «лицарем-витязем» можуть стати лише такі, що готовляться до завдань на службу нації, як головний командир УПА ген.-хор. Роман Шухевич, образ якого служить взором для цілих поколінь нашої нації.

Для юнацтва старшого віку треба готовити гри-вправи, що відповідають ступневі «воїна» і приготовляють його на «дружинника». Юнацтво цього віку в Україні, в часі діяння УПА, включалося в активну боротьбу зі зброєю в руках. Слова без діл мертві. Теорія без романтики чину, — лише тінь дійсности. Виховник мусить запляновувати такі вправи, щоб у них юнацтво знайшло посмак труду, боротьби, жертви в такій мірі, як це потрібно для заправи ідейного почу-

вання, свідоомости, духовооі сили, теренової практики, тактики акції в боротьбі та наступі, щоб фізично досвідчити хоч частинку труду, несеного воїнами УПА, щоб здобути хоч частинку заправи, якої вимагає чин.

Табір для старшого юнацтва, що за віком вже повинно бути включене в «Дружини СУМ», (юнацтво понад 18 років) але залишене в юнацтві тимчасово, повинен провадитися в характері програми, що відповідав би цьому періодові віку та виховання.

Такий табір мусів би мати відмінний характер, від обговорюваних раніше. Гутірки мусять бути специфіковані, відведені змістом до окремих проблем і наук, що своєю конструкцією мали б накреслити рами світогляду української людини. Програма не повинна обтяжувати учасників матеріялом з українознавства, що вони проходили в юнацтві і ціллю якого було радше визначення шляхів творчої дії спільноти та діяння одиниць в організованих клітинах. Метода викладу мусіла б спиратися на науковій арґументації. Слухач цього віку може сприймати дефініції подаваного матеріялу. Він уже приготований до абстрактних понять думання і матеріял, який він має засвоїти, може бути подаваний формою звинайного викладу. В програмі для юнацтва цього віку треба передбачити такі теоретичні дисципліни: короткий курс формування української нації і погляди на її характер, курс філософії українського націоналізму, курс про розвиток політичної думки в Україні, курс з історіософії визвольних змагань від національної революції до УПА, виклад про ролю СУМ у вихованні української молоді в Україні і на еміґрації, дещо про ролю виховника в системі СУМ, працю у Відділі юнацтва, таборування, прогульки, спорт і т. п., виклад про завдання українців на еміґрації, про завдання молодого українця в країнах вільного світу і його ролю у визвольній боротьбі нації.

Практичні зайняття старших юнаків-дружинників мають за завдання познайомити їх зі здобутками партизанської війни УПА: теренознавство, організація армії, боєва тактика, зв'язок, постачання, санітарна допомога, роди зброї, транспорт, психологічна боротьба (література, рейди, радіо і т. п.). Практичне примінення такий зайнять у формі відповідних вправ повинно бути підготоване фахівцями.

Література для викладачів:

1. В. Щербаківський — Формація української нації.
2. А. Княжинський — Дух нації.
3. Д. Донцов — Націоналізм.
4. " " — Дух нашої давнини.
5. " " — Незримі скрижалі кобзаря.
6. " " — Туга за героїчним.
7. " " — Де шукати наших традицій.
8. " " — Дві літератури нашої доби.
9. Ю. Липа — Бій за українську літературу.
10. " " — Чорноморська доктрина.
11. " " — Розподіл Росії.
12. В. Липинський — Листи до братів-хліборобів.
13. Історія України — Грушевського, Дорошенка, Томашівського і інш.

14. Історія української культури.
15. Історія українського війська.
16. Я Пастернак — Археологія України.

Доповідачі на вишкільному таборі повинні бути не тільки добрими фахівцями своїх ділянок науки, але і вміти подавати свій матеріял, щоб виразно зарисовувати цілісний контур національного світогляду, і виробити переконання, що український націоналізм як ідеологія і конкретна програма, це витвір національного українського світогляду, духових самобутніх вартостей національного характеру та життєвих інтересів культурного та економічного життя нації, формою якого є самостійна держава, чи, заки вона постане, — боротьба за її створення.

Керманичі й організатори вишкільного табору повинні на кожному місці давати приклад для майбутніх провідних кадрів і виховників СУМ. Матеріял мусить мати сконденсований зміст, а програма зрівноважена з теорією і практикою, з часом праці і відпочинком. Час мусить бути використаний економічно.

ЗАГАЛЬНІ ПІДСУМКИ І ВИСНОВКИ

І. Поділ програмових зайнять в таборі

Табір повинен бути поділений за віком і статтю. Кожна вікова група вимагає інших метод викладу, інших зайнять, інших гор і забав, іншої дисципліни і рутини ведення табору. Табори повинні бути однородні: ЧОЛОВІЧІ АБО ЖІНОЧІ. Досвід вимагає закинути практику мішаних таборів. Це твердження спирається на основному елементі нашої виховної системи, яка прямує до розвинення світогляду, що нормує всі інстинкти в міру їх потреби для існування здорової спільноти. Суспільний інстинкт не може бути вбитий статевим. Цей останній розвивається до пересади в оточенні нашого життя. Існує заник суспільного інстинкту, а завданням СУМ є його розвивати. Битву за нього не виграємо компромісами. Компроміс у вихованні веде до заперечення виховного ідеалу і самої ідеї виховання. Молодь, що шукає себе в таборах для розваги зі спонук статевого інстинкту, покине СУМ, коли навчиться заспокоювати його простішими дорогами. СУМ має в першу чергу розвинути суспільний інстинкт. Ці, що його набувають — організації не покинуть і принесуть подвійну користь спільноті.

Беручи до уваги цей факт, потрібно не тільки окремо вести табори для юнацтва обох статей, але й пам'ятати про те, що кожна стать має власні спільнотні зацікавлення, що розвивалися від дитинства і їх розвиток треба продовжувати в природній спосіб.

Програму зайнять потрібно розложити так, щоб час відведений для теоретичних лекцій не переважав часу присвяченого тереновим грам, таборовим зайняттям та спортовим розвагам. Таборовик не може бути ані перетомлений обов'язками, у висліді чого він занедбує себе і тратить радість перебування в природі, ані так залишений розвагам і грі, щоб міг згубити почуття організованої та здисциплінованої одиниці спільноти.

Режим програми мусить бути, але він не має бути штивний. Буває так, що впродовж двох тижнів є тільки декілька теплих і соняш-

них днів. Теренові гри, купання, спортові зайняття треба переносити на час кращої погоди і міняти програму, хоч звичайно ранки найбільш відповідні для теоретичних зайнять. Не можна через штивність програми позбавити юнаків купелі чи теренової гри, тільки тому, що в тому часі заплянований виклад. Тим більше, що в дощові дні, коли завмирає життя в терені, ми займаємо час юнацтва теорією подвійно.

У таборах не повинні відбуватися ніякі забави з танцями, що здобуває право традиції в різних місцевостях. Розвага в природі зокрема в таборах повинна мати інший характер. Це не значить, що ми є ворогами танців для молоді взагалі, але тому, що прихильники танців вносять форму розваги, що найменше розвиває товариську ініціятиву і збірну забаву пов'язану з життям серед природи. Забави з танцями треба відложити на час, коли юнацтво перейде до міських домівок і коли прогульки в терен стануть люксусом. Наша неґація таких забав випливає теж з досвіду, що такі забави є засобом притягання до табору елементів, що не повинні мати нічого спільного з таборуванням, а навіть повинні бути щільно відсепаровані.

Батьки повинні відвідувати оселю, де відбувається табір, тільки в означеному часі, а вже ніяк на терені табору не повинні відбуватися імпрези дорослих, або їх розваги.

II. Виховники мають бути прикладом для наслідування юнацтву

Компетенції поміж командою табору мають бути стисло визначені. Особливо мусить існувати гармонія між двома найважливішими постами команди:*команданта і головного виховника.* Вони мусять узгіднювати всі справи організаційного і виховного порядку, щоб не було ніяких розбіжностей щодо наказів, що їх видає командант табору з одної сторони та інструкції для виховників, що їх видає головний виховник з другої сторони. Останній займається виховною програмою табору, цілим змістом таборових зайнять, що мають виховний характер. Виконна влада одначе, у формі наказів, переводиться через команданта табору, після узгіднення з командою табору на окремих відправах, головно у важніших справах. Ніякий правильник не може уточнити всіх ньюансів у компетенціях команданта і головного виховника. Формально повинно бути так: назовні всі накази видаються за підписом команданта і писаря, але на ділі слово головного виховника повинно бути найбільш авторитетне для цілої команди. Командант повинен числитися з ним у всіх справах виховного характеру. Якщо ми мали б знайти приклад такої гармонійної співпраці двох авторитетів у якійсь громаді, то клясичним зразком є індіянські «племена», що їх очолюють «чіфи» та «медицін-мени». Без поради «вождя» із «священиком» не западають ніякі рішення. І хоч опінія священика є рішаюча, вона набирає ваги щойно з уст «вождя».

Всі виховники в часі таборування стараються, як не з внутрішнього переконання, то з потреби методи виказати перед молоддю всі форми підчинення себе командантові у всіх наказах і головному виховникові в дорученнях виховного характеру прийнятого в наказах чи теж інтерпретації головного виховника до тих наказів продовж тривання табору.

Усі накази команди здійснюють виховники, впорядники і члени команди точно і сумлінно. Це відноситься до поведінки, зайнять, обов'язків, одягу, харчування, режиму в таборі і т. п.

Головний виховник, лікар і священик як усі інші учасники табору, зголошують свій кожний крок командантові, не лише для прикладу, але й для інформації та справности зайнять. Особливо одяг і поведінка команди, що звертають увагу навіть найменших, мусять бути прикладом для всіх інших.

Виховники, що мають дітей на таборі, не можуть вирізнювати їх і виключати з загальнього обов'язуючого режиму.

III. Набутий досвід у практиці зберігати для інших

Головний виховник переводить відправи з виховниками, комендант табору з командою. На відправі виховинків предсідником є головний виховник, а на відправі команди — комендант. Обидва вони ведуть свої книги. Комендант — книгу наказів, таборову хроніку, книгу завваг батьків і гостей і т. п. Головний виховник — книгу відправ виховників та інструкцій, книгу розподілу зайнять, гутірок, теренових вправ та звітування з пророблені програми. Окрему книгу спостережень повинен провадити головний виховник з цілости виховної праці в таборі. Окрема книга повинна бути в таборі контрольних чинників, що інспектують табори. Головний виховник обговорює на відправі (звичайно вечором, після проголошення нічної тиші) програму наступного дня, що її треба перевести. Комендант використовує нагоду, щоб долучити свої завваження виховникам відносно справ організаційно-адміністративного порядку, що має відношення до виховного персоналу. Всі ці відправи повинні бути запротоколовані і копії повинні бути переслані до Централі СУМ, Референтури Юнацтва і до Крайових Управ СУМ, бо вони становлять багатий матеріял для студій. Це саме відноситься до книги спостережень головного виховника, книги наказів, таборової хроніки.

IV. Звітування і обмін досвідом

Кожна команда табору повинна звітувати Крайовій Управі СУМ, а Крайові Управи — Центральній Управі СУМ про точні дані відносно характеру таборування, числа учасників, виховників і виконаної програми. Крім того, здобутий досвід в таборах слід пересилати у формі репортажів, статтей, заміток, есеїв, звітів, вражень і т. п. до використання у «Записках Виховника».

І. Література для молодшого юнацтва

а) Від 7 років життя:

І. Франко — Казки: «Коли ще звірі говорили», ОПДЛ, 1947.
Езоп — Казки
Андерсен — Казки: «Двадцять казок», «Пу-Гу», 1948.
— «Українські народні казки», різні видання.
М. Вовчок — «Сестричка Мелася., ОПДЛ, 1951.
Л. Глібів — «Байки», ОПДЛ.
Р. Завадович — «Богута Багатир», Веселка.
В. Бандурак — «Козацька дитина», ОПДЛ, 1955.
Т. Білецька — «Бабунині казки», ОПДЛ.

О. Іваненко — «Лісові казочки», ОПДЛ, 1956.
Б. Грінченко — «Олеся», Говерля, 1957.
В. Барагура — «Меч і книга», ОПДЛ, 1954.
Роляник — «Хлопці з зеленого бору», ОПДЛ, 1948.

б) Від 10 років життя:

А. Лотоцький — «Княжа слава».
А. Чайковський — «За сестрою», ОПДЛ, 1947.
" " — «Козацька помста», Новий Шлях, 1945.
" " — «З татарської неволі», Тризуб, 1954.
" " — «На уходах», Українське слово, 1947.
А. Кащенко — «З Дніпра за Дунай».
" " — «Славні побратими».
М. Вовчок — «Маруся».
Д. Чуб — «Вовченя», Ластівка, 1954.
М. Погідний — «Гетьманська булава», ОПДЛ, 1941.
А. Лотоцький — «Вільгельм Тель», Говерля, 1957.
В. Переєславець — «Пісня про княжу Україну».
Ґ. Д. Мукерджі — «Пригоди хороброго голуба», 1947.
Редіярд Кіплінґ — «Ріккі-тіккі-таві», ОПДЛ, 1947.
Ю. Сірий — «Україна — земля моїх батьків», ОПДЛ, 1952.
О. Мак — «Бог вогню», 1955.
Ф. Золотополець — «Син України», 1955.
М. Дмитренко — «Михайлик», ОПДЛ, 1960.
Ю. Опільський — «Іду на вас».
О. Стешенко — «Як Юрко подорожував на Дніпрові пороги».
М. Старицький — «Перед бурею».
" " — «Облога Буші».
Б. Лепкий — «Каяла», Говерля, 1956.

II. Література для старшого юнацтва (від 14 років життя)

Ю. Липа — «Козаки в Московії».
Ю. Тис — «Конотоп», Гомін України.
" „ — «Рейд у невідоме».
І. Франко — «Захар Беркут».
А. Кащенко — «Борці за правду».
С. Хрін — «Крізь сміх заліза».
" " — «Зимою в бункрі».
Ю. Степовий — «Зв'язкова Віра».
Ю. Липа — «Нотатник».
Е. Дмитрик — «Повстанські нариси».
М. Гоголь — «Тарас Бульба».
Л. Мосендз — «Людина покірна».
П. Мірчук — «Українська Повстанська Армія».
М. Гордієнко — «З волинських і поліських рейеів УПА».
Г. Ващенко — «Виховання волі і характеру».
" " — «Основи естетичного виховання».
" " — «Тіловиховання як засіб виховання волі і характеру».
Е. Жарський — «Руханка, гри, забави».
П. Франко — «Підручник шведської руханки».

Іванна ДРОГОБИЦЬКА

За духову молодість

Сила духа, сила волі може довершити чудес і втримати нас духово молодими. А коли дух молодий і бадьорий, тоді ні сивий волос, ні зморшки не страшні для нас! Бо джерело нашої молодости лежить у самих нас, у нашому наставленні до життя, до праці, до загальних справ. Бадьорий дух підтримує і тіло та не дає йому завмирати в безрусі. Хоч тіло людини в якомусь часі перестає розвиватися, — одначе дух може розвиватися дальше, усовершуватися продовж цілого нашого життя.

Одначе до цього треба нашої сильної волі, бажання жити повним життям, а не ховатися у свою шкаралупу як слимак або черепаха.

Деякі люди, після закінчення шкіл, — нічого вже не вчаться. Багато людей занедбує свій ум і побіч своєї фахової чи домашньої праці, — не розвиває його далі. Одначе так само, як тіло завмирає без руху, без постійної вправи, — так само і наш дух завмирає, старіється, слабне внаслідок нечинности. Постійне виконування тієї самої праці робить людину бездушною, немов автоматом, роботом. Також відпочинок при телевізорі не розвиває духа, тільки робить його лінивим, байдужим і пасивним.

Щоб задержати наше тіло молодим — вправляємо його, гімнастикуємо, переводимо масажі, насвітлювання, втирання різними «цілющими» мастями, піддаємося різним косметичним заходам, засягаємо порад різних лікарів, знавців і навіть... шарлатанів.

Одначе — нічого не поможуть усі наші заходи для збереження молодости нашого тіла, якщо наш дух — старий!

Тільки молодість, свіжість і життєрадісність нашого духа допоможуть нам зберегти й молодість нашого тіла якнайдовше.

Ціле наше життя — це постійні зусилля, безперебійна чинність наших органів тіла, як кровокружляння, віддихання, травлення. Заперестання цієї діяльности нашого тіла означало б смерть. Відпочинок потрібний, але чим більше люди відпочивають, тим більше почувають себе втомленими! Наше тіло без постійного руху завмирає, розлінувлюється, і перестає виконувати свою внутрішню працю.

Це стосується так само, а може й ще більше, нашого духа.

Коли ми не вправляємо нашої пам'яті, — то вона завмирає, притуплюється, перестає нам служити. Коли не вправляємо нашого духа в найбільш відповідний спосіб, — то він теж занепаде. скошлявіє, завмре. Є різні способи гімнастики нашого духа, як читання книжок, писання, обговорювання цікавих книжок, важливих подій, гра в шахи тощо. Також читання газет, журналів, оглядання добрих фільмів і телевізійних пересилань (хоч вони рідко трапляються!), музеїв, ґалерій картин і мистецьких виставок, добрих театральних вистав, концертів, вислухування цікавих і повчаючих доповідей і дискусій, громадська праця — все те впливає корисно на наше духове життя, не дає йому завмирати, байдужіти, заклеплюватися в собі.

Постійне зацікавлення людським життям, зокрема — українським життям — не дасть нам відійти від світу ще перед нашою смертю, померти духовою смертю, що належить до повільного самовбивства...

Навіть при лікуванні різних недуг лікарі звертають велику увагу на силу волі, на силу духа, на охоту до життя. Як же часто лікар каже, що недужий виздоровіє, якщо тільки сам цього захоче! До збайдужілої, відсталої від життя людини чіпляються всі недуги!

Людина є молодою тоді, коли має молодечі пляни, мрії, задуми, коли має погідне наставлення до життя, повне радости, оптимізму й надії! Яку силу духа мали наші перші піонери, що серед таких безпросвітних обставин вели громадську працю і леліяли сильну надію на краще завтра українського народу! Зокрема в часі визвольної боротьби в рядах УПА, ОУН — скільки мужчин і жінок світило прикладом своєю невгнутою і сильною волею, незламною вірою та подивугідною працьовитістю свого вічно молодого духа, залізною витривалістю свого немічного тіла!

Яка це велика школа життя для нашого молодого покоління, що — в наслідок сучасних обставин зматеріялізованого та перецивілізованого світу — так зарання втрачає молодість свого духа, стає заскоро, бо вже на шкільній лавці — пережитою, незацікавленою ні до чого, бо воно — «все вже знає»...

Коли порівняємо, як ми колись зустрічали Свят-Вечір і Різдво на рідних землях, у сяйві небувалого підйому, небуденної радости, нерозгаданого, таємного настрою, глибоких переживань, — а як прозаїчно проходить тепер наше Різдво в оточенні англосакського світу, що поставив наперше місце — «шапінґ» з манією безконечних дарунків, — тоді зрозуміємо, чому так обідніла людська душа...

У тиху, святу Різдвяну ніч стараймося передати молодому поколінню щось із цього нашого давнього Різдвяного настрою, що просвічував нашу молодість неземським сяйвом краси й тайни Божеської містерії, — стараймося передати золоту таємницю вічної молодости нашим прийдешнім поколінням!

ЧИ ВИ ВЖЕ ЗАКІНЧИЛИ І РОЗРАХУВАЛИСЯ ЗІ ЗБІРКИ НА ФОНД ЮНАЦТВА СУМ 1962? ЯКЩО НІ, ТО ЗРОБІТЬ ЦЕ НЕГАЙНО! ЦЕНТРАЛЬНА УПРАВА СУМ СТОЇТЬ ПЕРЕД НОВИМ ЗАВДАННЯМ НА ВІДТИНКУ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ!

Під покров Богородиці

(Інсценізація або збірна рецитація)

ПЕРШИЙ ХЛОПЕЦЬ:

У твердій залізній бро́ні
Княжий ли́цар йде до бо́ю,
Він важким мечем воює
З полове́цькою ордо́ю;
Смертоно́сні гострі стрі́ли
Сіє лук його напну́тий,
Щит завзято відбиває
На́пади ворожі, люті,

ВСІ:

Та у кожний час-годину
Перемоги чи знемоги
З неба проситъ він опіки
І благає допомоги.

ДРУГИЙ ХЛОПЕЦЬ:

Із рушницею важко́ю
Запорожець йде до бою,
Він шабл́юкою воює
Із татарською ордо́ю;
Він гарма́тніми ядра́ми
Розбиває вражі ша́нці,
Пр́иступом бере ґале́ри,
Визволя́ з неволі бра́нців.

ВСІ:

Та у кожний час-годину
Перемоги чи знемоги
З неба проситъ він опіки
І благає допомоги.

ТРЕТІЙ ХЛОПЕЦЬ:

Розриваються ґранати,
Скорострі́л січе без впину:
То на зва́лищах цара́ту
Б'ється во́їн до загину;
Біля Києва та Львова
Де́ржить день і ніч сторо́жу,
Власним тілом він будує
Непрохі́дну загоро́жу,

ВСІ:

Та у кожний час-годину
Перемоги чи знемоги
З неба проситъ він опіки
І благає допомоги.

ЧЕТВЕРТИЙ ХЛОПЕЦЬ:

Обкипа́є кров'ю поле,
Та́нки котяться юрбо́ю —
Йде Дивізія з-під Бродів
В очайду́шному пробо́ю.
Хоч в чужому одностро́ю
Ві́йсько в битву виступає,
Українське в ньому серце,
Українська в нім душа є.

ВСІ:

І воно, у бій іду́чи
Крізь огонь і дим пожо́ги,
З неба проситъ все опіки
І благає допомоги.

П'ЯТИЙ ХЛОПЕЦЬ:

На ворожі гні́зда, бу́нкри
Із підземних схо́вищ, ша́нців
Бездоріжжями лісни́ми
Українські йдуть повстанці;
Хоч вуркочуть ескадри́лі,
Сіють бомбами по полю,
Йдуть борці УПА нестримно
Уперед за правду й волю,

ВСІ:

Та у кожний час-годину
Перемоги чи знемоги
З неба все опіки просять
І благають допомоги.

(Мала павза, низка дрібних ударів на барабані)

ПЕРША ДІВЧИНА:

Боже, в Тебе на послузі
Ангелів полки́ з мечами,
Осяйні архистрати́ги
Бережуть небесні брами;
Погроми́в Твоєю міццю
Михаїл Сатанаїла,
Щоб на Правду по́гань злюща

Повставати не посміла,
Щоб неволя-кривда люта
Не ширилася по світу,
Щоб в кайданах не вмирали
Пресвятої Волі діти.

ВСІ: (очі догори, долоні молитовно складені):

Поможи́ і нам Всевишній,
Вірним дітям України,
Заступи́ від супоста́та
І від чорної години!

(Мала павза, короткий мотив сурми)

ДРУГА ДІВЧИНА:

В давнину́ стару і сиву,
Ще за кня́зя Ярослава,
В Україні скрізь Пречистій
Віддавалась честь і слава.
Ярослав же, князь могутній,
Володар земе́ль без ліку,
Передав свою країну
Божій Матері в опіку.

ВСІ: (очі на образ, руки складені, легко підняті)

Просимо Тебе, Пречиста,
Щирої моли́тви словом:
Нашу Землю-Ба́тьківщину
Захисти́ своїм покро́вом!

ТРЕТЯ ДІВЧИНА:

Дай рукам геройську силу,
Серцю дай вогонь відваги,
Щоб в бою́ за землю милу
Не упали рідні стя́ги.
Щоб над нами не знуща́вся
Знахабні́лий лютий ворог,
Наших свя́тощів найбільших
Не топтав у грязь і порох,
Щоб, як со́няшне промі́ння
Розбиває темні хмари,
Розбивала наша зброя
Вражі пі́дступи й уда́ри.

(Кілька ударів ґонґом)

ЧЕТВЕРТА ДІВЧИНА:

На майда́ні серед Січі
У проток-озе́р Дніпро́вих
Це́рківця мала́ стояла
Богородиці Покрови.
А в тій церкві на престолі
Запорізька Богомати
Простягала ніжні руки
До борців тугих-чубатих,
І схилялись у покорі
Ли́царські сувóрі чóла:

ВСІ:

«Хто ж нас краще порятує,
Хто поможе, як Покрова?»

П'ЯТА ДІВЧИНА:

О, Покрово чудотворна,
Ти, мов мати рідна-мила,
Чужино́ю на вигна́ння
З запорожцями ходила;
Не у церкві, а в наме́ті
Ти стрічала бу́рі-гро́зи
І над військом запорізьким
Проливала теплі сльози.

ПЕРШИЙ ХЛОПЕЦЬ:

Час минав... Не стало Січі,
Гірша стала ще година,
Та не раз один, не дві́чі
Підійма́лась Україна,
І її визво́льне ві́йсько
Серед бо́ю знову й знову
На помо́гу прикли́кало
Богородицю Покрову.
І хто бачив над собою
Розпросте́рті ніжні ру́ки,
Той відважно йшов до бо́ю,
Не лякався бо́лю-му́ки.

ДРУГИЙ ХЛОПЕЦЬ: (можна і навколішка)

Богородице Покрово,
Із мольбо́ю, на колінах
Підійма́ до Тебе руки
Наша Мати, Україна,
І її визво́льне ві́йсько
Низько хилиться в покло́ні,
Пресвята, перед Тобою
На небеснім світлім троні.
Сотні літ в ясній надії
Хи́ляться вояцькі чóла:

ВСІ:

«Хто ж нас краще порятує,
Хто поможе, як Покрова?»

ТРЕТІЙ ХЛОПЕЦЬ:

Богородице Покрово,
Ти небесна наша мати,

Знаєм ми, що перемóги
Без зусúлля нам не ждати;
Знаєм ми: благослови́ти
Бу́деш Ти наш труд і муки,
Та нехай не жде на поміч,
Хто спустив бездільно руки.
Не здобуде кращу долю,
Хто утратив силу духа —
Того, мов билúну в полі,
Зломить буря-завірюха.

ЧЕТВЕРТИЙ ХЛОПЕЦЬ:

Богородице, Покрово, —
Ми дарів не просим, ла́ски,
Не спаде́ нам перемога,
Наче дивне ди́во з казки.
Знаєм: нам свяще́нна воля
Не дістáнеться без бою —
Ми її здобути мусим
Тру́дом, працею важкою.

ВСІ:

Знаєм: треба доказ дати,
Що її ми гідні, варті,
Си́льні вірою і серцем,
Непохитні в духа га́рті.

ПЕРШИЙ ХЛОПЕЦЬ І ПЕРША ДІВЧИНА — РАЗОМ:

Богородице, Покрово,
Українського народу,
Поблагослови нас жити
У любові, братній згоді.
Хай зневіра, безнадія
Серця нашого не точать,
Хай жертóвність і завзяття
Бронéю його оточать,
Хай відсту́пництво і зрада
Прúступу до нас не мають,
Вірність і любов Вітчизни
У душі нам сонцем сяють.

ВСІ: (голосніше, з виразом)

Лиш тоді на все готові,
Вірні Бáтьківщині й Богу,
З допомогою Покрови
Ми здобудем перемогу.
І тоді — свята Патрóнка
Перемóжиця Покрова
Заведе́ визвóльне вíйсько
В мури Києва і Львова.

(В той момент можна освітити рефлектором образ Богородиці-Покрови і на придачу дати кілька сильних акордів музики або заспівати строфу «Нам поможе святий Юр і Пречиста Мати...»).

ЗГІДНО З РІШЕННЯМ VII. СВІТОВОГО КОНҐРЕСУ, ЦЕНТРАЛЬНА УПРАВА СУМ ПРИСТУПАЄ ДО ВИДАВАННЯ НОВОГО ІЛЮСТРОВАНОГО МОДЕРНОГО ЖУРНАЛУ ДЛЯ СТАРШОГО ЮНАЦТВА ТА МОЛОДІ ПІД НАЗВОЮ «КРИЛАТІ».

ЖУРНАЛ «КРИЛАТІ» БУДЕ ЦІКАВИЙ ЗМІСТОМ, З МОДЕРНИМ ОФОРМЛЕННЯМ, КОЛЬОРОВИМИ ІЛЮСТРАЦІЯМИ.

СКАДАЙТЕ ПОЖЕРТВИ НА ВИДАННЯ ПЕРШОГО ЧИСЛА РОЗПОВСЮДЖУЮЧИ СПЕЦІЯЛЬНІ ЛИСТІВКИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ УПРАВИ!

СТАВАЙТЕ КОЛЬПОРТЕРАМИ, ПРИЄДНУЙТЕ ЮНАЦТВО НА ПЕРЕДПЛАТНИКІВ! «КРИЛАТІ» — ЦЕ ПРИЯТЕЛЬ ЮНАЦТВА ПОНАД 10 РОКІВ!

Д-р П-х

Підстави духового здоров'я

(Продовження з чч. 5—13)

В попередній лекції ми обговорювали значення в житті людини *сильної волі* і ствердили, що великі люди стають великими не так через свої здібності, як завдяки сильній волі.

«Захочеш і будеш! В людині, затям,
лежить невідгадана сила»

писав О. Ольжич.

Визначення цілі і зосередження думки й енергії, про які ми знаємо з попередніх лекцій, це два інші важні чинники на шляху до осягнення якогось важливого бажання. Першою умовою в житті є зосередження енергії, а найбільшим лихом — розпорошення сил.

Вкінці, на вступі до чергової лекції, треба сказати кілька слів про *важливість використання часу*. Якщо добре відпочините, завтра матимете більше сили; якщо справно будете вести Ваші справи, матимете більше грошей; якщо наполегливо змагатимете до цілі за пляном, Ви наближаєтесь до неї, а вкінці її осягнете. Але для цього всього потрібно часу. Час — це гроші і його не треба марнувати. Ви можете надолужити втрату грошей, втрату сил, але втраченого часу не можна надігнати ніколи.

Чимало бідних і кволих людей зуміли здійснити свої амбіції: не треба бути багатим, щоб написати знамениту повість, ані бути силачем, щоб видобувати нафту чи вугілля. Одначе час є конечний, щоб добитись успіхів і в більшості висліди успіхів є пропорційні до зужитого часу: подвійний час дозволяє нам посунутись два рази дальше на дорозі до нашого успіху.

Щоб належно використати час — треба його розподілити. Зробіть собі кожної неділі *плян на наступний тиждень* і впишіть до зшитка, що кожного дня маєте робити. Випишіть Ваші професійні зайняття, громадські, сходини в Ю СУМ і т. п., відтак надзвичайні зайняття, що трапляються лише один раз, вкінці розривки і спосіб їх використання. Перевірте докладно цей плян, чергування праці та відпочинку, розмежуйте інтелектуальну працю від фізичної. Не конечно призначувати сталу годину на кожне зайняття, вистачить визначити лише чергування зайняття ранком, пополудні, вечором. Важним є, щоб Ви переходили від одного до другого без вагання. Плян треба укладати так, щоб він був можливий до виконання. Не треба притримуватися правила лише для правила, так як при війську. Було б безглузним придержуватись на сліпо пляну і не використати непередбаченої нагоди, щоб зробити краще. Робіть це розумно, — значить притримуйтеся пляну, оскільки якась вища сила не вимагає зробити відхилення.

Зробіть собі розподіл часу і застосуйте його вже від завтра в житті. В бігу тижня не забудьте віднотувати удосконалення, які на Вашу думку треба буде внести на наступний тиждень. Не відкладайте своєї праці. Відкладання робить легку річ тяжкою, а тяжку неможливою.

Не забувайте, що *немає дня, що не давав би нам нагоди зробити щось доброго, щось чого дотепер ніколи не можна було зробити і чого в майбутньому ніколи більше не можна буде вже зробити.* Тому дійсно: час — це гроші!

XIV.

ОСТАТОЧНЕ ОПАНУВАННЯ ВОЛІ

Звичайно легко є визначити, що треба зробити, щоб осягнути таку чи іншу мету, але не легко є виконати це.

Вам долягає биття серця і Ваш лікар, вислухавши Вас та спитавши про Ваші навики, заявив: «не пити, ані не курити». Порадившись у лікаря, Ви зробили перший потрібний крок, щоб вилікуватися; але залишаються ще дальші кроки — не пити і не курити, і Вам тяжко до цього пристосуватись.

Ви хочете більше заробляти і роздумуєте над середниками поліпшення своєї ситуації. Якщо б Ви знали німецьку мову, Ваш директор не завагався б підвищити Вам платню і Ви рішаєте вивчати цю мову. Це добре, але німецька мова є трудна і якщо Вам вистачило б 5 хвилин, щоб знайти розв'язку Вашої проблеми, то щоб її здійснити потрібно кілька і більше місяців тяжкої праці.

Тому справедливо кажемо, що *опанувавши волю, ми у великій мірі* стаємо панами своєї долі.

Кожний акт волі включає співдію розуму: заки зробимо щонебудь, ми обдумуємозі всіх сторін за і проти, принаймні одну мить.

Але сам розум не вистачає, щоб порушувати нашу волю: 6-та година вранці, Вас розбудили і Вам треба зараз вставати; але все таки Ви лінуєтесь і лежите в ліжку.

Самі причини не вистачають, щоб побуджувати волю; щоб її одушевляти потрібно ще *тепла почування.* Це є напр. патріотична непогамованість, що штовхає масу до виповідження війни, до нищення консулятів чужої держави; акт цей сам по собі є вповні безглуздий.

Якщо отже розум просвічує і контролює волю, ця остання має лише другорядний вплив на наші спроможності, тому що вона двигається по більшій часті завдяки нашим бажанням і апетитам.

Воля може виявлятися в багатьох формах, що їх подаємо нижче:

Є *воля гальмуюча,* що полягає в запереченні — «ні»: товариш пропонує Вам піти на копаний м'яч, але Вам шкода часу і грошей і Ви відмовляєтеся. Така форма вияву волі є найлегша, якщо Ви не мусите при тому боротись з навиками; вона не вимагає нічого особливого, крім інертности.

Є відтак *воля здійснююча,* яка штовхає нас до поповнення якогось акту. Щоб притримуватись засади використання часу, не вистачає сказати «Ні», але треба сказати *«я хочу»,* і це вже буде тяжче.

Але найвища форма вияву волі, це *наполегливість;* вона дозволила осягнути найбільші чини — від будови пірамід до винаходу літаків і ракет, що потребувало великих і впертих зусиль.

Можливо, що Ви не вивчаєте наших лекцій для того, щоб будувати піраміди, але яка не була б Ваша ціль, вона вимагатиме наполегливости. Якщо Ви навчитесь наполегливости, Ви будете близько осягнення Вашої цілі.

Кожний з нас посідає певну волю, можливо слабосильну, або спрямовану до зла, але існують успішні середники, щоб її виправити і

збільшити її силу.

Зберігайте перед своїми очима ціль, яку Ви собі поставили; вона буде спрямовувати і оживляти Вашу енергію. Станьте людиною про яку говорять: «Цей знає чого він хоче». Якщо пізнаєте це, що хочете, Вам легше буде його осягнути.

Набувайте добрих навичок; навички, це підсвідома і добра воля, яка облегшує застосовання свідомої і насильної волі. Лише це, що приходить перший раз є трудне: якщо продовж тижня Ви будете вставати насилу о 6-ій годині, Вам не буде трудно продовжувати цю практику. Перемагайте злі навики і набувайте добрих: від курення можна відзвичаїтись, ссанням цукерків, від пиття — думкою про шкідливість алькоголю.

Застосовуйте практику самовсилення: ця практика, що Ви її знаєте до дрібниць, допоможе Вам зробити перші зусилля та зміцнить Вашу наполегливість.

Ви довідались, якими середниками треба діяти на власну волю, лишається ще подати спосіб, як взятися за це діло.

В своїх намаганнях слідуйте постепенно. Не беріться відразу за всі Ваші труднощі, але починайте від найлегших.

Деякі з наших прихильників захопившись цією лекцією, хотіли за одним замахом звільнитись від усіх своїх недоліків і дивувалися, що їм це не вдалося. Ми радимо їм почати з перевиховання своєї волі від основ, починаючи перемагати свої малі недоліки, заки взятись до великих. Це дозволить їм змінити свою особистість.

Не треба ніколи зражуватись невдачами, які в початках будуть неминучі. Навіть найбільш вправлені і опановані одиниці можуть часом зловитись на малі підлості. Річ ця сама в собі не має значення; *важним є скоро опам'ятатися.* Мусимо Вам сказати, що ані наша метода, ані жодна інша не зробить Вас досконалим; але засади, які ми подаємо можуть допомогти Вам стати визначним серед інших людей і це повинно Вас задоволити.

Застосовуйте свою волю лише до розумних справ. Деякі методи дораджують умертвлюватися, шукаючи терпіння. Це було б непотрібно утруднювати собі життя. Застосовуйте свою волю до таких вправ, з яких скоро осягнете користі.

Задоволення і радість з одержаного висліду додадуть Вам охоти і улегшить Вашу наполегливість. А наполегливість є конечною до Вашого успіху.

Вправа: Розв'язка цілого ряду Ваших особистих труднощів залежить від зусилля Вашої волі.

Виготовіть листу цих труднощів. Вправляйтеся спочатку на тих, що вимагають лише сказати *«Ні»* і які не є пов'язані зі злими навиками.: Ви хочете купити собі золотий годинник, але Ви рішили також щадити, бо хочете влаштуватися і Вам потрібно грошей; роздумуйте довго про радість, яку Вам принесе власне влаштуваня; уважайте свій звичайний годинник символом Вашого характеру і таким чином полюбіть його хоч він негарний.

Відтак вправляйтеся казати *«Я хочу»*, тоді переборіть свої погані навики і вкінці настоюйте на труднощі, що вимагають великих зусиль.

Не повинно бути дня, в якому Ви не зробили б розумного зусилля Вашої волі, яка Вас наближувала б до визначеної мети.

XV.
ОСОБИСТИЙ МАГНЕТИЗМ

Наголовок цієї лекції не повинен впроваджувати Вас в блуд; тут не буде мови про теорії, що ними послуговуються деякі наївні професори, щоб одурювати легковірних людей. Але слова «особистий магнетизм» віддають докладно нашу думку і ми з того терміну не резигнуємо.

Ви певно стрічали нераз виняткових людей, які видаються Вам з іншого світу, бо вони вищі від пересічности. В їх присутності ми відчуваємо заразом притягання і променювання. Вони здобувають симпатію заки ще промовили слово. Таким людям тяжко спротивлятись.

Чи цей магнетизм є вроджений дар чи можна його плекати?

Певно, що коли хтось засвоїв собі нашу методу, яка збільшила його опанованість, оптимізм, а заразом і енергію, він тим самим збільшив свої можливості робити добре враження на своє окруження. Але крім цього подаємо декілька порад, що забезпечать Вам кращий успіх:

Будьте щирі. Не лише з самим собою, але також з іншими. Брехня і гіпокризія будуть викриті скоріше чи пізніше. Обдурювати свос окруження, це нечесно, а також незручно. Якщо будете льояльні, Ви викличите до себе довір'я і здобудете симпатію.

Будьте стримані. Не обходіться з першим ліпшим як зі своїм товаришем і навіть найкращому другові не звір'яйте своїх думок, якщо це не потрідно.

Якщо хочете викликати враження на свого співбесідника, залишаючись помимо всього чемним і усміхненим, залишіть розмову; цим Ви його збентежите і почуття незручности, яке Ви створите, підкреслить Вашу вищість.

Плекайте вираз свого обличчя. Слідкуйте за його грою в дзеркалі і уважно уложіть міміку підходящу до Вашої особовости.

Плекайте вираз свого погляду, що є відблеском душі. Вправляйтеся, щоб надати йому більше відтвертости, дивлячись на вказівку годинника, не рухаючи кліповкою протягом 5 хвилин. Сталість Вашого погляду впливатиме на Ваших співбесідників при розмові у відкриті очі

Вправа: Чи Ви завжди були щирі? Достатньо стримані? Напевно, ні. Якщо б Ви були більш щирі, оминули б багато невдач. Постановіть відтепер бути більш щирим у Вашому житті, і зберегти, по відношенні до усіх, більшу стриманість.

Огляньте в дзеркалі Ваш сміх. Виправте це, що є разяче у міміці Вашого обличчя. Справте також інші вирази Вашого лиця.

Плекайте вираз і сталість Вашого погляду. Вправляйте цю лекцію протягом 3 тижнів заки перейти до наступної.

XVI.
УМІННЯ ОБХОДИТИСЯ З ЛЮДЬМИ

Усі ми потребуємо інших людей, щоб щось одержати: працедавець потребує робітників, щоб виконати частину своєї роботи; робітник потребує працедавця, який дав би йому справедливу платню; продавець потребує клієнта, щоб розпродати товари; письменник потребує видавця, жоб опублікував свою працю.

Наш успіх в житті залежить у великій мірі від допомоги, яку ми протрапимо собі виєднати, від доброї волі багатьох людей. Є конеч-

ним знати як обходитися з людьми, щоб при їх помочі осягнути нашу мету.

Навчіться спочатку пізнавати людей, що Вас окружають. Вони мають свої якості і хиби, а передовсім інтереси, часом скриті, які треба вміти виявити. Треба довгого часу, щоб правильно одним поглядом оцінювати людей, але ця вправа є приємна і Вам не буде трудно робити її щодня.

Умійте вставитися в положення людей від яких щось очікуєте. Станьте на хвилину ними самими з їх якостями і хибами та їх зацікавленняи і відчуйте як вони реагуватимуть на Ваші сугестії. Це не є легко так перевтілитися, але це є лише навичка, що вимагає трохи терпеливости. За нашою методою навчитесь представляти Ваші пропозиції в такий спосіб, щоб вони були найбільш сприємливі. *Це є золотий ключ дипльоматії.*

Для розмови вибирайте хвилину найбільш догідну. Це щоб Вам відмовили вранці, може вечером були б полагодили. Радше здержіться, ніж маєте понести певну невдачу; будьте терпеливі; час працюватиме для Вас. Є дуже важним, щоб не давати нагоди особам з якими маєте справи, щось Вам відмовити.

Якщо Ви рішені щось говорити, робіть це *прямодушно, просто, без вагань,* навіть якщо Ви змушені закрити Вашу думку кількома красномовними фразами. Ви скоро здасьте собі справу з можливости успіху, продовжуючи Вашу просьбу, або відложите розмову на пізніше. Якщо Ви вирішили осягнути щось, але стрінули з непередбаченим спротивом, не хвилюйтесь, не нагліть, і збережіть свою справність, щоб оминути формального відмовлення та залишіть собі можливість перейти до наступу, як перша спроба піде в забуття.

Вправа: Ви потребуєте більшої суми грошей, щоб пустити в рух якесь промислове підприємство. Застановіться хто міг би Вам її позичити і як треба підходити до того, щоб її одержати.

Усі поради з попередніх лекцій можуть бути тут застосовані; зложіть листа до Вашого приятеля, щоб переконати його вивчати нашу методу психічної культури.

Роздумуйте над користями, які осягнете з пізнання людей; вправляйтеся виєднати щось кожного дня в осіб свого окруження, починаючи від найменших речей та в найбільш легких до вмовлювання людей.

За один місяць перейдіть до наступної лекції.

НАША СИСТЕМА У ВАШОМУ ЖИТТІ

Ось тепер Ви вже озброєні до боротьби за існування. Ми показали собі великі можливості, які Ви маєте і середники до їх осягнення; прямуйте до Вашої цілі, вірячи у свої вартості і успіх.

На Вашій дорозі будете стрічати, без сумніву, багато перешкод, але Ви знайдете також у собі джерело енергії і інтеліґенції, які дозволять Вам їх усунути. *Труднощі є неминучі і як таких їх треба приймати:* вони є також корисні для нас тому, що змушуючи нас до зусиль вони підтягають нас на вищий рівень.

Не вдоволяйтеся пересічним щастям; приступайте відважно до дії. Не вагайтесь помилитись у розв'язці Ваших життєвих проблем: *краще поповнити помилку* (навіть тяжку) *і здобути досвід, як нидіти в безділлі і марнувати дорогоцінний час.*

ІСПИТ СОВІСТИ

Кожне добре зорганізоване підприємство робить періодично білянс — зіставлення всіх рахунків. Директорові є необхідно знати в яких відділах становище поліпшилось, в яких не змінилося, а в яких послабло. Він мусить рівнож знати свої втрати і зиски. Знання цих даних вкаже йому, яку він повинен вести політику, щоб оминути кризи, протиставитись конкуренції та здобути нові успіхи.

Ми всі є директорами важливих підприємств, бо *займаємося використанням своїх здібностей і здійсненням нашої мети;* кожний наш вчинок переводиться через «Винен» і «Має», в залежності від того чи ми наближуємось, чи віддалюємось від наміченої мети. Нам також потрібно зробити часом білянс успіхів нашої діяльности і перевести іспит совісти.

Нижче подаємо плян, що допоможе Вам перевести такий іспит совісти та нічого не оминути:

Ми вже зверталися до Вас з пропозицією представити собі в формі таблиць Вашу мету, її етапи та середники дії. Розгляньте цю таблицю та *поставте собі наступні питання:*

— Чи я зберіг собі її ясну наглядність?

— Чи я розсудливо встановив поодинокі етапи?

— Чи я виконав в означеному речинці завдання, яке собі наложив?

— На які труднощі я натрапляв?

— Чи застосовані середники забезпечили мені висліди, яких я очікував?

— Чи не потрібно ужити нових засобів?

Відтак спитайте себе:

— Чи рівночасно я зберіг, а навіть підсилив своє здоров'я?

— Чи я розвинув свої інтелектуальні здібності? (Відповіджте на це останнє питання, притримуючись порядку лекцій в цьому курсі).

Вкінці переробіть старанно, — більш старанно як кожної неділі, таблиці розподілу Вашої щоденної праці та внесіть потрібні поправки.

Перевіряйте себе так в сталому речинці що два місяці.

Деякі з наших прихильників чуються знеохочені після встановлення свого пляну. Вони обважнюють свої невдачі і побільшують труднощі; вони думають тупцювати на місці і ніколи нічого не здобути.

Хай знають, що іспит совісти повинен полягати в переживанні трудностей минулого та в упорядкуванні нашої майбутности.

Відтак можемо сказати їм щиро, що кожний робить час-від-часу грубі помилки; їх роблять навіть найбільш справні одиниці. Важним є зберегти ненарушеним свій *добрий настрій і добру волю та заставити себе так діяти,* щоб більше поповнених помилок не повтаряти. Найбільш повчаючим є зроблена помилка, на якій ми повинні вчитися.

Кінцеві поради до застосування нашої методи:

Не вистачить, щоб Ви вивчали цю методу продовж кількох місяців. Вона мусить стати невідлучним товаришем Вашого життя. Психічна культура мусить завжди удосконалюватися.

Візьміть припадково цю або іншу лекцію і старайтеся збагнути її суть *глибше і основніше,* ніж перед тим.

Жийте згідно з засадами, що ми їх Вам подали і знаходіть щодня нові способи застосування їх до Вашого особистого характеру.

Лише ціною праці і боротьби Ви здобудете сталий успіх.

Референтура Юнацтва при ЦУ СУМ-у: Напрямні для програми занять Юнацтва СУМ-у з Шевченківському році . 55
В. ЮРЧЕНКО: Значення дитячих імпрез Ю СУМ-у . . 57
М. СКАВИНСЬКА: Дитинство Тараса Шевченка (Реферат для дітей юнаків) 58
ВАСИЛЬ ГРЕНДЖА-ДОНСЬКИЙ: Тобі рідний краю . . 60
КОНКУРС, як середник виховання 61
Т. І. КІС: Збережімо чистоту рідної мови 61
Т. І. КІС: Про дружбу 62
Р. Д.: Різ соловейків 87
Проф. М. ЛОМАЦЬКИЙ: Краса нашого Поділля 89
Роман ЗАВАДОВИЧ: «В гості до вакацій» 91
Марта ГОЛОВАТА: «Вже настав вакацій час» 91
М. ЛОМАЦЬКИЙ: З історії нашого Поділля. Поділля — батьківщина Морозенка 114
Фрагмент з життя Української Повстанської Армії 116
Олена ЗАКЛИНСЬКА: У вирій 117
О. ЗАКЛИНСЬКА: Знову в горах 124
о. д-р Б. КУРИЛАС: Святий Архистратиг Михаїл — патрон СУМ-у 125
М. ЛОМАЦЬКИЙ: Кошовий І. Сірко 140
Б. Л.: Наші українські Карпати 142
І. КЕРНИЦЬКИЙ: Писанка для Оленки 160
А. ГАЛАН. Таємниця турецького мосту 162
О. ЛУБСЬКА: Воскрес 163
Кирило Кожем'яка (Переказ) для Молодшого Юнацтва . . . 180
К. КИСЛЕВСЬКИЙ: Дещо про деклямацію 181
Гей повстанці українські 186
Б. СТЕБЕЛЬСЬКИЙ: Виховні напрямні для таборування 196
Іванна ДРОГОБИЦЬКА: За духову молодість 202

Обмін досвідом

С. ДУЛЕБА. Стінні газети в нашій роботі 29
Веснянка 31
Л. С. Весняна казка 31
Славка З. Оповідання 32
М. КРАВЧУК: Як заохотити юнацтво читати українські книжки? 48
Т. І. К.: Про фізичне виховання в Юному СУМ-і . . . 64
(бс): Добрі обставини треба створювати, лихі усувати . . . 80
М. КРАВЧУК: Як заохотити Юнацтво читати книжки . . . 131
Б. СТ.: Приклад — найкращий засіб виховання 149

Обрядові звичаї

Різдво в Україні 129

Для театральних гуртків

Сценічна картина «Рахунок для мами» 74
В роковини смерти С. Петлюри і Є. Коновальця 75
Сценічна картина «Пречиста Діва Марія допомогла» . . 77
Під покров Богородиці 204
Упівська сценка 187

Ігри й забави

Нічна Варта 96
Д. ЧУБ: «Ні зле, ні добре», сценічна картина-жарт із шкільного життя 96
Хто знає більше слів 96
Проф. Є. О-н: Будова тризуба 151
Коли винайдено шахи 152
Відгадайте, хто це є? 167
Хто що робить? 167
«Дайте руки» 167

Удосконалення виховання

Д-р П-х: Підстави духового здоров'я 78 92 118 133 144 164 189 207